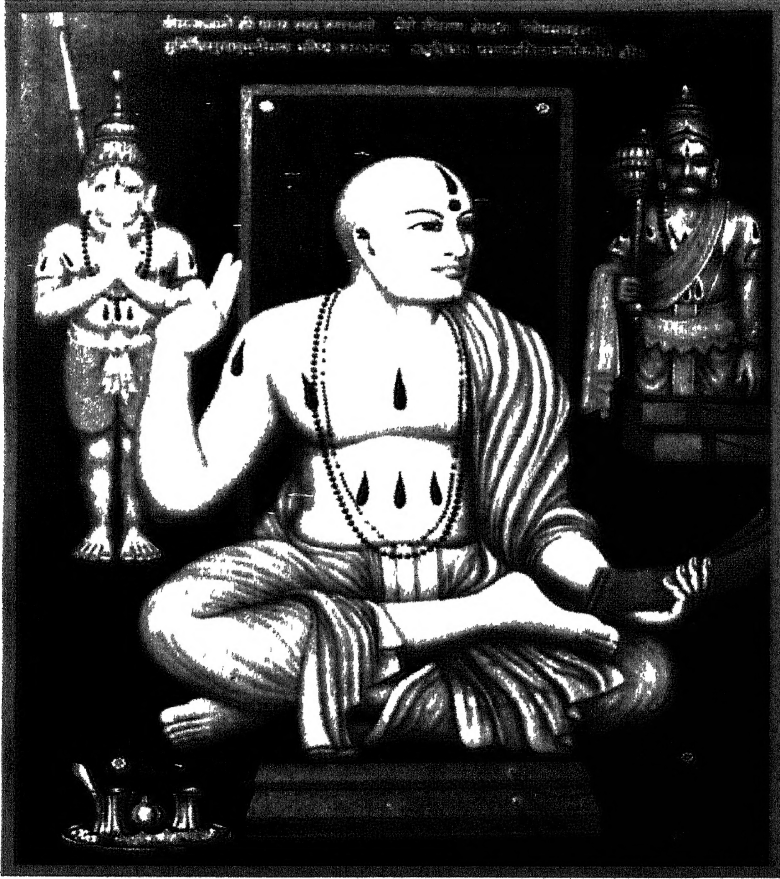

ಶ್ರೀ ಅಣುಭಾಷ್ಯ ಸಾರಸಂಗ್ರಹ

(ಶ್ರೀ ಬಿದರಹಳ್ಳಿ ಶ್ರೀನಿವಾಸತೀರ್ಥರ ಟಿಪ್ಪಣಿಯ ಕನ್ನಡಾನುವಾದ ಸಹಿತ)

ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಸು. ಮಠದ

ಶ್ರೀ ಅಣ್ಣಭಾಷ್ಯ ಸಾರಸಂಗ್ರಹ

ಶ್ರೀ ಬಿದರಹಳ್ಳಿ ಶ್ರೀನಿವಾಸತೀರ್ಥರ ಟಿಪ್ಪಣಿ
(ಕನ್ನಡಾನುವಾದ ಸಹಿತ)

ಸಂಪಾದಕರು
ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಸು. ಮರದ

ಗೀತಾ ಪ್ರಕಾಶನ

ಅಜರೇಕರ ಚಾಳ, ವಿಜಾವುರ - ೫೮೬ ೧೦೧

೧ - ೫೮೬೬೨

SRI ANUBHASHYA SARA SANGRAHA Kannada Translation
By Srinivas S Mathad, Ajarekar Chal, Bijapur - 586101

Copies 1000

First Edition 2000

© Publishers

Price Rs 25/-

Pages 80

Printed by
Manohar Printing Press
Market, Dharwad
Phone 790030

ಅರ್ಪಣೆ

ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ನಮ್ಮ ಕುಲಸ್ವಾಮಿಯಾದ

ಶ್ರೀ ತಿರುಪತಿ ತಿಮ್ಮಪ್ಪನ

ಅಡಿದಾವರೆಗಳಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕ ಸಮರ್ಪಿತ

॥ ಶ್ರೀಃ ॥

॥ ಶ್ರೀ ಗೋವಿಂದರಾಜೋ ವಿಜಯತೇ ॥

ಆಶೀರ್ವಚನ

“ಅನಂತೋರ್ಧ್ವಃ ಪ್ರಕಟಿತಃ ತ್ವಯಾಽಣೌ ಭಾಷ್ಯಸಂಗ್ರಹೇ” ಎಂಬ
ಶ್ರೀಮನ್ನಾರಾಯಣವಂಡಿತಾಚಾರ್ಯರ ಉಕ್ತಿಯಂತ ಸಂಗ್ರಹಭಾಷ್ಯವೆನಿಸಿದ -
ಅಣುಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮನ್ ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರು ಶ್ರೀಮದ್ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ
ಅಡಗಿರುವ ಅನಂತ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ತುಂಬಿಸಿದ್ದಾರೆ

ಇಂಥ ಅಣುಭಾಷ್ಯಕ್ಕೆ ಅಸೇಕ ಟೀಕಾ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳುಂಟು ಇವುಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲಾ
ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣವೆನಿಸಿದ. ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾದ ಶ್ರೀ ಶ್ರೀ ಬಿದರಹಳ್ಳಿ ಶ್ರೀನಿವಾಸತೀರ್ಥರ
ಟಿಪ್ಪಣಿಯ ಕನ್ನಡಾನುವಾದವನ್ನು ನಮ್ಮ ಪ್ರಿಯ ಶಿಷ್ಯ ಶ್ರೀನಿವಾಸ ನು ಮರದನು
ಅಣುಭಾಷ್ಯ ಸಾರಸಂಗ್ರಹ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ್ದಾನೆ ಇದರ ಜೊತೆಗೆ ಮೂಲದ
ಕನ್ನಡ ಅನುವಾದವನ್ನು ಕೂಡ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ

ಜಿಜ್ಞಾಸುಗಳಿಗೆ ಇದು ಉಪಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ ಇದರ ಸದುಪಯೋಗವನ್ನು ಎಲ್ಲ
ಸಜ್ಜನರು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಆ ಭಗವಂತನ ಅನುಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರಾಗಬೇಕು

ಇವನ ಪ್ರಯತ್ನವು ಶ್ರೀಹರಿವಾಯುಗಳಿಗೆ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಲಿ ಎಂದು
ಬಾದರಾಯಣಾಭಿನ್ನ ಶ್ರೀಗೋವಿಂದರಾಜರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತೇವೆ

ವಿಜಯಪುರ

೪-೧೧-೨೦೦೦

ವಂ|| ತ್ರಿವಿಕ್ರಮಾಚಾರ್ಯ ಉಮರ್ಜಿ

ವಿಜಾಪುರ

|| ಶ್ರೀಃ ||

ಅಶೀರ್ವಚನ

ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥಭಗವತ್ತಾದರು ತಮ್ಮ ಶಿಷ್ಯರ ಮೇಲೆ ಅಮಾರ ಕರುಣೆಯಿಂದ 32 ಪೋಕಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ 'ಸಂಗ್ರಹಭಾಷ್ಯ'ವನ್ನು ರಚಿಸಿಕೊಟ್ಟರಂತೆ ಇದಕ್ಕೆ ಅಣುಭಾಷ್ಯವೆಂದು ಹೆಸರು ಇದರ ವಾರಾಯಣದಿಂದ ಸಮಗ್ರ ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯ ವಾರಾಯಣದ ಫಲವು ದೊರಕುವುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ

ಇಂಥ ಅಣುಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ಒಂದೊಂದು ಶಬ್ದದಿಂದ ಪೂರ್ತಿ ಅಧಿಕರಣದ ಅರ್ಥವನ್ನು, ಕೆಲವು ಸಲ ಒಂದೇ ಶಬ್ದದಿಂದ ಅನೇಕ ಅಧಿಕರಣಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿರುವುದು ಇದರ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ

ಬಹುರ್ಥಗರ್ಭಿತವಾದ ಈ 'ಅಣುಭಾಷ್ಯ'ದ ಕುರಿತು 'ಅಣುಭಾಷ್ಯ ನಾರಸಂಗ್ರಹ' ವೆಂಬ ಚಿಕ್ಕ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ನಮ್ಮ ಪ್ರಿಯ ಶಿಷ್ಯರಾದ ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಸು ಮರದ ಅವರು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ

ಇದರಲ್ಲಿ 'ಅಣುಭಾಷ್ಯ'ಕ್ಕೆ ಶ್ರೀ ಬಿದರಹಳ್ಳಿ ಶ್ರೀನಿವಾಸತೀರ್ಥರು ರಚಿಸಿದ ಟಿಪ್ಪಣಿಯ ಕನ್ನಡ ಅನುವಾದವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ ಅನುವಾದವು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮೂಡಿಬಂದಿದೆಯಾದರೂ, ಅದು ಮೂಲ ಭಾಷ್ಯವನ್ನು ಗುರುಮುಖೇನ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದವರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಉಪಯುಕ್ತವಾಗಬಲ್ಲದು

ನಾಮಾನ್ಯ ಜಿಜ್ಞಾಸುಗಳಿಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿದ ಅಣುಭಾಷ್ಯದ ಕನ್ನಡ ಭಾವಾನುವಾದ ಹಾಗೂ ಅಣುಭಾಷ್ಯವದ-ಅಧಿಕರಣಸಂಗ್ರಹ ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ಉಪಯುಕ್ತವೆನಿಸಿವೆ

ಈ ಚಿಕ್ಕ ಗ್ರಂಥದ ಉಪಯೋಗವನ್ನು ಸರ್ವರೂ ಪಡೆದುಕೊಂಡು ಶ್ರೀ ಹರಿವಾಯುಗಳ ಪ್ರೀತಿಗೆ ಪಾತ್ರರಾಗಬೇಕು

ಧಾರವಾಡ

ಪಂ|| ಕೆ. ಜಿ. ಕಲಕೋಟಿ

೨೪-೧೦-೨೦೦೦

ಧಾರವಾಡ

॥ ಶ್ರೀಃ ॥

ನನ್ನ ಮಾತು

ಶ್ರೀಹರಿಯ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ ಶ್ರೀಮದಣುಭಾಷ್ಯಕ್ಕೆ ಇರುವ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಪ್ರಕಟಿತವಾದ ಶ್ರೀಬಿದರಹಳ್ಳಿ ಶ್ರೀನಿವಾಸತೀರ್ಥರ ಟಿಪ್ಪಣಿಯ ಕನ್ನಡಾನುವಾದವನ್ನು - ಶ್ರೀ ಅಣುಭಾಷ್ಯ ಸಾರಸಂಗ್ರಹ ವೆಂಬ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಕೊಡುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದ್ದೇನೆ

ಈ ಕೃತಿಯನ್ನು ಸಮ್ಮ ಕುಲಸ್ವಾಮಿಯಾದ ಶ್ರೀ ಶ್ರೀನಿವಾಸದೇವರ ಅಡಿವಾರಗಳಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕ ಸಮರ್ಪಿಸಿದ್ದೇನೆ.

ಪ್ರಸ್ತುತ ಕೃತಿಯನ್ನು ಬರೆದು ಮುಗಿಸಿ ಮುದ್ರಣಕ್ಕಾಗಿ ಯೋಚಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ನನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತರಾದ ಶ್ರೀಯುತ ಚಕ್ರಪಾಣಿಯವರು ತಮ್ಮ ಮಾವಂದಿರಾದ ವೈ ವಾ ಶ್ರೀ ಬಿ ಎಸ್ ಕೃಷ್ಣಮೂರ್ತಿರಾವ್ ಬೆಂಗಳೂರು ಅವರ ಸ್ಮರಣಾರ್ಥ ಮುದ್ರಿಸಲು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಜ್ಞಾನಪ್ರಸಾರ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡಿ ಶ್ರೀ ಹರಿವಾಯುಗಳ ಅನುಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರಾಗಿದ್ದಾರೆ

ಗ್ರಂಥ ಸಂಪಾದನ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಮಾಡಿ ಸೂಕ್ತ ಸಲಹೆಗಳನ್ನು ತ್ತು ಉಪಕರಿಸಿದ ನನ್ನ ವಿದ್ಯಾಗುರುಗಳಾದ ಶ್ರೀ ಪಂ|| ತ್ರಿವಿಕ್ರಮಾಚಾರ್ಯ ಉಮರ್ಜಿ ಅವರಿಗೆ ನನ್ನ ಕೃತಜ್ಞತಾಪೂರ್ವಕ ಸಾಷ್ಟಾಂಗ ನಮಸ್ಕಾರಗಳು

ಶ್ರೀ ಬಿದರಹಳ್ಳಿ ಶ್ರೀನಿವಾಸತೀರ್ಥರ ಟಿಪ್ಪಣಿಯನ್ನು ನನಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಸೂಕ್ತ ಸಲಹೆಗಳನ್ನು ತ್ತು ಉಪಕರಿಸಿದ ಶ್ರೀ ಪಂ|| ಕೆ ಜಿ ಕಲಕೋಟಿ ಅವರಿಗೆ ನನ್ನ ಕೃತಜ್ಞತಾಪೂರ್ವಕ ಸಾಷ್ಟಾಂಗ ನಮಸ್ಕಾರಗಳು

ಗ್ರಂಥ ಪ್ರಕಟನಾ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಲಹೆ-ಸೂಚನೆಗಳನ್ನು ತ್ತು ಸಹಕರಿಸಿದ ಶ್ರೀಯುತ ಸತ್ಯನಾರಾಯಣಾಚಾರ್ಯ ಅವರಿಗೆ ನನ್ನ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳು,

ಗ್ರಂಥದ ಕರಡುಪ್ರತಿ ತಿದ್ದುವ ಮತ್ತು ಪ್ರಕಟನಾ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ನೆರವಾದ ಚಿ|| ವಾದಿರಾಜ. ಶ್ರೀ ಅನಂತಪ್ರಸಾದ, ಶ್ರೀ ರಾಘವೇಂದ್ರ ಅಡಬಡ್ಡಿ, ಚಿ|| ಆನಂದತೀರ್ಥ ಇವರಿಗೆ ಶ್ರೀ ಹರಿವಾಯುಗಳು ಜ್ಞಾನ-ಭಕ್ತಿ-ವೈರಾಗ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು ಕರುಣಿಸಲಿ

ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಸಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಂದವಾಗಿ ಮುದ್ರಣ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟ ಮೆ|| ಮನೋಹರ ಮುದ್ರಣಾಲಯ. ಧಾರವಾಡ ಇವರಿಗೆ ನನ್ನ ಧನ್ಯವಾದಗಳು

ಈ ಗ್ರಂಥ ರಚನೆಯಿಂದ ಶ್ರೀ ಹರಿವಾಯುಗಳು ಸುಪ್ರೀತರಾಗಲಿ

ಇತಿ ಸಜ್ಜನ ಸೇವಕ

ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಸು. ಮರದ

ಅನುಕ್ರಮಣಿಕಾ

೧	ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ	೯
೨	ಶ್ರೀ ಅಣುಭಾಷ್ಯದ ಮೂಲ ಶ್ಲೋಕಗಳು	೧೨
೩	ಶ್ರೀ ಅಣುಭಾಷ್ಯದ ಕನ್ನಡ ಭಾವಾನುವಾದ	೧೬
೪	ಶ್ರೀ ಅಣುಭಾಷ್ಯವದ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರ ಅಧಿಕರಣಸಂಗ್ರಹ	೨೩
೫	ಶ್ರೀ ಅಣುಭಾಷ್ಯ ಶ್ರೀ ಶ್ರೀನಿವಾಸತೀರ್ಥರ ಟಿಪ್ಪಣಿ	೩೪
೬	ಶ್ರೀ ಅಣುಭಾಷ್ಯ ಶ್ರೀ ಶ್ರೀನಿವಾಸತೀರ್ಥರ ಟಿಪ್ಪಣಿಯ ಕನ್ನಡಾನುವಾದ	೫೪

ಗ್ರಂಥ ಋಣ

- ೧ ಶ್ರೀ ಸರ್ವಮೂಲ ಗ್ರಂಥಗಳು - ಶ್ರೀ ಮನ್‌ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರು
- ೨ ತತ್ವಮಂದರೀ (ಸಂಸ್ಕೃತ ಟೀಕಾ) - ಶ್ರೀ ರಾಘವೇಂದ್ರ ಗುರುನಾರ್ವಭೌಮರು
- ೩ ಅಣುಭಾಷ್ಯಮ್ (ಸಂಸ್ಕೃತ ಟೀಕಾ) - ಶ್ರೀ ಭಲಾರಿ ಶೇಷಾಚಾರ್ಯರು
- ೪ ಆನಂದಮಾಲಾ (ಸಂಸ್ಕೃತ ಟೀಕಾ) - ಶ್ರೀ ತ್ಯಾವಿಕ್ರಮಾರ್ಯದಾಸ
- ೫ ಶ್ರೀ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯ (ಕನ್ನಡಾನುವಾದ) - ಶ್ರೀ ವಂ|| ಸಂತೇಬಿದನೂರ
ಭೀಮನೇನಾಚಾರ್ಯರು
- ೬ ಅಣುಭಾಷ್ಯಮ್ (ಕನ್ನಡಾನುವಾದ) - ಶ್ರೀ ವಂ|| ಹನುಮೇಶಾಚಾರ್ಯ ಗಂಗೂರ
- ೭ ವಿದ್ಯಾ ಮಾಸಿಕ ಪತ್ರಿಕೆ - ಶ್ರೀ ವಂ|| ಗಲಗಲಿ ರಾಮಾಚಾರ್ಯರು
- ೮ ತಂತ್ರದೀಪಿಕಾ (ಕನ್ನಡಾನುವಾದ) - ಶ್ರೀ ವಂ|| ಡಿ ಪ್ರಹ್ಲಾದಾಚಾರ್ಯರು

ಶ್ರೀ ಅಣುಭಾಷ್ಯ ಸಾರಸಂಗ್ರಹ

ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ

ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥಭಗವತ್ಪಾದರು ವೇದಾರ್ಥಸಾರ್ವಜನಿಕವಾದ ಗೀತೆ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಸಾಲು ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ

೧. ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯ- ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಸೂತ್ರದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಪ್ರತಿಸ್ಪೃತಿಗಳ ಆಧಾರದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದಾರೆ
೨. ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನ- ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯದ ಸ್ಪಷ್ಟೀಕರಣವನ್ನು ಯುಕ್ತಿಗಳ ಮೂಲಕ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ ದುರ್ವಾದಿಗಳ ಗರ್ವವೆಂಬ ಪರ್ವತಕ್ಕೆ ವಜ್ರನದ್ಯರವೂ ಮಾಯಾವಾದವೆಂಬ ಕತ್ತಲೆಗೆ ಸೂರ್ಯಪ್ರಕಾಶದಂತೆಯೂ ಇರುತ್ತದೆ ವರಪಕ್ಷಗಳ ವಿಂಡನೆಯೂ ಇಲ್ಲಿದೆ *
೩. ಅಣುಭಾಷ್ಯ- ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯವನ್ನು ೩೨ ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ
೪. ನ್ಯಾಯವಿವರಣೆ- ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನೋಕ್ತವಾದ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷ ಸಿದ್ಧಾಂತಯುಕ್ತಿಗಳ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ

ಪ್ರಕೃತ ಅಣುಭಾಷ್ಯಕ್ಕೆ ಸರ್ವಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥ ಸಂಗ್ರಹಃ ಸಂಕ್ಷೇಪಭಾಷ್ಯಮ್ ಸಂಗ್ರಹಭಾಷ್ಯಮ್, ಅಣುಭಾಷ್ಯಮ್ ಇತ್ಯಾದಿ ಅನೇಕ ನಾಮಾಂತರಗಳುಂಟು ಈ ನಾಮಗಳು ರೂಢಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಬಂದವು ? ವಿವರಣೆ ಇಲ್ಲಿದೆ

೧ “ಪೂರ್ಣಪ್ರಜ್ಞೇನ ಮುನಿನಾ ಸರ್ವಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥಸಂಗ್ರಹಃ | ಕೃತೋಯಂ ಪ್ರೀಯತಾಂ ತೇನ ಪರಮಾತ್ಮಾ ರಮಾವತಿಃ ||” ಎಂಬುದಾಗಿ ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥ ಭಗವತ್ಪಾದರು ಅಣುಭಾಷ್ಯದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ “ಸರ್ವಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥ ಸಂಗ್ರಹಃ” ಹೆಸರು ಸಾರ್ಥಕವಾಗಿದೆ

೨ “ಭಗವಾನಾನಂದತೀರ್ಥಮುನಿಃ ಯಥಾವದ್ವಾಚಿಖ್ಯಾಸುಃ ಭಾಷ್ಯಾನುಭಾಷ್ಯೇ ವಿಧಾಯ ಸಂಕ್ಷೇಪಭಾಷ್ಯಮಪಿ ವಿಧಿತ್ಸುಃ ||” ಎಂಬುದಾಗಿ ಶ್ರೀರಾಘವೇಂದ್ರತೀರ್ಥರು

* ಸ್ವಯಂಕೃತಾಃಪಿ ತದ್ವಾಖ್ಯಾ ಕ್ರಿಯತೇ ಸ್ಪಷ್ಟತಾರ್ಥತಃ (ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನ)

ತತ್ತ್ವಮಂಜರಿಯಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿದಂತೆ - ಈ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಸಂಕ್ಷೇಪ ಬಾಷ್ಯಮ್ ಹೆಸರು ನಾರ್ಥಕವಾಗಿದೆ

೨. ಅನಂತೋರ್ಧ್ವ ಪ್ರಕಟಿತ ತ್ವಯಾಣೌಭಾಷ್ಯ ಸಂಗ್ರಹೇ | ಎಂಬುದಾಗಿ ಶ್ರೀಮನ್ಮಾರಾಯಣಮಂಡಿತಾಚಾರ್ಯರು ಶ್ರೀಮತ್ ಸುಮಧ್ವವಿಜಯದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿದಂತೆ ಈ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಸಂಗ್ರಹ ಬಾಷ್ಯಮ್ ಹೆಸರು ನಾರ್ಥಕವಾಗಿದೆ

೩. ಅಥ ತತ್ತ್ವಮಯಾ ಶ್ರೀನಿವಾಸಾಚಾರ್ಯಯುತ ಸೂರಿಣಾ | ಬಹುಧ್ವನಿ ಅಣುಭಾಷ್ಯಸ್ಯ ಲೇಲೇನೈವಾರ್ಥ ಉಚ್ಯತೇ | ಎಂಬುದಾಗಿ ಶ್ರೀ ಬಿದರಹಳ್ಳಿ ಶ್ರೀನಿವಾಸತೀರ್ಥರು ತಮ್ಮ ವಿವರಣ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿದಂತೆ ಈ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಅಣುಭಾಷ್ಯ ಮೆಂಬ ಹೆಸರು ನಾರ್ಥಕವಾಗಿದೆ

ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣನು ತನ್ನ ಪುಟ್ಟಬಾಯಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತ ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡವನ್ನೇ ತಾಯಿಯಾದ ಯಶೋದಗೆ ತೋರಿಸಿದಂತೆ ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥಭಗವತ್ಪಾದರು ಈ ಅಣುಭಾಷ್ಯವು ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ತುಂಬಿದ ಅನಂತ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಅತಿ ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ಕೇವಲ ೨೦ ಅನುಷ್ಟುಪ್ ಶ್ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ತಮ್ಮ ಅದ್ಭುತವಾದ ಕೌಶಲವನ್ನು ತೋರಿಸಿದ್ದಾರೆ

ಅಣುಭಾಷ್ಯಕ್ಕೆ ಅನೇಕ ಟೀಕಾಟಿಪ್ಪಣಿಗಳುಂಟು -

೧ ಅಣುಭಾಷ್ಯ ಟೀಕಾ	- ಶ್ರೀ ನಾರಾಯಣ ಮಂಡಿತಾಚಾರ್ಯರು
೨ ಅಣುಭಾಷ್ಯ ಟೀಕಾ (ಸಿದ್ಧಾಂತ ದೀಪಿಕಾ) -	ಅನಂತಭಟ್ಟರು
೩ ಅಣುಭಾಷ್ಯ ಟೀಕಾ (ತತ್ತ್ವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ)	- ಭಲಾರಿ ಶೇಷಾಚಾರ್ಯರು
೪ ಅಣುಭಾಷ್ಯ ಟೀಕಾ (ತತ್ತ್ವಮಂಜರಿ)	- ಶ್ರೀರಾಘವೇಂದ್ರತೀರ್ಥರು
೫ ಅಣುಭಾಷ್ಯ ಟೀಕಾ (ಆನಂದಮಾಲಾ)	- ತ್ಯಾವಿಕ್ರಮಾರ್ಯದಾಸರು
೬ ಅಣುಭಾಷ್ಯ ಟೀಕಾ (ಭಾವಪ್ರಕಾಶಿಕಾ)	- ನರಸಿಂಹಾಚಾರ್ಯರು
೭ ಅಣುಭಾಷ್ಯ ಟಿಪ್ಪಣಿ	- ಶ್ರೀನಿವಾಸಾಚಾರ್ಯರು
೮ ಅಣುಭಾಷ್ಯ ಟಿಪ್ಪಣಿ (ವಿವರಣ)	- ಬಿದರಹಳ್ಳಿ ಶ್ರೀನಿವಾಸತೀರ್ಥರು
೯ ಅಣುಭಾಷ್ಯ ವಿವೃತ್ತಿ	- ಆನಂದತೀರ್ಥಾಚಾರ್ಯಸೊನು
೧೦ ಅಣುಭಾಷ್ಯ ಪ್ರವಂಚನಮ್	- ಪೈರಣಿ ನಾರಾಯಣಾಚಾರ್ಯರು

ಇವುಗಳಲ್ಲದೇ ಇನ್ನೂ ೪-೫ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು ಇವೆಯೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ ಅವುಗಳ ಕರ್ತೃಗಳ ಹೆಸರು ತಿಳಿದುಬಂದಿಲ್ಲ

ಪ್ರಕೃತ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಶಬ್ದದಿಂದ ಒಂದೊಂದು ಅಧಿಕರಣಾರ್ಥವು ಸಂಗ್ರಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ

೧ ಅನಂತೋರ್ಧ್ವ ಪ್ರಕಟಿತ ತ್ವಯಾಣೌ ಭಾಷ್ಯ ಸಂಗ್ರಹೇ |

ಅಹೋ ಆತ್ಮಪರಿಷ್ಕಾಪ್ಯ ಕೃಷ್ಣೇನೇವಾನನಂತರೇ ||

ಶ್ರೀಮತ್ ಸುಮಧ್ವವಿಜಯ (೧೫-೮೨)

ಉದಾ - ವಿಷ್ಣುರೇವ ವಿಜಿಜ್ಞಾಸ್ಯ ಈ ಶಬ್ದದಿಂದ ಜಿಜ್ಞಾಸಾವಿಕರಣದ ತಾತ್ಪರ್ಯವು ಸಂಗ್ರಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ

ಇನ್ನು ಕಲವಡ ಒಂದೇ ಶಬ್ದದಿಂದ ಅನೇಕ ಅಧಿಕರಣಗಳ ಅರ್ಥವು ಸಂಗ್ರಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ

ಉದಾ - ವಿರಡನೇ ಅಧ್ಯಾಯದ ಮೂರನೇ ವಾದದಲ್ಲಿ 'ಜೀವ-ತದ್ವಲಗಃಸದಾ ಶಬ್ದದಿಂದ ಉತ್ಪತ್ತಾಂತರಧಿಕರಣದಿಂದ ಕರ್ತೃತ್ವಾಧಿಕರಣದವರಗ ಐದು ಅಧಿಕರಣಗಳ ತಾತ್ಪರ್ಯವು ಸಂಗ್ರಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ

ಹೀಗೆ ಈ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಅಣ್ಣಬಾಪ್ಪ (ಭಾಷ್ಯಸಂಗ್ರಹ)ವೆಂಬ ಹೆಸರು ನಾಥಕವೆನಿಸಿದೆ ಈ ಗ್ರಂಥದ ಪಾರಾಯಣದಿಂದ ಶ್ರೀಮದ್ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರ ಭಾಷ್ಯಗ್ರಂಥ ಪಾರಾಯಣದ ಫಲವು ದೂರಕುವದರಲ್ಲಿ ಸಂದೆದವಿಲ್ಲ

ಶ್ರೀಮದಚ್ಯುತಪ್ರೇಕ್ಷಾಚಾರ್ಯರು ನಿಶ್ಚಯ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯವನ್ನು ಪಾರಾಯಣಮಾಡದೇ ಭೋಜನ ಮಾಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ ಒಮ್ಮೆ ನಾಥಸೇದ್ವಾದಶಿ ದಿನದಂದು ಭಾಷ್ಯಪಾರಾಯಣವನ್ನು ಮುಗಿಸಲು ಅವಮರ್ದರಾಗಿ ಭೋಜನ ಸ್ವೀಕರಿಸಲು ಒಪ್ಪದಿದ್ದಾಗ ಅವರ ಮೇಲೆ ಕೃಪಕೂರಿ ಶ್ರೀಮದಾಚಾರ್ಯರು ಈ ಸಂಕ್ಷೇಪಭಾಷ್ಯವನ್ನು ರಚಿಸಿಕೊಟ್ಟರೆಂದು ಪ್ರತಿತಿ ಇದೆ

ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥಭಗವತ್ತಾದರು ರಚಿಸಿದ ಭಾಷ್ಯಗ್ರಂಥಗಳ ಪಾರಾಯಣ ಮನನ ಇತ್ಯಾದಿಗಳ ಫಲವನ್ನು ಹೀಗೆ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ -

ಮಹಾನಂದತೀರ್ಥಸ್ಯ ಯೇ ಭಾಷ್ಯಭಾಷಂ
ಮನೋವಾಗ್ವಿರಾವರ್ತಯಂತೇ ಸ್ವಶಕ್ತ್ಯಾ
ಸುರಾದ್ಯಾ ನರಾಂತಾ ಮುಕುಂದವ್ರನಾದಾ
ದಿಮಂ ಮೋಕ್ಷಮೇತೇ ಭಜಂತೇ ನದೇತಿ ||

ಶ್ರೀ ಮ ವಿ (೧೧-೭೯)

ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥಭಗವತ್ತಾದರು ಭಾಷ್ಯಗಳ ಭಾವವನ್ನು ದೇವತೆಗಳನ್ನಾರಂಭಿಸಿ ಮನುಷ್ಯರವರೆಗಿನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಯಥಾಶಕ್ತಿ ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸು ಮಾತುಗಳಿಂದ ಪುನಃಪುನಃ ಶ್ರವಣಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುವದರಿಂದ ಶ್ರೀಹರಿಯ ಅನುಗ್ರಹವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಮೋಕ್ಷಭಾಗಿಗಳಾಗುತ್ತಾರೆ

ಇಂಥ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣವಾದ 'ಅಣ್ಣಬಾಪ್ಪ' ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಶ್ರೀ ಬಿದರಹಳ್ಳಿ ಶ್ರೀನಿವಾಸತೀರ್ಥರು ರಚಿಸಿರುವ 'ವಿವರಣೆ' ಟಿಪ್ಪಣಿಯ ಕನ್ನಡ ಅನುವಾದವನ್ನು ಕೊಡಲು ಯಥಾಶಕ್ತಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಲಾಗಿದೆ

ಶ್ರೀಮದಾಸಂದತಿರ್ಥಭಗವತ್ಪಾದಾಚಾರ್ಯ ವಿರಚಿತಮ್

ಅಣುಭಾಷ್ಯಮ್

॥ ಪ್ರಥಮಾಧ್ಯಾಯಃ ॥

ಓಂ ನಾರಾಯಣಂ ಗುಣೈಸ್ಸರ್ವೈರುದೀರ್ಣಂ ದೋಷವರ್ಜಿತಮ್ ।
ಜ್ಞೇಯಂ ಗಮ್ಯಂ ಗುರೂಂಶ್ಚಾಪಿ ನತ್ವಾಸೂತ್ರಾರ್ಥ ಉಚ್ಯತೇ ॥ ೧ ॥

ವಿಷ್ಣುರೇವ ವಿಜಿಜ್ಞಾಸ್ತಃ ಸರ್ವಕರ್ತಾಃಸಗಮೋದಿತಃ ।
ಸಮನ್ವಯಾದೀಕ್ಷತೇಶ್ಚ ಪೂರ್ಣಾನಂದೋಽಂತರಃ ಖಿವತ್ ॥ ೨ ॥

ಪ್ರಣೇತಾ ಜ್ಯೋತಿರಿತ್ಯಾದ್ವೈಃ ಪ್ರಸಿದ್ಧೈರನ್ಯವಸ್ತುಷು ।
ಉಚ್ಯತೇ ವಿಷ್ಣುರೇವೈಕಃ ಸರ್ವೈಃ ಸರ್ವಗುಣತ್ವತಃ ॥ ೩ ॥

ಸರ್ವಗೋತ್ತಾ ನಿಯಂತಾ ಚ ದೃಶ್ಯತ್ವಾದ್ಯುಜ್ಜಿತಃ ಸದಾ ।
ವಿಶ್ವಜೀವಾಂತರತ್ವಾದ್ವೈಃ ಲಿಂಗೈಃ ಸರ್ವೈಃ ಯುತಃ ಸ ಹಿ ॥ ೪ ॥

ಸರ್ವಾಶ್ರಯಃ ಪೂರ್ಣಗುಣಃ ಸೋಽಕ್ಷರಃ ಸನ್ ಹೃದಬ್ಜಗಃ ।
ಸೂರ್ಯಾದಿಭಾಸಕಃ ಪ್ರಾಣಪ್ರೇರಕೋ ದೈವತೈರಪಿ ॥ ೫ ॥

ಜ್ಞೇಯೋ ನ ವೇದೈಃ ಶೂದ್ರಾದ್ವೈಃ ಕಂಪಕೋಽನ್ಯಶ್ಚ ಜೀವತಃ ।
ಪತಿತ್ವಾದಿ ಗುಣೈರ್ಯುಕ್ತಃ ತದನ್ಯತ್ರ ಚ ವಾಚಕೈಃ ॥ ೬ ॥

ಮುಖ್ಯತಃ ಸರ್ವಶಬ್ದೈಶ್ಚ ವಾಚ್ಯ ಏಕೋ ಜನಾರ್ದನಃ ।
ಅವ್ಯಕ್ತಃ ಕರ್ಮವಾಕ್ಶೈಃ (ಚೈ)ಶ್ಚ ವಾಚ್ಯ ಏಕೋಽಮಿತಾತ್ಮಕಃ ॥ ೭ ॥

ಅವಾಂತರಂ ಕಾರಣಂ ಚ ಪ್ರಕೃತಿಃ ಶೂನ್ಯಮೇವ ಚ ।
ಇತ್ಯಾದ್ಯನ್ಯತ್ರನಿಯತೈರಪಿ ಮುಖ್ಯತಯೋದಿತಃ ।
ಶಬ್ದೈರತೋಽನಂತಗುಣೋ ಯಚ್ಚಬ್ಧಾ ಯೋಗವೃತ್ತಯಃ ॥ ೮ ॥

॥ ಪ್ರಥಮಾಧ್ಯಾಯಃ ಸಮಾಪ್ತಃ ॥

॥ ದ್ವಿತೀಯಾಧ್ಯಾಯಃ ॥

ಶ್ರೌತಸ್ತುತಿವಿರುದ್ಧತ್ವಾತ್ ಸ್ತುತಯೋ ನ ಗುಣಾನ್ ಹರೇಃ ।
ನಿಷೇದ್ಧಂ ಶಕ್ನುಯುರ್ವೇದಾ ನಿತ್ಯತ್ವಾನ್ಮಾನಮುತ್ತಮಮ್

॥ ೧ ॥

ದೇವತಾವಚನಾದಾಪೋ ವದಂತೀತ್ಯಾದಿಕಂ ವಚಃ ।
ನಾಯುಕ್ತವಾದ್ಯಸನ್ನೇವ ಕಾರಣಂ ದೃಶ್ಯತೇ ಕ್ಷಚಿತ್

॥ ೨ ॥

ಅಸಜ್ಜೇವಪ್ರಧಾನಾದಿಶಬ್ದಾಃ ಬ್ರಹ್ಮೈವ ನಾಪರಮ್ ।
ವದಂತಿ ಕಾರಣತ್ವೇನ ಕ್ವಾಪಿ ಪೂರ್ಣಗುಣೋ ಹರಿಃ

॥ ೩ ॥

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಾತ್ ಸರ್ವಕರ್ತೃತ್ವಾತ್ ನಾಯುಕ್ತಂ ತದ್ವದೇಚ್ಛುತಿಃ ।
ಭ್ರಾಂತಿಮೂಲತಯಾ ಸರ್ವಸಮಯಾನಾಮಯುಕ್ತಿತಃ

॥ ೪ ॥

ನ ತದ್ವಿರೋಧಾದ್ವಚನಂ ವೈದಿಕಂ ಶಂಕೃತಾಂ ವ್ರಜೇತ್ ।
ಆಕಾಶಾದಿಸಮಸ್ತಂ ಚ ತಜ್ಜಂ ತೇನೈವ ಲೀಯತೇ

॥ ೫ ॥

ಸೋಽನುತ್ಪತ್ತಿಲಯಃ ಕರ್ತಾ ಜೀವಸ್ತದ್ವಶಗಃ ಸದಾ ।
ತದಾಭಾಸೋ ಹರಿಃ ಸರ್ವರೂಪೇಷ್ಟಪಿ ಸಮಃ ಸದಾ

॥ ೬ ॥

ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣಶ್ಚೇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ದೇಹಶ್ಚೈವ ತದುದ್ಭವಃ ।
ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣವಶೇ ಸರ್ವಂ ಸವಿಷ್ಣೋಃ ವಶಗಃಸದಾ

॥ ೭ ॥

ಸರ್ವದೋಷೋಜ್ಞಿತಃ ತಸ್ಮಾತ್ ಭಗವಾನ್ ಪುರುಷೋತ್ತಮಃ ।
ಉಕ್ತಾಗುಣಾಶ್ಚಾ ವಿರುದ್ಧಾಃ ತಸ್ಯ ವೇದೇನ ಸರ್ವಶಃ

॥ ೮ ॥

॥ ದ್ವಿತೀಯಾಧ್ಯಾಯಃ ಸಮಾಪ್ತಃ ॥

॥ ತೃತೀಯಾಧ್ಯಾಯಃ ॥

- ಶುಭೇನ ಕರ್ಮಣಾ ಸ್ವರ್ಗಂ ನಿರಯಂ ಚ ವಿಕರ್ಮಣಾ |
ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾನೇನ ಚ ತಮೋ ಜ್ಞಾನೇನ್ನೈವ ಪರಂ ಪದಮ್ || ೧ ||
- ಯಾತಿ ತಸ್ಮಾದ್ ವಿರಕ್ತಃ ಸನ್ ಜ್ಞಾನಮೇವ ಸಮಾಶ್ರಯೇತ್ |
ಸರ್ವಾವಸ್ಥಾಪ್ರೇರಕವ್ಶ ಸರ್ವರೂಪೇಷ್ಟಭೇದವಾನ್ || ೨ ||
- ಸರ್ವದೇಶೇಷು ಕಾಲೇಷು ಸ ಏಕಃ ಪರಮೇಶ್ವರಃ |
ತದ್ಭಕ್ತಿತಾರತಮ್ಯೇನ ತಾರತಮ್ಯಂ ವಿಮುಕ್ತಿಗಮ್ || ೩ ||
- ಸಚ್ಚಿದಾನಂದ ಆತ್ಮೇತಿ ಮಾನುಷ್ಯಸ್ತು(ಶ್ವ) ಸುರೇಶ್ವರೈಃ |
ಯಥಾಕ್ರಮಂ ಬಹುಗುಣೈಃ ಬ್ರಹ್ಮಣಾತ್ವ(ಹ್ಯ)ಖಿಲೈಃಗುಣೈಃ || ೪ ||
- ಉಪಾಸ್ಯಃ ಸರ್ವವೇದೈಶ್ಚ ಸರ್ವೈರಪಿ ಯಥಾಬಲಮ್ |
ಜ್ಞೇಯೋ ವಿಷ್ಣುರ್ವಿಶೇಷಸ್ತು ಜ್ಞಾನೇಸ್ಯಾದುತ್ತರೋತ್ತರಮ್ || ೫ ||
- ಸರ್ವೇಷು ಪುರುಷಾರ್ಥಾಃ ಸ್ತುಃ ಜ್ಞಾನಾದೇವ ನ ಸಂಶಯಃ |
ನ ಲಿಪ್ಯತೇ ಜ್ಞಾನವಾಂಶ್ಚ ಸರ್ವದೋಷೈರಪಿ ಕ್ವಚಿತ್ || ೬ ||
- ಗುಣದೋಷೈಃ ಸುಖಸ್ಯಾಪಿ ವೃದ್ಧಿಹ್ರಾಸೌ ವಿಮುಕ್ತಿಗೌ |
ನೃಣಾಂ ಸುರಾಣಾಂ ಮುಕ್ತೌತು ಸುಖಂ ಕ್ಲಪ್ತಂ ಯಥಾಕ್ರಮಮ್ || ೭ ||

॥ ತೃತೀಯಾಧ್ಯಾಯಃ ಸಮಾಪ್ತಃ ॥

|| ಚತುರ್ಥಾಧ್ಯಾಯಃ ||

ವಿಷ್ಣುಬ್ರಹ್ಮ ತಥಾಽಽದಾತೇತ್ಯೇವಂ ನಿತ್ಯಮುವಾಸನಮ್ |
ಕಾರ್ಯಮಾವದ್ವಪಿ ಬ್ರಹ್ಮ ತೇನ ಯಾತ್ಮಪರೋಕ್ಷತಾಮ್ || ೧ ||

ಪ್ರಾರಬ್ಧಕರ್ಮಣೋನ್ಯಸ್ಯ ಜ್ಞಾನಾದೇವ ಪರಿಕ್ಷಯಃ |
ಅನಿಷ್ಟಸ್ಯೋಭಯಸ್ಯಾಪಿ ಸರ್ವಸ್ಯಾನ್ಯಸ್ಯಭೋಗತಃ || ೨ ||

ಉತ್ತರೇಷೂತ್ತರೇಷ್ಟೇವಂ ಯಾವದ್ವಾಯುಂ ವಿಮುಕ್ತಿಗಾಃ |
ಪ್ರವಿತ್ಯ ಭುಂಜತೇ ಭೋಗಾಂಸ್ತದಂತರ್ಬಹಿರೇವ ವಾ || ೩ ||

ವಾಯುರ್ವಿಷ್ಣುಂ ಪ್ರವಿಶ್ಚೈವ ಭೋಗಾಂಶ್ಚೈವೋತ್ತರೋತ್ತರಮ್ |
ಉತ್ಕೃಮ್ಯ ಮಾನುಷಾ ಮುಕ್ತಿಂ ಯಾಂತಿ ದೇಹಕ್ಷಯಾತ್ಸುರಾಃ || ೪ ||

ಅರ್ಚಿರಾದಿಪಥಾ ವಾಯುಂ ಪ್ರಾಪ್ತತೇನ ಜನಾದನಮ್ |
ಯಾಂತ್ಯುತ್ತಮಾ ನರೋಚ್ಚಾದ್ಯಾ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಾತ್ ಸಹಾಮುನಾ || ೫ ||

ಯಥಾಸಂಕಲ್ಪ ಭೋಗಾಂಶ್ಚ ಚಿದಾನಂದಶರೀರಿಣಃ |
ಜಗತ್ಸೃಷ್ಟ್ಯಾದಿವಿಷಯೇ ಮಹಾಸಾಮರ್ಥ್ಯಮಷ್ಟತೇ || ೬ ||

ಯಥೇಷ್ಟಶಕ್ತಿಮಂತಶ್ಚ ವಿನಾಸ್ವಾಭಾವಿಕೋತ್ತಮಾನ್ |
ಅನನ್ಯವಶಗಾಶ್ಚೈವ ವೃದ್ಧಿಹ್ರಾಸವಿವರ್ಜಿತಾಃ |
ದುಃಖಾದಿರಹಿತಾ ನಿತ್ಯಂ ಮೋದಂತೇ ಅವಿರತಂಸುಖಮ್ || ೭ ||

ಪೂರ್ಣಪ್ರಜ್ಞೇನ ಮುನಿನಾ ಸರ್ವಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥಸಂಗ್ರಹಃ |
ಕೃತೋಽಯಂ ಪ್ರೀಯತಾಂ ತೇನ ಪರಮಾತ್ಮಾ ರಮಾಪತಿಃ || ೮ ||

ನಮೋ ನಮೋಽಶೇಷದೋಷದೂರಪೂರ್ಣಗುಣಾತ್ಮನೇ |
ವಿರಿಂಚ(ಚಿ) ಶರ್ವಪೂರ್ವೇಡ್ಯವಂದ್ಯಾಯ ಶ್ರೀವರಾಯ ತೇ || ೯ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥಭಗವತ್ಪಾದಾಚಾರ್ಯ ವಿರಚಿತೇ ಅಣ್ಣಭಾಷ್ಯೇ
ಚತುರ್ಥಾಧ್ಯಾಯಃ ಸಮಾಪ್ತಃ

ಶ್ರೀಮದಣುಭಾಷ್ಯಮ್
(ಭಾವಾನುವಾದ)

ಓಂ ನಾರಾಯಣಂ ಗುಣೈಸ್ಸರ್ವೈರುದೀರ್ಣಂ ದೋಷವರ್ಜಿತಮ್ |

ಜ್ಞೇಯಂ ಗಮ್ಯಂ ಗುರೂಂಶ್ಚಾಪಿ ನತ್ವಾ ಸೂತ್ರಾರ್ಥ ಉಚ್ಯತೇ || ೧ ||

ನಮಸ್ತವಾದ ಆನಂದ. ಜ್ಞಾನಮೊದಲಾದ ಅನಂತಕಲ್ಪಾಣಗುಣಗಳಿಂದ ಪರಿಪೂರ್ಣನಾದ ಚಿಂತಾಸಂತಾಪಾದಿದೋಷದೂರನಾದ ಸದ್ವಿನಂದ ತಿಳಿಯಲು ಹೊಂದಲು ಯೋಗ್ಯನಾದ ನಾರಾಯಣನನ್ನು ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ನಾರಾಯಣಾಭಿಷ್ಠರಾದ ಗುರುಗಳನ್ನು ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳ ಅರ್ಥವು ಹೇಳಲ್ಪಡುತ್ತದೆ

ವಿಷ್ಣುರೇವ ವಿಜಿಜ್ಞಾಸ್ಯಃ ಸರ್ವಕರ್ತಾಃಸಗಮೋದಿತಃ |

ಸಮನ್ವಯಾದೀಕ್ಷತೇಶ್ಚ ಪೂರ್ಣಾನಂದೋಽಂತರಃ ಖವತ್ || ೨ ||

ದೇಶತಃ ಕಾಲತಃ ಗುಣತಃ ವ್ಯಾಪ್ತನಾದ ಪರಿಪೂರ್ಣನಾದ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣುವು ಶ್ರವಣ ಮನನ ನಿಧಿಧ್ಯಾನಸಗಳಿಂದ ವಿಷಯೀಕರಿಸಲು ಯೋಗ್ಯನಾಗಿರುವನು ಸಮಸ್ತಜೀವ ಜಠಾತ್ಮಕ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಸೃಷ್ಟಿ ಸ್ಥಿತಿ. ಸಂಹಾರ, ನಿಯಮನ ಜ್ಞಾನ ಅಜ್ಞಾನ ಬಂಧ, ಮೋಕ್ಷಪ್ರದನು ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ ಎಲ್ಲ ಸದಾಗಮಗಳಿಂದ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವೇ ಸರ್ವಕರ್ತನೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿರುವನು ಉಪಕ್ರಮ ಉಪಸಂಹಾರ ಮೊದಲಾದ ಲಿಂಗಗಳಿಂದ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವೇ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾಗಿರುವನು ಅವನು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾದಿಗಳಿಗೆ ಗೋಚರನಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಶಾಸ್ತ್ರ ವಚನಗಳಿಂದ ವಾಚ್ಯನಾಗಿರುವನು ಪರಿಪೂರ್ಣ ಆನಂದಉಳ್ಳವನಾಗಿ ಸರ್ವರಿಗೂ ನಿಯಾಮಕನಾಗಿ ಸರ್ವರಿಂದಲೂ ಭಿನ್ನನಾಗಿ ಎಲ್ಲರ ಅಂತಸ್ತನಾಗಿರುವನು ಆಕಾಶದಂತೆ ಅವಕಾಶವುಳ್ಳವನು ಆಗಿರುತ್ತಾನೆ (ಆಕಾಶವದ ಮುಖ್ಯವಾಚ್ಯನು ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ)

ಪ್ರಣೇತಾ ಜ್ಯೋತಿರಿತ್ಯಾದೈಃ ಪ್ರಸಿದ್ಧೈರನ್ಯವಸ್ತುಷು |

ಉಚ್ಯತೇ ವಿಷ್ಣುರೇವೈಕಃ ಸರ್ವೈಃ ಸರ್ವಗುಣತ್ವತಃ || ೩ ||

ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣುವು ಮುಖ್ಯ ಜೀವನಪ್ರದನಾಗಿರುವನು ಜ್ಯೋತಿ ಮುಂತಾದ ವಿಷ್ಣುಭಿನ್ನವಾದ ಇತರ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಆಯಾ ಪ್ರಕರಣಗಳಲ್ಲಿ ರತಕ್ಕೆ ಸರ್ವಶಬ್ದಗಳಿಂದ. ಜ್ಯೋತಿ ಗಾಯತ್ರೀ, ಪ್ರಾಣ ಮೊದಲಾದ ಎಲ್ಲ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಹೇಳಲ್ಪಡುವ ಗುಣಗಳು ಸಮಾಧಿಕ ರಹಿತನಾದ ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವುದರಿಂದ ಶಬ್ದಪ್ರವೃತ್ತಿನಿಮಿತ್ತತ್ವರೂಪ ಧರ್ಮವಿರುವುದರಿಂದ ವಿಷ್ಣುವೇ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಹೇಳಲ್ಪಡುತ್ತಾನೆ.

ಸರ್ವಗೋಽತ್ತಾ ನಿಯಂತಾ ಚ ದೃಶ್ಯತ್ವಾದ್ಯುಜ್ಜಿತಃ ಸದಾ |

ವಿಶ್ವಜೀವಾಂತರತ್ವಾದ್ಯೈಃ ಲಿಂಗೈಃ ಸರ್ವೈಃ ಯುತಃ ಸಹಿ || ೪ ||

ಯಾವಾಗಲೂ ಸರ್ವ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಹೃದಯ ಗುಹೆಯಲ್ಲಿ ವಾಸವಾಗಿರುವವನು, ಸರ್ವತ್ರವ್ಯಾಪ್ತನಾಗಿರುವವನು. ಸರ್ವಸಂಹಾರಕನು. ಎಲ್ಲರೊಳಗಿದ್ದು ನಿಯಮನ

ಮಾಡುವವನು ಪ್ರಾಕೃತ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆ ಅಗೋಚರನು (ಅದ್ರಶ್ಯತ್ವಾದಿ ಧರ್ಮಗಳುಳ್ಳವನು) ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ವೃಶ್ಚಾನರಾವಿ ಶಸ್ತ್ರವಿಂದ ಯೋಧಿತವಾದ ವಿಶ್ವಜೀವಾಂತರತ್ತ ಮೂದಲಾದ ಆಯಾ ಪ್ರಕರಣಗತ ಎಲ್ಲ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಎಲ್ಲ ಲಿಂಗ ನಾಮಗಳಿಂದ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣುವೆ ಮುಖ್ಯ ವಾಚ್ಯನಾಗಿರುವನು ಅಂಥ ವಿಷ್ಣುವು ಒಬ್ಬನೇ ಆಗಿರುವನು ಏಕೆಂದರ ಹಾಗೆ ಜ್ಞಾನಕವಾದ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿವೆ

ಸರ್ವಾಶ್ರಯಃ ಪೂರ್ಣಗುಣಃ ಸೋಽಕ್ಷರಃ ಸತ್ ಹೃದಬ್ಜಗಃ |

ಸೂರ್ಯಾದಿ ಭಾಸಕಃ ಪ್ರಾಣಪ್ರೇರಣೋದ್ಯವತ್ಪರಪಿ

|| ೫ ||

ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣುವೇ ಸ್ವರ್ಗಭೂಮಿ ಮೊದಲಾದ ಸಕಲ ರೂಪಗಳಿಗೆ ಜೀವಜಡಾತ್ಮಕ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಆಧಾರನು ಅನಂದಾದಿಗುಣಗಳಿಂದ ಪರಿಪೂರ್ಣನು ಅವನು ಚತುರ್ವಿಧ ನಾಶರಹಿತನು ಸಿದ್ಧೋಷಿಯಾಗಿರುವನು ಸ್ವತಂತ್ರನು ಸತ್ಶಬ್ದವಾಚ್ಯನು ಆಗಿದ್ದಾನೆ ಎಲ್ಲರ ಹೃದಯಕಮಲದಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡಿರುವವನು ಸೂರ್ಯಮೊದಲಾದ ಎಲ್ಲ ತೇಜೋರಾಶಿಗಳಿಗೆ ಪ್ರಕಾಶಕಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕೊಡುವವನು ಪ್ರಾಣದೇವರಿಗೂ ಪ್ರೇರಕನು ಎಲ್ಲ ದೇವತೆಗಳಿಂದ ಉಪಾಸ್ಯನು ವೇದಗಳಿಂದ ಪ್ರತಿವಾದ್ಯನು ಆಗಿದ್ದಾನೆ

ಜ್ಞೇಯೋ ನ ವೇದೈಃ ಶೂದ್ರಾದೈಃ ಕಂಪಕೋಽನ್ಯತ್ವ ಜೀವತಃ |

ವತಿತ್ವಾದಿಗುಣೈರ್ಯುಕ್ತಃ ತದನ್ಯತ್ರ ಚ ವಾಚ್ಯಕೈಃ

|| ೬ ||

ಮುಖ್ಯತಃ ಸರ್ವಶಬ್ದೈಶ್ಚವಾಚ್ಯ ಏಕೋ ಜನಾರ್ದನಃ |

ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣುವು ಶೂದ್ರಾದಿಗಳಿಂದ ವೇದಾದಿಗಳಿಂದ ತಿಳಿಯಲು ಶಕ್ಯನಲ್ಲ ಎಲ್ಲ ಜಗಚ್ಛೇಷ್ಠ ಕನಾಗಿರುವನು ವಿಲಕ್ಷಣನಾಗಿರುವನು ಅಪ್ರಾಕೃತಸ್ವರೂಪಿ ಯಾಗಿರುವನು ಜೀವರಿಂದ ಭಿನ್ನನಾಗಿರುವನು ಸರ್ವ ಅಧಿಪತಿತ್ವಾದಿಗುಣಗಳಿಂದ ಯುಕ್ತನಾಗಿರುವನು ಪರಮ ಮುಖ್ಯವೃತ್ತಿಯಿಂದ ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಇತರರಲ್ಲಿ ವಾಚಕತ್ವವೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಎಲ್ಲ ಶಬ್ದಗಳಿಂದಲೂ ಜನ್ಮಾದಿರಹಿತನಾದ- ಜನಾರ್ದನ ಶಬ್ದವಾಚ್ಯನಾದ ಭಗವಂತನೂಬ್ಬನೇ ಹೇಳಲ್ಪಡುತ್ತಾನೆ

ಅವ್ಯಕ್ತಃ ಕರ್ಮವಾಚ್ಛೈ(ಕ್ಶೈ)ಶ್ಚ ವಾಚ್ಯ ಏಕೋಽಮಿತಾತ್ಮಕಃ || ೭ ||

ಅವಾಂತರಂ ಕಾರಣಂ ಚ ಪ್ರಕೃತಿಃ ಶೂನ್ಯಮೇವಚ |

ಇತ್ಯಾದ್ಯನ್ಯತ್ರನಿಯತೈರಪಿ ಮುಖ್ಯತಯೋದಿತಃ |

ಶಬ್ದೈರತೋಽನಂತಗುಣೋ ಯಚ್ಛಬ್ದಾ ಯೋಗವೃತ್ತಯಃ || ೮ ||

ವಿಷ್ಣುವು ಅವ್ಯಕ್ತನಾಗಿರುವನು ಜ್ಯೋತಿಷ್ಪೋಮೇನ ಸ್ವರ್ಗಕಾಮೋಯಜೇತ ಇತ್ಯಾದಿ ಕರ್ಮ ಪ್ರತಿಪಾದಕವಾದ ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದಲೂ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾಗಿರುವನು ಅದ್ವಿತೀಯನು ಅನದೃಶನು. ಸ್ವಗತಭೇದವಿವರ್ಜಿತನು, ಅನಂತರೂಪಗಳುಳ್ಳವನು. ಕಾರ್ಯನೂ ಕಾರಣನೂ ಆಗಿರುವನು ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ವ್ಯಾಪಾರಗಳುಳ್ಳವನಾದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಕೃತಿಶಬ್ದವಾಚ್ಯನು. ದುರ್ಜನರಿಗೆ ಸುಖವನ್ನು ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ

ಶೂನ್ಯಶಬ್ದವಾಚ್ಯನು ನಿಷೇಧಾರ್ಥಕವಾದ ಎಲ್ಲ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ವಾಚ್ಯನು. ಅವ್ಯಕ್ತ, ಶೂನ್ಯ ಮೊದಲಾದ ವಿಷ್ಣುವಿನಿಂದ ಇತರವಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಸರ್ವ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಪರಮ ಮುಖ್ಯವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಹೇಳಲ್ಪಡುತ್ತಾನೆ ಆದ್ದರಿಂದ ಅನೃತ್ಯ ಉಭಯತ್ರ ಅನೃತ್ಯದ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಸಕಲ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ವಿಷ್ಣುವೇ ವಾಚ್ಯನಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅವನು ಅನಂತಗುಣಪೂರ್ಣನಾಗಿರುವನು ಶಬ್ದಗಳು ಆಯಾ ಗುಣದರ್ಶಗಳನ್ನು ಯಶಾಗಿವಾಗಿ ವಿಷ್ಣುವನ್ನೇ ದೋಧಿಸುತ್ತವೆ

|| ಇತಿ ಪ್ರಥಮಾಧ್ಯಾಯಃ ||

ಓಂ ಶೌತಸ್ತೃತಿ ವಿರುದ್ಧತ್ವಾತ್ ಸ್ವತಯೋ ನ ಗುಣಾನ್ ಹರೇಃ ।

ನಿಷೇದ್ಧಂ ಶಕ್ಯಯುರ್ವೇದಾ ನಿತ್ಯತ್ವಾನ್ಮಾನಮುತ್ತಮಮ್ || ೧ ||

ಪ್ರತ್ಯನುಸಾರಿಯಾದ ಮಂಚರಾತ್ರಾದಿ ಸ್ತುತಿಗಳಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಶೈವಾದಿ ಸ್ತುತಿಗಳು ವಿಷ್ಣುವಿನ ಪ್ರತ್ಯುಕ್ತವಾದ ಗುಣಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯಲು, ನಿಷೇಧಿಸಲು ಸಮರ್ಥವಾಗುವದಿಲ್ಲ ಏಕೆಂದರೆ ವೇದಗಳು ನಿತ್ಯವೂ ಅಪೌರುಷೇಯವೂ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ ಉತ್ಪನ್ನವಾದ ನಿರ್ದುಷ್ಟವಾದ ಪ್ರಬಲ ಪ್ರಮಾಣಗಳೆನಿಸಿವೆ

ದೇವತಾವಚನಾದಾವೋ ವದಂತೀತ್ಯಾದಿಕಂ ವಚಃ ।

ನಾಯುಕ್ತವಾದ್ಯಸನ್ನೈವ ಕಾರಣಂ ದೃಶ್ಯತೇಕ್ಷಚಿತ್ || ೨ ||

ನೀರು ಮಾತಾಡುತ್ತದೆ ಮಣ್ಣು ಮಾತಾಡಿತು ಇವೇ ಮೊದಲಾದ ವೇದವಾಕ್ಯಗಳು ಜಲಾಭಿಮಾನಿ ಅಥವಾ ಆಯಾ ಅಭಿಮಾನಿ ದೇವತಾವರವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಯುಕ್ತಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವದಿಲ್ಲ ಅನತ್ತು ಯಾವ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿಯೂ ಕಾರಣವಾಗಿ ತೋರುವದಿಲ್ಲ

ಅಸಜ್ಜೀವ ಪ್ರಧಾನಾದಿ ಶಬ್ದಾ ಬ್ರಹ್ಮೈವ ನಾಪರಮ್ ।

ವದಂತಿ ಕಾರಣತ್ವೇನ ಕ್ವಾಪಿ ಪೂರ್ಣಗುಣೋಹರಿಃ || ೩ ||

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಾತ್ ಸರ್ವಕರ್ತೃತ್ವಾತ್ ನಾಯುಕ್ತಂ ತದ್ವದೇತ್ ಶ್ರುತಿಃ || ೪ ||

ಅಸತ್. ಜೀವ ಪ್ರಧಾನ ಇತ್ಯಾದಿ ಶಬ್ದಗಳು ವಿಷ್ಣುವನ್ನೇ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತವೆ ಬೇರೆ ಯಾವುದೂ ಕಾರಣವಲ್ಲ ಎಲ್ಲಿಯೂ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಹೊರತು ಯಾರಿಗೂ ಜಗತ್ಕಾರಣತ್ವವು ಕಂಡುಬಂದಿಲ್ಲ ಸ್ವತಂತ್ರನೂ, ಸರ್ವಕರ್ತೃವೂ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ ವಿಷ್ಣುವು ಗುಣಗಳಿಂದ ಪರಿಪೂರ್ಣನಾಗಿರುವನು ಇದು ಶ್ರುತಿಸಿದ್ಧ ಪ್ರಮೇಯವಾಗಿದೆ. ಶ್ರುತಿಯು ಯುಕ್ತಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾದುದನ್ನು, ಅಯುಕ್ತವಾದುದನ್ನು ಎಂದಿಗೂ ಹೇಳಲಾರದು

ಭ್ರಾಂತಿಮೂಲತಯಾ ಸರ್ವಸಮಯಾನಾಮಯುಕ್ತತಃ || ೪ ||

ನ ತದ್ವಿರೋಧಾದ್ವಚನಂ ವೈದಿಕಂ ಶಂಕೃತಾಂ ವ್ರಜೇತ್ || ೫ ||

ಶ್ರೀ ವೇದವ್ಯಾಸರ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಇತರ ಸಾಂಖ್ಯಾದಿ ಸಕಲ ಮತಗಳಿಗೂ ಭ್ರಾಂತಿಜನಕತ್ವ. ವಿಪ್ರಲಂಭನಾದಿಮೂಲತತ್ವಗಳು ಇರುವುದರಿಂದ ಯುಕ್ತಿವಿರುದ್ಧವೆನಿಸಿ

ಅವು ಅಪ್ರಮಾಣವಾಗಿರುತ್ತವೆ ಆ ದುಷ್ಕರ್ಮಗಳ ವಿರೋಧವಿಂದ ಪ್ರತಿವಾಕ್ಯವು
ಅಪ್ರಮಾಣವೆಂಬ ಶಂಕೆಯನ್ನು ಮೀರಿಗೂ ಹೊಂದಲಾರದು

ಆಕಾಶಾದಿ ಸಮಸ್ತಂಚ ತಜ್ಜಂ ತೇನೈವ ಲೀಯತೇ || ೫ ||

ಸೋಽನುತ್ ಪ್ರಲಯಃ ಕರ್ತಾ ಜೀವನ್ಮದ್ವಶಗಃ ಸದಾ |

ತದಾಭಾಸೋ ಹರಿಃ ಸರ್ವರೂಪೇಷ್ಟಪಿ ಸಮಃ ಸದಾ || ೬ ||

ಆಕಾಶಾದಿ ಮಂಚಮಹಾಭೂತಗಳು ತದಭಿಮಾನಿ ದೇವತಗಳು ಇವೇ ಮೊದಲಾದ
ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಪಂಚವು ವಿಷ್ಣುವಿನಿಂದಲೇ ಸೃಷ್ಟವಾಗಿದೆ ಅಪ್ಪಂದಲೇ ಲಯಹೊಂದುತ್ತದೆ
ಆ ವಿಷ್ಣುವು ಉತ್ಪತ್ತಿನಾಶರಹಿನಾಗಿರುವನು ಸ್ವತಂತ್ರಕರ್ತೃವಾಗಿರುವನು ಜೀವನು
ಯಾವಾಗಲೂ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಅಧೀನನಾಗಿರುವನು ಅವನ ಅಧೀನವಾದ
ಕರ್ತೃತ್ವವುಳ್ಳವನಾಗಿರುವನು ಜೀವನು ಯಾವಾಗಲೂ ವಿಷ್ಣುವಿನ
ಪ್ರತಿಬಿಂಬನಾಗಿರುವನು ವಿಷ್ಣುವು ಮತ್ಸ್ಯ ಕೂರ್ಮ ಪರಾಹಾದಿ ಸಕಲ ಅವತಾರ
ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಭೇದರಹಿತನಾಗಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಸಮನಾಗಿ ಇರುವನು

ಮುಖ್ಯವ್ರಾಣಶ್ಚೇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ದೇಹಶ್ಚೈವ ತದುದ್ಭವಃ |

ಮುಖ್ಯವ್ರಾಣವಶೇ ಸರ್ವಂ ಸವಿಷ್ಣೋಃ ವಶಗಃ ಸದಾ || ೭ ||

ಮುಖ್ಯವ್ರಾಣನು ವಿಷ್ಣುವಿನಿಂದ ಉತ್ಪತ್ತಿಉಳ್ಳವನಾಗಿರುವನು ಇಂದ್ರಿಯಗಳು
ದೇಹಾದಿಗಳು ವಿಷ್ಣುವಿನಿಂದಲೇ ಉತ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವವು ರುದ್ರಾದಿಯಾದ
ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಪಂಚವು ಮುಖ್ಯವ್ರಾಣನ ವಶದಲ್ಲಿರುತ್ತದೆ ಆ ಮುಖ್ಯವ್ರಾಣನು
ಯಾವಾಗಲೂ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಅಧೀನದಲ್ಲಿರುವನು

ಸರ್ವದೋಷೋಜ್ಞತಃ ತಸ್ಮಾತ್ ಭಗವಾನ್ ಪುರುಷೋತ್ತಮಃ |

ಉಕ್ತಾಗುಣಾಶ್ಚಾವಿರುದ್ಧಾಃ ತಸ್ಯ ವೇದೇನ ಸರ್ವಶಃ || ೮ ||

ಇದುವರಗೆ ಪ್ರತಿವಾದನ ಮಾಡಿದಂತೆ ಶ್ರುತಿಗಳಿಗೆ ವರಸ್ತರ ವಿರೋಧವಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ
ವಿಷ್ಣುವು ಸರ್ವದೋಷಗಳಿಂದ ರಹಿತನಾಗಿರುವನು ಆದುದರಿಂದ ಷಡ್ಗುಣೈಶ್ವರ್ಯ
ಸಂಪನ್ನನಾಗಿರುವನು ಸರ್ವೋತ್ತಮನು ಆಗಿರುವನು ವೇದಗಳಿಂದ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟ
ಸಮಸ್ತವಾದ ಆ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಜ್ಞಾನಾನಂದಾದಿಗುಣಗಳು. ಜಗತ್ ಸೃಷ್ಟಾದಿ
ಸಕಲಗುಣಗಳೂ ಸಹ ಯುಕ್ತಾದಿಗಳಿಂದ ಅವಿರುದ್ಧವಾಗಿವೆಯೆಂದು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ

|| ೯ತಿ ದ್ವಿತೀಯಾಧ್ಯಾಯಃ ||

ಶುಭೇನ ಕರ್ಮಣಾಸ್ವರ್ಗಂ ನಿರಯಂ ಚ ವಿಕರ್ಮಣಾ |

ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾನೇನ ಚ ತಮೋ ಜ್ಞಾನೇನೈವ ಪರಂ ಪದಮ್ || ೧ ||

ಯಾತಿ ತನ್ಮಾದ್ ವಿರಕ್ತಃ ಸನ್ ಜ್ಞಾನಮೇವ ಸಮಾಶ್ರಯೇತ್ || ೨ ||

ಜೀವನು ಯಜ್ಞ, ಯಾಗಾದಿ ಶುಭ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಮರಣಾನಂತರ
ಸ್ವರ್ಗವನ್ನು ಕುರಿತು ಹೋಗುತ್ತಾನೆ ಪುಣ್ಯಶೇಷದಿಂದ ಪುನಃ ಭೂಮಿಗೆ ಬರುತ್ತಾನೆ

ಸ್ವೋಚಿತಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುವಿರುವುದರಿಂದ ಶ್ರುತಿಸ್ಮೃತಿಗಳಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾದ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದರಿಂದ ಸರಕವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ ಆಯುಧಾರ್ಥಜ್ಞಾನದಿಂದ ನಿತ್ಯಸರಕ (ಅಂಧಂತಮಸ್ಸು) ವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ ನರಿಯಾದ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ ಆದ್ದರಿಂದ ಮಿಕ್ಕನಾಗಿ ಶ್ರಮ ಮಗ್ನ ಸಿದ್ಧಿಧ್ಯಾಸುಗಳಿಂದ ಸಹಿತವಾದ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಬೇಕು

ಸರ್ವಾವಸ್ಥಾ ಪ್ರೇರಕಶ್ಚ ಸರ್ವರೂಪೇಷ್ವಭೇದವಾನ್

|| ೨ ||

ಸರ್ವದೇಶೇಷು ಕಾಲೇಷು ನ ಏಕಃ ಪರಮೇಶ್ವರಃ |

ತದ್ವಕ್ತಿ ತಾರತಮ್ಯೇನ ತಾರತಮ್ಯಂ ವಿಮುಕ್ತಿಗಂ

|| ೩ ||

ಜೀವರ ಜಾಗ್ರದಾದಿ ಎಲ್ಲ ಅವಸ್ಥಗಳಿಗೂ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣುವೇ ಪ್ರೇರಕನಾಗಿರುವನು ಎಲ್ಲ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಸ್ತ ದೇಶ ಸರ್ವಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಸರ್ವಾವಸ್ಥಾ ಪ್ರೇರಕನಾದ ವಿಷ್ಣುವು ಒಬ್ಬನೇ ಆಗಿರುವನು ಅವನು ಭೇದರಹಿತನಾಗಿರುವನು ಅವನ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ವರಸುರ ಭೇದವಿಲ್ಲ ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಮಾಡುವ ಭಕ್ತಿಯೂ ತಾರತಮ್ಯ ಬಾದದಿಂದ ಕೂಡಿರುವುದರಿಂದ ಜೀವರಲ್ಲಿ ಅನಂದಾದಿ ತಾರತಮ್ಯವು ಮುಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಇರುತ್ತದೆ

ಸಚ್ಚಿದಾನಂದ ಆತ್ಮೇತಿ ಮಾನುಷೈಶ್ಚ ಸುರೇಶ್ವರೈಃ |

ಯಥಾಕ್ರಮಂ ಬಹುಗುಣೈಃ ಬ್ರಹ್ಮಣಾತ್ವಖಿಲ್ಯೈರ್ಗುಣೈಃ

|| ೪ ||

ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣುವು ಸಿದ್ಧೋಷನು. ಜ್ಞಾನಸ್ವರೂಪನು ಅನಂದ ಸ್ವರೂಪನು ಸ್ವಾಮಿಯು ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ಮನುಷ್ಯರಿಂದಲೂ ದೇವತೆಗಳಿಂದಲೂ ಅಧಿಕಾರಾನುಸಾರವಾಗಿ ನಾಲ್ಕು ಗುಣಗಳಿಂದ. ಹೆಚ್ಚಿನ ಗುಣಗಳಿಂದ ಚತುರ್ಮುಖ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಿಂದ ಸಮಸ್ತಗುಣಗಳಿಂದ ಉಪಾಸ್ಯನಾಗಿರುತ್ತಾನೆ

ಉಪಾಸ್ಯಃ ಸರ್ವವೇದೈಶ್ಚ ಸರ್ವೈರಪಿಯಥಾಬಲಮ್ |

ಜ್ಞೇಯೋ ವಿಷ್ಣುರ್ವಿಶೇಷಸ್ತು ಜ್ಞಾನೇಷ್ಯಾದುತ್ತರೋತ್ತರಮ್

|| ೫ ||

ಎಲ್ಲ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಂದ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವು ಎಲ್ಲ ವೇದಗಳಿಂದ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ನಾಮಧ್ಯೇಯಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ತಿಳಿಯಲು ಯೋಗ್ಯನಾಗಿರುವನು ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಅಪರೋಕ್ಷ ಜ್ಞಾನದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯರಿಂದ ಆರಂಭಿಸಿ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ಪರಂತ ಉತ್ತರೋತ್ತರವಾಗಿ ಫಲದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಿರುತ್ತದೆ ಅವರವರ ಬಿಂಬಾಪರೋಕ್ಷದಿಂದಲೇ ಅವರವರಿಗೆ ಮುಕ್ತಿಯು ದೊರೆಯುತ್ತದೆ

ಸರ್ವೇಪಿ ಪುರುಷಾರ್ಥಾಃ ಸ್ಯುಃ ಜ್ಞಾನಾದೇವ ನ ಸಂಶಯಃ |

ನ ಲಿಪ್ಯತೇ ಜ್ಞಾನವಾಂಶ್ಚ ಸರ್ವದೋಷೈರಪಿಕ್ಷಚಿತ್

|| ೬ ||

ಎಲ್ಲ ಪುರುಷಾರ್ಥಗಳೂ ಸಹ ಜ್ಞಾನದಿಂದಲೇ ಸಿದ್ಧಿಸುತ್ತವೆ ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಯಾವ ಸಂಶಯವೂ ಇಲ್ಲ. ಅಪರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವವನಿಗೆ ಅಪರೋಕ್ಷ ಜ್ಞಾನಾನಂತರ ಸಂಭವಿಸಬಹುದಾದ ವಾಪಗಳ ಸಂಬಂಧವು ಉಂಟಾಗುವದಿಲ್ಲ

ಗುಣದೋಷೈಃ ಸುಖಸ್ವಾಪಿ ವೃದ್ಧಿಹ್ರಾಸೌವಿಮುಕ್ತಿಗೌ ।

ನ್ಯಣಾಂ ಸುರಾಣಾಂ ಮುಕ್ತೌತು ಸುಖಂ ಕ್ಷವೃಂ ಯಥಾಕ್ರಮಮ್ ॥ ೭ ॥

ಅವರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನಾಂತರ ಮಸುಷ್ಕರ ಸದಸತ್ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಸುಖಜ್ಞಾನಾದಿಗಳಿಗೆ ವೃದ್ಧಿದ್ರಾನಾದಿಗಳು ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಅವರವರ ಯೋಗ್ಯತಾನುಸಾರವಾಗಿ ಮುಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಸುಖವು ನಿಯತವಾಗಿರುತ್ತದೆ

॥ ೪೩ ತೃತೀಯಾಧ್ಯಾಯಃ ॥

ವಿಷ್ಣುಬ್ರಹ್ಮ ತಥಾಽಽದಾತೇತ್ಯೇವಂ ನಿತ್ಯಮುವಾಸನಮ್ ।

ಕಾರ್ಯಮಾವದ್ಯಪಿ ಬ್ರಹ್ಮ ತೇನ ಯಾತ್ಯಪರೋಕ್ಷತಾಮ್ ॥ ೧ ॥

ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವು ಗುಣಪರಿಪೂರ್ಣನು. ಸರ್ವೋತ್ತಮನು ಹಾಗೂ ಸ್ವಾಮಿಯು ಎಂದು ಯಾವಾಗಲೂ ಅವತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಉಪಾಸನೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು ನಿರಂತರ ಉಪಾಸನೆಯಿಂದ ವಿಷ್ಣುವು ಪ್ರಸನ್ನನಾಗಿ ಅಧಿಕಾರಿಗೆ ಅವರೋಕ್ಷ ವಿಷಯನಾಗುತ್ತಾನೆ

ಪ್ರಾರಬ್ಧಕರ್ಮಣೋಽನ್ಯಸ್ಯ ಜ್ಞಾನಾದೇವ ಪರಿಕ್ಷಯಃ ।

ಅನಿಷ್ಟಸ್ಯೋಭಯಸ್ಯಾಪಿ ಸರ್ವಸ್ಯಾನ್ಯಸ್ಯ ಭೋಗತಃ ॥ ೨ ॥

ಪುಣ್ಯವಾಪವೆಂದು ಉಭಯವಾಗಿರತಕ್ಕ ಸಂಚಿತ ಆಗಾಮಿಗಳಿಂದ ವೃತ್ತಿರಿಕ್ತವಾದ ಸಮಸ್ತವಾದ ಪ್ರಾರಬ್ಧಕರ್ಮವು ಭೋಗದಿಂದಲೇ ನಾಶಹೊಂದುತ್ತದೆ ಪ್ರಾರಬ್ಧಕರ್ಮದಿಂದ ವೃತ್ತಿರಿಕ್ತವಾದ ಎಲ್ಲ ಅನಿಷ್ಟಗಳು ಜ್ಞಾನದಿಂದ ನಾಶ ಹೊಂದುತ್ತವೆ

ಉತ್ತರೇಷೂತ್ತರೇಷ್ಟೇವಂ ಯಾವದ್ವಾಯುಂ ವಿಮುಕ್ತಿಗಾಃ ।

ಪ್ರವಿಶ್ಯ ಭುಂಜತೇ ಭೋಗಾನ್ ತದಂತರ್ಬಹಿರೇವವಾ ॥ ೩ ॥

ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುವ ದೇವತೆಗಳು ಚತುರ್ಮುಖಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ಪರ್ಮಂತವಾಗಿ ತಮಗಿಂತಲೂ ಉತ್ತಮರಾದ ಜನಕರಾದ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ಲಯಹೊಂದಿ ಚತುರ್ಮುಖಬ್ರಹ್ಮ ದೇವರನ್ನು ಪ್ರವೇಶ ಮಾಡಿ ಆ ಚತುರ್ಮುಖ ಬ್ರಹ್ಮ ದೇವರ ಒಳಗೂ ಹೊರಗೂ ಅವೇಕ್ಷಿತ ಭೋಗಗಳನ್ನು ಸೇವಿಸುತ್ತಾರೆ

ವಾಯುರ್ವಿಷ್ಣುಂ ಪ್ರವಿಶ್ಯೈವ ಭೋಗಾಂಶ್ಚೈವೋತ್ತರೋತ್ತರಮ್ ।

ಉತ್ಕಮ್ಯ ಮಾನುಷಾ ಮುಕ್ತಿಂ ಯಾಂತಿ ದೇಹಕ್ಷಯಾತ್ಸುರಾಃ ॥ ೪ ॥

ಚತುರ್ಮುಖ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಮಾಡಿ ಸಮಸ್ತ ಭೋಗಗಳನ್ನು ಹೊಂದುವರು ದೇವತೆಗಳ ಭೋಗದಲ್ಲಿ ತಾರತಮ್ಯವಿದ್ದು ಉತ್ತರೋತ್ತರವಾಗಿ ಅಧಿಕವಾಗುವದು ದೇಹಕ್ಷಯದಿಂದ ದೇವತೆಗಳೂ ಮತ್ತು ಮಾನುಷೋತ್ತಮರು ಬ್ರಹ್ಮನಾಡಿಯಿಂದ ಉತ್ಕಮಣವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ

ಅರ್ಚಿರಾದಿ ಪಥಾ ವಾಯುಂ ಪ್ರಾಪ್ಯತೇನ ಜನಾರ್ದನಮ್ |

ಯಾಂತ್ಯುತ್ತಮಾ ನರೋಚ್ಚಾದ್ಯಾ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಾತ್ ಸಹಾಮುನಾ || ೫ ||

ಮುಕ್ತಿಯೋಗ್ಯರಾದ ನಾಥಕರು ಅರ್ಚಿರಾದಿ ಮಾರ್ಗಗಳ ಮುಖಾಂತರ ವಾಯುದೇವರನ್ನು ಹೊಂದಿ ಆ ವಾಯುದೇವರಿಂದ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಚತುರ್ಮುಖ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಿಂದ ಸಹಿತರಾಗಿ ಜನ್ಮಾದಿ ಮೋಚಕನಾದ ಜನಾರ್ದನನನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ

ಯಥಾಸಂಕಲ್ಪ ಭೋಗಾಂಶ್ಚ ಚಿದಾನಂದಶರೀರಿಣಃ |

ಜಗತ್ಸೃಷ್ಟ್ವಾದಿ ವಿಷಯೇ ಮಹಾನಾಮರ್ಥ್ಯಮಪ್ಯುತೇ || ೬ ||

ಯಥೇಷ್ಟ ಶಕ್ತಿಮಂತಶ್ಚ ವಿನಾ ಸ್ವಾಭಾವಿಕೋತ್ತಮಾನ್ |

ಅನನ್ಯವಶಗಾಶ್ಚೈವ ವೃದ್ಧಿಹ್ರಾಸ ವಿವರ್ಜಿತಾಃ |

ದುಃಖಾದಿರಹಿತಾ ನಿತ್ಯಂ ಮೋದಂತೇ ಅವಿರತಂ ಸುಖಂ || ೭ ||

ಭಗವಂತನನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಜೀವರು ಭಗವದಿಷ್ಟಾನುಸಾರಿಯಾದ ತಮ್ಮ ಇಚ್ಛೆಗನುಗುಣವಾಗಿ ಭೋಗಗಳನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ ಅವರು ಜ್ಞಾನಾನಂದಾತ್ಮಕವಾದ ಶರೀರವುಳ್ಳವರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ ಜಗತ್ತಿನ ಸೃಷ್ಟಾದಿ ವಿಷಯಗಳೇ ಮೊದಲಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ನಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದ ಸ್ವಯೋಗ್ಯ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಯಥೇಷ್ಟಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತಾರೆ ಸ್ವರೂಪತಃ ತಮಗಿಂತಲೂ ಉತ್ತಮರಾದವರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆಯಾರವಶದಲ್ಲಿ (ಅಧೀನರಾಗಿ)ಯೂ ಇರುವುದಿಲ್ಲ ವೃದ್ಧಿಹ್ರಾಸಾದಿಗಳಿಂದ ದೂರರಾಗಿ ಯಾವಾಗಲೂ ದುಃಖರಹಿತವಾದ ಅಪರಿಮಿತವಾದ ಮೋಕ್ಷಾನಂದವನ್ನು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಭೋಗಮಾಡುತ್ತಾರೆ

ಪೂರ್ಣಪ್ರಜ್ಞೇನ ಮುನಿನಾ ಸರ್ವಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥ ಸಂಗ್ರಹಃ |

ಕೃತೋಽಯಂ ಪ್ರೀಯತಾಂ ತೇನ ವರಮಾತ್ಮಾರಮಾವತಿಃ || ೮ ||

ನಮೋ ನಮೋಽಶೇಷದೋಷದೂರ ಪೂರ್ಣಗುಣಾತ್ಮನೇ |

ವಿರಿಂಚಿತರ್ವ ಪೂರ್ವೇಡ್ಯ ವಂದ್ಯಾಯ ಶ್ರೀವರಾಯತೇ || ೯ ||

ಪೂರ್ಣಪ್ರಜ್ಞರಿಂದ ಸರ್ವಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥ ಸಂಗ್ರಹರೂಪವಾದ ಈ ಗ್ರಂಥವು ರಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಈ ಕೃತಿಯಿಂದ ರಮಾವತಿಯಾದ ಸರ್ವೋತ್ತಮನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು ಸುಪ್ರೀತನಾಗಲಿ ಸಕಲದೋಷಗಳಿಂದ ರಹಿತನಾದ ಗುಣವರಿಪೂರ್ಣನಾದ. ಬ್ರಹ್ಮರುದ್ರರೇ ಮೊದಲಾದ ದೇವಶ್ರೇಷ್ಠರಿಂದ ಸ್ತುತ್ಯನೂ ವಂದ್ಯನೂ ಆದ ಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮೀಪತಿಯಾದ ನಾರಾಯಣನಿಗೆ ಅನಂತಾನಂತ ನಮಸ್ಕಾರಗಳು

|| ಇತಿ ಚತುರ್ಥಾಧ್ಯಾಯಃ ||

|| ಶ್ರೀಮದ್ವೇಶಾರ್ಪಣಮಸ್ತು ||

|| ಶ್ರೀ ||

ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳ ಅಧಿಕರಣಗಳು ಅಣುಭಾಷ್ಯದ ಯಾವ ಪದ (ಶಬ್ದ)ಗಳಿಂದ ಸಂಗ್ರಹೀತವಾಗಿವೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ನೋಡಬಹುದು

ಅಣುಭಾಷ್ಯ	ಅಧಿಕರಣಗಳ ಹೆಸರು
೧ ವಿಷ್ಣುರೇವ ವಿಜಿಹ್ವಾನ್ತಃ	ಜಿಹ್ವಾನಾಧಿಕರಣಮ್
೨ ಸರ್ವಕರ್ತಾ	ಜಸ್ಮಾದ್ಧಾಧಿಕರಣಮ್
೩ ಆಗಮೇದಿತಃ	ಶಾಸ್ತ್ರಯೋಸಿತ್ತ್ವಾಧಿಕರಣಮ್
೪ ಸಮಸ್ತಯಾತ್	ಸಮಸ್ತಯಾಧಿಕರಣಮ್
೫ ಈಕ್ಷತ್ಯೇಶ್ವ	ಈಕ್ಷತ್ಯಧಿಕರಣಮ್
೬ ಪೂರ್ಣಾನಂದಃ	ಆನಂದಮಯಾಧಿಕರಣಮ್
೭ ಅಂತರಃ	ಅಂತಸ್ಥತ್ವಾಧಿಕರಣಮ್
೮ ಖಿವತ್	ಆಕಾಶಾಧಿಕರಣಮ್
೯ ಪ್ರಣೇತಾ	ಪ್ರಾಣಾಧಿಕರಣಮ್
೧೦ ಜ್ಯೋತಿಃ	ಜ್ಯೋತಿರಧಿಕರಣಮ್
೧೧ ಇತ್ಯಾದ್ಯೈಃ ಪ್ರಸಿದ್ಧೈರನ್ಯ ವಸ್ತುಷು ಉಚ್ಯತೇ ವಿಷ್ಣು ರೇವೈಕಃ ಸರ್ವೈಃ ಸರ್ವಗುಣತ್ವತಃ	ಗಾಯತ್ರಾಧಿಕರಣಮ್
೧೨ ಪ್ರಣೇತಾ-	ಅಂತಿಮ ಪ್ರಾಣಾಧಿಕರಣಮ್
೧೩ ಸರ್ವಗಃ	ಸರ್ವಗತತ್ವಾಧಿಕರಣಮ್
೧೪ ಅತ್ತಾ	ಆತ್ಮತ್ವಾಧಿಕರಣಮ್
೧೫ ಅತ್ತಾ	ಗುಹಾಧಿಕರಣಮ್
೧೬ ನಿಯಂತಾ	ಅಂತರಾಧಿಕರಣಮ್
೧೭ ನಿಯಂತಾಚಃ	ಅಂತರ್ಯಾಮ್ಯಾಧಿಕರಣಮ್
೧೮ ದೃಶ್ಯತ್ವಾದ್ವಿಜ್ಞಿತಃ ಸದಾ	ಅದೃಶ್ಯತ್ವಾಧಿಕರಣಮ್
೧೯ ವಿಶ್ವಜೀವಾಂತರತ್ವಾದಿ ಲಿಂಗೈಃ ಸರ್ವೈಃ ಯುತಃ ಸಹಿ	ವೈಶ್ವಾನರಾಧಿಕರಣಮ್
೨೦ ಸರ್ವಾಶ್ರಯಃ	ದ್ಯುಭ್ವಾದ್ಯಧಿಕರಣಮ್
೨೧ ಪೂರ್ಣಗುಣಃ	ಭೂಮಾಧಿಕರಣಮ್
೨೨ ಸೋಕ್ಶರಃ	ಅಕ್ಷರಾಧಿಕರಣಮ್
೨೩ ಸನ್	ಸದಧಿಕರಣಮ್
೨೪ ಹೃದಬ್ಜಗಃ	ದಹರಾಧಿಕರಣಮ್

ಅಣ್ಣಭಾಷ್ಯ	ಅಧಿಕರಣಗಳ ಹೆಸರು
೨೫ ಸೂಕ್ತಾದಿಭಾಸಕ-	ಅನುಕ್ರಮಾಧಿಕರಣಮ್
೨೬ ಪ್ರಾಣವ್ಯವಹಾರಕ-	ವಾಮನಾದಿಕರಣಮ್
೨೭ ದೈವತೈರಪಿಚ್ಛೇಯಃ	ದೇವತಾಧಿಕರಣಮ್
೨೮ ಸ ವೇದೈಃ ಶೂದ್ರಾದೈಃ	ಅವಶೂದ್ರಾಧಿಕರಣಮ್
೨೯ ಕಂದಕಃ	ಕಂದನಾಧಿಕರಣಮ್
೩೦ ಜೇವತಃ ಕಂದಕ	ಜ್ಯೋತಿರಧಿಕರಣಮ್
೩೧ ಅಸ್ತಶ್ವ	ಆಕಾಶಾಧಿಕರಣಮ್
೩೨ ಜೇವತಃ ಅಸ್ತಃ	ಸುಷುಪ್ತಾಧಿಕರಣಮ್
೩೩ ವತಿತ್ವಾದಿಗುಣೈರ್ಯುಕ್ತಃ	ವತ್ಯಧಿಕರಣಮ್ (ಬ್ರಾಹ್ಮಣಾಧಿಕರಣಮ್)
೩೪ ಅವ್ಯಕ್ತಃ	ಅನುಮಾನಿಕಾಧಿಕರಣಮ್
೩೫ ಕರ್ಮವಾಚ್ಯಶ್ವವಾಚ್ಯಃ	ಜ್ಯೋತಿರವಕ್ರಮಾಧಿಕರಣಮ್
೩೬ ಏಕಃ ಅಮಿತಾತ್ಮಕಃ	ಸ ಸಂಖ್ಯೂಪಸಂಗ್ರಹಾಧಿಕರಣಮ್
೩೭ ಅಮಾಂತರಂ ಕಾರಣಂಚ	ಕಾರಣತ್ವೇನ(ಆಕಾಶಾ)ಧಿಕರಣಮ್
೩೮ ಕರ್ಮವಾಚ್ಯಶ್ವವಾಚ್ಯಃ	ಸಮಾಕರ್ಷಾಧಿಕರಣಮ್
೩೯ ಪ್ರಕೃತಿಃ	ಪ್ರಕೃತ್ಯಧಿಕರಣಮ್
೪೦ ಶೂನ್ಯಮೇವ ಚ	ಏತೇನಸರ್ವೇವ್ಯಾಖ್ಯಾತಾಧಿಕರಣಮ್

|| ಇತಿ ಪ್ರಥಮಾಧ್ಯಾಯಸ್ಯ ಚತುರ್ಥಃ ಪಾದಃ ||

೪೧ ಶ್ರುತಸ್ಮೃತಿ ವಿರುದ್ಧತ್ವಾತ್ ಸ್ಮೃತಯಃ ಹರೇಃ ಗುಣಾನ್ ಸಿಷ್ಯದ್ಧಂ ನ ಶಕ್ನುಯುಃ	ಸ್ಮೃತ್ಯಧಿಕರಣಮ್
೪೨ ವೇದಾಃ ನಿತ್ಯತ್ವಾತ್ ಮಾನಮುತ್ಸಮಮ್	ನ ವಿಲಕ್ಷಣತ್ವಾಧಿಕರಣಮ್
೪೩ ದೇವತಾವಚನಾತ್ ಆಪೋವದಂತೀ ತ್ವಾದಿಕಂ ವಚನ ಅಯುಕ್ತವಾದೀ	ಅಭಿಮಾನ್ಯಧಿಕರಣಮ್
೪೪ ಅಸನ್ನೈವ ಕಾರಣಂ ದೃಶ್ಯತೇ ಕ್ಷಚಿತ್ ಅಸಜ್ಜೀವ ಪ್ರಧಾನಾದಿ ಶಬ್ದಾಃ ಬ್ರಹ್ಮೈವ ನಾಪರಂ ವದಂತಿ ಕಾರಣತ್ವೇನ ಕ್ಷಾಪಿ	ಅಸದಧಿಕರಣಮ್

ಅಣ್ಣಬಾಷ್ಪ	ಅಧಿಕರಣಗಳ ಹೆಸರು
೪೧ ಪೂರ್ಣಗುಣೋ ಹರಿ-	ಭೋಕ್ತೃಧಿಕರಣಮ್
೪೨ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಾತ್ ನಾಯುಕ್ತಂ ತದ್ವದೇತ್ ಪ್ರತಿಃ	ಆರಂಭಣಾಧಿಕರಣಮ್ (ತದನಸ್ಸತ್ವಾಧಿಕರಣಮ್)
೪೩ ಸರ್ವಕರ್ತೃತ್ವಾತ್ ಅಯುಕ್ತಂ ತತ್ ಪ್ರತಿಃನ ವದೇತ್	ಇತರವ್ಯವದೇಶಾಧಿಕರಣಮ್
೪೪ ನ ಅಯುಕ್ತಂ ತದ್ವದೇತ್	ಪ್ರತಿ(ಶಬ್ದ)ಮೂಲತ್ವಾದಿಕರಣಮ್
೪೫ ನ ಅಯುಕ್ತಂ ತದ್ವದೇತ್ ಪ್ರತಿಃ	ನ ಪ್ರಯೋಜನಾಧಿಕರಣಮ್
೫೦ ನ ಅಯುಕ್ತಂ ತದ್ವದೇತ್ ಪ್ರತಿಃ	ವ್ಯವಸ್ಥಾಸೃಷ್ಟಿರ್ವ್ಯಾಧಿಕರಣಮ್
೫೧ ನ ಅಯುಕ್ತಂ ತದ್ವದೇತ್ ಪ್ರತಿಃ	ಸರ್ವಧರ್ಮೋಪಪತ್ತ್ಯಧಿಕರಣಮ್ (ಸರ್ವಧರ್ಮಾಧಿಕರಣಮ್)
೫೨ ಭ್ರಾಂತಿಮೂಲತಯಾ ಸರ್ವ ಸಮಯಾನಾಮಯುಕ್ತಿತಃ ಸತದ್ವಿರೋಧಾದ್ವಚನಂ ವೈದಿಕಂ ಶಂಕೃತಾಂ ಪ್ರಜೇತ್	ರಜನಾನುಪಪತ್ತ್ಯಧಿಕರಣಮ್ ಆಸ್ತತ್ವಾ ಭಾವಾಧಿಕರಣಮ್ ಅಭ್ಯವಗಮಾಧಿಕರಣಮ್ ಪುರುಷಾತ್ವಾಧಿಕರಣಮ್ ಅನ್ಯಧಾನುಮಿತ್ಯಧಿಕರಣಮ್ ವೈಶೇಷಿಕಾಧಿಕರಣಮ್ ಸಮುದಾಯಾಧಿಕರಣಮ್ ಅನವಧಿಕರಣಮ್ ಅನುವಲಬ್ಧ್ಯಧಿಕರಣಮ್ ಸೃಕಸ್ಮಿನ್ನಧಿಕರಣಮ್ ಪತ್ನುರಧಿಕರಣಮ್ ಉತ್ಪತ್ತ್ಯಧಿಕರಣಮ್
೫೩ ಆಕಾಶಾದಿಸಮಸ್ತಂ ಚ ತಜ್ಜಂ ತೇನೈವ	ವಿಯದಧಿಕರಣಮ್ ಮಾತರಿಶ್ವಾಧಿಕರಣಮ್
೫೪ ಸೋನುತ್ಪತ್ತಿಲಯಃ ಕರ್ತಾ	ಆನಂಭವಾಧಿಕರಣಮ್
೫೫ ಆಕಾಶಾದಿ ಸಮಸ್ತಂ ಚ ತಜ್ಜಂ ತೇನೈವ	ತೇಜೋಧಿಕರಣಮ್
೫೬ ಆಕಾಶಾದಿಸಮಸ್ತಂ ಚ ತಜ್ಜಂ ತೇನೈವ	ಅಬಧಿಕರಣಮ್
೫೭ ಆಕಾಶಾದಿ ಸಮಸ್ತಂ ಚ ತಜ್ಜಂ ತೇನೈವ	ಪೃಥಿವ್ಯಧಿಕರಣಮ್

ಅಣ್ಣಬಾಪ್ಪ	ಅಧಿಕರಣಗಳ ಹೆಸರು
೧೦೬ ಸರ್ವಾವಸ್ಥಾ ಪ್ರೇರಕಶ್ವ	ದೇಹಯೋಗಾಧಿಕರಣಮ್
೧೦೭ ಸರ್ವಾವಸ್ಥಾ ಪ್ರೇರಕಶ್ವ	ತದಭಾವಾಧಿಕರಣಮ್
೧೦೮ ಸರ್ವಾವಸ್ಥಾ ಪ್ರೇರಕಶ್ವ	ಅತ ಪ್ರಯೋಧಾಧಿಕರಣಮ್
೧೦೯ ಸರ್ವಾವಸ್ಥಾ ಪ್ರೇರಕ	ಕರ್ಮಾನುಸ್ಮೃತೃಧಿಕರಣಮ್
೧೧೦ ಸರ್ವಾವಸ್ಥಾ ಪ್ರೇರಕಶ್ವ	ಸಂವತ್ಸ (ಮುಗ್ಧಪ್ರಾಪ್ತ) ಧಿಕರಣಮ್
೧೧೧ ಸರ್ವರೂಪೇಷು ಅಭೇದವಾನ್	
ಸರ್ವದೇಶೇಷು ಕಾಲೇಷು	
ಸಮಕ- ಪರಮೇಶ್ವರಃ	ಸ ಸ್ಥಾನತೋವೃಧಿಕರಣಮ್
೧೧೨ ಸರ್ವರೂಪೇಷು ಅಭೇದವಾನ್	ಅರೂಪವದಧಿಕರಣಮ್
೧೧೩ ಸಮಕ- ಪರಮೇಶ್ವರಃ	ಅತದವಾ (ಉಪಮಾ) ಧಿಕರಣಮ್
೧೧೪ ತದ್ವಕ್ತಿ ತಾರತಮ್ಯೇನ	
ತಾರತಮ್ಯಂ ವಿಮುಕ್ತಿಗಮ್	ಅಂಬುವದಧಿಕರಣಮ್
೧೧೫ ತದ್ವಕ್ತಿ ತಾರತಮ್ಯೇನ	
ತಾರತಮ್ಯಂ ವಿಮುಕ್ತಿಗಮ್	ವೃದ್ಧಿಹ್ರಾಸಾಧಿಕರಣಮ್
೧೧೬ ಪರಮೇಶ್ವರಃ	ಪ್ರಕೃತ್ಯೈತಾವತ್ತ್ವಾಧಿಕರಣಮ್
	(ಪಾಲಕತ್ವಾಧಿಕರಣಮ್)
೧೧೭ ಮೇಶ್ವರಃ	ಅವ್ಯಕ್ತಾಧಿಕರಣಮ್
	(ತದವ್ಯಕ್ತಾಧಿಕರಣಮ್)
೧೧೮ ಏಕಃ ಪರಮೇಶ್ವರಃ	ಅಹಿಕುಂಡಲಾ (ಉಭಯವೃಪದೇಶಾ)
	ಧಿಕರಣಮ್
೧೧೯ ಸ ಏಕಃ ಪರಮೇಶ್ವರಃ	ಪರಮತೋಧಿಕರಣಮ್
೧೨೦ ಸ ಏಕಃ ಪರಮೇಶ್ವರಃ	ಸ್ಥಾನವಿಶೇಷಾ (ವೈಶೇಷ್ಯಾ) ಧಿಕರಣಮ್
೧೨೧ ಸ ಏಕಃ ಪರಮೇಶ್ವರಃ	ತಥಾನ್ಯದಧಿಕರಣಮ್
೧೨೨ ಸರ್ವದೇಶೇಷು ಕಾಲೇಷು ಸ	
ಏಕಃ ಪರಮೇಶ್ವರಃ	ಅನೇನ ಸರ್ವಗತತ್ವಾಧಿಕರಣಮ್
೧೨೩ ಸ ಏಕಃ ಪರಮೇಶ್ವರಃ	ಫಲಾ (ಫಲಾದಾನಾ) ಧಿಕರಣಮ್
೧೨೪ ಸರ್ವ ವೇದೈಶ್ಚ ಸರ್ವೈರಪಿಯಧಾ	ಸರ್ವವೇದಾಂತಾಧಿಕರಣಮ್
ಬಲಂ ವಿಷ್ಣುಃ ಜ್ಞೇಯಃ	(ಸರ್ವವೇದಾಧಿಕರಣಮ್)
೧೨೫ ಬ್ರಹ್ಮಣಾ ತು ಅಖಿಲೈಃಗುಣೈಃ	ಉಪಸಂಹಾರಾಧಿಕರಣಮ್
೧೨೬ ಬ್ರಹ್ಮಣಾ ತು ಅಖಿಲೈಃಗುಣೈಃ	ಪ್ರಾಪ್ತೃಧಿಕರಣಮ್

ಅಣುಭಾಷ್ಯ	ಅಧಿಕರಣಗಳ ಹೆಸರು
೧೨೭ ಬ್ರಹ್ಮಣಾ ತು ಅಖಿಲ್ಯಃ ಗುಣೈಃ	ಸರ್ವಾಭೇದಾಧಿಕರಣಮ್
೧೨೮ ಸಚ್ಚಿದಾನಂದ ಆತ್ಮೇತಿ ಮಾನುಷೈಶ್ಚ ಸುರೇಶ್ವರೈಃ ಯಥಾಕ್ರಮಂ ಬಹುಗುಣೈಃ ವಿಷ್ಣುಃ ಉಪಾಸ್ಯಃ	ಆನಂದಾ(ದ್ವ)ಧಿಕರಣಮ್ ಪ್ರಿಯಶಿರಸ್ವಾಧಿಕರಣಮ್
೧೨೯ ಸಚ್ಚಿದಾನಂದ ಆತ್ಮೇತಿ ಚ	ಇತರಾಧಿಕರಣಮ್
೧೩೦ ಸುರೇಶ್ವರೈಃ ಯಥಾಕ್ರಮಂ ಬಹುಗುಣೈಃ	ಅಧ್ಯಾಸಾಧಿಕರಣಮ್
೧೩೧ ಬ್ರಹ್ಮಣಾ ತು ಅಖಿಲ್ಯಃ ಗುಣೈಃ	ಆತ್ಮಗೃಹೀತ್ವಧಿಕರಣಮ್
೧೩೨ ಬ್ರಹ್ಮಣಾ ತು ಅಖಿಲ್ಯಃ ಗುಣೈಃ	ಅಸ್ವಯಾಧಿಕರಣಮ್
೧೩೩ ಬ್ರಹ್ಮಣಾ ತು ಅಖಿಲ್ಯಃ ಗುಣೈಃ	ಕಾರ್ಯಾಖ್ಯಾಸಾಧಿಕರಣಮ್
೧೩೪ ಗುಣೈರುಪಾಸ್ಯಃ	ಸಮಾಸಾಧಿಕರಣಮ್
೧೩೫ ಯಥಾಕ್ರಮಂ ಉಪಾಸ್ಯಃ	ಸರ್ವಾ ವಿಶೇಷಾಧಿಕರಣಮ್
೧೩೬ ಬ್ರಹ್ಮಣಾ ತು ಅಖಿಲ್ಯಃ ಗುಣೈಃ	ಸಂಭೃತ್ಯಧಿಕರಣಮ್
೧೩೭ ಸಚ್ಚಿದಾನಂದ ಆತ್ಮೇತಿ ಚ	ಪುರುಷಾಧಿಕರಣಮ್
೧೩೮ ಬ್ರಹ್ಮಣಾ ತು ಅಖಿಲ್ಯಃ ಗುಣೈಃ	ವೇದಾದ್ಯಧಿಕರಣಮ್
೧೩೯ ಸಚ್ಚಿದಾನಂದ ಆತ್ಮೇತಿ ಚ	ಹಾನ್ಯ (ಮುಕ್ತೋಪಾಸನಾ)ಧಿಕರಣಮ್
೧೪೦ ಗುಣೈಃ ಉಪಾಸ್ಯಃ	ಭಂದಾಧಿಕರಣಮ್
೧೪೧ ಗುಣೈಃ ಉಪಾಸ್ಯಃ	ಅನಿಯಮಾಧಿಕರಣಮ್
೧೪೨ ಸರ್ವೈರುಪಾಸ್ಯಃ	ಯಾವದಧಿಕರಣಮ್
೧೪೩ ಯಥಾಕ್ರಮಂ	ಇಯದಾಮನನಾಧಿಕರಣಮ್
೧೪೪ ವಿಷ್ಣುಃ ಉಪಾಸ್ಯಃ	ವೃತಿಹಾರಾಧಿಕರಣಮ್
೧೪೫ ವಿಷ್ಣುಃ ಉಪಾಸ್ಯಃ	ಸತ್ಯಾದ್ಯಧಿಕರಣಮ್
೧೪೬ ವಿಷ್ಣುಃ ಉಪಾಸ್ಯಃ	ಕಾಮಾಧಿಕರಣಮ್
೧೪೭ ವಿಷ್ಣುಃ ಉಪಾಸ್ಯಃ	ನಿರ್ಧಾರಣಾಧಿಕರಣಮ್
೧೪೮ ಸರ್ವೈರಪಿ ಜ್ಞೇಯಃ	ಪ್ರದಾನಾಧಿಕರಣಮ್
೧೪೯ ಸರ್ವೈರಪಿ ಜ್ಞೇಯಃ	ಲಿಂಗಭೂಯಸ್ತ್ವಾಧಿಕರಣಮ್
೧೫೦ ಸರ್ವೈರಪಿ ಜ್ಞೇಯಃ	ಪೂರ್ವವಿಕಲ್ಪಾಧಿಕರಣಮ್
೧೫೧ ಸರ್ವೈರಪಿ ಜ್ಞೇಯಃ	ವಿದ್ಯಾಧಿಕರಣಮ್
೧೫೨ ಸರ್ವೈರಪಿ ಜ್ಞೇಯಃ	

ಅಣುಭಾಷ್ಯ	ಆಧಿಕರಣಗಳ ಹೆಸರು
೧೧೩ ಸರ್ವೈರಪಿ ಜ್ಞೇಯಃ	ಶ್ರುತ್ಯ (ಅಬಾಧಾ)ಧಿಕರಣಮ್
೧೧೪ ಸರ್ವೈರಪಿ ಜ್ಞೇಯಃ	ಅಸುಬಂಧಾಧಿಕರಣಮ್
೧೧೫ ವಿಶೇಷಸ್ತು ಜ್ಞಾನೇಷ್ಯಾದು ತ್ತರೂತರಂ ।	ಪ್ರಜ್ಞಾಂತರಾಧಿಕರಣಮ್
೧೧೬ ವಿಶೇಷಸ್ತು	ಸ ಸಾಮಾನ್ಯಾಧಿಕರಣಮ್
೧೧೭ ಸರ್ವೈರಪಿ ಜ್ಞೇಯಃ	ಪರೇಣಾಧಿಕರಣಮ್
೧೧೮ ಯಥಾಕ್ರಮಂ	ವಿಕಾಧಿಕರಣಮ್
೧೧೯ ಸುರೇಶ್ವರೈಃ (ಸಹಲಿವಾನ್ಯಃ)	ಅಂಗಾವಬದ್ಧಾಧಿಕರಣಮ್
೧೨೦ ಸಂಜ್ಞಿದಾಸಂದ ಆತ್ಮೇತಿವಿಷ್ಣುಃ ಲಿವಾನ್ಯಃ	ಭೂಮಾಧಿಕರಣಮ್
೧೨೧ ಯಥಾಕ್ರಮಂ ಬಹುಗುಣೈಃ	ಸಾಸಾಶಬ್ದಾಧಿಕರಣಮ್
೧೨೨ ಯಥಾಕ್ರಮಂ ವಿಷ್ಣುಃ ಲಿವಾನ್ಯಃ	ವಿಕಲ್ಪಾಧಿಕರಣಮ್
೧೨೩ ಯಥಾಕ್ರಮಂ ಬಹುಗುಣೈಃ ವಿಷ್ಣುಃ ಲಿವಾನ್ಯಃ	ಕಾಮ್ಯಾಧಿಕರಣಮ್
೧೨೪ ಸುರೇಶ್ವರೈಃ ಯಥಾಕ್ರಮಂ ಬಹುಗುಣೈಃ ಸರ್ವವೇದೈಶ್ಚ ಲಿವಾನ್ಯಃ	ಅಂಗಾ(ಯಥಾಶ್ರಯಭಾವಾ)ಧಿಕರಣಮ್ ಸವಾಧಿಕರಣಮ್
೧೨೫ ಸರ್ವೇಷು ಪುರುಷಾರ್ಥಾಃ ಸ್ತುಃ ಜ್ಞಾನಾದೇವ ಸ ಸಂತಯಃ	ಪುರುಷಾರ್ಥಾಧಿಕರಣಮ್
೧೨೬ ಸರ್ವವೇದೈಶ್ಚ ಸರ್ವೈರಪಿ ಯಥಾಬಲಂ ಜ್ಞೇಯೋವಿಷ್ಣುಃ	ಅನಾರ್ವತ್ರಿಕ್ಯಾಧಿಕರಣಮ್
೧೨೭ ಸರ್ವವೇದೈಶ್ಚ ಸರ್ವೈರಪಿ ಯಥಾಬಲಂ ಜ್ಞೇಯೋ ವಿಷ್ಣುಃ	ಸಾ ವಿಶೇಷಾಧಿಕರಣಮ್
೧೨೮ ನ ಲಿಪ್ಯತೇ ಜ್ಞಾನವಾಂಶ್ಚ ಸರ್ವದೋಷೈರಪಿ ಕ್ವಚಿತ್ । ಗುಣದೋಷೌ ಸುಖಸ್ಯಾಪಿ ವೃದ್ಧಿಹ್ರಾಸೌ ವಿಮುಕ್ತಿಗೌ । ನೃಣಾಂ ಸುರಾಣಾಂ ಮುಕ್ತೌ ತು ಸುಖಂ ಕ್ಷಪ್ತಂ ಯಥಾ ಕ್ರಮಮ್ ॥	ಸ್ತುತ್ಯ (ಕಾಮಚಾರಾ)ಧಿಕರಣಮ್
೧೨೯ ಸರ್ವೈಃ ವಿಷ್ಣುಃ ಜ್ಞೇಯಃ	ಉಭಯಲಿಂಗಾಧಿಕರಣಮ್
೧೩೦ ಸರ್ವೈಃ ವಿಷ್ಣುಃ ಜ್ಞೇಯಃ	ಆಧಿಕಾರಿಕಾಧಿಕರಣಮ್

ಅಣುಭಾಷ್ಯ	ಅಧಿಕರಣಗಳ ಹೆಸರು
೧೭೧ ನೃಣಾಂ ಗುಣೈಃ ಕ್ಲೃಪ್ತಂ ಸುಖಂ ಸುರಾಣಾಂ ಯಥಾಕ್ರಮಂ ಭವೇತ್	ಫಲಶ್ರುತ್ತಧಿಕರಣಮ್
೧೭೨ ನೃಣಾಂ ಗುಣೈಃ ಕ್ಲೃಪ್ತಂ ಸುಖಂ ಸುರಾಣಾಂ ಯಥಾಕ್ರಮಂ ಭವೇತ್	ಕ್ರತ್ವಬಾವಾಧಿಕರಣಮ್
೧೭೩ ನರ್ಮು- ವಿಷ್ಣು ಚ್ಛೇಯಃ ೧೭೪ ತೇನ ಯಾತ್ಮದರೋಕ್ಷತಾಂ	ಅಸ್ತಯಾ(ಅನಾವಿಷ್ಣುರಾ)ಧಿಕರಣಮ್ ಐಹಿಕಾಧಿಕರಣಮ್
೧೭೫ ಜ್ಞಾನಾದೇವ ಸರ್ವೇಷು ಪುರುಷಾರ್ಥಾಸ್ತು- ನ ಸಂಶಯ	ಮುಕ್ತಿ ಫಲಾಧಿಕರಣಮ್

|| ಇತಿ ತೃತೀಯಾಧ್ಯಾಯಸ್ಯ ಚತುರ್ಥಃ ಪಾದಃ ||

೧೭೬ ನಿತ್ಯಮುಪಾಸನಂ ಕಾರ್ಯಮ್	ಆವೃತ್ತಧಿಕರಣಮ್
೧೭೭ ವಿಷ್ಣುಃ ಆದಾತಾ ಇತ್ಯೇವಂ ನಿತ್ಯಮುಪಾಸನಂ ಕಾರ್ಯಮ್ ಆಪದ್ಧಪಿ	ಆತ್ಮಾಧಿಕರಣಮ್
೧೭೮ ವಿಷ್ಣುಃ ನಾಮಾದೌ ಇತ್ಯೇವಂ ನಿತ್ಯಮುಪಾಸನಂ ಕಾರ್ಯಂ	(ನ)ಪ್ರತೀಕಾಧಿಕರಣಮ್
೧೭೯ ವಿಷ್ಣುಃ ಬ್ರಹ್ಮೇತಿ ಉಪಾಸನಂ ಕಾರ್ಯಮಾವದ್ಧಪಿ	ಬ್ರಹ್ಮದೃಷ್ಟ್ಯಧಿಕರಣಮ್
೧೮೦ ಸುರೇಶ್ವರೈಃ ಯಥಾಕ್ರಮಂ ಬಹುಗುಣೈಃ ವಿಷ್ಣುಃ ಉಪಾಸ್ಯಃ	ಆದಿತ್ಯಾ(ದಿಮತ್ಯ)ಧಿಕರಣಮ್
೧೮೧ ಉಪಾಸನಂ ನಿತ್ಯಮುಪಾಸನಮ್ ಕಾರ್ಯಂ	ಆಸೀನಾಧಿಕರಣಮ್
೧೮೨ ನಿತ್ಯಮ್	ಆಪ್ರಾಯಣಾಧಿಕರಣಮ್
೧೮೩ ಪ್ರಾರಬ್ಧ ಕರ್ಮಣೋನ್ಮತ್ಯ ಜ್ಞಾನಾದೇವ ಪರಿಕ್ಷಯಃ ಅನಿಷ್ಟಸ್ಮೋಭಯಸ್ಯಾಪಿ ಸರ್ವಸ್ಯಾನ್ಯಸ್ಯ ಭೋಗತಃ	ತದಧಿಗಮಾಧಿಕರಣಮ್

ಅಣುಭಾಷ್ಯ	ಅಧಿಕರಣಗಳ ಹೆಸರು
೧೮೪ ಉತ್ತರೇಷೂತ್ತರೇಷ್ಟೇವಂ ಯಾವದ್ವಾಯಂ ವಿಮುಕ್ತಿಗಾಃ ಪ್ರವಿಶ್ಯ ಭುಂಜತೇ ಭೋಗಾನ್ ತದಂತರ್ಘಹಿರೇವ ವಾ	ವಾಗಧಿಕರಣಮ್
೧೮೫ ಉತ್ತರೇಷೂತ್ತರೇಷ್ಟೇವಂ ಯಾವದ್ವಾಯಂ ವಿಮುಕ್ತಿಗಾಃ ಪ್ರವಿಶ್ಯ ಭುಂಜತೇ ಭೋಗಾನ್ ತದಂತರ್ಘಹಿರೇವ ವಾ	ಮನಃಪ್ರಾಣಾಧಿಕರಣಮ್
೧೮೬ ವಾಯುಃ ವಿಷ್ಣುಂ ಪ್ರವಿಶ್ಯವ ತದಂತಃ ಬಹಿರೇವವಾ ಭೋಗಾನ್ ಭುಂಜತೇ	ಅಧ್ಯಕ್ಷಾಧಿಕರಣಮ್
೧೮೭ ಉತ್ತರೇಷೂತ್ತರೇಷ್ಟೇವಂ ಯಾವದ್ವಾಯಂ ವಿಮುಕ್ತಿಗಾಃ ಪ್ರವಿಶ್ಯ ಭುಂಜತೇ ಭೋಗಾನ್ ತದಂತರ್ಘಹಿರೇವ ವಾ	ಭೂತಾಧಿಕರಣಮ್
೧೮೮ ಉತ್ತರೇಷೂತ್ತರೇಷ್ಟೇವಂ ಯಾವದ್ವಾಯಂ ವಿಮುಕ್ತಿಗಾಃ ಪ್ರವಿಶ್ಯ ಭುಂಜತೇ ಭೋಗಾನ್ ತದಂತರ್ಘಹಿರೇವ ವಾ	ನೈಕಸ್ಥಿನ್ನಧಿಕರಣಮ್
೧೮೯ ತದಂತರ್ಘಹಿರೇವ ವಾ	ಸಮನಾಧಿಕರಣಮ್
೧೯೦ ವಾಯುಃ ವಿಷ್ಣುಂ ಪ್ರವಿಶ್ಯವ ತದಂತಃ ಬಹಿರೇವವಾ ಭೋಗಾನ್ ಭುಂಜತೇ	ತಾನಿವರಾಧಿಕರಣಮ್
೧೯೧ ವಾಯುಃ ವಿಷ್ಣುಂ ಪ್ರವಿಶ್ಯವ ತದಂತಃ ಬಹಿರೇವವಾ ಭೋಗಾನ್ ಭುಂಜತೇ	ಅವಿಭಾಗಾಧಿಕರಣಮ್
೧೯೨ ಉತ್ಕೃಷ್ಣಮಾನುಷಾ ಮುಕ್ತಿಂ ಯಾಂತಿ	ತದೋಕ್ತೋಧಿಕರಣಮ್ (ತದೋಕ್ತೋ ಜ್ವಲನಾಧಿಕರಣಮ್)
೧೯೩ ಉತ್ಕೃಷ್ಣಮುಕ್ತಿಂ ಯಾಂತಿ	ಯೋಗ್ಯ (ಪ್ರತಿಸ್ಮರಣಾ)ಧಿಕರಣಮ್
೧೯೪ ಅರ್ಚಿರಾದಿ ಪಥಾವಾಯುಂ ಪ್ರಾಪ್ಯ	ಅರ್ಚಿರಾದ್ಯಧಿಕರಣಮ್

ಅಣು ಭಾಷ್ಯ	ಅಧಿಕರಣಗಳ ಹೆಸರು
೧೯೫ ಅರ್ಚಿರಾದಿ ದಧಾವಾಯುಂ ಪ್ರಾಪ್ತ	ವಾಯು (ಶಬ್ದ)ಗತ್ಯಧಿಕರಣಮ್
೧೯೬ ಅರ್ಚಿರಾದಿ ದಧಾವಾಯುಂ ಪ್ರಾಪ್ತ	ತಟಿದಧಿಕರಣಮ್
೧೯೭ ಅರ್ಚಿರಾದಿ ದಧಾವಾಯುಂ ಪ್ರಾಪ್ತ	ಆತಿವಾಹಿಕಾಧಿಕರಣಮ್
೧೯೮ ತೇನ ಜನಾದ್ರಸಂ ಯಾಂತಿ	ವೃದ್ಧ್ಯಂತಾಧಿಕರಣಮ್
೧೯೯ ಉತ್ತಮಾಃ ಜನಾದ್ರಸಂ ಯಾಂತಿ	ಕಾರ್ಯ ಪ್ರಾಪ್ತಧಿಕರಣಮ್
೨೦೦ ಸಹಾಮುನಾ ಯಥಾಸಂಕಲ್ಪ ಭೋಗಾಂಶ್ಚ ಚಿದಾನಂದ ಶರೀರಿಣಃ	ಸಂವದ್ಧಾಧಿಕರಣಮ್
೨೦೧ ಸಹಾಮುನಾ ಯಥಾಸಂಕಲ್ಪ ಭೋಗಾಂಶ್ಚ ಚಿದಾನಂದ ಶರೀರಿಣಃ	ಮುಕ್ತಾಧಿಕರಣಮ್
೨೦೨ ಅಮುನಾ	ಆತ್ಮಾಧಿಕರಣಮ್
೨೦೩ ಅಮುನಾ ಸಹೋತ್ತಮಾ ಯಥಾಸಂಕಲ್ಪ ಭೋಗಾಂಶ್ಚ	ಅವಿಭಾಗಾಧಿಕರಣಮ್
೨೦೪ ಅಮುನಾ ಯಥಾ ಸಂಕಲ್ಪ ಭೋಗಾಂಶ್ಚ ಚಿದಾನಂದ ಶರೀರಿಣಃ	ಬ್ರಾಹ್ಮಾಧಿಕರಣಮ್
೨೦೫ ಯಥಾಸಂಕಲ್ಪ ಭೋಗಾಃ	ಸಂಕಲ್ಪಾಧಿಕರಣಮ್
೨೦೬ ವಿನಾ ಸ್ವಾಭಾವಿಕೋತ್ತಮಾನನ್ಯ ವಶಗಾಃ	ಅನನ್ಯಾಧಿಪತಿತ್ವಾಧಿಕರಣಮ್
೨೦೭ ದುಃಖಾದಿರಹಿತಾಃ	ಅಭಾವಾಧಿಕರಣಮ್
೨೦೮ ಜಗತ್ಸೃಷ್ಟ್ಯಾದಿ ವಿಷಯೇ ಮಹಾ ನಾಮಾರ್ಥ್ಯಮಪಿ ಋತೇ ಯಥೇಷ್ಟ ಶಕ್ತಿಮಂತಃ	ಜಗದ್ವ್ಯಾಪಾರಾಧಿಕರಣಮ್
೨೦೯ ವೃದ್ಧಿಹ್ರಾಸವಿವರ್ಜಿತಾಃ	ಸ್ಥಿತ್ಯಧಿಕರಣಮ್
೨೧೦ ಅವಿರತಂ ಸುಖಂ ನಿತ್ಯಂ ಮೋದಂತೇ	ಅನಾವೃತ್ಯಧಿಕರಣಮ್

|| ಶ್ರೀಮದಣುಭಾಷ್ಯಮ್ ||

|| ಶ್ರೀ ಶ್ರೀನಿವಾಸತೀರ್ಥರ ಟಿಪ್ಪಣೀ ಸಮೇತಮ್ ||

|| ಅಥ ಪ್ರಥಮಾಧ್ಯಾಯಃ ||

ಶ್ರೀರಾಮಂ ಹನುಮತ್ತೇವ್ಯಂ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಂ ಭೀಮಸೇವಿತಮ್ |

ಶ್ರೀವ್ಯಾಸಂ ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥಸಂಸೇವಿತಂ ಭಜೇ ||

ಯತ್ನಾವಸ್ಥತಿ ಮಾತ್ರೇಣ ವಾಂಡಿತ್ಯಂ ಪ್ರಾಪ್ಯತೇ ನರೈಃ |

ತಾನ್ವಂದೇ ಯಾದವಾಚಾರ್ಯಾನ್ ವೇದೇಶಮುನಿಸೇವಕಾನ್ ||

ಅದ ತತ್ಪ್ರವಯಾ ಶ್ರೀನಿವಾಸಾಖ್ಯಾಯುತ ಸೂರಿಣಾ |

ಬ್ರಹ್ಮರ್ಥಾಣುಭಾಷ್ಯಸ್ಯ ಲೇಖೇನ್ನೈವಾರ್ಥ ಉಚ್ಯತೇ ||

ಏವ್ಮಾಚಾರ ಮರಿವಾಲನಾಯ ದೇವತಾ ಗುರುಭಕ್ತ್ಯಾರ್ಪಿತ್ವಾಂತರಂಗತ್ವಸೂಚನಾಯ
ಚ ಇತ್ಯದೇವತಾ ಗುರುಸಮನ್ವಾರಂ ಕರೂತಿ ನಾರಾಯಣಮಿತಿ

ಸಾರಾಯಣಮ್ ಗುಣೈಸ್ಸರ್ವೈರುದೀರ್ಣಂ ದೋಷವರ್ಜಿತಮ್ |

ಜ್ಞೇಯಂ ಗಮ್ಯಂ ಗುರೂಂಶ್ಚಾಪಿ ನತ್ವಾ ಸೂತ್ರಾರ್ಥ ಉಚ್ಯತೇ ||

ಸಮುದ್ರಶಾಯೀ ವಾಸುದೇವಾಖ್ಯೋ ಸಾರಾಯಣಃ ಗುಣೋದೀರ್ಣಶಬ್ದೋಕ್ತಃ |
ಸರ್ವವಾಸಸೂತೃರ್ವ ಜ್ಞಾನಾದಿಗುಣೈರುಚ್ಯಮಾನತ್ವಾತ್ | ಸಮ್ಯಗ್
ಮೋದಕರ್ಷಣಾತ್ ಸಂಕರ್ಷಣೋ ಮೋದವರ್ಜಿತಃ | ಪ್ರಕೃತ್ವದ್ವೈತಿಮೇಯತ್ವಾತ್
ಪ್ರದ್ವೈತ್ಯೋ ಜ್ಞೇಯಃ | ಜ್ಞಾನೇ ಪ್ರಾಪ್ತಿಸಿರೂಢರಹಿತತ್ವಾತ್ ಅನಿರುದ್ಧೋ
ಗಮ್ಯಶಬ್ದಾರ್ಥಃ | ತಮೇತಂ ವಂಚರೂಪಿಣಂ ಗುರೂಂಶ್ಚ ಜ್ಞಾನಾಶ್ರಯತ್ವೇನ
ಸಾರಾಯಣ ಶಬ್ದವಾಚ್ಯತ್ವಾತ್ | ಬಹುವಚನಂ ಬಹುಮಾನಾರ್ಥಮ್ |
ಸರ್ವಾಂಶಾನಾಂ ಗುರುತ್ವದ್ವೈತನಾರ್ಥಂವಾ | ಅಪಿಶಬ್ದಾತ್ ಸೂತ್ರಕಾರಮಪಿನತ್ವಾ
ಸೂತ್ರಾರ್ಥಃ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಾರ್ಥ ಉಚ್ಯತೇ ಇತ್ಯರ್ಥಃ |

ಯದ್ವೈತಿ ಶಾಸ್ತ್ರಪ್ರತಿಪಾದಾ ಪರದೇವತ್ಯವ ಭಾಷ್ಯಕಾರಸ್ಯಗುರುಃ | ಸ
ಖಿವ ಸೂತ್ರಕರ್ತಾ | ತಥಾಪಿ ದೇವತಾಭಕ್ತ್ಯಾ ಸ್ವಗುರುಭಕ್ತ್ಯಾ ಚ ತಮೇವ
ಸಾರಾಯಣಂ ವೃಧಕ್ ವೃಧಕ್ ನಮಸ್ಕರೋತಿತಿ ಗಮ್ಯತೇ | ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯೇರೇವ
ಸೂತ್ರವ್ಯಾಖ್ಯಾನಂ ಭಾಷ್ಯಾದೌ ಕೃತಮೇವ | ತತ್ತ್ವಿಮಧೋಗಯಂ ಗ್ರಂಥ ಇತಿ
ಚೇತ್ ಅತ್ರವದಂತಿ | ಕೇಚನಾಚಾರ್ಯ ಶಿಷ್ಯಾಃ ಪ್ರತಿದಿನಂ ಭಾಷ್ಯವರನಶೀಲಾಃ
ತದ್ವೈತಿರೇಕೇಣ ಕಿಮಪಿ ನ ಕುರ್ವಂತಿ | ತದನುಜಿಘೃಕ್ಷಯಾ ಏತತ್ಪಾರೇನಾಪಿ
ತತ್ತಾರಫಲಪ್ರಾಪ್ತ್ಯರ್ಥಂ ತದರ್ಥಸಂಗ್ರಹರೂಪಮಿಮಂ ಗ್ರಂಥಂ ಚಕಾರೇತಿ ||

ವಿಷ್ಣುರೇವ ವಿಜಿಜ್ಞಾಸ್ಯಃ ಸರ್ವಕರ್ತಾಃಸಗಮೋದಿತಃ |

ಸಮನ್ವಯಾದೀಕ್ಷತೇಶ್ಚ ಪೂರ್ಣಾನಂದೋಽಂತರಃ ಖಿವತ್ |

ವ್ರಣೇತಾ ಜ್ಯೋತಿರಿತ್ಯಾದ್ಯೈಃ ಪ್ರಸಿದ್ಧೈರನ್ಯವಸ್ತುಷು |

ಉಚ್ಯತೇ ವಿಷ್ಣುರೇವೈಕಸ್ಯವೈಷ್ಣವಗುಣತ್ವತಃ ||

ಓಂ ಅಧಾತೋ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಓಂ ಇತ್ಯತ್ರ ಓಂ ಅಧಾತಶ್ಚಬ್ರಹ್ಮಾನಾಮಸ್ಯತ್ರ
ವ್ಯಾಖ್ಯಾತತ್ವಾತ್ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸೇತ್ಯಂಶಂ ವ್ಯಾಚ್ಛೇದ್ಯ ವಿಷ್ಣುರೇವೇತಿ ವಿಷ್ಣುರೇವ
ವಿಶೇಷತೋ ಜಿಜ್ಞಾಸು ಶ್ರವಣ ಮನನಾದಿನಾ ವಿಚಾರ್ಯ | ವಿಷ್ಣುರೇವ ಇತ್ಯುಕ್ತ್ಯಾ
ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದೋ ವ್ಯಾಖ್ಯಾತಃ | ಏವ ಶಬ್ದೇನ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದಾರ್ಥಾನಾಂ ಜಾತಿ ಜೇದ
ಕಮಲಾಸನಾನಾಂ ವ್ಯವಚ್ಛೇದ | 'ಸವಿಷ್ಣುರಾಹು' | ತಂ ಬ್ರಹ್ಮೇತ್ಯಾಚ್ಯತೇ
ಇತಿ ನಿರಂತರ ಸೂತ್ರದ್ವಯೇ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದೇನ ಸಾರಾಯಣ ವ್ಯಾಖ್ಯಾತಿ ಸೂಚಯತಿ
ವಿಷ್ಣುಗ್ರಹಣೇನ | ಬ್ರಹ್ಮಣೋ ಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಬ್ರಹ್ಮ ಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಇತಿ ಷಷ್ಠೀಸಮಾಸ
ನ ಪನರ್ಥಮಾಯ ಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಇತಿವತ್ ಚತುರ್ಥಿ ಸಮಾಸ | ಷಷ್ಠೀಸಮಾಸೇಷಿ
ಕೇಚನ ಶೇಷೇ ಷಷ್ಠೀತಿ ಪ್ರತಿದನ್ಯಾ | ಕೇಚಿತ್ ಕರ್ಮಣೀತಿ | ಅತ್ರ ರೇಷ್ ಷಷ್ಠೀ
ಪರಿಹಾರಾಯ ಜಿಜ್ಞಾಸು ಇತ್ಯುಕ್ತಮ್ | ಕೃತ್ಯಾನಾಂ ಕರ್ಮಣಿ ಸ್ಮರಣಾತ್ | ಅನ್ಯಥಾ
ವಿಷ್ಣೋರೇವ ಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಇತ್ಯಪಕ್ಷತ್ ||

ಯದ್ವಾ ಬ್ರಹ್ಮಣಃ ಕರ್ಮತ್ವೇನಾಪ್ರಾಧಾನ್ಯಶಂಕಾಂ ನಿವರ್ತಯಿತುಂ

ಜಿಜ್ಞಾಸ್ತು ಇತಿ ಕರ್ಮಪ್ರಾಧಾನ್ಯಂ ಸೂಚಿತಮ್ | ಇತ್ಯಾದಿ ಬಹು
ವಾಚ್ಯಮಸ್ತಿ | ತಥಾಪಿ ಗೌರವಭೀತ್ಯಾ ವಿರಮತೇ |

ಓಂ ಜನ್ಮಾದ್ಯಸ್ಮಯತಃ ಓಂ ಇತ್ಯೇತದ್ವ್ಯಾಚ್ಛೇದ ಸರ್ವಕರ್ತೃತಿ | ಸರ್ವಸ್ಯ
ರಮಾಬ್ರಹ್ಮಾದೇಃ ಸರ್ವಸ್ಯೋತ್ಪತ್ತಿ ಸ್ಥಿತಿ ಸಂಹಾರ ನಿಯಮನ ಜ್ಞಾನಾಜ್ಞಾನ
ಬಂಧಮೋಕ್ಷಾದಿ ಅಸ್ಯ ಯಥಾಯೋಗ್ಯಂ ಕರ್ತಾ ಇತ್ಯರ್ಥಃ |

'ಓಂ ಶಾಸ್ತ್ರಯೋನಿತ್ವಾತ್ ಓಂ' "ಓಂ ತತ್ತ್ವ ಸಮನ್ವಯಾತ್ ಓಂ" ಇತಿ
ಸೂತ್ರದ್ವಯಸ್ಯ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಂ ಆಗಮೋದಿತಃ ಸಮನ್ವಯಾದಿತಿ |
ಉಪಕ್ರಮಾದಿಲಿಂಗಾತ್ ವಿಷ್ಣುರೇವ ಆಗಮೋದಿತಃ ಇತಿ ಸಂಬಂಧಃ |

"ಓಂ ಈಕ್ಷತೇರ್ನಾಶಬ್ದಮ್ ಓಂ" ಇತ್ಯಸ್ಯ ನಿಗದವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮ್ ಈಕ್ಷತೇಶ್ವೇತಿ
ಸೌತ್ರಪ್ರತಿಜ್ಞಾಸಮುಚ್ಚಯಾರ್ಥಶ್ಚ ಶಬ್ದಃ |

"ಓಂ ಸ್ವಾವೃತ್ಯಯಾತ್ ಓಂ" ಓಂ ಶ್ರುತತ್ವಾಚ್ಛೇದ ಓಂ" ಇತ್ಯಾದ್ಯುಕ್ತ ಹೇತು
ಸಮುಚ್ಚಯಾರ್ಥೋವಾ | ಈಕ್ಷಣೀಯತ್ವಾದಿತ್ಯರ್ಥಃ |

"ಓಂ ಆನಂದಮಯೋಃಭ್ಯಾಸಾತ್ ಓಂ" ಇತ್ಯತ್ರ ಆನಂದ
ಮಯಶಬ್ದಾರ್ಥಮಾಹ ಪೂರ್ಣಾನಂದ ಇತಿ | ಪ್ರಚುರಸುಖ ಇತ್ಯರ್ಥಃ |

ಓಂ ಅಂತಸ್ತದ್ವರ್ಮೋಪದೇಶಾತ್ ಓಂ ಇತ್ಯತ್ರ ಅಂತಃ ಇತ್ಯನ್ಯಾರ್ಥಃ
ಅಂತರಸ್ಥಿತಿ ವಾ ಅಂತರಃ | ಅಂತಸ್ತಃ ಇತ್ಯರ್ಥಃ |

"ಓಂ ಆಕಾಶಸ್ತಲ್ಲಿಂಗಾತ್ ಓಂ" ಓಂ ಅತ ಏವ ಪ್ರಾಣಃ ಓಂ"
ಇತ್ಯಧಿಕರಣದ್ವಯಾರ್ಥಃ ಖಿವತ್, ಪ್ರಣೇತೇತಿ | ಆಕಾಶ ಶಬ್ದವಾಚ್ಯತ್ವೇ
ತಲ್ಲಿಂಗಾದಿತ್ಯುಕ್ತಂ ಪರೋಪದೇಯಸ್ವಾಮ್ಯಂ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀ ಉತ್ತಮತ್ವಂ ಚ ಹೇತುಃ |

ತದೇವ ಪ್ರಾಣಶಬ್ದವಾಚ್ಯತ್ವೇ ಅತ ಏವೇತ್ಯನೇನೋಕ್ತಂ
ಶ್ರೀ ಲಕ್ಷ್ಮೀಪತಿತ್ವಮಿತ್ಯಭಿಪ್ರೇತ್ಯ ಏವತ್ ಆಕಾಶ ಶಬ್ದವಾಚ್ಯವತ್ ಪ್ರಣೇತಾ
ಪ್ರಾಣವವವಾಚ್ಯ ಇತ್ಯುಕ್ತಮ್ | ಇಂದ್ರಿಯಾದಿ ಪ್ರೇರಕ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ಅನೇತು
ಏವತ್ ಯಥಾ ಏವಮಕಾಶದಾತ್ಮತ್ವರೂಪ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ನಿಮಿತ್ತಾತ್ ಖಶಬ್ದ ವಾಚ್ಯಂ
ತಥಾ ವಿಷ್ಣುರಪಿ ತತ್ಪ್ರವೃತ್ತಿನಿಮಿತ್ತಾದಾಕಾಶ ಶಬ್ದವಾಚ್ಯ ಇತ್ಯರ್ಥಮಾಹುಃ || ಓಂ
ಜ್ಞೋತಿಶ್ಚರಣಾಭಿಧಾನಾತ್ ಓಂ ಇತ್ಯತ್ರ ಹೇತ್ವರ್ಥೋ ಭಾಷ್ಯಾದೌ ದ್ರಷ್ಟವ್ಯಃ
ಇತ್ಯಭಿಪ್ರೇತ್ಯ ಜ್ಞೋತಿರಿತಿ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಂಶಸ್ತ ನಿಗದವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮ್ | ಚೇಃ ಚಾತಸ್ತ
ಓತಿಃ ಆಶ್ರಯಃ ಇತ್ಯರ್ಥಃ ಪ್ರಕಾಶರೂಪ ಇತಿವಾ |

ಓಂ ಭಂದೋಽಭಿಧಾನಾನ್ವೀತಿ ಚೇನ್ನ ತಥಾ ಚೇತೋಽರ್ಪಣ ನಿಗದಾತ್ ತಥಾ
ಹಿ ದರ್ಶನಮ್ ಓಂ ಇತಿ ಗಾಯತ್ರಧಿಕರಣಾರ್ಥ ಸಂಗ್ರಹಾಯ ಗಾಯತ್ರೀ ಚೇತಿ
ಗಾತ್ರಮ್ | ಪೇದೋಚ್ಚಾರಣಾಖ್ಯಗಾನಕರ್ತೃತ್ವಾತ್ ವಾಪಾದ್ರಕ್ಷಣಾಖ್ಯ
ತಾಣಿಕರ್ತೃತ್ವಾತ್ ಗಾಯತ್ರೀತ್ಯರ್ಥಃ ||

ಓಂ ಪ್ರಾಣಸ್ತಧಾಃಸುಗಮಾತ್ ಓಂ ಇತ್ಯಧಿಕರಣಾರ್ಥಃ ತಂತ್ರೇಣ
ಪ್ರಣೇತೇತಿ ಪ್ರಾಗೇವ ಸಂಗ್ರಹೀತಃ | ಜೀವನ ಹೇತುರಿತ್ಯರ್ಥಃ |
ವಾದಾರ್ಥಮುಪಸಂಹರತಿ ಇತ್ಯಾದ್ವರಿತಿ ಇತ್ಯಾದ್ವೈರನ್ಯವಸ್ತುಷು ವಿಷ್ಣು ಇತರೇಷು
ವಾಚಕತ್ವೇನ ಪ್ರಸಿದ್ಧೈಃ ತತ್ತತ್ತ್ವಕರಣಗತ್ಯೈಃ ತತ್ತಜ್ಞಾತೀಯೈಶ್ಚ ಸರ್ವೈಃ ಶಬ್ದೈಃ
ವಿಷ್ಣುರೇಕ ಏವೋಚ್ಯತೇ ಸತು ತದನ್ಯಃ | ಸರ್ವಗುಣತ್ವತಃ ತತ್ತತ್ತ್ವಕರಣಗತ
ಶ್ರುತಿ ಲಿಂಗರೂಪ ಧರ್ಮವತ್ತ್ವಾತ್ ತತ್ತತ್ತ್ವವೃತ್ತಿನಿಮಿತ್ತರೂಪಧರ್ಮವತ್ತ್ವಾತ್
ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಾದಿ ಗುಣವತ್ತ್ವಾಚ್ಛೇತ್ಯರ್ಥಃ ||

||ಇತಿ ಪ್ರಥಮಾಧ್ಯಾಯಸ್ಯ ಪ್ರಥಮಃ ಪಾದಃ ||

ಸರ್ವಗೋಷ್ಠಾ ನಿಯಂತಾ ಚ ದೃಶ್ಯತ್ವಾದ್ಯುಜ್ಜಿತಃ ಸದಾ |

ವಿಶ್ವಜೀವಾಂತರತ್ವಾದ್ಯೈಃ ಲಿಂಗೈಸ್ಸರ್ವೈರ್ಯುತಸ್ಸ ಹಿ ||

ಓಂ ಸರ್ವತ್ರ ಪ್ರಸಿದ್ಧೋಪದೇಶಾತ್ ಓಂ ಇತ್ಯಧಿಕರಣಾರ್ಥಂ
ಸಂಗೃಹ್ಣಾತಿ | ಸರ್ವಗ ಇತಿ | ಸರ್ವತ್ರಸ್ಥ ಇತ್ಯರ್ಥಃ |

ಓಂ ಅತ್ರಾಚರಾಚರಗ್ರಹಣಾತ್ ಓಂ ಇತ್ಯಧಿಕರಣಾರ್ಥಃ ಅತ್ತೇತಿ | ಚರಾಚರ
ಸಂಹರ್ತಾ ಇತ್ಯರ್ಥಃ |

ಓಂ ಗುಹಾಂ ಪ್ರವಿಷ್ಟವಾತ್ಮಾನೌಹಿ ತದ್ದರ್ಶನಾತ್ ಓಂ ಇತ್ಯಧಿಕರಣಾರ್ಥಃ
ಅತ್ತೇತಿ | ಶುಭಕರ್ಮಫಲ ಭೋಕ್ತಾ ಇತ್ಯರ್ಥಃ |

ಓಂ ಅಂತರ ಉಪಪತ್ತೇಃ ಓಂ ಇತ್ಯಧಿಕರಣಾರ್ಥಂ ತಾತ್ಪರ್ಯತಃ
ಸಂಗೃಹ್ಣಾತಿ | ನಿಯಂತಾ ಚೇತಿ | ಪೃಥಿವ್ಯಾದಿ ದೇವತಾನಿಯಂತಾ ಚೇತ್ಯರ್ಥಃ |

ಓಂ ಅದೃಶ್ಯತ್ವಾದಿಗುಣಕೋ ಧರ್ಮೋಕ್ತೇಃ ಓಂ ಇತ್ಯನ್ಯಾರ್ಥಃ ಸಾಕಲ್ಯೇನ
ಚಕ್ಷುರ್ಮನ ಆದ್ಯಗೋಚರಃ, ಅಪರಿಚ್ಛೇದ ವೈಭವತ್ವೇನ ನ ಕದಾಚಿದ್ಧೀಯತೇ

ಇತಿ ಭಾವೇನ ಸದಾ ದೃಶ್ಯತ್ವಾದ್ವಿಚ್ಛೇತ ಇತ್ಯುಕ್ತಮ್ | ಆದಿಪದೇನ ಯತ್ಪದದ್ರೇ ಪಮಗೋತ್ರಮಿತ್ಯುಕ್ತ ಗೋತ್ರಾದೃಭಾವ ಉಚ್ಯತೇ |

ಓಂ ವೈಶ್ವಾನರಃ ಸಾಧಾರಣಶಬ್ದವಿಶೇಷಾತ್ ಓಂ ಇತ್ಯಧಿಕರಣಾರ್ಥಮುಪ ಸಂಹರನ್ ವಾದಾರ್ಥಮುಪಸಂಹರತಿ ವಿಶ್ವಜೀವಾಂತರತ್ವಾದ್ವಿರಿತಿ | ಸರ್ವಸರ ಸಿಯಮಾದಿ ಯೋಗವತಾ ವೈಶ್ವಾನರ ಶಬ್ದೇನ ಆದ್ಯೈಃ ತತ್ತತ್ತ್ವಕರಣಗತ್ಯಃ ಸರ್ವೈರ್ಲಿಂಗೈಃ ಸಾಮುಭಿಶ್ಚ | ಯುತಃ ಸವಿಷ್ಣುರೇವೈಕಃ | ಕುತಃ | ಸರ್ವೈರ್ಲಿಂಗೈಃ ಜ್ಞಾವಕ ಪ್ರಮಾಣ್ಯಃ ಯುತಃ ಹಿ ಯಸ್ಮಾತ್ ತಸ್ಮಾತ್ ಸರ್ವಲಿಂಗಾತ್ಮಕಶಬ್ದವಾಚ್ಯ- ನ ಏವ ಇತ್ಯರ್ಥಃ ||

|| ಇತಿ ಪ್ರಥಮಾಧ್ಯಾಯಸ್ತ ದ್ವಿತೀಯಃ ಪಾದಃ ||

ಸರ್ವಾಶ್ರಯಃ ಪೂರ್ಣಗುಣಃ ಸೋಽಕ್ಷರಸ್ಸನ್ ಹೃದಬ್ಜಗಃ |

ಸೂರ್ಯಾದಿ ಭಾಸಕಃ ಪ್ರಾಣಪ್ರೇರಕೋ ದೈವತೈರಪಿ ||

ಜ್ಞೇಯೋ ನ ವೇದ್ಯಃ ಶೂದ್ರಾದ್ವೈಃ ಕಂಪಕೋಽನ್ಯಶ್ಚ ಜೀವತಃ |

ಪತಿತ್ವಾದಿ ಗುಣೈರ್ಯುಕ್ತಃ ತದನ್ಯತ್ರ ಚ ವಾಚಕೈಃ ||

ಮುಖ್ಯತ ಸ್ವರ್ವಶಬ್ದೈಶ್ಚ ವಾಚ್ಯ ಏಕೋ ಜನಾರ್ದನಃ ||

ಉಭಯತ್ರ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಶಬ್ದ ಸಮನ್ವಯವಾದೀಯ ಚತುರ್ದಶ ಅಧಿಕಾರಣಾರ್ಥ ಮುಪಸಂಗೃಹ್ಯಾತಿ ಸರ್ವಾಶ್ರಯ ಇತಿ | ಸರ್ವಾಶ್ರಯಃ ದ್ರುಭ್ಯಾದ್ವಾಯತನಃ ಪೂರ್ಣಗುಣಃ ಭೂಮಾ ನ ವಿಷ್ಣುಃ ಅಂತರತ್ವಾದಿಗುಣ ವಿಶಿಷ್ಟಃ ಸನ್ನಿತಿ ಪೂರ್ಣನಿದೂರ್ವ ಇತ್ಯರ್ಥಃ ಹೃದಬ್ಜಗಃ ದಹರಾಕಾಶಸ್ತಃ | ಅನುಕೃತ್ಯಧಿಕರಣಾರ್ಥಃ ಸೂರ್ಯಾದಿಭಾಸಕ ಇತಿ | ಶಬ್ದಾದೇವೇತಿ ವಾಮನಾಧಿಕರಣಾರ್ಥಃ | ಪ್ರಾಣಪ್ರೇರಕ ಇತಿ | ದೈವತೈರಪಿ ವೇದಜ್ಞೇಯ ಇತಿ ದೇವತಾಧಿಕರಣ ತಾತ್ಪರ್ಯಾರ್ಥಸಮ್ | ಶೂದ್ರಾದ್ವೈವೇದೈರ್ನ ಜ್ಞೇಯ ಇತಿ ಅವಶೂದ್ರಾಧಿಕರಣ ತಾತ್ಪರ್ಯಾರ್ಥಃ | ಕಂಪನಾತ್ ಜ್ಯೋತಿರ್ದರ್ಶನಾತ್ ಇತ್ಯಧಿಕರಣಯೋರರ್ಥಃ ಕಂಪಕ ಇತಿ | “ಲೋಕೇ ಸಂಚರಣಂ ಜೀವಮಾದಾಯ ತನ್ನೈವ” ಇತಿ ಸ್ವಾಯವಿವರಣೋಕ್ತೇರ್ಜೀವತ ಇತ್ಯೇತದತ್ರಾಪಿ ಸಂಬಂಧತೇ | ತಸಃ ಸಾರ್ವವಿಭಕ್ತಿಕರ್ತಾತ್ ಜೀವಸ್ಯ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ಕಂಪಕಃ ಚೇವೈಕಃ | “ಆಕಾಶೋಽಧಾಂತರತ್ವಾದಿ ಪ್ರಪದೇಶಾದಿ” ತ್ಯಧಿಕರಣಸ್ವಾಪ್ಪಯಮರ್ಥಃ ಅನ್ಯ ಇತಿ || ವಿಲಕ್ಷಣಃ ನಾಮಾದಿಹೀನ ಇತಿ ಸುಷುಪ್ತ್ಯಧಿಕರಣಾರ್ಥಃ | ಅನ್ಯಶ್ಚ ಜೀವತಃ ಇತಿ | ಜೀವಾದ್ವಿನ್ಯ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | “ಓಂ ಪತ್ಯಾದಿಶಬ್ದೇಭ್ಯಃ ಓಂ” ಇತ್ಯಂತಿಮಾಧಿಕರಣಾರ್ಥಃ ಪತಿತ್ವಾದಿಗುಣೈರ್ಯುಕ್ತ ಇತಿ | ಪಾದಾರ್ಥಮುಪಸಂಹರತಿ ತದಿತಿ | ತತ್ರ ತದನ್ಯತ್ರ ಉಭಯತ್ರ ಇತಿ ಯಾವತ್ | ವಾಚಕೈಃ ಪ್ರಸಿದ್ಧೈಃ ಸರ್ವೈಃ ಶಬ್ದೈಃ ಲಿಂಗನಾಮಾತ್ಮಕೈಃ ಮುಖ್ಯತಃ ಜನಾರ್ದನ ಏವ ವಾಚ್ಯೋ ನಾನ್ಯ ಇತ್ಯರ್ಥಃ |

|| ಇತಿ ಪ್ರಥಮಾಧ್ಯಾಯಸ್ಯ ತೃತೀಯಃ ಪಾದಃ ||

ಅವ್ಯಕ್ತಃ ಕರ್ಮವಾಕ್ಚೈಶ್ಚ ವಾಚ್ಯ ಏಕೋಽಮಿತಾತ್ಮಕಃ |

ಅವಾಂತರಂ ಕಾರಣಂ ಚ ಪ್ರಕೃತಿಃ ಶೂನ್ಯಮೇವ ಚ ||

ಇತ್ಯಾದ್ಯನ್ಯತ್ರ ನಿಯತೈರಪಿ ಮುಖ್ಯ ತಯೋದಿತಃ |

ಶಬ್ದೈರತೋಽನಂತಗುಣೋ ಯಚ್ಚಬ್ಧಾಯೋಗವೃತ್ತಯಃ ||

ಅಸ್ತತ್ತ್ವಂ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಶಬ್ದ ಸಮಸ್ತಯವಾದೀಯ ಅಧಿಕರಣ ಸಪ್ತಕಾರ್ಥಂ ಸಂಗೃಹ್ಣಾತಿ ಅವ್ಯಕ್ತಃ ಕರ್ಮವಾಕ್ಚೈಶ್ಚೇತಿ | ಓಂ ಅನುಮಾನಿಕಮಪ್ರೇಕ್ಷೇಷಾಮಿತಿ ಚೇನ್ನ ಶರೀರರೂಪಕ ವಿಸ್ತೃತಗೃಹೀತೇರ್ಧಾರ್ಥಯತಿ ಚ ಓಂ ಇತ್ಯಧಿಕರಣಾರ್ಥಃ ಅವ್ಯಕ್ತ ಇತಿ |

ಓಂ ಜ್ಯೋತಿರುವಕ್ರಮಾತ್ಮ ತಥಾ ಹೃದೀಯತ ಏಕೇ ಓಂ ಇತ್ಯಧಿಕರಣಾರ್ಥಃ ಕರ್ಮವಾಕ್ಚೈಶ್ಚೇತಿ | ಕರ್ಮವೃತ್ತಿಪಾದಕೈಃ ವಾಕ್ಯೈಃ "ಜ್ಯೋತಿಷಾ ಯಜೇತ" ಇತ್ಯಾದಿಭಿಃ ವಾಚ್ಯ ಇತಿ ಅಮಿತಾತ್ಮಕ ಇತಿ ಬಹುರೂಪಃ ಏಕೋಽಪಿ ಭಿನ್ನ ಇತಿ | ಕಾರಣತ್ವೇನ ಇತ್ಯಧಿಕರಣಾರ್ಥಃ ಅವಾಂತರಂಕಾರಣಂ ಚೇತಿ | ಕಾರ್ಯತ್ವೇ ಸತಿ ಕಾರಣಮಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಸಮಾಕರ್ಷಾದಿತ್ಯಧಿಕರಣಸ್ಯ ಸ್ವಪಕ್ಷೇ ಬಾಧಕಮಾತ್ರ ಪರಿಹಾರಾರ್ಥತ್ವೇನ ಅಂತರ್ಭೇದಾನಧಿಕರಣಾರ್ಥತ್ವಾತ್ ತದಧೋ ನೋಕ್ತಃ |

ಓಂ ಪ್ರಕೃತಿಶ್ಚ ಪ್ರತಿಜ್ಞಾದೃಷ್ಟಾಂತಾನುವರೋಧಾತ್ ಓಂ" ಇತ್ಯಧಿಕರಣಾರ್ಥಃ ಪ್ರಕೃತಿಶ್ಚೇತಿ | ತದುವಲಕ್ಷಿತಾರೇಷ ಸ್ತ್ರೀವಾಚಕ ಶಬ್ದವಾಚ್ಯ ಇತ್ಯರ್ಥ ಇತ್ಯಂತಾಧಿಕರಣಾರ್ಥಃ ಶೂನ್ಯಮೇವ ಚೇತಿ | ನಿಷೇಧಾರ್ಥಕ ಅರೇಷಶಬ್ದವಾಚ್ಯ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ವಾದಾರ್ಥಮುವಸಂಹರತಿ ಇತ್ಯಾದೀತಿ | ಇತ್ಯಾದಿಭಿಃ ಅಪ್ರಕೃತಾಭಿಃ ತದುವಲಕ್ಷಿತ ತತ್ತ್ವತ್ವಕರಣಗತ ತತ್ಸಮಾನ ಸ್ವಾಯುಕ್ಯಃ ಅನ್ಯತ್ರ ನಿಯತೈಃ ಶ್ರುತಿಲಿಂಗಾದಿನಾ ಅನ್ಯತ್ರ ಪ್ರಸಿದ್ಧೈರಪಿ ಶಬ್ದೈರ್ನಾಪೂತ್ಯಕೈಃ ಮುಖ್ಯತಯಾ ಪರಮಮುಖ್ಯಯಾ ವೃತ್ತಾ ಏಕೋ ಜನಾರ್ದನಃ ಇತ್ಯನುವರ್ತತೇ | ಉದಿತಃ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ಉದಿತಃ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಾದಿ ಹೇತುಭಿಃ ವಾಚ್ಯತಯಾ ಸೂತ್ರಕೃತಾ ಪ್ರತಿಪಾದಿತ ಇತಿವಾ | ಅಧ್ಯಾಯಾರ್ಥಮುವಸಂಹರತಿ ಅತೋಽನಂತಗುಣ ಇತಿ | ಯತ್ ಯಸ್ಮಾತ್ ಶಬ್ದಾಃ ಯೋಗವೃತ್ತಯಃ ಮಹಾಯೋಗಯುಕ್ತಾಃ ಅತೋ ಮಹಾಯೋಗವೃತ್ತಾ ಅಖಿಲಶಬ್ದ ವಾಚ್ಯತ್ವಾದನಂತಗುಣ ಇತ್ಯರ್ಥಃ ||

|| ಇತಿ ಪ್ರಥಮಾಧ್ಯಾಯಸ್ಯ ಚತುರ್ಥಃ ಪಾದಃ ||

ಅಥ ದ್ವಿತೀಯಾಧ್ಯಾಯಃ

ಶ್ರುತಸ್ತುತಿ ವಿರುದ್ಧತ್ವಾತ್ ಸ್ತುತಯೋ ನ ಗುಣಾನ್ ಹರೇಃ |

ನಿಷೇದ್ಧಂ ಶಕ್ಷುಯುರ್ವೇದಾ ನಿತ್ಯತ್ವಾನ್ಮಾನಮುತ್ತಮಮ್ ||

ದೇವತಾ ವಚನಾದಾಪೋ ವದಂತೀತ್ಯಾದಿಕಂ ವಚಃ |
 ನಾಯುಕ್ತವಾದ್ಯಸನ್ನಿವ ಕಾರಣಂ ದೃಶ್ಯತೇಕ್ಷಚಿತ್ ||
 ಅಸಜ್ಜೀವ ಪ್ರಧಾನಾದಿ ಶಬ್ದಾ ಬ್ರಹ್ಮವ ನಾಪರಮ್ |
 ವದಂತಿ ಕಾರಣತ್ವೇನ ಕ್ವಾಪಿ ಪೂರ್ಣಗುಣೋ ಹರಿಃ ||
 ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಾತ್ ಸರ್ವಕರ್ತೃತ್ವಾತ್ ನಾಯುಕ್ತಂ ತದ್ವದೇತ್ ಶ್ರುತಿಃ |

ಯುಕ್ತಿ ವಾದಾರ್ಥಂ ಸಂಗ್ರಹ್ಯಾತಿ ಶ್ರುತಸ್ವತೀತ್ಯಾದಿನಾ | 'ಒಂ
 ಸ್ವತ್ವನವಕಾರಯೋಷ ಪ್ರಸಂಗ ಇತಿ ಚೇನ್ನಾನ್ಯಸ್ವತ್ವಸವಕಾರಯೋಷ ಪ್ರಸಂಗಾತ್
 ಒಂ | ಇತಿ ಪ್ರಥಮಾಧಿಕರಣಾರ್ಥಃ ಶ್ರುತೇತಿ | ಶ್ರುತಿ ಸಂವಾದಿ ವಂಚರಾತ್ರಾದಿ
 ಸ್ವತಿ ಬಾದಿತತ್ವಾತ್ ಕೃವಾದಿ ಸ್ವತಯಃ ಹರೇರ್ಗುಣಾನ್ ಶ್ರುತ್ಯುಕ್ತಾನ್ ಸ
 ನಿಷೇದ್ಧಂ ಶಕ್ನುಯುಃ | ತದಭಾವ ಬೋಧನಾ ಸ ಕ್ವಮಾ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | 'ಒಂ ನ
 ವಿಲಕ್ಷಣತ್ವಾತ್ ಒಂ' ಇತ್ಯಧಿಕರಣಾರ್ಥಃ ವೇದಾ ನಿತ್ಯತ್ವಾನ್ಮಾನಮುತ್ತಮಮ್
 ಇತಿ | ವೇದಾಃ ನಿತ್ಯತ್ವಾತ್ ಅಮೃತೋಷಯತ್ವಾತ್ ಉತ್ತಮಂ ಮಾನಂ
 ಸಂವಾದನಿರಪೇಕ್ಷಮ್ | ವೇದಾನುನಾರಿತ್ವಾತ್ ಸ್ವತಯೋಽಪ್ಯುತ್ತಮಂ ಮಾನಂ
 ಪುರುಷದೋಷ ನಿಬಂಧನ ದೋಷಾಭಾವಾದಿತ್ಯಭಿಮಾನ್ಯಧಿಕರಣಾರ್ಥಃ |
 ದೇವತಾವಚನಾತ್ ಆಪ್ಯೇವದಂತಿ' ಇತ್ಯಾದಿಕಂ ವಚ ನಾಯುಕ್ತವಾದೀತಿ |
 'ಆಪೋಽಬ್ರೂವನ್ ಇತ್ಯಸ್ಯ ಅನುವಾದಃ ಆಪೋವದಂತಿ ಇತಿ | ಆಪೋಽಬ್ರೂವನ್ |
 ತತ್ತೇಜ ಐಕ್ಷತ್' ಇತ್ಯಾದಿಕಂ ವಚಃ ನಾಯುಕ್ತವಾದೀ ಸ ವಿರುದ್ಧಾರ್ಥವಾದೀ ಕುತಃ |
 ದೇವತಾ ವಚನಾತ್ | ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಾತ್ ಶಬ್ದಪ್ರವೃತ್ತಿನಿಮಿತ್ತವತ್ ಮುಖ್ಯಾರ್ಥಭೂತ
 ದೇವಕರ್ತೃಕ ವಚನಾದಿ ಪ್ರತಿಪಾದಕತ್ವಾದಿತ್ಯರ್ಥಃ ||

ಒಂ ಅಸದಿತಿ ಚೇನ್ಮ ಪ್ರತಿಷೇಧಮಾತ್ರತ್ವಾತ್ ಒಂ' ಇತ್ಯಧಿಕರಣಾರ್ಥಃ
 'ಅಸನ್ನಿವ ಕಾರಣಂ ದೃಶ್ಯತೇ ಕ್ವಚಿತ್' ಇತಿ | ಅಭಾವಂತತ್ ಪ್ರತಿಯೋಗೀ ಚೇತಿ
 ದ್ವಿವಿಧಮಪ್ಯಸತ್ ಜಗತ್ಕಾರಣಂನೃವ | ಕ್ವಚಿದಪಿ ವಸ್ತುಸಿ ಅಸತ್ಕಾರಣಂ ನೈವ
 ದೃಶ್ಯತೇ | ಪ್ರಮಾಣೈರಿತಿ ಶೇಷಃ ||

'ಒಂ ಏತೇನ ಶಿಷ್ಣಾ ಅವರಿಗ್ರಹಾ ಅಪಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾತಾಃ'
 ಇತ್ಯಧಿಕರಣಾರ್ಥಮಾಹ ಅಸಜ್ಜೀವ ಪ್ರಧಾನಾದಿ ಶಬ್ದಾ ಬ್ರಹ್ಮವ ನಾಪರಮ್
 ವದಂತಿ ಕಾರಣತ್ವೇನ ಕ್ವಾಪಿ' ಇತಿ | ಯಥಾಸತ್ಕಾರಣತ್ವಂ ಕ್ವಾಪಿ ನೋವಲಬ್ಧಮ್
 ತಥಾಪರಂ ಜೀವ ಪ್ರಧಾನ ಕಾಲಕರ್ಮಾದಿಕಮಪಿ ಕಾರಣಂ ಕ್ವಾಪಿ
 ನೋವಲಬ್ಧಮ್ | ಸುಖಾದೌ ಜೀವಸ್ಯ ಅಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ದರ್ಶನಾತ್ ಪ್ರಧಾನಾದೇಶ್ವ
 ಜಡತ್ವೇನ ಅಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಾತ್ | ಕಾರಣತ್ವಾದಿಪರಾಃ ಅಸದಾದಿಶಬ್ದಾಃ
 ತದಧೀನತ್ವಾದಿನಾ ಮುಖ್ಯಂ ಬ್ರಹ್ಮ ವದಂತೀತ್ಯರ್ಥಃ | 'ಭೋಕ್ತಾವತ್ತೇಃ'
 ಇತ್ಯಸ್ಯಾರ್ಥಃ 'ಪೂರ್ಣಗುಣೋ ಹರಿಃ' ಇತಿ | ಜೀವೇಶಭೇದಸ್ಯ ನಿರ್ದೋಷ
 ಶ್ರುತ್ಯಾದಿ ಸಿದ್ಧತ್ವೇನ ಅಭೇದ ಬಾಧಾತ್ ಪೂರ್ಣಗುಣ ಏವ ಹರಿತ್ಯರ್ಥಃ |

ಓಂ ತದನನ್ಯತ್ವಮುರಂಭಣ ಶಬ್ದಾದಿಭ್ಯಃ ಓಂ ಇತ್ಯಧಿಕರಣಾರ್ಥಃ
 ನ್ನಾತಂತ್ಯಾತ್ ಇತಿ . ಹರೇರೇವ ನ್ನಾತಂತ್ಯಾತ್ ತದನ್ಯ ನಾಧನನ್ಯ ತದಧೀನತ್ವಾತ್
 ತನ್ನಾಸ್ತೀತ್ಯುಚ್ಚತಃ | ಅತಃ ಕಿಂಸ್ವಿದಿ ತಾದಿ ಶ್ರುತಿನಾರ್ಥಯುಕ್ತಂ ವದೇತ್ |
 ಕಿಂತು ಯುಕ್ತಿಯುಕ್ತಮೇವ ವಕ್ಷೀತ್ಯರ್ಥಃ | ಓಂ ಇತರ
 ವ್ಯವದೇಶಾದ್ಧಿ ತಾಕರಣಾದಿದೋಷ ಪ್ರಸಕ್ತಿಃ ಓಂ ಇತ್ಯಧಿಕರಣಾರ್ಥಃ
 ಸರ್ವಕರ್ತೃತ್ವಾತ್ ನಾಯುಕ್ತಂ ತದ್ವದೇತ್ ಶ್ರುತಿಃ ಇತಿ | ಹರೇರೇವ
 ಸರ್ವಕರ್ತೃತ್ವಾತ್ ಯುಕ್ತ ವಿರುದ್ಧಂ ಜೀವಕರ್ತೃತ್ವಂ ಶ್ರುತಿಸರ್ವವದತೀತ್ಯರ್ಥಃ |

ಓಂ ಶ್ರುತೇಸ್ತು ಶಬ್ದಮುಲತ್ವಾತ್ ಓಂ ಇತ್ಯಧಿಕರಣ
 ಚತುಷ್ಪಯಾರ್ಥೋಪನೇನ ಸಂಗ್ರಹತೇ | ತಥಾಹಿ ತತ್ ಹರಃ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥವತ್ತ್ವ
 ನ್ರಷ್ಟತ್ವಾದ್ವಿಸಂತಗುಣವತ್ತ್ವಂ ನಾಯುಕ್ತಮ್ | ತತ್ತದಧಿಕರಣ ಪೂರ್ವವಕ್ಷ್ಯೋಕ್ತ
 ಯುಕ್ತಿ ವಿರುದ್ಧಮಪಿ ಯತೋ ಸಿದ್ಧಾರ್ಥವ ಶ್ರುತಿಸ್ತಥಾ ನ ವದೇತ್ ನ ವಕ್ಷೀತಿ |
 ಅಶ್ರುತವಪತ್ತಿ- ತತ್ತದಧಿಕರಣವಾಕ್ಯ ಚೇಕಯೋರನುಸಂಧೇಯಾ |

|| ಇತಿ ದ್ವಿತೀಯಾಧ್ಯಾಯಸ್ಯ ಪ್ರಥಮಃ ಪಾದಃ ||

ಭ್ರಾಂತಿಮೂಲತಯಾ ಸರ್ವಸಮಯಾನಾಮಯುಕ್ತಿತಃ |

ಸತದ್ವಿರೋಧಾದ್ವಚನಂ ವೈದಿಕಂ ಶಂಕೃತಾಂ ಪ್ರಜೇತ್ ||

ಸಮಯವಾದಸ್ಯ ಭಾಷ್ಯವಿವ ವಿವೃತತ್ವಾತ್ ಸಂಕೋಚಾಹ ಭ್ರಾಂತಿ ಮೂಲತಯೇತಿ |
 ವೈದಿಕಂ ಶಂಕೃತಾಂ ಪ್ರಜೇತ್ ಇತ್ಯನೇನ ಅಕ್ಷವಾದ ಕಣಾದೌ ಚ
 ನಾಂಖ್ಯಯೋಗಾರ್ಹತಾಸ್ತಥಾ | ಶಿವಶಕ್ತಿ ಮಹಾ ಲೋಕಾಯತ ಪುರಸ್ಕರಾಂ ||" ಇತಿ
 ಬೃಹದ್ಭಾಷ್ಯೋಕ್ತರೀತ್ಯಾ ದುರಾಗಮತ್ವೇನ ಬಾದರಾಯಣಸ್ಯ ಸಮಯಾನ
 ಸಮಯಾನಾಂ ಭ್ರಾಂತಿಮೂಲತಯಾ ಭ್ರಾಂತಿಜನ್ಯತ್ವೇನ ಭ್ರಾಂತಿಜನಕತ್ವೇನ ಚ
 ವಿವ್ರಲಂಭಾದಿ ಮೂಲಕತ್ವೇನ ಚ ಆಯುಕ್ತಿತಃ ಯುಕ್ತಿ ಶುನ್ಯತ್ವಾಚ್ಚ ತದ್ವಿರುದ್ಧತ್ವಾಚ್ಚ
 ತದ್ವಿರೋಧಾತ್ ತತ್ತ್ವತ್ವಮಯ ವಿರೋಧಾತ್ ವೈದಿಕಂ ವಚನಂ ಶ್ರುತಿಃ ಶಂಕೃತಾಮ್
 ಅಪ್ರಮಾಣಮಿತಿ ಶಂಕಾನ್ವದತಾಂ ನ ಪ್ರಜೇತ್ ನಾವ್ಶಯಾದಿತ್ಯರ್ಥಃ |

|| ಇತಿ ದ್ವಿತೀಯಾಧ್ಯಾಯಸ್ಯ ದ್ವಿತೀಯಃ ಪಾದಃ ||

ಆಕಾಶಾದಿಸಮಸ್ತಂ ಚ ತಜ್ಜಂ ತೇನೈವ ಲೀಯತೇ |

ಸೋಽನುತ್ಪತ್ತಿಲಯಃ ಕರ್ತಾ ಜೀವಸ್ತದ್ವಶಗಸ್ವದಾ ||

ತದಾಭಾಸೋ ಹರಿಶ್ಚರ್ವರೂವೇಷ್ಟಪಿ ಸಮಸ್ತದಾ |

ವಿಯತ್ನಾದಾರ್ಥಂ ಸಂಗೃಹ್ಣಾತಿ ಆಕಾಶಾದೀತಿ ಸಾರ್ಥಶ್ಲೋಕೇನ |
 "ಓಂ ನವಿಯದಶ್ರುತೇಃ ಓಂ", "ಓಂ ಏತೇನ ಮಾತರಿಶ್ವಾವ್ಯಾಖ್ಯಾತಃ ಓಂ",
 "ಓಂ ತೇಜೋಽತಸ್ತಥಾ ಹ್ಯಾಹ ಓಂ", ಓಂ ಆಪಃ ಓಂ "ಓಂ ಪೃಥಿವ್ಯಧಿಕಾರರೂಪ

ಶಬ್ದಾಂತರಾದಿಭ್ಯಃ ಓಂ" "ಓಂ ಜ್ಞೋತ ಏವ ಓಂ", ಓಂ ತದಬಿಧ್ಯಾಸಾದೇವ
ತು ತಲ್ಲಿಂಗಾತ್ ಸಃ ಓಂ' ಓಂ ವಿವರ್ಯಯೇಣ ತು ಕ್ರಮೋತ ಉವವದ್ವತಃ
ಚ ಓಂ ಇತ್ಯಧಿಕರಣಾಷ್ಟಕನ್ಯಾರ್ಥಮಾಹ ಆಕಾಶಾದೀ' ತಿ ||

ಅತ್ರ ಆಕಾಶಾದಿವದಮ್ ಅವ್ಯಾಕೃತಾಕಾಶಾದಿ ನಿತ್ಯಾನಿತ್ಯಜಡತದ್ಭಿಮಾನಿ
ಜೇತನಸ್ತ ಸರ್ವಸ್ಯ ಉಪಲಕ್ಷಕಮ್ | ಆಕಾಶಾದಿ ಜೀವಾಂತಂ ಸಮಸ್ತಂ ನಿತ್ಯದುನಿತ್ಯಂ
ಚ ತಜ್ಜಂ ಹರೇರ್ಜಾತಮ್ | ತತ್ರ ಶ್ರಿಯಃ ಸ್ವಕೃತ್ಯಂ ಪ್ರಕೃತೇಃ ಪರಿಣಾಮ
ಅವ್ಯಾಕೃತಾಕಾಶಸ್ಯ ಮೂರ್ತಸಂಬಂಧಃ ಜೀವಸ್ಯ ದೇಹ ಸಂಬಂಧಃ ಅಸಂಸ್ಪೃಷ್ಠಸ್ಯ
ಉಪಚಯಃ ಇತಿ ನಿತ್ಯೇಷು ವರಾಧೀನತಾ ವಿಶೇಷಾವಾಪ್ತಿರೂಪೋತ್ಪತ್ತಿಃ | ಅನಿತ್ಯೇಷು
ಅಭೂತ್ವಾ ಭವನಮಿತಿ | ಸ್ವಸ್ಯ ಯೋಗೋತ್ಪತ್ತಿಮತ್ ತಸ್ಯೈವ ಹರಿಣಾ
ಉತ್ಪತ್ತಿಕೃಮ ಪೃಪರೀತ್ಯಸ್ಯವ ಲೀಯತಃ | ಯಥಾಯೋಗ್ಯಂ ಲಯಂ ಪ್ರಾಪ್ನೋತಿ
ಇತ್ಯರ್ಥಃ |

ಓಂ ಅನಂಭವಂತು ಸತೋನುವವತ್ವೇಃ ಓಂ' ಓಂ
ಸಾತ್ಮಾಶ್ರುತೇರ್ನಿತ್ಯತ್ವಾಚ್ಚ ತಾಭ್ಯಃ ಓಂ ಇತ್ಯಧಿಕರಣದ್ವಯನ್ಯಾರ್ಥಮಾಹ
ಸೋನುತ್ಪತ್ತಿಲಯ" ಇತಿ | ಸ್ವತಂತ್ರಕರ್ತೃತ್ವಾತ್ ವಿಷ್ಣುರುತ್ಪತ್ತಿ ಲಯಾಭ್ಯಾಂ
ವಿಧುರ ಇತ್ಯರ್ಥಃ ||

ಓಂ ಉತ್ಪ್ರಾಂತಿಗತ್ಯಾಗತೀನಾಂ ಓಂ ಓಂ ವೃತಿರೇಕೋ ಗಂಧವತ್ತ್ವಾ
ಚ ದರ್ಶಯತಿ ಓಂ' ಓಂ ಪೃಥಗುಪದೇಶಾತ್ ಓಂ" "ಓಂ ಯಾವದಾತ್ಮಭಾವಿತ್ವಾಚ್ಚ
ನದೋಷಸ್ತದ್ವರ್ಶನಾತ್ ಓಂ" ಓಂ ಪುಂಸ್ವಾದಿವತ್ಸ್ಯ ಸತೋಃಭಿವೃಕ್ತಿಯೋಗಾತ್
ಓಂ" ಓಂ ಕರ್ತಾರಾನ್ಯಾರ್ಥವತ್ಪಾತ್ ಓಂ' ಇತ್ಯಧಿಕರಣವಟ್ಕ ತಾತ್ಪರ್ಯಮಾಹ
ಕರ್ತಾ ಜೀವಸ್ತದ್ವರ್ಶಗಃ" ಇತಿ | ಸದಾಜೀವ ತದ್ವರ್ಶಗಃ ಕರ್ತಾ ಇತ್ಯರ್ಥಃ |

"ಓಂ ಅಂಶೋ ನಾನಾವ್ಯವದೇಶಾದನ್ಯಥಾ ಚಾಪಿ ದಾಶಕಿತವಾದಿತ್ವಮಧೀಯತ
ಏಕೇ ಓಂ", "ಓಂ ಅದೃಷ್ಟಾನಿಯಮಾತ್ ಓಂ , ಇತ್ಯಧಿಕರಣದ್ವಯ ತಾತ್ಪರ್ಯಮಾಹ
"ಜೀವಸ್ತದ್ವರ್ಶಗಸ್ಸದಾ, ತದಾಭಾಸೋ ಹರಿಃ ಸರ್ವರೂಪೇಷ್ಟಪಿ ಸಮಃ ಸದಾ
ಇತಿ | ಜೀವಃ ಸದಾ ತದ್ವರ್ಶತ್ವಾತ್ ತದಾಭಾಸಃ ತತ್ತ್ವತಿಬಿಂಬ ಉಚ್ಯತಃ |
ಯದೃಪಿ ಹರಿಃ ಸರ್ವರೂಪೇಷು, ಮತ್ಪಾದಿರೂಪೇಷು ಸಮಃ ಸಮಾಸೈಶ್ಚರ್ಮವಾನ್.
ತಥಾಪಿ ತತ್ತ್ವತಿಬಿಂಬಾಭಾಸೋ ಜೀವಃ ಅದೃಷ್ಟವೈಚಿತ್ರ್ಯಾತ್ ಸುರಾಸುರ-ನರ-
ತೀರ್ಯಗಾದಿ ಚಿತ್ರರೂಪ ಇತ್ಯರ್ಥಃ |

|| ಇತಿ ದ್ವಿತೀಯಾಧ್ಯಾಯಸ್ಯ ತೃತೀಯಃ ಪಾದಃ ||

ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣಶ್ಲೇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ದೇಹಶ್ಚೈವ ತದುದ್ಭವಃ |
ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣವಶೇ ಸರ್ವಂ ಸ ವಿಷ್ಣೋರ್ವಶಗಸ್ಸದಾ ||
ಸರ್ವದೋಷೋಜ್ಞತಃ ತಸ್ಮಾದ್ಭಗವಾನ್ ಪುರುಷೋತ್ತಮಃ |
ಉಕ್ತಾಗುಣಾಶ್ಚಾವಿರುದ್ಧಾಸ್ತಸ್ಯ ವೇದೇನ ಸರ್ವಶಃ ||

ಅಸೇನ ಶ್ಲೋಕವ್ಯಯಸ ಓಂ ತಥಾಪ್ರಾಣಾಃ ಓಂ ಓಂ ತತ್ಪೂರ್ವಕತ್ವಾದ್ವಾಚಃ
ಓಂ ಓಂ ಸಪ್ತ ಗತೇರ್ವಿಶೇಷಿತತ್ವಾಚ್ಚ ಓಂ ಓಂ ಅಣವಶ್ಚಓಂ ಓಂ
ಶ್ರೇಷ್ಠಶ್ಚ ಓಂ ಇತ್ಯಧಿಕರಣ ತಾತ್ಪರ್ಯಂ ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣಶ್ಚೇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ತದುದ್ಭವಾನಿ
ವಿಮ್ಲೋರೇಪ ಉತ್ಪತ್ತಿಮುಂತಿ | ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣಸ್ತಮದ್ಭವಃ |

ಓಂ ಸಂಜ್ಞಾಮೂರ್ತಿಕ್ಕಪ್ತಿಸ್ತು ತ್ರಿವೃತ್ ಕುರ್ವತ ಉಪದೇಶಾತ್ ಓಂ
ಇತ್ಯಧಿಕರಣಾರ್ಥ ದೇಹಶ್ಚೈವ ತದುದ್ಭವ ಇತಿ | ದೇಹಾದಿಲಕ್ಷಣರೂಪ
ನಾಮಾತ್ಮಕ ಪ್ರಪಂಚೋಽಪಿ ವಿಷ್ಣೋರುದ್ಭವ ಏವ |
ಚಕ್ಷುರಾದಿಪತ್ವಿತ್ಯಾದ್ಯಧಿಕರಣಾನಾಮರ್ಥಮಾಹ ಮುಖ್ಯ ಪ್ರಾಣವಶ್ಚ ಇತಿ |
ಸರ್ವಜಗತ್ ಸದಾ ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣವಶೇಷಿತಿ | ಸ ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣಃ ಸದಾ
ವಿಮ್ಲೋರ್ವಶಗ ಸನ್ಯಸ್ತೀತಿ | ವಾದಾರ್ಥಮುಪಸಂಹರತಿ ಸರ್ವದೋಷೋಚ್ಚಿತ
ಇತಿ | ಯಸ್ಮಾದುಕ್ತರೀತ್ಯಾ ಶ್ರುತಿಸಾಮಸೋಸ್ಯ ವಿರೋಧಾಭಾವಾತ್ ಅಕರ್ತೃತ್ವಾದಿ
ಸರ್ವದೋಷೋಚ್ಚಿತಃ | ತನ್ಮಾತ್ ಭಗವಾನ್ ಪುರುಷೋತ್ತಮಃ ಸರ್ವೋತ್ತಮ
ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ಅಧ್ಯಾಯಾರ್ಥಮುಪಸಂಹರತಿ 'ಉಕ್ತಾ' ಇತಿ |

ವೇದೇನೋಕ್ತಾಃ ಸರ್ವಶಃ ಸರ್ವೇ ತಸ್ಯ ವಿಷ್ಣೋಃ ಗುಣಾ ಆನಂದಾದ್ಯಾಃ ಜಗತ್
ಕರ್ತೃತ್ವಾದಯಶ್ಚ ಅವಿರುದ್ಧಾಃ ಯುಕ್ತಾದಿ ಚತುರ್ವಿಧ ವಿರೋಧ ರಹಿತಾಃ
ಸಿದ್ಧಾಃ ಇತಿ ಜ್ಞೇಯಮಿತ್ಯರ್ಥಃ ||

|| ಇತಿ ದ್ವಿತೀಯಾಧ್ಯಾಯಸ್ಯ ತುರೀಯಃ ಪಾದಃ ||

ಅಥ ತೃತೀಯಾಧ್ಯಾಯಃ

ಮುಖೇನ ಕರ್ಮಣಾ ಸ್ವರ್ಗಂ ನಿರಯಂ ಚ ವಿಕರ್ಮಣಾ |

ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾನೇನ ಚ ತಮೋ ಜ್ಞಾನೇನೈವ ವರಂ ವದಮ್ ||

ಯಾತಿ ತಸ್ಮಾದ್ವಿರಕ್ತಸ್ಯನ್ ಜ್ಞಾನಮೇವ ಸಮಾಶ್ರಯೇತ್ ||

ಅತ್ರ ತಾವದೇತತ್ವಾದೀಯಾನಾಂ ಕೇಷಾಂಚಿದಧಿಕರಣಾನಾಂ ತಾತ್ಪರ್ಯಮಾಹ
ಶುಭೇನೇತಿ | ಜ್ಞಾನೇನೈವ ವರಂ ಯಾತೀತ್ಯನೇನ ಓಂ ತದಂತರ ಪ್ರತಿವತ್ತಾ
ರಂಹತಿ ಸಂಪರಿಷ್ಪಕ್ತಃ ಪ್ರಶ್ನ ನಿರೂಪಣಾಭ್ಯಾಸಃ ಓಂ, ಓಂ ಅಶ್ರುತತ್ವಾದಿತಿ
ಚೇನ್ನೇಷ್ವಾದಿಕಾರಿಣಾಂ ಪ್ರತೀತೇಃ ಓಂ ಇತ್ಯಂತಾನಾಂ ಷಣ್ಣಾಮಧಿಕರಣಾನಾಮಪಿ
ಫಲಿತಮುಕ್ತಮ್ | ತಥಾಹಿ ಅತ್ರ ಖಲು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಮರಣಸ್ಥೈವ ಮೋಕ್ಷತ್ವಾತ್
ತಸ್ಯ ಚ ನಿತ್ಯತ್ವಾತ್ ವ್ಯರ್ಥಂ ವೈರಾಗ್ಯಾದಿತಿ ಪ್ರಾಪ್ತಂ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷಂ ನಿರಾಕರೋತಿ
ಜ್ಞಾನೇನೈವೇತಿ | ನ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಮರಣಸ್ಥೈವಮೋಕ್ಷತ್ವಮ್, ತಸ್ಯ ಜ್ಞಾನಮಾತ್ರ
ಸಾಧ್ಯತ್ವಾತ್ | ಮರಣಸ್ಯಚ ಜ್ಞಾನಾಭಾವೇಽಪಿ ಜಾಯಮಾನತ್ವಾದಿತ್ಯರ್ಥಃ |
ತದುಕ್ತಂ ನ್ಯಾಯವಿವರಣೇ | "ಜ್ಞಾನಾದಿಗುಣಾಧಿಕಯೋಪದೇಶಾತ್" ಇತಿ |
ತಥಾಚ ಮೋಕ್ಷಸ್ಯ ಜ್ಞಾನಮಾತ್ರಸಾಧ್ಯತ್ವಾತ್ ತದರ್ಥಂ

ವೈರಾಗ್ಯಾದಿಕಮವಶ್ಯಕಮೇವೇತಿ ಭಾವಃ | ಶುಭೇನಕರ್ಮಣಾ ಸ್ವರ್ಗಂ ಜ್ಞಾನೇನೈವ
ವರಂ ಪದಂ ಯಾತಿ ಇತ್ಯನೇನ ಒಂ ಭಾಕ್ತಂವಾಸಾತ್ಮವಿತ್ತ್ವಾತ್ಮಧಾಹಿ ದರ್ಶಯತಿ
ಒಂ ಇತಿ ಸ್ವಾಮಾಧಿಕರಣಸ್ಯ ತಾತ್ಪರ್ಯಮುಕ್ತಮ್ | ತಥಾಹಿ ಅಪಾಮ ಸೋಮಮ್
ಅಮೃತಾ ಅಭೂಮ ಇತಿ ಶ್ರುತಃ | ಸುಕರಸ್ಯ ಕರ್ಮಣ ಏವ ಮೋಕ್ಷ ಸಾಧನತ್ವೇನ
ಪ್ರಧೋ ವೈರಾಗ್ಯಾದಿ ಸಂಪಾದನಾಯಾಸ ಇತಿ ಶಂಕಾ ನಿರಸ್ತಾ | ಸ ಕರ್ಮಣಾ
ಮೋಕ್ಷಃ || ಅಪಾಮ ಸೋಮಮ್ ಇತಿ ಶ್ರುತೇರನ್ಯಾರ್ಥತ್ವಾತ್ | ಅತ್ರ
ಸೋಮಯಾಗಸ್ಯ ಅಮೃತ ಸಾಧನತ್ವಂ ಪ್ರತೀಯತೇ | ಸ ಕಂ ಕಾಮ್ = ಆಕಾಮ್ -
ಆದ್ರೇ ಮೋಷಮಾಹ ಶುಭೇನೇತಿ ಕಾಮ್ಯೇನೇತ್ಯರ್ಥಃ | ತಥಾ ಚ ಅಮೃತೋ
ವಾ ಸೋಮಪೋಷವತಿ ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತ್ಯನುಸಾರೇಣ ಅಮೃತ ಶಬ್ದೋ ಗೌಣ್ಯಾವೃತ್ತಾ
ಸ್ವರ್ಗವರ ಇತ್ಯುಕ್ತಂ ಭವತೀತ್ಯನೇನ ಭಾಕ್ತ ಮಿತಿ ಸೂತ್ರಂಶೋ ಪ್ರಾಖ್ಯಾತಃ |

ತದುಕ್ತಂ ಭಾಷ್ಯೇ | ಭಾಗತಸ್ತದಮೃತತ್ವಮ್ ಇತಿ | ಕುತ ಏತತ್ |
ಅಮೃತಶಬ್ದಸ್ಯ ಮೋಕ್ಷಾರ್ಥತ್ವಮೇವ ಕಿಂ ಸ ಸ್ವಾರ್ಥ ಇತ್ಯತೋಸಾತ್ಮವಿತ್ತ್ವಾದಿತಿ
ಹೇತುಂ ಪ್ರಾಚಿಷ್ಟ್ಯೇ | ಜ್ಞಾನೇನೈವೇತಿ | ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾನೇನ ಚ ಇತ್ಯತ್ರ ಶ್ರುತಃ
ಶಬ್ದೋನುವರ್ತತೇ | ಸ ಚ ಹೇತ್ವರ್ಥಕಃ | ಯಸ್ಮಾತ್ ಪರಮಾತ್ಮಜ್ಞಾನೇನೈವ
ವರಂ ಪದಂ ಮೋಕ್ಷಂ ಯಾತಿ ನಾನ್ಯಃ ಪಂಥಾ ಅಯನಾಯ ಇತಿ ಶ್ರುತಃ |
ತಸ್ಮಾನ್ಮೋಕ್ಷಸ್ಯ ನ ಕರ್ಮಸಾಧನತ್ವಂ ಶ್ರುತ್ಯರ್ಥಃ | ಆಕಾಮ್ಯಮಪಿ ಜಿಜ್ಞಾಸುಕ್ಯತಂ
ತದಾಪಿ ನಾಯಂ ಶ್ರುತ್ಯರ್ಥ ಇತ್ಯಾಹ ಶುಭೇನೇತಿ | ಸ್ವರ್ಗಶಬ್ದಃ ಜ್ಞಾನಪರಃ
(ಸ್ವಃ ಸ್ವತಂತ್ರಃ ಸುಖಜ್ಞಾನವರ್ಣಃ ಪರಮಾತ್ಮಾಗಮ್ಯತೇ ಅನೇನೇತಿ ಸ್ವರ್ಗಃ)
ತಥಾ ಚ ಕರ್ಮಣಾಜ್ಞಾನಮಾತನೋತಿ ಇತಿ ಶ್ರುತ್ಯನುಸಾರೇಣ ಪರಂಪರಯಾ
ಮೋಕ್ಷಸಾಧನತ್ವಂ ಶ್ರುತ್ಯರ್ಥ ಇತ್ಯರ್ಥಃ ||

ಯದಿ ಜ್ಞಾನಿಕೃತಮ್ ಆಕಾಮ್ಯಂ ಕರ್ಮ ತದಾಪಿ ನಾಯಂ ಶ್ರುತ್ಯರ್ಥ
ಇತ್ಯಾಹ ಶುಭೇನೇತಿ ಅತ್ರ ಸ್ವರ್ಗಶಬ್ದೇನ ಮೋಕ್ಷಗತ ಸುಖಾತಿಶಯ ಉಚ್ಚತೇ |
‘ತತ್ಸುಖಂ ಸ್ವಃ ಪದಾಸ್ತದಮ್’ ಇತಿ ವಚನಾತ್ | ತಥಾಚ ಸ ಯ ಆತ್ಮಾನಮೇವ
ಲೋಕಮುಪಾಸ್ತೇ ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತ್ಯನುಸಾರೇಣ ಅಮೃತಶಬ್ದಃ ತದೇಕದೇಶಲಕ್ಷಣಯಾ
ಮೋಕ್ಷಗತ ಸುಖಾತಿಶಯ ಇತ್ಯುಕ್ತಂ ಭವತಿ | ಅಧಿಕರಣ ಫಲಿತಮಾಹ ತಸ್ಮಾದಿತಿ
ಯಸ್ಮಾತ್ ಕಾಮ್ಯಕರ್ಮಣಃ ಸ್ವರ್ಗ ಸಾಧನತ್ವಂ, ತಸ್ಮಾಚ್ಚ ಜ್ಞಾನೇನೈವ ಮೋಕ್ಷಃ
ತಸ್ಮಾತ್ ಮುಮುಕ್ಷುಃ ತತ್ತ್ವತ್ಯಾಮ್ಯಕರ್ಮಣಿ ವಿರಕ್ತಃ ಜ್ಞಾನಮೇವ ಸಂಪಾದಯೇತ್
ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ಯದ್ವಾ ಯಸ್ಮಾದೇವ ಕರ್ಮಣೋ ಮೋಕ್ಷಸಾಧನತ್ವಂ ನಾಸ್ತಿ ಕಿಂತು
ಜ್ಞಾನಸ್ಯೈವ, ತಸ್ಮಾದಿತಿ ವಾ |

“ಒಂ ಕೃತಾತ್ಮಯೇನುಶಯವಾನ್” ಇತ್ಯಧಿಕರಣಾರ್ಥಮಾಹ ಶುಭೇನೇತಿ
ಶುಭೇನ ಕರ್ಮಣಾ ಸಾಧನೇನ ಸ್ವರ್ಗಂ ಪ್ರತಿಗತಃ ಪುರುಷಃ ಕರ್ಮಣಾ ಸಹೈವ
ಯಾತಿ ಆಗಚ್ಛತಿ | ತತಃ “ಶೇಷೇಣೇಮಂ ಲೋಕಂ” ಭುಕ್ತಶೇಷಾನುಶಯವಾನ್
ಇತಿ ವಚನಾದಿತ್ಯರ್ಥಃ ||

ವಿಮಂ 'ಓಂ ಯದ್ವತಮನೇವಂ ಚ ಓಂ ಇತಿ ಸವಮಾಧಿಕರಣ ತಾತ್ಪರ್ಯಂ
 ದ್ರಷ್ಟವ್ಯಮಿತ್ಯಭಿಪ್ರಾಯಃ ಓಂ ಚರಣಾದಿತಿ ಚೇನ್ನ ತದುವಲಕ್ಷಣಾರ್ಥಾತಿ
 ಕಾಮ್ನಾಽನಿಃ ಓಂ ಇತ್ಯಧಿಕರಣ ತಾತ್ಪರ್ಯಮಾಹ ಜ್ಞಾನೇನೈವಾತಿ | ಯತೋ
 'ಸಾಸ್ತ' ಮಂಥಾ ಆಯಸಾಯ ಇತಿ ಶ್ರುತ್ಯಾ ಜ್ಞಾನೇನೈವ ಪರಂ ಪದಮ್
 ಅತೋ ನ ಕರ್ಮಣಾ ಮೋಕ್ಷ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ತರ್ಹಿ ರಮಣೀಯ ಚರಣಾಃ"
 ಇತ್ಯಾದಿ ಪ್ರತಿ ವಿರೋಧ ಇತ್ಯತ ಆಹ ಶುಭೇನ ಕರ್ಮಣಾಸ್ವರ್ಗಂ ನಿರಯಂ ಚ
 ವಿಕರ್ಮಣಾ ಇತಿ | ಅತ್ರ ಸ್ವರ್ಗನಿರಯ ಶಬ್ದೌ ಉತ್ತಮಾನುತ್ತಮ ಜನ್ಮವೌ |
 ತಥಾ ಚ ರಮಣೀಯ ಚರಣಾಃ ಶುಭಕರ್ಮಾಣಃ ರಮಣೀಯಾಂ ಯೋನಿಮಾವದ್ಯಂತೆ
 ಕಪ್ಪಾಯಚರಣಾಃ ಅಶುಭಕರ್ಮಾಣಃ ಕಪ್ಪಯಾಂ ಯೋನಿಮಿತಿ ಚರಣಶಬ್ದಸ್ಯ
 ಕರ್ಮೋದಲಕ್ಷಕತಯಾ ತದ್ವಾಚಕತಯಾ ಚ ಚರಣ ಶ್ರುತ್ಯರ್ಥೋಪಪತ್ತೇರ್ನ
 ವಿರೋಧ ಇತಿಭಾವಃ | ಓಂ ಅನಿಷ್ಟಾದಿಕಾರಿಕಾಮಪಿ ಚ ಪ್ರತಮ್ ಓಂ
 ಇತ್ಯಧಿಕರಣತಾತ್ಪರ್ಯಮಾಹ ಕರ್ಮಣಾ ಸ್ವರ್ಗಮಿತಿ | ಅತ್ರ ಸ್ವರ್ಗಶಬ್ದೇನ
 ಗತಾಗತಂ ಲಕ್ಷತಃ | ತಥಾ ಚ 'ಯತೋನುಭಕ್ಯತೋನುಭವಮನುಭೂಯಾ
 ವರ್ತಂತಃ ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತ್ಯಾ ಅನಿಷ್ಟಾದಿಕಾರ್ಯಪಿ ಪುರುಷಃ ಕರ್ಮಣಾ ಗತಾಗತಂ
 ಯಾತಿ | ಅತೋ ನ ತೇಷಾಂ ತದಭಾವಃ | ನ ಕೇವಲಮೇಷಾಂ ಗತಾಗತ
 ಮಾತ್ರಮ್ | ಕಿಂತು ಅಧಿಕಮಪಿ ದುಃಖಮಸ್ತೀತಿ ಪ್ರತಿಪಾದನಾರ್ಥಂ ಸೂತ್ರಂ
 ಸಂಯಮನೇತ್ಯಿತಿ ||

ತಾತ್ಪರ್ಯಮಾಹ ನಿರಯಂ ಚೇ'ತಿ | ನಿರಯಶಬ್ದಃ ಸಂಯಮನಾರ್ಥಃ
 ನಿತ್ಯ ಸರಕಾರ್ಥಶ್ಚ | ಉಪಲಕ್ಷಣಮೇತತ್ | ಆರೋಹಮಿತ್ಯಪಿ ಗ್ರಾಹ್ಯಮ್ |
 ತತಶ್ಚ ತೇನುಭಕ್ತಃ ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತ್ಯಾ ವಿಕರ್ಮಣಾ ಸತ್ಕರ್ಮ ಅಕರಣೇನ
 ನಿಷಿದ್ಧಕರ್ಮಣಾ ಚ ನಿರಯಂ ಸಂಯಮನಂ ಯಾಂತಿ | ತತಃ ಕಶ್ಚಿತ್ ಆರೋಹಂ
 ಯಾತಿ | ಕಶ್ಚಿತ್ ನಿರಯಂ ಯಾತೀತಿ ಸೂತ್ರಾರ್ಥಃ ನಂದ್ಯತೇ | ಓಂ ಅಪಿನವ್ತ
 ಓಂ" ಇತ್ಯಧಿಕರಣತಾತ್ಪರ್ಯಮಾಹ ನಿರಯಂ ಚೇತಿ | ಅತ್ರ ನಿರಯ ಶಬ್ದೋ
 ನಿತ್ಯಾನಿತ್ಯಸರಕವರಃ | ತಥಾ ಚ 'ರೌರವೋಧ ಮಹಾಂಶ್ಚ" ಇತ್ಯಾದಿ ಸ್ಪಷ್ಟತನು
 ಸಾರೇಣ ವಿಭಾಗೇನ ನಿತ್ಯಾನಿತ್ಯತ್ವ ಸಂಭವಾನ್ನ ನಿತ್ಯನರಕೋಕ್ತಿ ಅಸಂಭವ ಇತಿ
 ಭಾವಃ ||

'ಓಂ ತತ್ರಾಪಿ ಚ ತದ್ವಾಪಾರಾದವಿರೋಧಃ ಓಂ" ಇತ್ಯಧಿಕರಣ ಫಲಿತಮಾಹ
 ನಿರಯಂ ಚೇತಿ ತೇನ ನಿರಯಸ್ಯ ವಿಕರ್ಮಲಭ್ಯತ್ವಾತ್ ಸದುಃಖತ್ವಮಿತ್ಯುಕ್ತಂ
 ಭವತಿ | ನ ಚೇತ್ವರಸ್ಯ ದುಃಖ ಪ್ರಾಪ್ತಿಃ | ನಾಪಿ ಸ್ಥಿತಿ ವೈಫಲ್ಯಮ್ | ತಜ್ಜನಕ
 ಕರ್ಮಾಭಾವಾತ್ | 'ನರಕೇಪಿ ವಸನ್ನೀಶೋ ನಾಸೌ ದುಃಖ ಭುಗುಚ್ಯತೇ" | ಇತಿ
 ವಚನಾನುಸಾರೇಣ ವಿನೈವ ದುಃಖಂ ನಿಯಮನಾರ್ಥಂ ಸ್ಥಿತಿ ಉಪಪತ್ತೇಶ್ಚ ಇತಿ
 ಭಾವಃ ||

‘ಓಂ ವಿದ್ಯಾಕರ್ಮಣೋರಿತಿ ತು ಪ್ರಕೃತತ್ವಾತ್ ಓಂ’ ಇತ್ಯಧಿಕರಣ ತಾತ್ಪರ್ಯಮಾಹ ‘ಶುಭೇನ ಕರ್ಮಣಾನ್ವರ್ಗಂ ಜ್ಞಾನಸೃಪ ವರಂ ವದಮ್’ ಇತಿ || ತಥಾಚ ಯತಃ ಕರ್ಮಣೈವ ಸ್ವರ್ಗಂ ಜ್ಞಾನಸೃಪ ಮೋಕ್ಷಂ ಯಾತಿ ಅತಃ ‘ತಯೋ’ ಇತಿ ಶ್ರುತೌ ತತ್ ಶಬ್ದೇನ ಯೇ ಚೇಮೇರಣ್ಯೇ ಪ್ರದ್ಧಾ ತಮಃ ಇತ್ಯುವಾಸತೇ ಅಥ ಯ ಇಮೇ ಗ್ರಾಮಾ ಇಷ್ಟಾಪೂರ್ತೇ ದತ್ತಮುವಾಸತೇ ಇತಿ ವಿದ್ಯಾಕರ್ಮಮಾರ್ಗಯೋಃ ಪ್ರಕೃತತ್ವೇನ ತತ್ತರಾಮಪೂರ್ವವತ್ತೇರಿತಿ ಭಾಷಃ ||

‘ಓಂ ನ ತೃತೀಯೇ ತಥೋಪಲಬ್ಧೇಃ ಓಂ’ ಇತ್ಯಧಿಕರಣತಾತ್ಪರ್ಯಮಾಹ - ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾನೇನ ಚೇತಿ | ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾನೇನ ವಿಕರ್ಮಣಾ ಚ ತಮಃ | ನ ಸುಖಾನುವೃತ್ತಮ್ | ಕೇವಲಂ ಹೈವಾತ್ರ ದುಃಖಂ ಭವತಿ” ಇತಿ ಶ್ರುತೇಃ ಕೇವಲಂ ದುಃಖರೂಪಂ ತಮೋ ಯಾತೀತ್ಯರ್ಥಃ ||

“ಓಂ ತತ್ ಸ್ವಭಾವಾವತ್ತಿರುವವತ್ತೇಃ ಓಂ ಇತ್ಯಧಿಕರಣಪಂಚಕಮ್ ಸ್ವಷ್ಟಾಭಿಪ್ರಾಯಮಿತ್ಯಭಿಪ್ರೇತ್ಯ ವಾದಾರ್ಥಮುಪಸಂಹರತಿ ತನ್ಮಾದಿತಿ | ಯಸ್ಮಾದೇವಂ ಕಾಮ್ಯಕರ್ಮ ವಿಕರ್ಮ ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾನಾನಾಂ ನಿತ್ಯಾನಿತ್ಯ ಸರಕಾದಿಫಲಕತ್ವಂ. ತನ್ಮಾದ್ವಿರಕ್ತಃ ಸನ್ ಅಶುಭಕರ್ಮಣಿ ವಿಕರ್ಮಣಿ ಕರ್ಮಾಕರಣೇ ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾನೇ ಚೇತಿ ಶೇಷಃ | ಜ್ಞಾನಮೇವ ಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕೋವಾಸನೇನ ಸಂಪಾದಯೇದಿತ್ಯರ್ಥಃ ||

|| ಇತಿ ತೃತೀಯಾಧ್ಯಾಯಸ್ಯ ಪ್ರಥಮಃ ಪಾದಃ ||

ಸರ್ವಾವಸ್ಥಾಪ್ರೇರಕಶ್ಚ ಸರ್ವರೂಪೇಷ್ಟಭೇದವಾನ್ |

ಸರ್ವದೇಶೇಷು ಕಾಲೇಷು ಸಏಕಃ ಪರಮೇಶ್ವರಃ |

ತದ್ಭಕ್ತಿತಾರತಮ್ಯೇನ ತಾರತಮ್ಯಂ ವಿಮುಕ್ತಿಗಮ್ ||

ಭಕ್ತಿ ವಾದೀಯಾನಾಂ ಕೇಷಾಂಚಿದಧಿಕರಣಾನಾಂ ತಾತ್ಪರ್ಯಮಾಹ ಸರ್ವಾವಸ್ಥೇತಿ ಅತ್ರ ಪ್ರೇರಕ ಇತಿ ಸೃಷ್ಟ್ಯಾದ್ಯುಪಲಕ್ಷಣಮ್ | ಸರ್ವಾವಸ್ಥಾಶಬ್ದೇನ ಸ್ವಪ್ನ ತಿರೋಧಾನ ಜಾಗ್ರತ್ಸುಪ್ತಿ ತತ್ಪ್ರಬೋಧನ ಮೋಹಾವಸ್ಥಾ ಉಚ್ಯಂತೇ || ತತ್ರಸ್ವಪ್ನಾವಸ್ಥಾಪ್ರೇರಕ ಇತ್ಯನೇನ ‘ಸಂಧ್ಯೇ ಸೃಷ್ಟಿರಾಹು’ ಇತ್ಯಧಿಕರಣ ಮುಕ್ತತಾತ್ಪರ್ಯಕಂ ಭವತಿ | ಸ್ವಪ್ನತಿರೋಧಾನಕರ್ತಾ ಇತ್ಯನೇನ “ಪರಾಭಿಧ್ಯಾನಾತ್ಯು ತಿರೋಹಿತಂ ತತೋ ಹ್ಯಸ್ಯ ಬಂಧವಿಪರ್ಯಯೌ” ಇತ್ಯಧಿಕರಣಮುಕ್ತಾರ್ಥಮ್ | ಸುಪ್ತಾವಸ್ಥಾಪ್ರೇರಕ ಇತ್ಯನೇನ “ತದಭಾವೋ ನಾಡೀಷು ತತ್ ಶ್ರುತೇರಾತ್ಮನಿಹ” ಇತ್ಯಧಿಕರಣಂ, ಸುಪ್ತಿಪ್ರಬೋಧಕ ಇತ್ಯನೇನ ‘ಅತಃ ಪ್ರಬೋಧೋಽಸ್ಮಾತ್’ ಇತ್ಯಧಿಕರಣಮುಕ್ತಾರ್ಥಮ್ | “ಸಏವ ಚ ಕರ್ಮಾನುಸ್ತುತಿ ಶಬ್ದವಿಧಿಭ್ಯಃ” ಇತ್ಯಧಿಕರಣ ತಾತ್ಪರ್ಯಮಾಹ ಸರ್ವಾವಸ್ಥೇತಿ ಸರ್ವಜೀವ ಸಂಬಂಧಿನೋವಸ್ಥಾಃ ಸರ್ವಾವಸ್ಥಾಃ | ಸರ್ವದೇಶೇಷು ಇತ್ಯತ್ರಾಪಿ ಸಂಬಂಧ್ಯತೇ | ಏವಂ

ಜಿತ್ತಿಪ್ರಮಾಣಾನುಸಾರೇಣ ಏಕ ಇತಿ ಸ ಇತಿ ಅನುವಾದೇನ ಪರಮೇಶ್ವರ ಇತಿ
ವ್ಯಾಖ್ಯಾತಮ್ । ತಥಾ ಚ ಪ್ರದರ್ಶಕಂ ಸರ್ವೇಷಾಮ್ ಇತ್ಯಾದಿ
ಪ್ರಮಾಣಾನುಸಾರೇಣ ಸಃ ಪರಮೇಶ್ವರಃ ಏಕ ಏವ ಸರ್ವದೇಶೇಷು ಕಾಲೇಷು
ಸರ್ವಾದ್ವ್ಯಾ ಪ್ರೇರಕ ಇತ್ಯರ್ಥಃ । ಮೋಹಾಪಸ್ತಾ ಪ್ರೇರಕ ಇತ್ಯನೇನ 'ಮುಗ್ಧೇರ್ಧಃ
ಸಂದತ್ತಿಃ ಪರಿಶೇಷಾತ್ ಇತ್ಯಧಿಕರಣಮುಕ್ತತಾತ್ಪರ್ಯಮ್ । ಓಂ ನ ನ್ಧಾನತೋಽಪಿ
ಪರಸ್ತುಂಭಯ ಲಿಂಗಂ ಸರ್ವತ್ರಹಿ ಓಂ' ಇತ್ಯಧಿಕರಣ ತಾತ್ಪರ್ಯಮಾಹ
ಸರ್ವರೂಪೇಷ್ವಭೇದವಾನ್ ಇತಿ । ಸರ್ವದೇಶೇಷು ಕಾಲೇಷು ಗತೇಷು
ಸರ್ವರೂಪೇಷು ಅಭೇದವಾನ್ ಇತ್ಯರ್ಥಃ । ಏವಮವ್ಯಾಧಿಕರಣತಾತ್ಪರ್ಯಮುಕ್ತ್ವಾ
ಅಧುನಾ ಅನೇನ ಸರ್ವಗತತ್ವ ಮಯಾಮಯ ಶಬ್ದಾದಿಭ್ಯಃ" ಇತ್ಯಧಿಕರಣ
ತಾತ್ಪರ್ಯಮಾಹ 'ಸರ್ವದೇಶೇಷು ಕಾಲೇಷು ಇತಿ' ॥

ಸರ್ವವಸ್ತು ಸೃಷ್ಟ್ವಾದಿಕರ್ತಾ ಇತಿಶೇಷಃ । ಸರ್ವದೇಶ ಕಾಲೇಷು
ಸರ್ವವಸ್ತುನಾಂ ಸೃಷ್ಟ್ವಾದಿಕರ್ತಾ ಪರಮೇಶ್ವರ ಏಕ ಏವ ನತು ಅನ್ಯೂಃ
ಸ್ತೀತ್ರೆತತ್ಕೃತಃ ಇತ್ಯತ ಆಹ 'ಸರ್ವೇತಿ । ವರ್ತತೇ ಇತ್ಯುಪಸ್ಕೃತ್ಯಮ್ ।
ತಥಾ ಚ ಏಷಸರ್ವ ಏಷಸರ್ವಗತ ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತೌ ಪರಮೇಶ್ವರಸೈವ
ಸರ್ವಗತತ್ವಮಭಿಧೀಯತೇ । ಸರ್ವಗತತ್ವಂ ಚ ಬ್ರಹ್ಮಣಃ ಸೃಷ್ಟ್ವಾದ್ಯರ್ಥಮೇವ ।
ಅನುಪ್ರವಿಶ್ಯ ನಾಮರೂಪೇ ವ್ಯಾಕರೋತ್ ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತೇಃ । ನತ್ಯನ್ಯ ಜೀವಾದೇಃ
ತಸ್ಯ ನಾರ್ವಕಾಲಿಕತ್ವೇಽಪಿ ಸರ್ವದೇಶೀಯತ್ವಾಭಾವಾದಿತ್ಯರ್ಥಃ । 'ಓಂ ವೃದ್ಧಿಹ್ರಾಸ
ಭಾಕ್ತ್ಯಮಂತರ್ಭಾವಾದುಭಯನಾಮಂಜನ್ಯಾದೇವಮ್ ಓಂ' ಇತ್ಯಧಿಕರಣ
ತಾತ್ಪರ್ಯಮಾಹ ತದ್ವಕ್ತಿತಾರತಮ್ಯೇನೇತಿ ಬ್ರಹ್ಮಾದೀನಾಂ ಚ ಸರ್ವೇಷಾಮಾನಂ
ದಾದೇರ್ಯಧಾಕ್ರಮಮ್ ಇತ್ಯುತ್ಪರಾರ್ಥಮನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನೋಕ್ತಂ ಗ್ರಾಹ್ಯಮ್ ।
ಅಸ್ತಧ್ಯಾವರಿಪೂರ್ತಃ । ಬ್ರಹ್ಮಾದೀನಾಂ ಚ ಶಬ್ದಾತ್ ಅಸ್ತದಾದೀನಾಂ ಚ
ಯಧಾಕ್ರಮಂ ಶ್ರುತಮನತಿಕ್ರಮೇಣ ಯಾವದ್ವಿಮುಕ್ತಿಗಮ್ ಆನಂದಾದೇನ್ಮಾರತಮ್
ತತ್ತತ್ಸಭಗವತೋ ಭಕ್ತಿತಾರತಮ್ಯೇನ ಭವತೀತ್ಯರ್ಥಃ ॥

॥ ಇತಿ ತೃತೀಯಾಧ್ಯಾಯಸ್ಯ ದ್ವಿತೀಯಃ ಪಾದಃ ॥

ಸಚ್ಚಿದಾನಂದ ಆತ್ಮೇತಿ ಮಾನುಷ್ಯಸ್ತು ಸುರೇಶ್ವರೈಃ ।

ಯಥಾಕ್ರಮಂ ಬಹುಗುಣೈಃ ಬ್ರಹ್ಮಣಾತ್ವಖಿಲೈರ್ಗುಣೈಃ ॥

ಉಪಾಸ್ಯಃ ಸರ್ವವೇದೈಶ್ಚ ಸರ್ವೈರಪಿ ಯಥಾಬಲಮ್ ।

ಜ್ಞೇಯೋ ವಿಷ್ಣುರ್ವಿಶೇಷಸ್ತು ಜ್ಞಾನೇನ್ಯಾದುತ್ತರೋತ್ತರಮ್ ॥

ಉಪಾಸನಾಪಾದಾರ್ಥಂ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಸಂಗೃಹ್ಣಾತಿ ಸಚ್ಚಿದಾನಂದ ಇತಿ । 'ಆನಂದಾದಯಃ
ಪ್ರಧಾನಸ್ಯ" ಇತ್ಯಧಿಕರಣಾರ್ಥಂ 'ಸದಿತಿ' ॥ 'ಸರ್ವೈರ್ವೇದೈಃ' ಇತ್ಯತ್ರಾಪಿ
ಸಂಬಂಧತೇ ॥ ಸರ್ವ ವೇದೋಕ್ತ ರೀತ್ಯಾ ಸಚ್ಚಿದಾನಂದ ಆತ್ಮೇತಿ ಚತುರ್ಗುಣೈಃ

ಮಾನುಷ್ಯಃ ಅಧಿಕಾರಿಭಿಃ ಉದಾಸ್ಮತೇ ವಿಷ್ಣುರಿತ್ವರ್ಥಃ || ಸತ್ತ್ವಂ ಸಿದ್ಧೋಷತ್ವಮ್ | ತಚ್ಚ ಜ್ಞಾನಾನಂದಾದೌ ಮುಕ್ತೌಚ ಸರ್ವೇಷಾಮಮೇಕ್ಷಿತಂ ಫಲಮಿತಿ ಸಚ್ಚಿದಾನಂದಾಃ ತಾವದುವಾನ್ಮಾಃ | ಯತ್ನು ಆತ್ಮತ್ವಾಪರಪರ್ಯಾಯಂ ಸ್ವಾಮಿತ್ವಂ ತದಪಿ ಸಂಬಂಧಾನುಸ್ಮರಣಸ್ಯ ಭಗವತ್ ಪ್ರೀತಿ ದೇತುತ್ವಾತ್ ಉದಾಸ್ಮಮಿತ್ವಪಥೇಯಮ್ | ಓಂ ಇತರೇತ್ವರ್ಥ ನಾಮಾಸ್ಮಾತ್ ಓಂ ಇತ್ಯಧಿಕರಣಾರ್ಥಃ ಸುರೇಶ್ವರೈಃ ಇತಿ | ಸುರೇಶ್ವರೈಸ್ತು ಯಥಾಕ್ರಮಂ ತಾರತಮ್ಯಮ್ ಅಸತಿಕ್ರಮ್ಯ ವಿಷ್ಣು ಬಹುಗುಣೈರುವಾಸ್ಯಃ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ಅತ್ರಸರ್ವತ್ರ ಉದಾಸ್ಮಾದಿವಿಶೇಷೋ ಭಾಷ್ಯಾದೌ ದ್ರಷ್ಟವ್ಯಃ | ಅಸ್ಯ ಸಂಕೋಚಾದಿತಿ ಭಾವಃ | ಆಧ್ಯಾನಾಯ ಪ್ರಯೋಜನಾಭಾವಾತ್ ಇತ್ಯಧಿಕರಣಾರ್ಥ ತಾತ್ಪರ್ಯಂ ಬ್ರಹ್ಮಣಾತು ಇತಿ | ಗುಣೈರಿತ್ತುಪಲಕ್ಷಣಮ್ ರೂಪಾದಿಭಿಶ್ಚೇತಿ ಜ್ಞೇಯಮ್ | ಸರ್ವವೇದೋಕ್ತ ಪ್ರಕಾರೇಣ ಅಖಿಲೈಃಗುಣೈ ರೂಪೈಃ ಕ್ರಿಯಾದಿಭಿಶ್ಚ ಬ್ರಹ್ಮಣಾ ಹಿರಣ್ಯಗರ್ಭೇಣ ತು ವಿಶೇಷೇಣ ಉದಾಸ್ಮ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ಸರ್ವವೇದಾಂತ ಪ್ರತ್ಯಯಮ್ ಇತ್ಯಧಿಕರಣ ತಾತ್ಪರ್ಯಮಾಹ ಸರ್ವೈರಪೀತಿ | ಸರ್ವೈರಧಿಕಾರಿಭಿಃ ಯಥಾಬಲಂ ಶ್ವಶಕ್ತಿಮನತಿಕ್ರಮ್ಯ ಸರ್ವವೇದೈಶ್ಚ ಉಕ್ತರೀತ್ಯಾ ವಿಷ್ಣುಜ್ಞೇಯ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ಪ್ರಜ್ಞಾಂತರ ಪೃಥಗ್ ಇತ್ಯಧಿಕರಣ ತಾತ್ಪರ್ಯಂ ವಿಶೇಷಸ್ತು ಇತಿ | ಉತ್ತರೋತ್ತರದೇವಾದೀನಾಂ ತಾರತಮ್ಯಾನುಸಾರೇಣ ಜ್ಞಾನೇ ವರೋಕ್ಷೇ ಅವರೋಕ್ಷೇ ಚ ವಿಶೇಷೇಣ ತಾರತಮ್ಯಂ ಸ್ಮಾದೇವೇತ್ಯರ್ಥಃ ||

|| ಇತಿ ತೃತೀಯಾಧ್ಯಾಯಸ್ಯ ತೃತೀಯಃ ಪಾದಃ ||

ಸರ್ವೇಷಿ ಪುರುಷಾರ್ಥಾಸ್ಸುಜ್ಞಾನಾದೇವ ನ ಸಂಶಯಃ |

ನ ಲಿಪ್ಯತೇ ಜ್ಞಾನವಾಂಶ್ಚ ಸರ್ವದೋಷೈರಪಿ ಕ್ವಚಿತ್ ||

ಗುಣದೋಷೈಸ್ಸುಖಶ್ಯಾಪಿ ವೃದ್ಧಿಹ್ರಾಸೌ ವಿಮುಕ್ತಿಗೌ |

ನೃಣಾಂ ಸುರಾಣಾಂ ಮುಕ್ತೌತು ಸುಖಂ ಕ್ವವ್ಯಂ ಯಥಾಕ್ರಮಮ್ ||

ಸಕಲ ನಯಾರ್ಥೋ ಭಾಷ್ಯಾದೌ ದ್ರಷ್ಟವ್ಯಃ ಇತ್ಯಭಿಪ್ರೇತ್ಯ "ಪುರುಷಾರ್ಥೋತಶ್ಚಬ್ದಾದಿತಿ ಬಾದರಾಯಣಃ" ಇತ್ಯಧಿಕರಣತಾತ್ಪರ್ಯಮಾಹ ಸರ್ವೇಷೀತಿ | ಮೋಕ್ಷ ಸ್ವರ್ಗಾದಯಃ ಸರ್ವೇಷಿ ಪುರುಷಾರ್ಥಾಃ ಜ್ಞಾನಾದೇವ ನ್ಯುಃ | ನಾತ್ರ ಸಂಶಯಃ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ಮುಖ್ಯತೋ ಜ್ಞಾನಾದೇವ ಮೋಕ್ಷಃ ಸ್ವರ್ಗಾದಯಸ್ತು ಕರ್ಮಯುಕ್ತಜ್ಞಾನಾದೇವ | ತಜ್ಞಾನಂ ಮುಖ್ಯಂ ಕರ್ಮತು ಅಮುಖ್ಯಮಿತಿ ದ್ರಷ್ಟವ್ಯಮ್ | ಸ್ತುತಯೇ ಅನುಮತಿರ್ವಾ" ಅಜ್ಞಾನಿನಾಂ ಸದಸತ್ ಪ್ರವೃತ್ತಿಭ್ಯಾಂ ವಿಶೇಷ ಸದ್ಭಾವಃ ಪ್ರತೀಯತೇ | ನ ಚ ಜ್ಞಾನಿನಾಮಪಿ ಸಮಾನಃ | ಇತ್ಯತಃ ತಾತ್ಪರ್ಯಮಾಹ ನ ಲಿಪ್ಯತೇ ಇತಿ | ಚ ಶಬ್ದಾರ್ಥ ಏವಾರ್ಥೇ | ನ ಶ್ಲಿಷ್ಯತ ಏವೇತಿ ಸಂಬಂಧಃ | ಕ್ವಚಿದಪೀತಿ | ತಥಾ ಚ ಜ್ಞಾನವಾನ್ ಅಪರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನೇ ಸರ್ವದೋಷೈಃ ಸ್ವಕೃತ ಪಾಪಕರ್ಮಾಭಿಃ ಕ್ವಚಿದಪಿ ಮನುಷ್ಯಲೋಕೇ ವರಲೋಕೇ

ವಾ ನ ಲಿವೃತಃ | ಅಶುಚಿತ್ವಂ ನರಕಾದಿಕಂ ಮೋಕ್ಷಾಭಾವಂ ವಾ ನಾ
ಪ್ರೋತೀತೃರ್ಧಃ | ನ ಹೃಜ್ಞಾನಿನಃ ಸರ್ವದೋಷ ಲೇವಾಭಾಪೋಽಸ್ತೀತಿ ಭಾವಃ |
ಅನೇನ ಪ್ರಕಾರೇಣ ಜೈಕೇ ಇತಿ ಮೂರಾರ್ಥ ಉಕ್ತಃ | ನ ಚೈವಂ ಸತಿ ತದಧಿಗಮಃ
ಇತ್ಯನೇನ ವಾಸನುಕ್ತಂ ಸ್ವಾತ್ | ತತ್ರಾಪಿ ಜ್ಞಾನೋತ್ತರ ಅಘಸ್ಯ ಅಶ್ಲೇಷೋಕ್ತೇರಿತಿ
ಚೇತ್ ತತ್ರ ಜ್ಞಾನಿಕೃತ ಮಾಮಾನಂ ಜ್ಞಾನಫಲವಿಫಾತಕತ್ವಾಭಾವೇ ತಾತ್ಪರ್ಯಾತ್
ಅತ್ರತುಕರ್ಮಣಾಂ ಪ್ರತಿಬಂಧಕಾನಾಂ ಸತ್ತ್ವಾತ್ ಕಥಂ ಮೋಕ್ಷ
ಇತ್ಯಾಶಂಕಾಸಿವೃತ್ತರ್ಥಂ ಜ್ಞಾನಾತ್ ಪೂರ್ವಾಪಾಂ ವಿನಾಶಃ | ಉತ್ತರೇಷಾಮಶ್ಲೇಷ
ಇತ್ಯಶ್ಚೈವ ತಾತ್ಪರ್ಯಾತ್ | ತದುಕ್ತಮನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನೇ ಜ್ಞಾನೋತ್ತರಸ್ಯ ಪಾವಸ್ಯ
ಚತುರ್ಥೋರೇಷ ಉಚ್ಯತೇ | ಅಶುಚಿತ್ವಾದಿಕಂ ಚಾಸ್ಯ ನ ಭವೇದಿತಿ ತತ್ಪಲಮ್ |
ಅತ್ರ ಜ್ಞಾನ ಫಲಸೈವ ಮುಕ್ತೀರ್ನಿಯಮತೋಚ್ಯತೇ || ಇತಿ

ನನು ಜ್ಞಾನತೋ ದೋಷರೇವಾಭಾವೇ ಕಥಮಸತ್ಪ್ರವೃತ್ತಿ ವಿಶೇಷ
ಸದ್ಭಾವಂಗೀಕಾರಃ | ಯೋಽತ್ರ ಪ್ರತಿವಾದೃತೇ ನ ತಾವನ್ಮೋಕ್ಷಃ | ಓಂ
ವಿದ್ವೈವತು ನಿರ್ಧಾರಣಾತ್ ಓಂ ಇತ್ಯೇತಸ್ಯ ಜ್ಞಾನಮಾತ್ರ ಸಾಧ್ಯತ್ವೋಕ್ತಃ |
ನಾಪಿ ಸ್ವರ್ಗಾದಿಃ | ಪುರುಷಾರ್ಥಾಧಿಕರಣೇ ತನ್ಯಾಪಿ ಜ್ಞಾನಸಾಧ್ಯತ್ವಸ್ಯ
ಸಮರ್ಥತತ್ವೇನ ಸತ್ಪ್ರವೃತ್ತಿವಿಶೇಷತ್ವಾಭಾವಾತ್ | ಯಸ್ಯ ಜ್ಞಾನಿನಃ
ಸ್ವರ್ಗಾದ್ರದೇಕ್ಷಾ ತದೀಯ ಪ್ರವೃತ್ತಃ ವಿಶೇಷಾಭಾವಪ್ರಸಂಗಾಚ್ಚ ಇತ್ಯತ ಆಹ |
ಗುಣದೋಷೈರಿತಿ | ಅತ್ರ ಗುಣ ದೋಷ ಶಬ್ದಾಭ್ಯಾಂ ಸದಸತ್ಪ್ರವೃತ್ತೀ ಉಚ್ಯೇತೇ |
ಜ್ಞಾನಾನಂತರಂ ಪ್ರಕೃತೇ ಇತಿ ಶೇಷಃ | ಅಪಿಶಬ್ದೋವಧಾರಣೇ | ಗುಣದೋಷ್ಯಃ
ಸದಸತ್ ಪ್ರವೃತ್ತಿಭಿಃ ಸುಖಿನ್ಯಾಪಿ ಜ್ಞಾನಿಭೋಗ್ಯಸುಖಾದೇಃ ವಿಮುಕ್ತಿಗೌ ವಿಶಿಷ್ಟ
ಮುಕ್ತಿಗತೌ ವೃದ್ಧಿ ಹ್ರಾಸೌ ವೃಕ್ಷವೃಕ್ಷೀ ಭವತಃ | ತಥಾ ಚ ಜ್ಞಾನಾನಂತರ
ಭಾವಿಸ್ಯಾಃ ಅಸತ್ ಪ್ರವೃತ್ತಃ ಮುಕ್ತಿಗಮ್ಯ ಸುಖಿಸೈವ ಹ್ರಾಸೋ ವಿಶೇಷಃ | ನ
ತು ನರಕಾದಿ ದುಃಖ ಪ್ರಾಪ್ತಿಃ | ಸತ್ ಪ್ರವೃತ್ತೇಶ್ಚ ಮುಕ್ತಿಗತಸ್ಯ ಸುಖಿಸೈವ
ವೃದ್ಧಿವಿಶೇಷಃ ನ ತು ವಿಮುಕ್ತಿಃ | ನಾಪಿ ಸ್ವರ್ಗಾದಿರಿತಿ ಭಾವಃ | ತತ್ರಾಪಿ
ದೋಷಮಾಹ ಸೃಣಾಮಿತಿ | ಗುಣೈರಿತ್ಯಾದಿಕಂ ಸರ್ವಮನುವರ್ತತೇ | ಅತ್ರ
ಹ್ರಾಸೋನಾಮ ಯಾವತ್ಸುಖಾನಭಿವ್ಯಕ್ತಿಃ | ವೃದ್ಧಿಃ ಯಾವತ್ಸುಖಿ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಃ |

ನನು ಕಥಂ ನ ಮೋಕ್ಷೇ ಸುಖಾಭಿವ್ಯಕ್ತಿಃ | ಅವರಣಾಭಾವಾದಿತಿ ಚೇತ್,
ದ್ವಿವಿಧಂ ಹ್ಯಾವರಣಮ್ | ಏಕಮೀಶ್ವರೇಚ್ಛಾರೂಪಮ್ | ಅವರಂ ಪ್ರಕೃತ್ಯಾದಿ |
ತತ್ರ ದ್ವಿತೀಯಂ ಮುಕ್ತೌ ನಾಸ್ತೇವ | ಆದ್ಯಂ ತು ವರ್ತತೇ | ತಚ್ಚ ಜ್ಞಾನೋತ್ತರಂ
ಪಾಪಂ ನಿಮಿತ್ತೀಕೃತ್ಯ ಆನಂದಾನುಭವಂ ಪ್ರತಿಬಧ್ನಾತಿ | ಯಧೋಕ್ತಮ್ | ಅಜೇ
ದ್ವೇ ಪ್ರಕೃತೀ ದುಷ್ಟೇಪೋಕ್ಷೇ ಇತ್ಯಾದಿ | ಏತೇನ ಯಾವದನುಭೂಯತೇ ಮುಕ್ತೌ
ತಾವದೇವ ತತ್ ಸ್ವರೂಪಮಿತಿ ನಿರಸ್ತಮ್ | ಸ್ವರೂಪಾಚ್ಛಾದಿಕಾಂ ಹತ್ವಾ
ಪರಮಾಚ್ಛಾದಿಕಾಂ ಪರಃ | ವ್ಯಾಘಂಟು ಮೋಕ್ಷ ಪದವೀಂ ದದಾತಿ ಪುರುಷೋತ್ತಮಃ |
ಇತಿ ಶ್ರುತಿ ಪ್ರಮಾಣಾನುಸಾರೇಣ ಅಲೌಕಿಕಾರ್ಥಸ್ಯ ಕಲ್ಪತಾದಿತಿ ||

ನನು ದೇವಾನಾಮಪಿ ಅನತ್ ಪ್ರವೃತ್ತಿ- ವರ್ತತೇ ಏವ | ತಥಾ ಚ ತನ್ನಮಿತ್ತಕೋ ಹ್ರಾಸೋಪಿ ಸ್ವೀಕರ್ತವಃ | ನ ಚೈವಂ ಸಂಭವತಿ | ತಥಾತ್ಮೇ ಅಯಮನ್ಮಾದೇತಾವತ್ಸು- ಅಯಮನ್ಮಾದೇತಾವದಧಿಕ ಅಯಮನೇನ ಸಮ- ಇತಿ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ವ್ಯವಹಾರ ವಿಶೋಷ ಪ್ರಸಂಗಾತ್ | ತಥಾಚ ಶಾಸ್ತ್ರಗ್ನ ಅಪ್ರಾಮಾಣ್ಯ ಪ್ರಸಂಗಃ | ನ ಚ ತದೇವ ಪ್ರತಿಯೋಗಿ ಪರಂಪರಾಯಾಮ್ ಅನತ್ ಪ್ರವೃತ್ತಿ- ಭವತೀತಿ ನ ವಿರೋಧಃ ಇತಿ ವಾಚ್ಯಮ್ ಪ್ರಮಾಣಾಭಾವಾತ್ | ನ ಚ ಸ್ವರೂಪಾವೇಕ್ಷಯಾ ತದ್ವ್ಯವಹಾರ- | ತಥಾಪಿ ಅನಂದಾನುಭವತಾರತಮ್ಯ ಅಲಾಭಾತ್ ಇತ್ಯತ ಏಹ ಸುರಾಣಾಮಿತಿ | ಸುರಾಣಾಂ ತು ಇತ್ಯತಃ ತು ಶಬ್ದೋ ಮನುಷ್ಯಾವೇಕ್ಷಯಾ ವಿಶೇಷಮಾಹ | ಸುರಾಣಾಂ ವಿಶೇಷೋಽಸ್ಮಿ ಮುಕ್ತೌ | ಯಥಾಕ್ರಮಂ ತಾರತಮ್ಯಮ್ ಅನತಿಕ್ರಮ್ಯ ತದನುಸಾರೇಣ ಸುಖಂ ಕ್ಷೃಪ್ತಮೇವ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಯುತಮೇವ | ನ ಹ್ರಾಸೋಪೇತಮಿತ್ಯರ್ಥಃ | ಅಯಮಭಿಸಂಧಿಃ ನ ಸುರಾಣಾಮ್ ಅನತ್ ಪ್ರವೃತ್ತಾ ಮನುಷ್ಯವತ್ ಮುಕ್ತಿಗತ ಸುಖಹ್ರಾಸೋ ಭವತಿ | ಯೇನ ಅನಂದಾದ್ವಾನುಭವ ತಾರತಮ್ಯಾದ್ಭಾವಃ ಸ್ಫುಟ್ | ಕಿಂತು ಸುರಾಣಾಂ ಮುಕ್ತೌ ಯಥಾಕ್ರಮಂ ಸುಖಂ ಕ್ಷೃಪ್ತಮೇವ | ಯಸ್ಯ ಯಾವದ್ಗುಣತ್ವಂ ತಸ್ಯ ಅನತ್ ಪ್ರವೃತ್ತಾ ಹ್ರಾಸೋನಾಸ್ತೀತಿಯವತ್ ನ ಚೈವಂ ತರ್ಹಿ ತೇಷಾಮ್ ಅನತ್ ಪ್ರವೃತ್ತೇಃ ವಿಶೇಷಾಭಾವ ಪ್ರಸಂಗ ಇತಿ ವಾಚ್ಯಮ್ | ಕ್ಷೃಪ್ತಹಾನೃಭಾವೇಽಪಿ ಸ್ವಯೋಗ್ಯ ಪರಿಪೂರ್ತಯೇ ಯಾವತಾ ನಾಧನಮನುಷ್ಯಯಂ ತತೋತಿರಿಕ್ಷೇನ ಅನುಷ್ಠಿತೇನ ನಾಧನೇನ ಪರಾನಂದಾದಿಕಂ ಪ್ರಸಕ್ತಂ ತದಭಾವಸ್ಯೇವ ಅನತ್ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ವಿಶೇಷತ್ವಾತ್ | ಯಧೋಕ್ತಮನುಷ್ಯಾಖ್ಯಾನೇ ಚಂದ್ರನುಗ್ರೀವಯೋಶ್ಚೈವ ಸ್ವೋಚ್ಚದಾರಪರಿಗ್ರಹಾತ್ | ಪ್ರಾವೃಹಾನಿರಭೂಸ್ಯೈವ ಕ್ಷೃಪ್ತಹಾನಿಃ ಕಥಂಚನ | ಇತಿ | ಇದಂ ಚ ಬ್ರಹ್ಮೇತರ ದೇವವಿಷಯಮ್ | ತಸ್ಯ ಅನತ್ ಪ್ರವೃತ್ತೇರೇವ ಅಭಾವೇನ ಪ್ರಾವೃಹಾನೇರಪ್ರಭಾವಾತ್ ಇತಿ ಜ್ಞೇಯಮ್ ||

|| ಇತಿ ತೃತೀಯಾಧ್ಯಾಯಸ್ಯ ತುರೀಯಃ ಪಾದಃ ||

ಅಥ ಚತುರ್ಥಾಧ್ಯಾಯಃ

ವಿಷ್ಣುಬ್ರಹ್ಮ ತಥಾಽಽದಾತೇತ್ಯೇವಂ ನಿತ್ಯಮುಪಾಸನಮ್ |
ಕಾರ್ಯಮಾಪದ್ಯಪಿ ಬ್ರಹ್ಮ ತೇನ ಯಾತ್ಯಪರೋಕ್ಷತಾಮ್ ||
ಪ್ರಾರಬ್ಧಕರ್ಮಣೋಽನ್ಯಸ್ಯ ಜ್ಞಾನಾದೇವ ಪರಿಕ್ಷಯಃ |
ಅನಿಷ್ಟಸೋಭಯವ್ಯಾಪಿ ಸರ್ವಸ್ಯಾನ್ಯಸ್ಯ ಭೋಗತಃ ||

ಏತತ್ತಾದಾರ್ಥಂ ಸಂಕುಚ್ಯ ಗೃಹ್ಣಾತಿ ವಿಷ್ಣುರಿತಿ | “ಬ್ರಹ್ಮದೃಷ್ಟಿರುತ್ಕರ್ಷಾತ್” ಇತ್ಯಧಿಕರಣಾರ್ಥಃ | ವಿಷ್ಣುಬ್ರಹ್ಮೇತಿ | ಬ್ರಹ್ಮಸರ್ವಗುಣೈಃ ಪೂರ್ಣಃ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | “ಆತ್ಮೇತಿ ತೂಪಗಚ್ಯಂತಿ ಗ್ರಾಹಯಂತಿ ಚ” ಇತ್ಯಧಿಕರಣಾರ್ಥಃ ತಥಾಽಽದಾತೇತಿ |

ಆದಾತಾ ನ್ನಾಮೀತ್ಯರ್ಥಃ | ಆವೃತ್ತಿರಸಕ್ಯದುಪದೇಶಾತ್” ಇತ್ಯಧಿಕರಣಾರ್ಥಮಾಹ ಇತ್ಯೇವಮಿತಿ | ಇತ್ಯೇವ ಪೂರ್ವೋಕ್ತಮುವಾಸನಮ್ | ಆಪದ್ಯಪಿ ವ್ಯಾಧ್ಯಾದೀನಾ ಮಾದತ್ಯಾಲೇಷಿ ಕಾರ್ಯಮಿತ್ಯರ್ಥಃ | ವಿಷ್ಣುವಾಸನಸ್ಯ ಆದರ ಸೈರಂತರ್ಯಾಭ್ಯಾಮವಶ್ಯ ಕರ್ತವ್ಯಮುಕ್ತಾಫಲಮುಹ ಬ್ರಹ್ಮತೇನೇತಿ | ತೇನ ಉವಾಸನೇನ ಬ್ರಹ್ಮ ಅವರೋಕ್ಷತಾಮ್ ಅವರೋಕ್ಷವಿಷಯತಾಂ ಯಾತೀತ್ಯರ್ಥಃ ||

ತದಧಿಗಮ ಉತ್ತರಪೂರ್ವಾರ್ಥಯೋರಶ್ಲೇಷವಿನಾಶೌ ತದ್ವ್ಯವದೇಶಾತ್” ಇತ್ಯಧಿಕರಣ ತಾತ್ಪರ್ಯಮಾಹ ಪ್ರಾರಬ್ಧಕರ್ಮಣ ಇತಿ | ಪ್ರಾರಬ್ಧಕರ್ಮಣಃ ಸಕಾರಾತ್ ಅನ್ಯಸ್ಯ ಅಪ್ರಾರಬ್ಧಕರ್ಮಣಃ ಅನಿಷ್ಠಸ್ಯೋಭಯನ್ಯಾಪಿ | ಅಪಿ ಸಮುಚ್ಚಯೇ | ಪುಣ್ಯಸ್ಯ ಮದಸ್ಯ ಉಭಯನ್ಯಾಪಿ ಅನಿಷ್ಠಸ್ಯ | ವಾವಂ ಸರ್ವಧಾ ಅನಿಷ್ಠಮೇವ | ಕಾಮ್ಯಂ ಪುಣ್ಯಮಪಿ ದ್ವಿವಿಧಮ್ | ಇಷ್ಟಮನಿಷ್ಠಂಚ | ತತ್ರ ಯದನಿಷ್ಠಂ ಕಾಮ್ಯಂ ಪುಣ್ಯಂ ವಾವಂ ಚ ಇತ್ಯುಭಯಧಾಪಿ ಅನಿಷ್ಠಸ್ಯ ಜ್ಞಾನಾದೇವ ಪರಿಕ್ಷಯೋ ಭವತೀತ್ಯರ್ಥಃ | ಭೋಗೇನ ತ್ವಿತರೇ ಕ್ಷಪಯಿತ್ವಾ ಅಧ ಸಂಪತ್ಸ್ಯತೇ ಇತಿ ಸೂತ್ರಸ್ಯ ಅನುವಾದಃ ಸರ್ವನ್ಯಾನಸ್ಯೇತಿ | ಅನ್ಯಸ್ಯ ಇತ್ಯಾವೃತ್ತಿಃ | ಅನ್ಯಸ್ಯ ಪ್ರಾರಬ್ಧ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತಸ್ಯ ಸರ್ವಸ್ಯ ಪುಣ್ಯವಾಪರೂಪ ಪ್ರಾರಬ್ಧಕರ್ಮಣಃ ತಥಾ ಅನ್ಯಸ್ಯ ಅನಿಷ್ಠಕಾಮ್ಯವ್ಯತಿರಿಕ್ತಸ್ಯ ಇಷ್ಟ ಕಾಮನ್ಯಾಪಿ ಭೋಗತಃ ಪರಿಕ್ಷಯಃ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ಇಷ್ಟಕಾಮಸ್ತಾಪಿ ನಾರೇ ಜ್ಞಾನೇನ ಇಷ್ಟವಿಘಾತಿತ್ವ ಪ್ರಸಂಗೇನ ಅಪುರುಷಾರ್ಥತ್ವ ಪ್ರಸಂಗಃ | ಪ್ರಾರಬ್ಧನ್ಯಾಪಿ ನಾರೇ ವಾತಪುತ್ರೀಯಾಃ ಬ್ರಹ್ಮೋಪದೇಶಾಃ ಪ್ರಸಜ್ಜೀರನಾ ಇತಿ ಭಾವಃ | ಜ್ಞಾನಿನಃ ಪೂರ್ವಪುಣ್ಯಸ್ಯ ಜ್ಞಾನ ಹೇತುತ್ವಂ, ವಾಶ್ಚಾತ್ಮಸ್ಯ ಮುಕ್ತಸುಪ್ರವೇಶ ಇತಿ ದ್ರಷ್ಟವ್ಯಮ್ ||

||ಇತಿ ಚತುರ್ಥಾಧ್ಯಾಯಸ್ಯ ಪ್ರಥಮಃ ಪಾದಃ ||

ಉತ್ತರೇಷೂತ್ತರೇಷ್ಟೇವಂ ಯಾವದ್ವಾಯಂ ವಿಮುಕ್ತಿಗಾಃ |

ಪ್ರವಿಶ್ಯ ಭುಂಜತೇ ಭೋಗಾಂಸ್ತದಂತರ್ಬಹಿರೇವ ವಾ ||

ವಾಯುರ್ವಿಷ್ಣುಂ ಪ್ರವಿಶ್ಯೈವ ಭೋಗಾಂಶ್ಚೈವೋತ್ತರೋತ್ತರಮ್ |

ಉತ್ಕಮ್ಯ ಮಾನುಷಾ ಮುಕ್ತಿಂ ಯಾಂತಿ ದೇಹಕ್ಷಯಾತ್ಮರಾಃ ||

ಏತತ್ತಾದಾರ್ಥಂ ಸಂಗೃಹ್ಣಾತಿ ಉತ್ತರೇಷ್ಟಿತಿ “ವಾಬ್ದನಸಿ ದರ್ಶನಾತ್ ಶಬ್ದಾಚ್ಚ” ಇತ್ಯಧಿಕರಣ ತಾತ್ಪರ್ಯಮಾಹ ಉತ್ತರೇಷೂತ್ತರೇಷ್ಟಿತಿ | ವಿಮುಕ್ತಿಗಾಃ ವಿಶಿಷ್ಟಮುಕ್ತಾ ಗಂತಾರಃ ಉತ್ತರೇಷು ಸ್ವಬಿಂಬಭೂತೇಷು ಭೂತಾಭಿಮಾನಿಷು ಉತ್ತಮೇಷು ದೇಹಕ್ಷಯಾತ್ ದೇಹಲಯಾತ್ | ತತಃ ತೇಷು ಪ್ರವಿಶ್ಯ, ತೇ ಚ ಸ್ವೋತ್ತರೇಷು ದೇಹಕ್ಷಯಾತ್ ದೇಹಕ್ಷಯಮವಾಪ್ಯ ಏವಂ ಕ್ರಮೇಣ ಯಾವದ್ವಾಯಂ, ವಾಯುಃ ವಿರಿಂಚಃ | ವಿರಿಂಚ ಪರ್ಮಂತೇಷು ಉತ್ತಮೇಷು ಕ್ರಮಾತ್ ದೇಹಲಯಂ ಪ್ರಾಪ್ಯ ತೇಷು ಚ ಪ್ರವಿಶ್ಯೈವ ತದಂತಸ್ತೇಷಾಂ ಸ್ವೋತ್ತಮಾನಾನಾಂ ಅಂತರ್ವಾ ಬಹಿರ್ವಾ ಭೋಗಾನ್ ಸುಖಾದೀನ್ ಭುಂಜತೇ ಇತ್ಯರ್ಥಃ |

“ ಸೂತ್ರೋದ್ಭವೋ ತದುವಗಮಾದಿಭಃ ” ಇತ್ಯಧಿಕರಣ ತಾತ್ಪರ್ಯಮಾಹ ವಾಯುರ್ವಿಷ್ಣುಂ ಪ್ರವಿಶ್ಯೇತಿ ವಾಯುಃ ವಿರಿಂಚಸ್ತು ವಿಷ್ಣೋದೇಹಕ್ಷಯಮಾಪ್ನು ಪ್ರವಿಶ್ಯೇವ ತದ್ಭಿನ್ನ ಭೋಗಾನ್ ಭುಂಕ್ತೇ ಇತ್ಯರ್ಥಃ । ಅವಿಭಾಗೋ ವಚನಾತ್ ” ಇತ್ಯಧಿಕರಣ ತಾತ್ಪರ್ಯಂ “ ಭೋಗಶ್ಚ ಪೂರ್ವೋತ್ತರೋತ್ತರಮ್ ” ಇತಿ । ತೈಃ ಭುಜ್ಯಮಾನ್ ಆನಂದಾದಿಭೋಗಃ ವಿಷಯಾನುಭವೋ ವಾ ಉತ್ತರೋತ್ತರಂ ತಾರತಮ್ಯಾನುನಾರಾತ್ । ತರತಮಭಾವೇನ ತದಧೀನತಯಾ ಚ ಭವತೀತ್ಯರ್ಥಃ ।

ತದೋಕ್ತೋಗ್ರಜ್ವಲನಂ ತತ್ಪ್ರಕಾಶಿತದ್ವಾರಂ ಇತ್ಯಧಿಕರಣಾರ್ಥಮಾಹ ಉತ್ಪ್ರಮ್ನ ಮಾನುಷಾ ಮುಕ್ತಿಂ ಯಾಂತೀತಿ । ಮಾನುಷಾಸ್ತು ದೇಹಾತ್ ಚರಮ ಶರೀರಾತ್ ಹೃದಯಾಗ್ರ ಜ್ವಲನಾದಿ ವಿಶಿಷ್ಟೋತ್ಪ್ರಮಣಂ ಪ್ರಾಪ್ತ ಮುಕ್ತಿಂ ಲಿಂಗಭಂಗಾಖ್ಯಾಂ ಯಾಂತೀತ್ಯರ್ಥಃ ॥

॥ ಇತಿ ಚತುರ್ಥಾಧ್ಯಾಯಸ್ಯ ದ್ವಿತೀಯಃ ಪಾದಃ ॥

ಅರ್ಚಿರಾದಿಪಥಾವಾಯುಂ ಪ್ರಾಪ್ಯ ತೇನ ಜನಾರ್ದನಮ್ ।

ಯಾಂತ್ಯುತ್ತಮಾ ನರೋಚ್ಚಾದ್ಯಾ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಾತ್ ಸಹಾಮುನಾ ॥

ಅರ್ಚಿರಾದಿನಾ ತತ್ಪ್ರಧಿತೇಃ ” ಇತ್ಯಧಿಕರಣಷಟ್ಕಾರ್ಥಂ ತಾತ್ಪರ್ಯತಃ ಸಂಗ್ರಹ್ಯಾತಿ ಅರ್ಚಿರಾದಿಪಥಾವಾಯುಮಿತಿ । ನರೋಚ್ಚಾದ್ಯಾ ಮುಕ್ತಿಯೋಗ್ಯಾ ಉತ್ತಮಜೀವಾ ಉಕ್ತ ಉತ್ಪ್ರಮಣಾನಂತರಮ್ ಅರ್ಚಿರಾದಿನಾ ಪಥಾ ಮಾರ್ಗೇಣ ವಾಯುಂ ಭಾರತೀ ಪತಿಂ ಪ್ರಾಪ್ಯತೇನ ವಾಯುನಾ ಕಾರ್ಯಬ್ರಹ್ಮಪ್ರಾಪ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕೇತಿಷ್ಯಂತಿ ಪ್ರತೀಕಾಲಂಬನಾಃ । ಅವಿಶೇಷಕಾಲಂಬನಾಸ್ತು ಅರ್ಚಿರಾದಿನಾ ಪಥಾ ವಾಯುಂ ತೇನ ಚ ವರಂ ಬ್ರಹ್ಮ ಪ್ರಾಪ್ಯ ಕಾರ್ಯಬ್ರಹ್ಮಸಮೀಪೇ ತಿಷ್ಯಂತಿ । ತೇ ಉಭಯೇ ಚ ಲಯಕಾಲೇ ಕಾರ್ಯಬ್ರಹ್ಮ ತದುವದೇಶಂ ಪ್ರಾಪ್ಯ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಾದಿತಿ ಲ್ಲಬ್ಧಲೋಕ ನಿಮಿತ್ತಾ ಪಂಚಮೀ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಂ ವಿಹಾಯ ಅಮುನಾ ಕಾರ್ಯಬ್ರಹ್ಮಣಾ ಸಹೈವ ಜನಾರ್ದನಮ್ । ಜನನಮರ್ದಯತೀತಿ ಜನಾರ್ದನಃ । ಮುಕ್ತಿಪ್ರದೋ ವಾಸುದೇವಃ । ತಂ ಯಾಂತೀತ್ಯರ್ಥಃ । “ ಸಾಕಾಂಕ್ಷಾಣಿ ವಾಕ್ಯಾನಿ ಅರ್ಥಪ್ರತಿವಾದಕಾನಿ ಭವಂತಿ ” ಇತಿ ನ್ಯಾಯಾತ್ ಯೋಗ್ಯ ಅಧ್ಯಾಹಾರೋ ನ ದೋಷಾಯೇತಿ ಜ್ಞಾತವ್ಯಮ್ ।

॥ ಇತಿ ಚತುರ್ಥಾಧ್ಯಾಯಸ್ಯ ತೃತೀಯಃ ಪಾದಃ ॥

ಯಥಾ ಸಂಕಲ್ಪ ಭೋಗಾಂಶ್ಚ ಚಿದಾನಂದ ಶರೀರಿಣಃ ।

ಜಗತ್ಸೃಷ್ಟ್ಯಾದಿ ವಿಷಯೇ ಮಹಾಸಾಮರ್ಥ್ಯಮಪಿ ಋತೇ ॥

ಯಥೇಷ್ಟ ಶಕ್ತಿಮಂತಶ್ಚ ವಿನಾಸ್ವಾಭಾವಿಕೋತ್ತಮಾನ್ ।

ಆನನ್ಯವಶಗಾಶ್ಚೈವ ವೃದ್ಧಿ ಹ್ರಾಸ ವಿವರ್ಜಿತಾಃ ।

ದುಃಖಾದಿರಹಿತಾ ನಿತ್ಯಂ ಮೋದಂತೇ ಅವಿರತಂ ಸುಖಮ್ ॥

ಪೂರ್ಣಪ್ರಜ್ಞೇನ ಮುನಿನಾ ಸರ್ವಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥ ಸಂಗ್ರಹಃ |

ಕೃತೋಯಂ ಪ್ರೀಯತಾಂ ತೇನ ಪರಮಾತ್ಮಾರಮಾವತಿಃ ||

ನಮೋ ನಮೋಶೇಷದೋಷದೂರ ಪೂರ್ಣಗುಣಾತ್ಮನೇ |

ವಿರಿಂಚಿ(ಚ) ಶರ್ವ ಪೂರ್ವೇತ್ಯವಂದ್ಯಾಯ ಶ್ರೀವರಾಯತೇ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದಾಸಂದತೀರ್ಥವಿರಚಿತಾಣುಭಾಷ್ಯೇ ಚತುರ್ಥಾಧ್ಯಾಯಸ್ಯ ಚತುರ್ಥಃ ಪಾದಃ ||

ಅತ್ರ ಏತತ್ಪ್ರವೀಯಾನಾಂ ಕೇಷಾಂಚಿದಧಿಕರಣಾನಾಂ ತಾತ್ಪರ್ಯಮಾಹ ಯಥಾ ಸಂಕಲ್ಪ ಭೋಗಾಂಶ್ಚೇತಿ | “ಸಂಪದ್ಯಾವಿಹಾಯ ಸ್ವೇನ ಶಬ್ದಾತ್”, ಸಂಕಲ್ಪಾದೇವ ಚ ತಚ್ಚುತೇ- ಇತ್ಯಧಿಕರಣ ತಾತ್ಪರ್ಯಮಾಹ ಯಥೇತಿ | ವಿಷ್ಣುಂ ಪ್ರಾಪ್ತ ಸ್ಥಿತಾಃ ಮುಕ್ತಾಃ ಇತಿಶೇಷಃ | ಯಥಾಸಂಕಲ್ಪ ಭೋಗಾಃ ವಿಷ್ಣು ಇಚ್ಛಾನುಸಾರೀ ಸ್ವೇಚ್ಛಾನುಸಾರೀ ಭೋಗಯುಕ್ತಾ ಇತ್ಯರ್ಥಃ || ಚಿತಿಮಾತ್ರೇಣ ತದಾತ್ಮಕತ್ವಾದಿತ್ಯಾಡುಲೂಮಿಃ” ಇತ್ಯಾದೇಃ ತಾತ್ಪರ್ಯಾರ್ಥಃ ಚಿದಾಸಂದೇಶಿ | ಚಿದಾಸಂದ ಶರೀರವಂತಶ್ಚ | ಏವ ಶಬ್ದಾತ್ ಅದ್ವೈತ ಶರೀರಿಣಶ್ಚೇತ್ಯರ್ಥಃ | “ಜಗದ್ವಾ ವಾರವರ್ಜಮ್” ಇತ್ಯನ್ಯಾರ್ಥಃ ಜಗತ್ ಸೃಷ್ಟಾದೀತಿ | ಜಗತೋ ಮುಕ್ತವರ್ಗಸ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಸ್ಥಿತ್ಯಾದಿ ಕರ್ತೃತ್ವವಿಷಯಂ ಮಹಾ ನಾಮಧ್ಯಮಪಿ ಅಯೋಗ್ಯಮಸ್ಯದಪಿ ಋತೇ ವಿನಾ ಯಥೇಷ್ಟ ರಕ್ತಿಮಂತಃ ಮುಕ್ತ ಸ್ವಕೀಯ ಅಪರಯಂತ್ಯತ್ವಾದ್ವಸೇಕ ರಕ್ತಿಯುಕ್ತಾಃ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | “ಅತ ಏವ ಚಾಸನ್ಯಾಧಿಪತಿಃ ಇತ್ಯಧಿಕರಣ ತಾತ್ಪರ್ಯಮಾಹ ವಿನೇತಿ | ನ್ಯಾಭಾವಿಕೋತ್ತಮಾನ್ ಸ್ವಭಾವತ ಏವ ಸ್ವೋತ್ತಮಾನ್ ವಿಷ್ಣುದೇವತಾ ಗುರ್ವಾದೀನ್ ವಿನಾ ಅನನ್ಯವಶಗಾಃ ಅಸ್ಯವಶಗಾ ಸ ಭವಂತೀತಿ | ಸ್ವನಮಾಧಮಾಧೀನಾ ಸೃವೇತ್ಯರ್ಥಃ | ಸ್ಥಿತಿಮಾಹ ದರ್ಶಯತಶ್ಚೈವಂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾನುಮಾನೇ” ಇತ್ಯಧಿಕರಣ ತಾತ್ಪರ್ಯಮಾಹ ವೃದ್ಧಿಹ್ರಾಸೇತಿ |

ದುಃಖ ಚಿಂತಾಂಶ್ಚಾದಿ ದೋಷರಹಿತಾಃ ವಿಷಯಭೋಗೇಷು ವೃದ್ಧಿಹ್ರಾಸ ವಿವರ್ಜಿತಾಃ | ಸರ್ವದಾ ಏಕಪ್ರಕಾರಾನಂದಾ ಇತ್ಯರ್ಥಃ | ಅನಾವೃತ್ತಿಃ ಶಬ್ದಾದನಾವೃತ್ತಿಃ ಶಬ್ದಾತ್ ಇತ್ಯಧಿಕರಣಸ್ಯ ಫಲಿತಮರ್ಥಮನುವದತಿ ಮೋದಂತೇ ಇತಿ | ಅವಿರತಂ ವಿರಾಮವರ್ಜಿತಂ ಪುನರಾವೃತ್ತಿವರ್ಜಿತಮಿತಿ ಯಾವತ್ | ಸುಖಂ ಮೋದಂತೇ ಅನುಭವಂತೀತ್ಯರ್ಥಃ | ಅವಿರತಂ ಯಥಾಭವತಿ ಇತಿ ಕ್ರಿಯಾವಿಶೇಷಣಂ ವಾ | ಸ್ವಸ್ವರೂಪಮಧಿಕಾರಿಣಾಂ ಸೂಚಯನ್ ಸ್ವಪ್ರಣೀತಾಣುಭಾಷ್ಯೇಣ ಪರಮಾತ್ಮ ಪ್ರೀತಿರೂಪ ಮಂಗಲಮಾಶಾಸ್ತ್ರೇ ಪೂರ್ಣಪ್ರಜ್ಞೇತಿ | ಈಶಾದನ್ಯತ್ರ ಆಲೋಚನೇ ಸರ್ವವಿಷಯಕ ಪೂರ್ಣಪ್ರಜ್ಞೇನ ಪ್ರಜ್ಞಾಸಂಪನ್ನೇನ ಮುನಿನಾ ವಿಪ್ರಲಂಭಾದಿದೋಷಶೂನ್ಯೇನ | ಅನೇನ ಋಜುತ್ವಂ ಸೂಚಿತಮ್ | ಸರ್ವಪ್ರಮೇಯ ವಿಷಯಕತ್ವಾತ್ ಸರ್ವಶಾಸ್ತ್ರಂ ಮೀಮಾಂಸಾಶಾಸ್ತ್ರಂ ತದರ್ಥಸ್ಯ ಸಂಗ್ರಹರೂಪೋಽಣುಭಾಷ್ಯಾಖ್ಯೋ ಗ್ರಂಥಃಕೃತಃ | ತೇನ ಮತ್ಕೃತ ಗ್ರಂಥಕರಣೇನ ಮೇ ರಮಾಪತಿಃ ಪರಮಾತ್ಮಾ ಸರ್ವಸ್ವಾಮೀ ವಿಷ್ಣುಃ ಪ್ರೀಯತಾಂ ಪ್ರೀತಃ ಭವತು ಇತ್ಯರ್ಥಃ |

ಅಥ ಸರ್ವಜ್ಞ ಚೂಡಾಮಣಿರಾಚಾರ್ಯವರ್ಯಃ ಅಂತಃಪಿ ಏದ್ಮ ಶಿಕ್ಷಣಾಯ ಕ್ರಿಯಾ ಸಮಭಿವ್ಯಾಹಾರೇಣ ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತ ಗುಣಕಂ ಶ್ರೀವತಿಂ ಪ್ರಣಮತಿ | ನಮೋ ನಮೋ ಇತಿ | ಹೇ ಅಶೇಷದೋಷದೂರ ಸಕಲದೋಷ ಅತ್ಯಂತಾಭಾವಾಧಾರ ವಿರಿಂಚಶರ್ವಪೂರ್ವೇಡ್ಯ ಸ್ತುತ್ಯ ವಿಷ್ಣೋ ಪೂರ್ಣಗುಣಾಶ್ರಯ ಪಂದ್ಯಾಯ ಸರ್ವಸ್ತುತಾಯ ಶ್ರೀವರಾಯ ಲಕ್ಷ್ಘ್ವತ್ಸಮಾಯ ತೇ ತುಭ್ಯಂ ನಮೋ ನಮಃ ಇತ್ಯನ್ವಯಾರ್ಥಃ | ನಿದೋಷತ್ವಾದಿವಿಶಿಷ್ಟೋ ವಿಷ್ಣುಃ ಮೀಮಾಂಸಾಶಾಸ್ತ್ರ ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯಃ ಇತ್ಯನೇನ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಇತ್ಯಶೇಷಮತಿಮಂಗಲಮ್ ||

ಗುಣಪೂರ್ಣಂ ದೋಷದೂರಂ ಜ್ಞೇಯಂ ಗಮ್ಯಂ ನುಮೋಹರಿಮ್ |

ಯಾದವಾಚಾರ್ಯ ಹೃತ್‌ವದ್ವ್ಯಕ್ತಿತ ಶ್ರೀಮದ್ವ್ಯಕ್ತಗ್ಗತಮ್ || ೧ ||

ಅಣುಭಾಷ್ಯಂ ಮಯಾ ಶ್ರೀನಿವಾಸೇನ ವಿವೃತಂ ಗುರೋಃ |

ಯಾದವಾಚಾರ್ಯ ಸನ್ನಾಮೋ ಕೃಪಾಮಾಲಂಬ್ಯ ಲೇಖತಃ || ೨ ||

ತೇನ ಪ್ರೀತೋ ಮಯಿ ಹರಿಃ ಯದ್ದದ್ಯಾತ್ ತತ್ಪಲಂ ಗುರೋಃ |

ದದ್ಯಾದಶೇಷ ಸರ್ವಜ್ಞೋವಾಸ್ಯೋಯಂ ಬಾದರಾಯಣಃ || ೩ ||

ಇತಿ ಶ್ರೀಮದ್ವೈದ್ಯಪತ್ರಾರ್ಚಾರ್ಯ ಪೂಜ್ಯವಾದಾರಾಧಕೇನ ಶ್ರೀನಿವಾಸೇನ ವಿರಚಿತೇ ಅಣುಭಾಷ್ಯ ವಿವರಣೇ ಚತುರ್ಥಾಧ್ಯಾಯಸ್ಯ ಚತುರ್ಥಃ ಪಾದಃ ||

|| ಶ್ರೀ ಮಧ್ವೇಶಾವರ್ಣಮಸ್ತು ||

II ಶ್ರೀಮದಣುಭಾಷ್ಯಮ್ II

(ಶ್ರೀ ಶ್ರೀನಿವಾಸತೀರ್ಥರ ಚಿವ್ವಣಿಯ ಕನ್ನಡಾನುವಾದ)

ಶ್ರೀಹನುಮಂತದೇವರಿಂದ ಸೇವಿತರಾದ ಶ್ರೀರಾಮದೇವರನ್ನು
ಶ್ರೀಭೀಮಸೇನದೇವರಿಂದ ಸೇವಿತರಾದ ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣದೇವರನ್ನು, ಶ್ರೀಮದಾನಂದತೀರ್ಥ
ಭಗವತ್ತಾದರಿಂದ ಸೇವಿತರಾದ ಶ್ರೀವೇದವ್ಯಾಸರನ್ನು ಭಜಿಸುತ್ತೇನೆ

ಯಾರ ಪಾದಸ್ಮರಣಮಾತ್ರದಿಂದ ಸಜ್ಜನರು ಪಾಂಡಿತ್ಯವನ್ನು
ಹೊಂದುವರೋ ಅಂಥ ವೇದೇಶತೀರ್ಥಮುನಿ ಸೇವಕರಾದ ಯಾದವಾಚಾರ್ಯರನ್ನು
ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತೇನೆ

ಅನಂತರ ಅವರ ಕೃಪಾಬಲದಿಂದ ಶ್ರೀನಿವಾಸಾಚಾರ್ಯ (ಶ್ರೀನಿವಾಸತೀರ್ಥ)ರಿಂದ
ಬಹು ಅರ್ಥಗರ್ಭಿತವಾದ ಅಣುಭಾಷ್ಯದ ಕಿಂಚಿತ್ತಾದ ಅರ್ಥವು ಹೇಳಲ್ಪಡುತ್ತದೆ

ಶಿಷ್ಯಾಚಾರ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ವಾಲಿಸುವದಕ್ಕೋಸ್ಕರ, ದೇವತಾಗುರುಭಕ್ತಿಗಳು
ವಿದ್ಯೆಯ ಅಂತರಂಗ ಸಾಧನಗಳೆಂಬುದನ್ನು ಸೂಚಿಸಲು ಇಷ್ಟದೇವತೆ ಮತ್ತು
ಗುರುಗಳನ್ನು "ನಾರಾಯಣಮ್" ಎಂಬ ಪೋಷಕದಿಂದ ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಾರೆ

ನಾರಾಯಣಂ ಗುಣೈಸ್ಸರ್ವೈರುದೀರ್ಣಂ ದೋಷವರ್ಜಿತಮ್ |

ಜ್ಞೇಯಂ ಗಮ್ಯಂ ಗುರೂಂಶ್ಚಾಪಿ ನತ್ವಾಸೂತ್ರಾರ್ಥ ಉಚ್ಯತೇ || ೧ ||

ಎಲ್ಲ ಹೆಚ್ಚಿಸುವ. ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಜ್ಞಾನಾದಿಗುಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಸಮುದ್ರಶಾಯಿಯಾದ
ವಾಸುದೇವ ಹೆಸರುಳ್ಳ ನಾರಾಯಣನು ಗುಣೋದೀರ್ಣಂ" ಶಬ್ದದಿಂದ
ಹೇಳಲ್ಪಡುತ್ತಾನೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ದೋಷಗಳನ್ನು ಕರ್ಷಿಸುವವನಾದ್ದರಿಂದ
ಸಂಕರ್ಷಣರೂಪಿ ನಾರಾಯಣನು ದೋಷವರ್ಜಿತನಾಗಿದ್ದಾನೆ ಉತ್ತಮವಾದ
ಜ್ಞಾನದಿಂದ ತಿಳಿಯಲ್ಪಡುವವನಾದ್ದರಿಂದ ಪ್ರದ್ರುಮ್ನರೂಪಿ ನಾರಾಯಣನು
ಜ್ಞೇಯನೆನಿಸಿದ್ದಾನೆ ಅವರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನವು ಬಂದಮೇಲೆ ತಡೆಯಿಲ್ಲದೇ
ಲಭಿಸುವವನಾದ್ದರಿಂದ ಅನಿರುದ್ಧರೂಪಿ ನಾರಾಯಣನು ಗಮ್ಯನೆನಿಸಿದ್ದಾನೆ ಅಂಥ
ಪಂಚರೂಪಿಯಾದ. ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಆಶ್ರಯನಾದ್ದರಿಂದ ನಾರಾಯಣ ಶಬ್ದವಾಚ್ಯನಾದ
ಶ್ರೀಹರಿಯನ್ನು ನಾರಾಯಣಾಭಿನ್ನರಾದ ಗುರುಗಳನ್ನು (ಇಲ್ಲಿ ಬಹುವಚನ
ಪ್ರಯೋಗವು ಗೌರವತೋರಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಅಥವಾ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಗುರುಗಳೆಂಬುದನ್ನು
ತೋರಿಸಲು) ಮತ್ತು ಅಪಿ ಶಬ್ದದಿಂದ ಸೂತ್ರಕಾರರನ್ನು ಕೂಡ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ
ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳ ಅರ್ಥವು ಹೇಳಲ್ಪಡುತ್ತದೆ

ಶಾಸ್ತ್ರಪ್ರತಿಪಾದ್ಯವಾದ ಪರದೇವತೆಯೇ ಭಾಷ್ಯಕಾರರ ಗುರುವಾಗಿದ್ದಾರೆ
ಅವರೇ ಸೂತ್ರಗಳ ಕರ್ತೃಗಳೂ ಕೂಡ ಹೀಗಿದ್ದರೂ ದೇವರಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ
ಗುರುಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಅವರನ್ನೇ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆಂದು
ತಿಳಿಯಬೇಕು

ಶ್ರೀಮನ್ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರಿಂದ ಸೂತ್ರಗಳ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವು
ಭಾಷ್ಯಾದಿಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ ಆದರೂ ಪ್ರಕೃತ ಗ್ರಂಥದ ರಚನೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿ
ಎಂದರೆ ಹೀಗೊಂದು ಆಖ್ಯಾಯಿಕೆ ಉಂಟು

ಶ್ರೀಮನ್ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರ ಕೆಲವು ಶಿಷ್ಯರು ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಸೂತ್ರಭಾಷ್ಯವನ್ನು
ವಾರಾಯಣ ಮಾಡದೇ ಏನನ್ನೂ ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ ಅವರ ಮೇಲೆ
ಅನುಗ್ರಹಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಈ ಅಣುಭಾಷ್ಯ ವಾರಾಯಣದಿಂದ ಭಾಷ್ಯವಾರಾಯಣದ
ಫಲವು ದೂರಕುವುದರಿಂದ, ಭಾಷ್ಯದ ಸಂಗ್ರಹರೂಪವಾದ ಈ ಅಣುಭಾಷ್ಯ
ಗ್ರಂಥವನ್ನು ರಚಿಸಿಕೊಟ್ಟಿರಂತೆ

ವಿಷ್ಣುರೇವ ವಿಜಿಜ್ಞಾಸ್ಯಃ ಸರ್ವಕರ್ತಾಃಸಗಮೋದಿತಃ |

ಸಮನ್ವಯಾದೀಕ್ಷತೇಶ್ಚ ಪೂರ್ಣಾನಂದೋಽಂತರಃ ಖಿವತ್

|| ೨ ||

ಪ್ರಣೇತಾ ಜ್ಯೋತಿರಿತ್ಯಾದ್ಯಃ ಪ್ರಸಿದ್ಧೈರನ್ಯವಸ್ತುಷು |

ಉಚ್ಯತೇ ವಿಷ್ಣುರೇವೈಕಸ್ಯವೈಸ್ಯಸರ್ವಗುಣತ್ವತಃ

|| ೩ ||

ಓಂ ಅಥಾತೋ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಓಂ ಇಲ್ಲಿ ಓಂ ಅಥ, ಅತಃ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು
ಬೇರಕಡೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಎಂಬ ಅಂಶವನ್ನು
'ವಿಷ್ಣುರೇವೇತಿ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಾರ ಪ್ರವಣ ಮನಸ ನಿಧಿಧ್ಯಾನನಗಳಿಂದ
ವಿಶೇಷವಾಗಿ ವಿಷ್ಣುವೇ ಜಿಜ್ಞಾಸ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ ವಿಚಾರಣೆಯಾಗಿದ್ದಾನೆ ವಿಷ್ಣುವೇ
ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದವು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು ಏವಕಾರದಿಂದ
ಬ್ರಹ್ಮಶಬ್ದದ ಅರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಜಾತಿ ಜೀವ ಕಮಲಾಸನ ಅರ್ಥಗಳು ಬಿಡಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ
ಸವಿಷ್ಣುರಾಹ ಹಿ", "ತಂ ಬ್ರಹ್ಮೇತ್ಯಾಚಕ್ಷತೇ" ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿಬರುವ ಈ ಎರಡು
ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುಶಬ್ದ ಪ್ರಯೋಗದಿಂದ ನಾರಾಯಣನೇ ಬ್ರಹ್ಮನೆಂದು
ಸೂಚಿಸಿದಂತಾಯಿತು ಬ್ರಹ್ಮನ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯೇ ಬ್ರಹ್ಮ ಜಿಜ್ಞಾಸೆ ಎಂದು ಷಷ್ಠೀ
ಸಮಾಸ ಮಾಡಬೇಕು. ಧರ್ಮಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಧರ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸಾ ಎಂಬಂತೆ
ಚತುರ್ಥೀ ಸಮಾಸವನ್ನು ಮಾಡಕೂಡದು ಷಷ್ಠೀ ಸಮಾಸದಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಕೆಲವರು
ಶೇಷೇ ಷಷ್ಠೀ ಎಂದೂ, ಕರ್ಮಣಿ ಷಷ್ಠೀ ಎಂದೂ ಹೇಳುವದುಂಟು ಇಲ್ಲಿ ಶೇಷೇ
ಷಷ್ಠೀ ಪರಿಹಾರಕ್ಕಾಗಿಯೇ "ಜಿಜ್ಞಾಸ್ಯಃ" ಎಂದು ಹೇಳಿರುತ್ತಾರೆ ಕೃತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ
ಕರ್ಮಣಿ ಸ್ಮರಿಸುವುದಿದೆ ಹಾಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ "ವಿಷ್ಣೋರೇವ ಜಿಜ್ಞಾಸಾ" ಎಂದು
ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು ಅಥವಾ ಕರ್ಮತ್ವೇನ ಅವ್ಯಾಧಾನ್ಯಶಂಕೆಯನ್ನು ನಿವಾರಿಸಲು
ಜಿಜ್ಞಾಸ್ಯಃ ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಕರ್ಮಪ್ರಾಧಾನ್ಯತೆಯು ಸೂಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ
ಹೀಗೆ ಅನೇಕ ವಿಧವಾಗಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಮಾಡುವದುಂಟು ಗ್ರಂಥಗೌರವ ಭೀತಿಯಿಂದ
ವಿರಮಿಸುತ್ತೇವೆ

"ಓಂ ಜನ್ಮಾದ್ಯಸ್ಯಯತಃ ಓಂ" ಈ ಸೂತ್ರವನ್ನು "ಸರ್ವಕರ್ತಾ" ಶಬ್ದದಿಂದ
ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರೆ ರಮಾಬ್ರಹ್ಮಾದಿಯಾಗಿ ಎಲ್ಲರ ಉತ್ಪತ್ತಿ, ಸ್ಥಿತಿ, ಸಂಹಾರ,

ನಿಯಮನ ಜ್ಞಾನ ಅಜ್ಞಾನ ಬಂಧ ಮೋಕ್ಷಗಳನ್ನು ಯಥಾಯೋಗ್ಯವಾಗಿ ಮಾಡುವವನು ಎಂದರ್ಥವು

ಓಂ ಶಾಸ್ತ್ರಯೋಸಿತ್ವಾತ್ ಓಂ" ಓಂ ತತ್ತ್ವ ಸಮನ್ವಯಾತ್ ಓಂ" ಈ ಎರಡು ಸೂತ್ರಗಳ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಆಗಮೋದಿತಃ ಸಮನ್ವಯಾತ್ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ ಉಪಕ್ರಮಾದಿ ಲಿಂಗಗಳಿಂದ ವಿಷ್ಣುವೇ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಸರ್ವವೇದ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು

ಓಂ ಈಕ್ಷತೇರ್ನಾರಬ್ಧಿಮ್ ಓಂ" ಈ ಸೂತ್ರದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು 'ಈಕ್ಷತೇಶ್ಚ' ಶಬ್ದದಿಂದ ಮಾಡಿರುವರು ಇಲ್ಲಿ 'ಚ' ಕಾರವು ಸೂತ್ರಪ್ರತಿಜ್ಞಾ ಸಮುಚ್ಚಯಾರ್ಥ (ವಾಚ್ಯನೂ ಹೌದು ಶಾಸ್ತ್ರಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನೂಕೂಡ)ವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ ಅಥವಾ

ಓಂ ನ್ನಾವೃಯಾತ್ ಓಂ". ಓಂ ಶ್ರುತತ್ವಾಚ್ಚ ಓಂ" ಈ ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಹೇತುಗಳ ಸಮುಚ್ಚಯಾರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ ವಿಷ್ಣುವು ವಾಚ್ಯನಾದದ್ದರಿಂದ ಹೇತ್ವರ್ಥವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ

ಓಂ ಆನಂದಮಯೋಽಭ್ಯಾಸಾತ್ ಓಂ" ಇಲ್ಲಿ ಆನಂದಮಯ ಶಬ್ದಾರ್ಥವನ್ನೇ ಪೂರ್ಣಾನಂದಃ ಎಂಬುದಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ ಪ್ರಚುರವಾದ ಆನಂದವುಳ್ಳವನೆಂದರ್ಥವು

'ಓಂ ಅಂತಸ್ತದ್ಧರ್ಮೋಪದೇಶಾತ್ ಓಂ" ಇಲ್ಲಿ ಅಂತಃ ಇದರ ಅರ್ಥವನ್ನು 'ಅಂತರಃ' ಶಬ್ದದಿಂದ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ ಅಂತರಃ ಎಂದರೆ ಅಂತಸ್ತಃ ಒಳಗೆ ಇರುವವನು ಎಂದರ್ಥವು

'ಓಂ ಆಕಾಶಸ್ತಲ್ಲಿಂಗಾತ್ ಓಂ" ಹಾಗೂ 'ಓಂ ಆತ ಏವ ಪ್ರಾಣಃ ಓಂ" ಈ ಎರಡು ಅಧಿಕರಣಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನು ಖವತ್ ಪ್ರಣೇತಾ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರೆ ಪರೋಪರೀಯಸ್ವಾಖ್ಯ ಲಿಂಗವಿರುವುದರಿಂದ ಅಂದರೆ ಶ್ರೀ ಮಹಾಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯರಿಗಿಂತ ಉತ್ತಮತ್ವವನ್ನು ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಆಕಾಶ ಶಬ್ದವಾಚ್ಯನು ವಿಷ್ಣುವೇ ಅವನೇ ಪ್ರಾಣಶಬ್ದವಾಚ್ಯನು ಆತ ಏವ ಎಂಬ ಶಬ್ದಗಳು ಇದನ್ನೇ ಹೇಳುತ್ತವೆ. ಶ್ರೀಲಕ್ಷ್ಮೀಪತಿತ್ವರೂಪ ಲಿಂಗವನ್ನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ಆಕಾಶಶಬ್ದವಾಚ್ಯನಾದಂತೆ ಪ್ರಾಣಶಬ್ದವಾಚ್ಯನೂ ವಿಷ್ಣುವೇ ಅವನೇ ಇಂದ್ರಿಯಾದಿ ಪ್ರೇರಕನೆಂದರ್ಥವು ಕೆಲವರು ಖಮ್ ಅವಕಾಶದಾತ್ಮತ್ವರೂಪ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ 'ಖ' ಶಬ್ದದ ವಾಚ್ಯಾರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳುವರೋ ಹಾಗೆಯೇ ವಿಷ್ಣುವುಕೂಡ ಆ ಪ್ರವೃತ್ತಿನಿಮಿತ್ತದಿಂದ ಆಕಾಶಶಬ್ದವಾಚ್ಯನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ

'ಓಂ ಜ್ಯೋತಿಶ್ಚರಣಾಭಿಧಾನಾತ್ ಓಂ" ಇಲ್ಲಿ ಹೇತ್ವರ್ಥವನ್ನು ಭಾಷ್ಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಜ್ಯೋತಿಃ

ಶಬ್ದದ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ ಉತ್ತತ್ತಿ ಹೊಂದಿರುವ ವಸ್ತುಗಳಿಗೆ ಆಶ್ರಯನು ಅಥವಾ ಪ್ರಕಾಶರೂಪನು ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣುವೇ ಎಂದರ್ಥವು

ಓಂ ಭಂದೋಽಭಿಧಾನಾನ್ನೇತಿ ಚೇನ್ನ ಚೇತೋರ್ವರ್ಣ ನಿಗದಾತ್ಪ್ರಧಾಹಿ ದರ್ಶನಮ್ ಓಂ ಇಲ್ಲಿ ಗಾಯತ್ರಾಧಿಕರಣಾರ್ಥವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸುವದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಗಾಯತ್ರೀಯನ್ನು ಗ್ರಹಿಸಬೇಕು ವೇದೋಚ್ಚಾರಣಾರೂಪ ಗಾನಕರ್ತೃತ್ವ ವಾವಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಣರೂಪ ತ್ರಾಣಕರ್ತೃತ್ವ ಲಿಂಗಗಳಿಂದ ಗಾಯತ್ರೀ ಶಬ್ದವಾಚ್ಯನು ವಿಷ್ಣುವೇ

ಓಂ ಪ್ರಾಣಸ್ತಧಾಸುಗಮಾತ್ ಓಂ ಈ ಅಧಿಕರಣಾರ್ಥವು ಪ್ರಣೇತಾ ಶಬ್ದದಿಂದ ಈ ಹಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ ಜೀವಸಪ್ತದನು (ಕಾರಣೀಭೂತನು) ಎಂದರ್ಥವು ಇತ್ಯಾದ್ಯುಕ್ತ ಶಬ್ದದಿಂದ ವಾದಾರ್ಥವನ್ನು ಉಪಸಂಹಾರಮಾಡುತ್ತಾರೆ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಇತರ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಆಯಾ ಪ್ರಕರಣಗತ ಆಯಾ ಜಾತಿಗತವಾದ ಎಲ್ಲ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ವಿಷ್ಣುವಾಚ್ಯನೇ ಹೇಳಲ್ಪಡುತ್ತಾನೆ ಬೇರಾರೂ ಅಲ್ಲ

ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಾದಿ ಗುಣಗಳಿರುವುದರಿಂದ, ಆಯಾ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿರುವ ಪುತ್ರಿ. ಲಿಂಗ ರೂಪ ಧರ್ಮಗಳಿರುವುದರಿಂದ ಶಬ್ದಪ್ರವೃತ್ತಿನಿಮಿತ್ತತ್ವರೂಪ ಧರ್ಮವಿರುವುದರಿಂದ ಸಮಾಧಿಕರಹಿತನಾದ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವೊಬ್ಬನೇ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಹೇಳಲ್ಪಡುತ್ತಾನೆ

ಅಣುಭಾಷ್ಯ ವಿವರಣೆಯಲ್ಲಿ

॥ ಪ್ರಥಮಾಧ್ಯಾಯದ ಪ್ರಥಮ ವಾದವು ಮುಗಿದುದು ॥

ಸರ್ವಗೋತ್ತಾ ನಿಯಂತಾ ಚ ದೃಶ್ಯತ್ವಾದ್ಯುಜ್ಜಿತಃ ಸದಾ ।

ವಿಶ್ವಜೀವಾಂತರತ್ವಾದ್ಯಃ ಲಿಂಗೈಸ್ಸರ್ವೈರ್ಯುತಸ್ಸಹಿ ॥ ೪ ॥

‘ಓಂ ಸರ್ವತ್ರ ಪ್ರಸಿದ್ಧೋಪದೇಶಾತ್ ಓಂ’ ಈ ಅಧಿಕರಣಾರ್ಥವನ್ನು ಸರ್ವಗಃ” ಶಬ್ದದಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರೆ ಸರ್ವಗಃ = ಸರ್ವತ್ರವ್ಯಾಪ್ತನಾಗಿ ಇರುವವನು

‘ಓಂ ಅತ್ತಾ ಚರಾಚರಗ್ರಹಣಾತ್ ಓಂ’ ಈ ಅಧಿಕರಣಾರ್ಥವನ್ನು ‘ಅತ್ತಾ’ ಶಬ್ದದಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರೆ ಅತ್ತಾ = ಚರಾಚರ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಸಂಹರಿಸುವವನು.

“ಓಂ ಗುಹಾಂ ಪ್ರವಿಷ್ಟಾವಾತ್ಮಾನೌ ಹಿ ತದ್ವಶನಾತ್ ಓಂ” ಈ ಅಧಿಕರಣಾರ್ಥವನ್ನು ‘ಅತ್ತಾ’ ಶಬ್ದದಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರೆ ಅತ್ತಾ = ಶುಭಕರ್ಮಫಲವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಭೋಗಿಸುವವನು

‘ಓಂ ಅಂತರ ಉಪಪತ್ತೇಃ ಓಂ’ ಈ ಅಧಿಕರಣಾರ್ಥವನ್ನು ತಾತ್ಪರ್ಯದಿಂದ ‘ನಿಯಂತಾ’ ಶಬ್ದದಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರೆ ನಿಯಂತಾ = ಪೃಥಿವ್ಯಾದಿ ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಅಂತರ್ಯಾಮಿಯಾಗಿದ್ದು ನಿಯಂತ್ರಿಸುವವನು

“ಓಂ ಅದ್ವೈತ್ಯಾದಿಗುಣಕೋ ಧರ್ಮೋಕ್ತಃ ಓಂ” ಇಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನು ಸಾಕರ್ಯನ ಮನಸ್ಸು ಕಣ್ಣು ಮೊದಲಾದ ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆ ಅಗೋಚರನು, ತಿಳಿಯಲು ಅಶಕ್ತನು ಅಪರಿಚ್ಛಿನ್ನವಾದ ಈ ಪೈಭವದಿಂದ ಯಾವಾಗಲೂ ದೂರಾಗದವನು ಈ ಭಾವನೆಯಿಂದ ನದಾದ್ವೈತ್ಯಾದ್ವೈಜ್ಞತಃ ಮುಂಬುದಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿರುವ ಆದಿಪದದಿಂದ ಯತ್ನದದ್ರೇಶ್ಯಮಗ್ರಾಹ್ಯಮಗೋತ್ರಮ್ ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ಗೋತ್ರಾದಿ ಅಭಾವವು ಹೇಳಲ್ಪಡುತ್ತದೆ

“ಓಂ ವೈಶ್ವಾನರಃ ಸಾಧಾರಣ ಶಬ್ದವಿಶೇಷಾತ್ ಓಂ” ಈ ಅಧಿಕರಣಾರ್ಥವನ್ನು ಉಪಸಂಹಾರಮಾಡಿ ವಾದಾರ್ಥವನ್ನು ವಿಶ್ವಜೀವಾಂತರತ್ವಾದ್ಯಃ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರೆ ಎಲ್ಲ ಜೀವರೊಳಗಿದ್ದು ನಿಯಮನಾದಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ವೈಶ್ವಾನರ ಶಬ್ದದಿಂದ ಆಯಾ ವ್ಯಕ್ತರಣಗತವಾದ ಎಲ್ಲ ಲಿಂಗಗಳಿಂದ ಸಾಮಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದವನು ವಿಷ್ಣುವೊಬ್ಬನೇ ಆಗಿದ್ದಾನೆ ಅದು ವೇಗ ಮಂದರೆ ಎಲ್ಲ ಲಿಂಗಗಳಿಂದ ಜ್ಞಾಪಕವಾದ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದ ಎಲ್ಲ ಲಿಂಗಾತ್ಮಕ ಶಬ್ದವಾಚ್ಯನು ಅವನೇ ಎಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ

ಅಣುಭಾಷ್ಯ ವಿವರಣೆಯಲ್ಲಿ

|| ಪ್ರಥಮಾಧ್ಯಾಯದ ದ್ವಿತೀಯ ವಾದವು ಮುಗಿದುದು ||

ಸರ್ವಾಶ್ರಯಃ ಪೂರ್ಣಗುಣಃ ಸೋಕ್ಷರಸ್ತನ್ ಹೃದಬ್ಜಗಃ ।

ಸೂರ್ಯಾದಿಭಾಸಕಃ ಪ್ರಾಣಪ್ರೇರಕೋ ದೈವತೈರಪಿ || ೫ ||

ಜ್ಞೇಯೋ ನ ವೇದೈಃ ಶುದ್ಧಾದ್ಯೈಃ ಕಂಪಕೋನ್ಯತ್ವ ಜೀವತಃ ।

ಪತಿತ್ವಾದಿ ಗುಣೈರ್ಯುಕ್ತಃ ತದನ್ಯತ್ರಚ ವಾಚಕೈಃ || ೬ ||

ಮುಖ್ಯತಃ ಸರ್ವಶಬ್ದೈಶ್ಚ ವಾಚ್ಯ ಏಕೋ ಜನಾದನಃ ।

ಉಭಯತ್ರ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಶಬ್ದಸಮನ್ವಯವಾದದ ೧೪ (ಹದಿನಾಲ್ಕು) ಅಧಿಕರಣಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನು ಸರ್ವಾಶ್ರಯ ಶಬ್ದದಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರೆ ಸ್ವರ್ಗ, ಭೂಮಿ ಮೊದಲಾದ ಲೋಕಗಳಿಗೆ, ಜೀವಜಡಾತ್ಮಕ ಪ್ರಮಂಚಕ್ಕೆ ಆಧಾರನಾಗಿರುವವನು ವಿಷ್ಣುವೇ ಅವನು ಆನಂದಾದಿಗುಣಗಳಿಂದ ಪರಿಪೂರ್ಣನು, ಅಂತರತ್ವಾದಿಗುಣ ವಿಶಿಷ್ಟನಾಗಿದ್ದು ನಾಶರಹಿತನು, ನಿರ್ದೋಷಿಯು ಸತ್ ಶಬ್ದವಾಚ್ಯನೂ ಆಗಿದ್ದಾನೆ ಹೃದಯಕಮಲವೆಂಬ ದಹರಾಕಾಶದಲ್ಲಿರುವವನು ಅವನೇ

ಅನುಕೃತ್ಯಧಿಕರಣಾರ್ಥವನ್ನು “ಸೂರ್ಯಾದಿಭಾಸಕಃ” ಶಬ್ದದಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರೆ ವಿಷ್ಣುವು ಸೂರ್ಯಾದಿ ಸಕಲ ತೇಜೋ ಮೂರ್ತಿಗಳಿಗೂ ಸಹ ಪ್ರಕಾಶಕ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಕೊಡತಕ್ಕವನಾಗಿದ್ದಾನೆ

“ಓಂ ಶಬ್ದಾದೇವ ಪ್ರಮಿತಃ ಓಂ” ಈ ವಾಮನಾಧಿಕರಣದ ಅರ್ಥವನ್ನು “ಪ್ರಾಣ ಪ್ರೇರಕಃ” ಶಬ್ದದಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರೆ ಪ್ರಾಣಾದಿ ಪ್ರೇರಕನು ವಿಷ್ಣುವೇ

ದೇವತಾಧಿಕರಣದ ತಾತ್ಪರ್ಯವನ್ನು ದೃವತ್ಯರಪಿ ವೇದಜ್ಞೇಯಃ” ಪದಗಳಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಮಾಡಿದ್ದಾರ ದೇವತೆಗಳಿಂದಲೂ, ವೇದಗಳಿಂದಲೂ ಭಗವಂತನು ತಿಳಿಯಲು ಯೋಗ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ

ಇನ್ನು ಅಪಶುದ್ರಾಧಿಕರಣದ ತಾತ್ಪರ್ಯವನ್ನು ‘ಶುದ್ರಾದ್ವೈ- ಪೇವೈಃ ಸ ಜ್ಞೇಯಃ’ ಈ ಪದಗಳಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರೆ ವರ್ಣ ಅವರರಾದ ಶುದ್ರಾದಿಗಳಿಂದ ವೇದಗಳಿಂದ ಭಗವಂತನು ತಿಳಿಯಲು ಶಕ್ತನಲ್ಲ

ಓಂ ಕಂಪನಾತ್ ಓಂ “ಓಂ ಜ್ಯೋತಿರ್ದರ್ಶನಾತ್ ಓಂ” ಈ ಎರಡು ಅಧಿಕರಣಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕಂಪಕ’ ಶಬ್ದದಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರೆ ‘ಶೋಕೇ ಸಂಚರಣಂ ಜೀವಮಾದಾಯ ತನ್ನೈವ” ಎಂಬ ಸ್ವಾಯವಿವರಣೋಕ್ತಿಯು ಇಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಸಂಗತವಾಗುತ್ತದೆ ಜೀವನಿಗೆ ಸಂಚಾರಾದಿ ಪ್ರಾಪಾರಗಳನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡುವವನು ವಿಷ್ಣುವೇ ಕಂಪಕ’ ಎಂದರೆ ಜೀವ್ಯಕಸಂದರ್ಭವು

ಓಂ ಆಕಾಶೋರ್ಧಾಂತರತ್ವಾದಿವ್ಯಪದೇಶಾತ್ ಓಂ” ಈ ಅಧಿಕರಣದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಅನ್ಯಃ ಶಬ್ದದಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರೆ ಅನ್ಯಃ ವಿಲಕ್ಷಣನು ನಾಮಾದಿವಿಹೀನನು ಸುಷುಪ್ತ್ಯಧಿಕರಣಾರ್ಥವನ್ನು ‘ಅನ್ಯತ್ವಜೀವತಃ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರೆ ವಿಷ್ಣುವು ಜೀವನಿಂದ ಭಿನ್ನನಾಗಿರುವನು ಎಂದರ್ಥವು

ಓಂ ಪತ್ಯಾದಿ ಶಬ್ದಭೃಃ ಓಂ’ ಈ ಅಂತಿಮ ಅಧಿಕರಣಾರ್ಥವನ್ನು ‘ಪತಿತ್ವಾದಿಗುಣೈರ್ಯುಕ್ತಃ’ ಶಬ್ದದಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರೆ ವಿಷ್ಣುವು ಸರ್ವಾಧಿಪತಿತ್ವಾದಿಗುಣಗಳಿಂದ ಯುಕ್ತನಾಗಿರುವನು

“ತದನ್ಯತ್ರ ಚ ವಾಚಕೈಃ” ಶಬ್ದದಿಂದ ಪಾದಾರ್ಥವನ್ನು ಉಪಸಂಹಾರ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ ಪರಮಮುಖ್ಯವೃತ್ತಿಯಿಂದ ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲಿ ಇತರರಲ್ಲಿ ವಾಚಕತ್ವೇನ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಎಲ್ಲ ಶಬ್ದಗಳಿಂದಲೂ (ಲಿಂಗಾತ್ಮಕ, ಸಾಮಾನ್ಯಾತ್ಮಕ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ) ಜನಾರ್ದನ ಶಬ್ದದಿಂದ ಕರೆಯಲ್ಪಡುವ ವಿಷ್ಣುವೇ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ವಾಚ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ

ಅಣುಭಾಷ್ಯ ವಿವರಣೆಯಲ್ಲಿ

॥ ಪ್ರಥಮಾಧ್ಯಾಯದ ತೃತೀಯ ಪಾದವು ಮುಗಿದುದು ॥

ಅವ್ಯಕ್ತಃ ಕರ್ಮವಾಕ್ಯೈಶ್ಚ ವಾಚ್ಯವಿಕೋಮಿತಾತ್ಮಕಃ

॥ ೭ ॥

ಅವಾಂತರಂ ಕಾರಣಂ ಚ ಪ್ರಕೃತಿಃ ಶೂನ್ಯಮೇವ ಚ ।

ಇತ್ಯಾದ್ಯನ್ಯತ್ರ ನಿಯತೈರಪಿ ಮುಖ್ಯತಯೋದಿತಃ ।

ಶಬ್ದೈರತೋನಂತಗುಣೋ ಯಚ್ಚಬ್ಧಾಯೋಗವೃತ್ತಯಃ

॥ ೮ ॥

ಅನ್ಯತ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಶಬ್ದಗಳ ಸಮನ್ವಯಪಾದದ ಏಳು ಅಧಿಕರಣಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನು “ಅವ್ಯಕ್ತಃ ಕರ್ಮವಾಕ್ಯೈಶ್ಚ” ಪದಗಳಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರೆ

‘ಓಂ ಅನುಮಾನಿಕಮಪ್ಯೇಕೇಷಾಮಿತಿ ಚೇನ್ನ ಪರೀರರೂಪಕ ವಿಸ್ತೃತ
ಗೃಹೀತೇರ್ಧರ್ಶಯತಿ ಚ ಓಂ’ ಈ ಅಧಿಕರಣಾರ್ಥವನ್ನು ‘ಅವ್ಯಕ್ತ’ ಶಬ್ದದಿಂದ
ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರೆ

‘ಓಂ ಜ್ಯೋತಿರುವಕ್ರಮಾತ್ಮ ತಥಾ ಹೃದೀಯತ ಏಕೇ ಓಂ’ ಈ
ಅಧಿಕರಣಾರ್ಥವನ್ನು ‘ಕರ್ಮವಾಕ್ಯಶ್ಚ’ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರೆ

ಕರ್ಮಪ್ರತಿಪಾದಕ ವಾಕ್ಯಗಳಾದ ‘ಜ್ಯೋತಿಷಾಯಜೇತ್’ ಇತ್ಯಾದಿ
ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ವಿಷ್ಣುವೇ ವಾಚನಾಗಿದ್ದಾನೆ ಅವನು ಒಬ್ಬನೇ ಆಗಿದ್ದರೂ ಅಪರಿಮಿತ
ರೂಪಗಳುಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದಾನೆ ಕಾರಣತ್ವೇನು ಈ ಅಧಿಕರಣಾರ್ಥವನ್ನು ‘ಅವಾಂತರಂ
ಕಾರಣಂ ಚ’ ಪದಗಳಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರೆ ವಿಷ್ಣುವು ಕಾರಣನೂ ಕಾರ್ಯನೂ
ಆಗಿರುವನು

ಓಂ ಸಮಾಕರ್ಷಾತ್ ಓಂ ಈ ಅಧಿಕರಣಾರ್ಥವನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ
ಹೇಳಿಲ್ಲ ಕಾರಣವೆಂದರೆ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿರುವ ಯುಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಎಲ್ಲ ಶಬ್ದಗಳು
ಬ್ರಹ್ಮ (ವಿಷ್ಣು) ವಾಚಕವೆಂದೂ ಹಾಗೆಯೇ ರೂಢಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳಿಂದ ಇತರ
ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಆ ಶಬ್ದಗಳ ವ್ಯವಹಾರವು ಸಿದ್ಧವಾದ ಮೇಲೆ ಬಾಧಕ
ಪರಿಹಾರಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಮಾತ್ರ ಈ ಸೂತ್ರ ಬಂದಿದೆ

ಓಂ ಪ್ರಕೃತಿಶ್ಚಪ್ರತಿಜ್ಞಾ ದೃಷ್ಟಾಂತಾನುವರೋಧಾತ್ ಓಂ ಈ
ಅಧಿಕರಣಾರ್ಥವನ್ನು ‘ಪ್ರಕೃತಿಶ್ಚ’ ಪದದಿಂದ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ ಪ್ರಕೃತಿ ಶಬ್ದದಿಂದ
ಉಪಲಕ್ಷಿತವಾದ ಅಶೇಷ ಸ್ತೀವಾಚಕ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ವಿಷ್ಣುವು ವಾಚನಾಗಿದ್ದಾನೆ

ಕೂಸಯ ಅಧಿಕರಣಾರ್ಥವನ್ನು ಶೂನ್ಯಮೇವ ಚ’ ಶಬ್ದದಿಂದ
ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರೆ ನಿಷೇಧಾರ್ಥವಾದ ಎಲ್ಲ (ಅಶೇಷ) ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ವಿಷ್ಣುವೇ
ವಾಚನು ‘ಇತ್ಯಾದಿ’ ಶಬ್ದದಿಂದ ವಾದಾರ್ಥವನ್ನು ಉಪಸಂಹರಿಸುತ್ತಾರೆ ಅವ್ಯಕ್ತಾದಿ
ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ತದ್ವಿಪಲಕ್ಷಿತವಾದ ಆಯಾ ಪ್ರಕರಣಗತ, ಆಯಾ ಸಮಾನನ್ಯಾಯಗಳಿಂದ
ಶ್ರುತಿಲಿಂಗಾದಿಗಳಿಂದ ಅನ್ಯತ್ರ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ನಾಮಗಳಿಂದ ಪರಮ
ಮುಖ್ಯವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಒಬ್ಬನೇ ವಿಷ್ಣುವು ವಾಚನಾಗಿದ್ದಾನೆ ಪ್ರತಿಪಾದನಾಗಿದ್ದಾನೆ
ಅಥವಾ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಾದಿ ಹೇತುಗಳಿಂದ ಸೂತ್ರಕಾರರಾದ ಶ್ರೀ ವೇದವ್ಯಾಸರಿಂದ
ಎಲ್ಲ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ವಾಚನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ಪ್ರತಿಪಾದಿತನಾಗಿದ್ದಾನೆ

‘ಅತೋನಂತಗುಣಃ’ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಅಧ್ಯಾಯಾರ್ಥವನ್ನು
ಉಪಸಂಹಾರಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಶಬ್ದಗಳು ಮಹಾಯೋಗಯುಕ್ತವಾಗಿವೆ ಅಂದರೆ
ಅವಯವಾರ್ಥವನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ಎಲ್ಲ ಶಬ್ದಗಳು ಆಯಾ ಧರ್ಮಗಳಿಂದ,
ಗುಣಗಳಿಂದ ವಿಷ್ಣುವನ್ನೇ ಬೋಧಿಸುತ್ತವೆ ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ವಿಷ್ಣುವು ಅನಂತಗುಣ
ಪರಿಪೂರ್ಣನೆಂದು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ

ಅಣುಭಾಷ್ಯ ವಿವರಣೆಯಲ್ಲಿ

॥ ಪ್ರಥಮಾಧ್ಯಾಯದ ನಾಲ್ಕನೇ ಪಾದವು ಮುಗಿದುದು ॥

॥ ಶ್ರೀಃ ॥

ದ್ವಿತೀಯಾಧ್ಯಾಯಃ

ಶ್ರೌತಸ್ತುತಿವಿರುದ್ಧತ್ವಾತ್ ಸ್ತುತಯೋ ನ ಗುಣಾನ್ ಹರೇಃ ।
 ನಿವೇದ್ಯಂ ಶಕ್ಯಾಯುರ್ವೇದಾ ನಿತ್ಯತ್ವಾನ್ಮಾನಮುತ್ತಮಮ್ ॥ ೧ ॥
 ದೇವತಾ ವಚನಾದಾವೋ ವದಂತೀತ್ಯಾದಿಕಂ ವಚಃ ।
 ನಾಯುಕ್ತವಾದ್ಯಸನ್ನೇವ ಕಾರಣಂ ದೃಶ್ಯತೇ ಕ್ವಚಿತ್ ॥ ೨ ॥
 ಅಸಜ್ಜೀವ ಪ್ರಧಾನಾದಿ ಶಬ್ದಾ ಬ್ರಹ್ಮೇವ ನಾವರಂ ।
 ವದಂತಿ ಕಾರಣತ್ವೇನ ಕ್ವಾಪಿ ಪೂರ್ಣಗುಣೋ ಹರಿಃ ॥ ೩ ॥
 ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಾತ್ ಸರ್ವಕರ್ತೃತ್ವಾತ್ ನಾಯುಕ್ತಂ ತದ್ವದೇತ್ ಶ್ರುತಿಃ ।

ಶ್ರೌತಸ್ತುತಿ ಇತ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ಯುಕ್ತವಾದಾರ್ಥವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸುತ್ತಾರ-

ಓಂ ಸ್ತುತ್ಯನವಕಾಶ ದೋಷಪ್ರಸಂಗ ಇತಿ ಚೇನ್ನಾಸ್ತಸ್ತುತ್ಯನವಕಾಶ
 ದೋಷಪ್ರಸಂಗಾತ್ ಓಂ ಈ ಪ್ರಥಮಾಧಿಕರಣದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಶ್ರೌತಸ್ತುತಿ
 ಇತ್ಯಾದಿ ಪದಗಳಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರೆ ಶ್ರುತಿಸಂವಾದಿಯಾದ ಪಂಚರಾತ್ರಾದಿ
 ಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ಬಾಧಿತವಾಗುವುದರಿಂದ (ಶ್ರುತ್ಯನುಸಾರೀ ಪಂಚರಾತ್ರಸ್ತುತಿಗಳಿಗೆ
 ವಿರುದ್ಧವಾಗಿರುವುದರಿಂದ) ಶೈವಾದಿಸ್ತುತಿಗಳು ಶ್ರುತ್ಯುಕ್ತವಾದ ಶ್ರೀ
 ಹರಿಯಗುಣಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯಲು (ಶ್ರೀ ಹರಿಯಲ್ಲಿ ಗುಣಗಳಿಲ್ಲವೆಂದು
 ತಿಳಿಸಿಕೊಡಲು) ಸಮರ್ಥವಾಗುವದಿಲ್ಲ ಓಂ ನ ವಿಲಕ್ಷಣತ್ವಾತ್ ಅಸ್ಯ ತಥಾತ್ವಂ
 ಚ ಶಬ್ದಾತ್ ಓಂ ಈ ಅಧಿಕರಣಾರ್ಥವನ್ನು 'ವೇದಾನಿತ್ಯತ್ವಾತ್
 ಮಾನಮುತ್ತಮಮ್' ಪದಗಳಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರೆ ವೇದಗಳು ನಿತ್ಯವಾದ್ದರಿಂದ
 ಅವಿರೋಧವಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಉತ್ತಮವಾದ ನಿರ್ದೋಷ ಪ್ರಮಾಣಗಳೆನಿಸಿವೆ
 ಸಂವಾದ ನಿರವೇಕ್ಷಗಳಾಗಿವೆ ವೇದಾನುಸಾರಿಯಾದ ಸ್ತುತಿಗಳೂ ಕೂಡ ಉತ್ತಮ
 ಪ್ರಮಾಣಗಳಾಗಿವೆ

ಪುರುಷದೋಷ ನಿಬಂಧನರೂಪವಾದ ದೋಷಗಳು ವೇದಗಳಲ್ಲಿ
 ಇಲ್ಲವಾದುದರಿಂದ ವೇದಗಳು ಅಪ್ರಮಾಣಗಳಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿಸಲು
 ಅಭಿಮಾನ್ಯಾಧಿಕರಣವು ಹೊರಟಿದೆ ನೀರು ಮಾತಾಡುತ್ತದೆ ಇವೇ ಮೊದಲಾದ
 ವೇದವಾಕ್ಯಗಳು ಆಯಾ ಅಭಿಮಾನಿ ದೇವತಾ ಪರವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಯುಕ್ತಿಗೆ
 ವಿರುದ್ಧವಾದ ಅರ್ಥ ಪ್ರತಿಪಾದಕಗಳಲ್ಲ 'ಆಪೋಽಬ್ರುವನ್' ಇದರ ಅನುವಾದವೇ
 'ಆಪೋವದಂತಿ' ಎಂದಾಗಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ 'ಆಪೋಽಬ್ರುವನ್' 'ತತ್ತ್ವೇಜ ಐಕ್ಯತ್'
 ಇತ್ಯಾದಿ ವಾಕ್ಯಗಳು ವಿರುದ್ಧಾರ್ಥಗಳಲ್ಲ ಏಕೆಂದರೆ ಆಯಾ ಅಭಿಮಾನಿ (ನೀರು
 ಅಗ್ನಿ ಮುಂತಾದವುಗಳ) ದೇವತೆಗಳ ಪರವಾಗಿವೆ ಸ್ವತಂತ್ರವಾದ ಕರ್ತೃವಿನಿಂದ
 ಜರುಗತಕ್ಕ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ನಿರೂಪಿಸುವ ವಾಕ್ಯವು ಹೇಗೆ ಅಬಾಧಿತವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು

ಕೊಡುತ್ತದೆಯೋ ಹಾಗೆಯೇ ಅಭಿಮಾನಿದೇವತಾ ಕರ್ತೃಕವಾದ ಆಪೋಃಬ್ರುವನ್” ಇತ್ಯಾದಿವಾಕ್ಯಗಳು ನಿರ್ದೋಷವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತವೆ ಓಂ ಅಸದಿತಿ ಜೇನ್ ಪ್ರತಿಷೇಧ ಮಾತ್ರತ್ವಾತ್ ಓಂ” ಈ ಅಧಿಕರಣಾರ್ಥವು ಅನನ್ಯವ ಕಾರಣಂ ದೃಶ್ಯತೇಕ್ಷಣಿತ್ ವದಗಳಿಂದ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದ ಅನತ್ ಶಬ್ದವು ಅಭಾವ ಮತ್ತು ಅಭಾವ ಪ್ರತಿಯೋಗಿ ಎಂಬ ಎರಡು ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ ಅನತ್ತು ಜಗತ್ಕಾರಣವಲ್ಲ ಅಸತ್ತು ಯಾವ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿಯೂ ಯಾವ ಪ್ರಮಾಣಗಳಿಂದಲೂ ಯಾವ ವಸ್ತುವಿಗೂ ಕಾರಣವೆಂಬುದಾಗಿ ತೋರುವದಿಲ್ಲ

‘ಓಂ ಏತೇನ ಶಿಷ್ಟಾಽವರಿಗ್ರಹಾ ಅಪಿ ವ್ಯಾಖ್ಯಾತಾಃ ಓಂ’ ಈ ಅಧಿಕರಣಾರ್ಥವನ್ನು ‘ಅನನ್ಯವ ಪ್ರಧಾನಾದಿ ಶಬ್ದಾಬ್ರಹ್ಮವ ನಾವರಮ್ ವದಂತಿ ಕಾರಣತ್ವೇನಕ್ವಾಪಿ’ ವದಗಳಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರೆ ಅನತ್ತು ಜಗತ್ಕಾರಣವೆಂದು ಎಲ್ಲಿಯೂ ಹೇಳಿಲ್ಲ ಹಾಗೆಯೇ ಜೀವ, ಪ್ರಧಾನ, ಕಾಲ ಕರ್ಮಾದಿಗಳು ಕೂಡ ಜಗತ್ಕಾರಣವೆಂದು ಎಲ್ಲಿಯೂ ಕಂಡು ಬಂದಿರುವುದಿಲ್ಲ ಈ ಶಬ್ದಗಳು ವಿಷ್ಣುವನ್ನೇ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತವೆ (ಬೇರೆಯಾವುದೂ ಕಾರಣವಲ್ಲ) ಸುಖಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಜೀವನಿಗೆ ಅನ್ವತಂತ್ರವು ಕಂಡು ಬಂದಿರುವುದರಿಂದ, ಪ್ರಧಾನಾದಿಗಳು ಜಡಗಳಾದ್ದರಿಂದ, ಅನ್ವತಂತ್ರಗಳೆನಿಸಿರುವುದರಿಂದ, ಅಸತ್ತೇ ಮೊದಲಾದ ಶಬ್ದಗಳು ಎಲ್ಲವೂ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಅಧೀನವಾದ್ದರಿಂದ ವಿಷ್ಣುವೇ ಜಗತ್ಕಾರಣನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತವೆ ಭೋಕ್ತಾಪತ್ತೇಃ” ಈ ಅಧಿಕರಣದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಪೂರ್ಣಗುಣೋಹರಿಃ” ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಜೀವೇಶ ಭೇದವು ನಿರ್ದೋಷವಾದ ಶ್ರುತಿಗಳಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾದ ಪ್ರಮೇಯವಾದ್ದರಿಂದ ಅಭೇದಕ್ಕೆ ಬಾಧವು ಬರುವುದರಿಂದ ಗುಣಗಳಿಂದ ಪರಿಪೂರ್ಣನಾಗಿರುವವನು ಶ್ರೀಹರಿಯೇ ಎಂದರ್ಥವು

‘ಓಂ ತದನನ್ಯತ್ವಮಾರಂಭಣ ಶಬ್ದಾದಿಭ್ಯಃ ಓಂ” ಈ ಅಧಿಕರಣದ ತಾತ್ಪರ್ಯವನ್ನು ‘ಸ್ವತಂತ್ರತ್ವಾತ್’ವದದಿಂದ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ ಶ್ರೀಹರಿಯೇ ಸ್ವತಂತ್ರನಾದ್ದರಿಂದ ಉಳಿವಲ್ಲ ಸಾಧನಗಳು ಅವನ ವಶವರ್ತಿಗಳಾದ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಇನ್ನೊಂದು ಸ್ವತಂತ್ರ ಸಾಧನವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿ ಜಗತ್ತನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿಲ್ಲ (ತನ್ನಿಂದ ಭಿನ್ನವಲ್ಲದ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದಲೇ ಶ್ರೀ ಹರಿಗೆ ಸರ್ವಕರ್ತೃತ್ವ ಉಂಟು) ಆದ್ದರಿಂದ “ಕಿಂಸ್ತಿತ್” ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತಿಗಳು ಅಯುಕ್ತವಾದುದನ್ನು ಹೇಳುವದಿಲ್ಲ ಯುಕ್ತಿಯುಕ್ತವಾದುದನ್ನೇ ಹೇಳುತ್ತವೆ

‘ಓಂ ಇತರವ್ಯಪದೇಶಾದ್ಧಿಶಾಕರಣಾದಿ ದೋಷಪ್ರಸಕ್ತಿಃ ಓಂ” ಈ ಅಧಿಕರಣಾರ್ಥವನ್ನು “ಸರ್ವಕರ್ತೃತ್ವಾತ್ ನಾಯುಕ್ತಂ ತದ್ವದೇತ್ ಶ್ರುತಿಃ” ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರೆ ಶ್ರೀಹರಿಯೇ ಸರ್ವಕರ್ತೃವಾಗಿರುವುದರಿಂದ, ಯುಕ್ತಿವಿರುದ್ಧವಾದ ಜೀವ ಕರ್ತೃತ್ವವನ್ನು ಶ್ರುತಿಯು ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ

“ಓಂ ಶ್ರುತೇಸ್ತು ಶಬ್ದಮೂಲತ್ವಾತ್ ಓಂ” ಇತ್ಯಾದಿ ನಾಲ್ಕು ಅಧಿಕರಣಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನು ‘ಸರ್ವಕರ್ತೃತ್ವಾತ್ ನಾಯುಕ್ತಂ ತದ್ವದೇತ್ ಶ್ರುತಿಃ” ಪದಗಳಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರೆ ಶ್ರೀ ಹರಿಯ ನಿರ್ದೋಷತ್ವ, ಸೃಷ್ಟೃತ್ವಾದಿ ಅನಂತ

ಉಪಾರ್ಣಾತ್ಪ್ರಯುಕ್ತವೇ ಆಗಿದೆ ಆಯಾ ಅಧಿಕರಣಗತವಾದ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷದಲ್ಲಿ
ಕೇಳಿದ ಯುಕ್ತಿಗೆ ವಿರುದ್ಧವಾದರೂ ಕೂಡ ಸಿದ್ಧೋಷ ಶ್ರುತಿಯು ಹಾಗೆ
ಸೇಳುವುದಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಶ್ರೀ ಹರಿಯೇ ಸರ್ವಕರ್ತೃನೆಂದು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ
ಇಲ್ಲಿ ಯುಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಆಯಾ ಅಧಿಕರಣವಾಕ್ಯ ಬೇಕಾವಾಗಲಿಂದ ತಿಳಿಯತಕ್ಕದ್ದು

ಅಣುಭಾಷ್ಯ ವಿವರಣೆಯಲ್ಲಿ

|| ದ್ವಿತೀಯಾಧ್ಯಾಯದ ಪ್ರಥಮ ವಾದವು ಮುಗಿದುದು ||

ಭ್ರಾಂತಿಮೂಲತಯಾ ಸರ್ವಸಮಯಾನಾಮಯುಕ್ತಿತಃ

|| ೪ ||

ನತದ್ವಿರೋಧಾದ್ವಚನಂ ವೈದಿಕಂ ಶಂಕೃತಾಂ ಪ್ರಜೇತ್ ||

ಸಮಯವಾದದ ವಿವರಣೆಯನ್ನು ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದ ಅದನ್ನೇ
ಸಂಕುಚಿತವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ 'ಭ್ರಾಂತಿಮೂಲತಯಾ' ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರೆ
ವೈದಿಕಂ ಶಂಕೃತಾಂ ಪ್ರಜೇತ್ ಪದದಿಂದ ಈ ಮುಂದೆ ಹೇಳುವ ಅರ್ಥವನ್ನು
ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ

ಶ್ರೀ ಬಾದರಾಯಣರ ಮತವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದ ಅಕ್ಷವಾದ ಕಣಾದ
ಗಾಂಖ್ಯಿಯೋಗ, ಅರ್ಹತ ಶಿವ ಶಕ್ತಿ ರೋಕಾಯತ ಇತ್ಯಾದಿಗಳು
ಸುಷ್ಪಮತಗಳಾಗಿವೆ ಹಾಗೂ ಬೃಹದ್ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಈ ಮತಗಳು
ಸ್ರಾಂತಿಜನಕಗಳಾಗಿರುವುದರಿಂದ ವಿಪ್ರಲಂಭಾದಿ ಮೂಲವುಳ್ಳವುಗಳಾಗಿರುವುದರಿಂದ
ಯುಕ್ತಿವಿರುದ್ಧಗಳೂ ಆಗಿರುವುದರಿಂದ ಇವೆಲ್ಲವೂ ಅವಮಾನವಾಗಿವೆ ಯುಕ್ತಿ
ಸೂತ್ರಗಳಾಗಿವೆ ಆ ದುಷ್ಪ್ರಸಮಯಗಳ ವಿರೋಧದಿಂದ ಶ್ರುತಿವಾಕ್ಯವು
ಅವಮಾನವೆಂಬ ಶಂಕಾಸ್ಪದವನ್ನು ಎಂದಿಗೂ ಹೊಂದುವುದಿಲ್ಲ

ಅಣುಭಾಷ್ಯ ವಿವರಣೆಯಲ್ಲಿ

|| ದ್ವಿತೀಯಾಧ್ಯಾಯದ ದ್ವಿತೀಯ ವಾದವು ಮುಗಿದುದು ||

ಆಕಾಶಾದಿಸಮಸ್ತಂಚ ತಜ್ಜಂ ತೇನೈವ ಲೀಯತೇ

|| ೫ ||

ಸೋನುತ್ಯತ್ತಿಲಯಃ ಕರ್ತಾ ಜೀವಸ್ತದ್ವಶಗಸ್ತದಾ |

ತದಾಭಾಸೋ ಹರಿಶ್ಚರ್ವರೂಪೇಷ್ಟಪಿ ಸಮಸ್ತದಾ

|| ೬ ||

'ಆಕಾಶಾದಿ' ಈ ಅರ್ಥಶ್ಲೋಕದಿಂದ' ವಿಯತ್ ವಾದಾರ್ಥವನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸುತ್ತಾರೆ

"ಓಂ ನ ವಿಯದಶ್ರುತೇಃ ಓಂ", "ಓಂ ಏತೇನ ಮಾತರಿಶ್ವಾವ್ಯಾಖ್ಯಾತಃ ಓಂ"

"ಓಂ ತೇಜೋತಸ್ತಧಾಹ್ಯಾಹ ಓಂ", "ಓಂ ಆವಃ ಓಂ"

"ಓಂ ಪೃಥಿವ್ಯಧಿಕಾರರೂಪ ಶಬ್ದಾಂತರಾದಿಭ್ಯಃ ಓಂ" "ಓಂ ಜ್ಞೋತಃ
ಏವ ಓಂ"

"ಓಂ ತದಭಿಧ್ಯಾನಾದೇವ ತು ತಲ್ಲಿಂಗಾತ್ ಸಃ ಓಂ"

"ಓಂ ವಿಪರ್ಯಯೇಣತು ಕ್ರಮೋತ ಉಪವದ್ಯತೇ ಚ ಓಂ" ಈ ಎಂಟು
ಅಧಿಕರಣಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನು "ಆಕಾಶಾದಿ" ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರೆ

ಇಲ್ಲಿ ಆಕಾಶಾದಿಪದವು ಅವ್ಯಾಕೃತಾಕಾಶವೇ ಮೊದಲಾದ ಮಂಚಮಹಾಭೂತಗಳು ಹಾಗೂ ತದಭಿಮಾನಿ ದೇವತಗಳೆಲ್ಲರ ಉಪಲಕ್ಷ್ಯಕವಾಗಿದ ಆಕಾಶ ಮೊದಲಿಗೂ ಜೀವರವರೆಗೆ ನಿತ್ಯಾನಿತ್ಯ ಸಮಸ್ತ ಪ್ರಪಂಚವು ಶ್ರೀಹರಿಯಿಂದಲೇ ಸೃಷ್ಟವಾಗಿದ ಇದರಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯರ ಸೃಷ್ಟಿ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಪರಿಣಾಮ ಅವ್ಯಾಕೃತಾಕಾಶದ ಮೂರ್ತಿಸಂಬಂಧ ಜೀವರ ದೇಹಸಂಬಂಧ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗದಿರುವ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಉಪಚಯ (ಬೆಳವಣಿಗೆ), ಅನಿತ್ಯ ಪದಾರ್ಥಗಳಿಗೆ ಸ್ವರೂಪತಃ ಉತ್ಪತ್ತಿಯು ಹಾಗೂ ನಿತ್ಯ ಪದಾರ್ಥಗಳ ಪರಾಧೀನತೆಯುಂಟು ವಿಶೇಷವಾಪ್ತಿ (ಹೊಂದುವಿಕೆ) ರೂಪ ಉತ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕು ಉತ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಪದಾರ್ಥಗಳಿಗೆ ಆ ಶ್ರೀಹರಿಯಿಂದಲೇ ಉತ್ಪತ್ತಿಕ್ರಮ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಲಯವು ಯಥಾಯೋಗ್ಯವಾಗಿ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ ಓಂ ಅನಂಭವಸ್ತು ಸ್ವತೋನುಪಪತ್ತೇಃ ಓಂ "ಓಂ ಸಾತ್ಮಾ ಶ್ರುತೇರ್ನಿತ್ಯತ್ವಾಚ್ಚ ತಾಭ್ಯಃ ಓಂ" ಈ ಎರಡು ಅಧಿಕರಣಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನು "ಸೋಽನುತ್ಪತ್ತಿಲಯಃ" ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರೆ ವಿಷ್ಣುವು ಸ್ವತಂತ್ರಕರ್ತನಾದ್ದರಿಂದ ಅವನು ಉತ್ಪತ್ತಿ ಲಯಗಳಿಂದ ರಹಿತನಾಗಿರುವನು

ಓಂ ಉತ್ಕ್ರಾಂತಿಗತ್ಯಾಗತೀನಾಮ್ ಓಂ "ಓಂ ವೃತಿರೇಕೋ ಗಂಧವತ್ತಥಾ ಚ ದರ್ಶಯತಿ ಓಂ ಓಂ ಪೃಥಗುಪದೇಶಾತ್ ಓಂ" ಓಂ ಯಾವದಾತ್ಮ ಭಾವಿತ್ವಾಚ್ಚ ನ ದೋಷಸ್ತದ್ವರ್ತನಾತ್ ಓಂ ಓಂ ಪುಂಸ್ತ್ವಾದಿವತ್ತ್ವಸ್ಯ ಸತೋಽಭಿವೃತ್ತಿಯೋಗಾತ್ ಓಂ ಓಂ ಕರ್ತಾರಾನ್ವಾಧ-ವತ್ತ್ವಾತ್ ಓಂ ಈ ಆರು ಅಧಿಕರಣಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕರ್ತಾಜೀವಸ್ತದ್ವರ್ತಗಃ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಯಾವಾಗಲೂ ಜೀವನು ಶ್ರೀ ಹರಿಯ ಅಧೀನನಾಗಿರುವವನು ಮತ್ತು ಶ್ರೀ ಹರಿಯ ಅಧೀನವಾದ ಕರ್ತೃತ್ವವುಳ್ಳವನಾಗಿರುವನು

ಓಂ ಅಂಶೋನಾನಾವ್ಯವದೇವಾದನ್ಯಥಾ ಚಾಪಿ ದಾಶಕಿತವಾದಿತ್ವಮಧೀಯತ ಏಕೇಓಂ "ಓಂ ಅದೃಷ್ಟಾನಿಯಮಾತ್ ಓಂ" ಈ ಎರಡು ಅಧಿಕರಣಗಳ ತಾತ್ಪರ್ಯವನ್ನು "ಜೀವಸ್ತದ್ವರ್ತಗಃ ಸದಾ", "ತದಾಭಾಸೋ ಹರಿಃ ಸರ್ವರೂಪೇಷ್ಟಪಿ ಸಮಸ್ತದಾ" ಈ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರೆ

ಜೀವನು ಯಾವಾಗಲೂ ಶ್ರೀಹರಿಯ ವಶನಾಗಿದ್ದು ಅವನಿಗೆ ಪ್ರತಿಬಿಂಬನಾಗಿರುವನು ಶ್ರೀ ಹರಿಯು ಮತ್ಸ್ಯ, ಕೂರ್ಮ ಪರಾಹಾದಿ, ಎಲ್ಲ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಭೇದರಹಿತನಾಗಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಸಮನಾಗಿರುವನು ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಅವನ ಪ್ರತಿಬಿಂಬನಾದ ಜೀವನು ಅದೃಷ್ಟ ವೈಚಿತ್ರ್ಯದಿಂದಾಗಿ ಸುರ, ಅಸುರ, ನರ, ತಿರ್ಯಕ್ ಮೊದಲಾದ ವಿಚಿತ್ರ ರೂಪವುಳ್ಳವನಾಗಿರುವನು

ಅಣುಭಾಷ್ಯ ವಿವರಣೆಯಲ್ಲಿ

॥ ದ್ವಿತೀಯಾಧ್ಯಾಯದ ಮೂರನೆಯ ಪಾದವು ಮುಗಿದುದು ॥

ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣಶ್ವೇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ದೇಹಶ್ಚೈವ ತದುದ್ಭವಃ ।

ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣವಶೇಸರ್ವಂ ಸವಿಷ್ಣೋರ್ವಶಗನ್ನದಾ

॥ ೭ ॥

ಸರ್ವದೋಷೋಜ್ಜಿತಃ ತನ್ಮಾದ್ಯಗವಾನ್ ಪುರುಷೋತ್ತಮಃ ।

ಉಕ್ತಾಗುಣಾಶ್ಚಾ ವಿರುದ್ಧಾಸ್ತಸ್ಯ ವೇದೇನ ಸರ್ವಶಃ

॥ ೮ ॥

‘ಓಂ ತಥಾ ದ್ರಾಣಾಃ ಓಂ’ ‘ಓಂ ತತ್ಸುರ್ವಕತ್ವಾದ್ವಾಚಃ ಓಂ’, ಓಂ ಸವ್ತಗತೇರ್ವಿಶೇಷಿತತ್ವಾಚ್ಚ ಓಂ’ ಓಂ ಅಣವಶ್ಚ ಓಂ’ ಓಂ ಶ್ರೇಷ್ಠಶ್ಚ ಓಂ’ ಈ ಅಧಿಕರಣಗಳ ತಾತ್ಪರ್ಯವನ್ನು ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣಶ್ವೇಂದ್ರಿಯಾಣಿ ‘ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣಸ್ತದುದ್ಭವಃ’ ಶ್ಲೋಕಭಾಗದಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರ ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣನು ವಿಷ್ಣುವಿನಿಂದ ಉತ್ಪತ್ತಿಉಳ್ಳವನಾಗಿದ್ದಾನೆ ಇಂದ್ರಿಯಗಳೂ ಸಹ ವಿಷ್ಣುವಿನಿಂದ ಉತ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತವೆ ‘ಓಂ ಸಂಜ್ಞಾಮೂರ್ತಿಕ್ಷಪ್ತಿಸ್ತು ತ್ರಿವೃತ್ತಕರ್ಪತ ಉಪದೇಶಾತ್ ಓಂ’ ಈ ಅಧಿಕರಣಾರ್ಥವನ್ನು ದೇಹಶ್ಚೈವ ತದುದ್ಭವಃ ಎಂಬುದಾಗಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರ ದೇಹಾದಿಲಕ್ಷಣರೂಪಸಾಮಾನ್ಯತೆ ಪ್ರಪಂಚವುಕೂಡ ವಿಷ್ಣುವಿನಿಂದಲೇ ಉತ್ಪತ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತದೆ ‘ಚಕ್ಷುರಾದಿವತ್ಪು ತತ್ತರಿಹಾರಾದಿಭಃ’ ಈ ಅಧಿಕರಣಾರ್ಥವನ್ನು ‘ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣವಶೇ’ ಎಂದಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರ ಎಲ್ಲ ಜಗತ್ತುಯಾವಾಗಲೂ ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣನ ಪಶದಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತದೆ ಆ ಮುಖ್ಯಪ್ರಾಣನು ಯಾವಾಗಲೂ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಅಧೀನದಲ್ಲಿರುವನು ಪಾದಾರ್ಥವನ್ನು ‘ಸರ್ವದೋಷೋಜ್ಜಿತಃ’ ಪದದಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರೆ ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದಂತೆ ಶ್ರುತಿಗಳಿಗೆ ಪರಸ್ಪರ ವಿರೋಧವಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ವಿಷ್ಣುವು ಎಲ್ಲದೋಷಗಳಿಂದ ರಹಿತನಾಗಿದ್ದಾನೆ ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಅವನು ಷಡ್ಗುಣೈಶ್ವರ್ಯ ಸಂಪನ್ನನೂ ಸರ್ವೋತ್ತಮನೂ ಆಗಿದ್ದಾನೆ

ಅಧ್ಯಾಯಾರ್ಥವನ್ನು ಉಕ್ತಾ’ ಶಬ್ದದಿಂದ ಉಪಸಂಹರಿಸುತ್ತಾರೆ ವೇದಗಳಿಂದ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟ ಸಮಸ್ತವಾದ ಆ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಜ್ಞಾನಾನಂದಾದಿಗುಣಗಳು, ಜಗತ್ ಕರ್ತೃತ್ವಾದಿ ಸಕಲಗುಣಗಳು ಯುಕ್ತಾದಿ ನಾಲ್ಕುವಿಧ ವಿರೋಧರಹಿತಗಳೆಂದು ಸಿದ್ಧವಾಗುತ್ತದೆ (ಯುಕ್ತಿ ವಿರೋಧ ಸಮಯವಿರೋಧ, ಪರಸ್ಪರ ಶ್ರುತಿವಿರೋಧ ನ್ಯಾಯೋಪೇತ ಶ್ರುತಿವಿರೋಧಗಳೆಂಬ ನಾಲ್ಕುವಿಧ ವಿರೋಧಗಳ ಪರಿಹಾರವನ್ನು ಈ ಎರಡನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ)

ಅಣುಭಾಷ್ಯ ವಿವರಣೆಯಲ್ಲಿ

॥ ದ್ವಿತೀಯ ಅಧ್ಯಾಯದ ನಾಲ್ಕನೆಯ ಪಾದವು ಮುಗಿದುದು ॥

ಶುಭೇನ ಕರ್ಮಣಾಸ್ವರ್ಗಂ ನಿರಯಂ ಚ ವಿಕರ್ಮಣಾ ।

ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾನೇನ ಚ ತಮೋ ಜ್ಞಾನೇನೈವ ಪರಂ ಪದಮ್ ॥ ೧ ॥

ಯಾತಿ ತಸ್ಮಾದ್ವಿರಕ್ತಸ್ಸನ್ ಜ್ಞಾನಮೇವ ಸಮಾಶ್ರಯೇತ್ ।

ಇಲ್ಲಿ ಈ ವಾದದ ಕೆಲವು ಅಧಿಕರಣಗಳ ತಾತ್ಪರ್ಯವನ್ನು ಶುಭೇನ" ಪದಗಳಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರೆ

ಓಂ ತದಂತರ ಪ್ರತಿಪತ್ತೌ ರಂಹತಿ ಸಂಪರಿಷ್ಕೃತಃ ಪ್ರಶ್ನಾ
ನಿರೂಪಣಾಭ್ಯಾಂ ಓಂ ಓಂ ಅಶ್ರುತತ್ವಾದಿತಿ ಚೇನ್ನೇಷ್ಟಾದಿಕಾರಿಣಾಂ ಪ್ರತೀತೇಃ
ಓಂ ಈ ವರಗಿನ ಆರು ಅಧಿಕರಣಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನು ಜ್ಞಾನೇನೈವ ಪರಂ ಯಾತಿ"
ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಮರಣವೇ ಮೋಕ್ಷವೆಂದೂ, ಮೋಕ್ಷವು
ನಿಶ್ಚಯವಾದುದರಿಂದ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ವೈರಾಗ್ಯಹೊಂದಬೇಕೆಂಬುದು ವೃಥಾವೆಂದು
ಪೂರ್ವಪಕ್ಷಮಾಡಿದಾಗ ಅದನ್ನು ಜ್ಞಾನೇನೈವ" ಜ್ಞಾನದಿಂದಲೇ ಮೋಕ್ಷವೆಂದು
ತಿಳಿಸಿ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷವನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸುತ್ತಾರೆ

ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಮರಣವೇ ಮೋಕ್ಷವಲ್ಲ ಮೋಕ್ಷವು
ಜ್ಞಾನಮಾತ್ರದಿಂದನಾಧ್ಯವು ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಮರಣ ಬಂದೇ ಬರುತ್ತದೆ
ನ್ಯಾಯವಿವರಣ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನಾದಿಗುಣಗಳನ್ನು ಹೊಂದಲೇಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ
ಮೋಕ್ಷವು ಜ್ಞಾನಮಾತ್ರದಿಂದ ನಾಧ್ಯವಾದ ಕಾರಣ ಅದಕ್ಕಾಗಿ ವೈರಾಗ್ಯಾದಿಗಳು
ಅವಶ್ಯಕವೆಂದು ಭಾವವು

"ಓಂ ಭಾಕ್ತಂವಾಃನಾತ್ಮವಿತ್ವಾತ್ ತಥಾಹಿ ದರ್ಶಯತಿ ಓಂ" ಈ
ಸಪ್ತಮಾಧಿಕರಣದ ತಾತ್ಪರ್ಯವನ್ನು ಶುಭೇನ ಕರ್ಮಣಾ ಸ್ವರ್ಗಂ ಜ್ಞಾನೇನೈವ
ಪರಂಪದಂ" ಎಂಬ ಪದಗಳಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರೆ

"ಅಪಾಮಸೋಮ ಅಮೃತಾ ಅಭೂಮ" ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೆಯ
ವೈದಿಕಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಮೋಕ್ಷಸಾಧನವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದರಿಂದ ವೈರಾಗ್ಯಾದಿಗಳನ್ನು
ಸಂಪಾದಿಸಲು ಆಯಾಸಪಡುವುದು ವೃಥಾವೆಂಬ ಶಂಕೆಯು ನಿರಾಸವಾಯಿತು

ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಮೋಕ್ಷದೊರಕುವುದಿಲ್ಲ 'ಅಪಾಮಸೋಮ' ಈ ಶ್ರುತಿಗೆ
ಅನ್ಯಾರ್ಥವಿದೆ ಇಲ್ಲಿ ಸೋಮಯಾಗದಿಂದ ಅಮೃತ ಸಾಧನತ್ವವು ತೋರುತ್ತದೆ
ಅದು ಕಾಮ್ಯವೇ, ಅಕಾಮ್ಯವೇ ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಬರುತ್ತದೆ "ಶುಭೇನ"
ಎಂಬುವದರಿಂದ ಮೊದಲಿನದಕ್ಕೆ ದೋಷವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ ಕಾಮ್ಯದಿಂದ
ಎಂದರ್ಥವು ಹೀಗಿದ್ದರೂ 'ಅಮೃತೋ ವಾ ಸೋಮಪೋ ಭವತಿ' ಸೋಮರಸವನ್ನು
ಕುಡಿದವನು ಮರಣರಹಿತನಾಗುತ್ತಾನೆ ಈ ಶ್ರುತ್ಯನುಸಾರವಾಗಿ ಅಮೃತ ಶಬ್ದವು
ಗೌಣವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಸ್ವರ್ಗವೆಂದು ಹೇಳಿದಂತೆ ಆಗುತ್ತದೆ ಇದರಿಂದ "ಭಾಕ್ತಂ",
ಎಂಬ ಸೂತ್ರಾಂಶವು ವ್ಯಾಖ್ಯಾತವಾಯಿತು

ಇದನ್ನೇ ಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಅಮೃತತ್ವವು ಭಾಗತಃ ಒಪ್ಪತಕ್ಕದ್ದು ಕಲವು ಕಾಲ ಮಾತ್ರ ಸಿಗುವ ಸುಖವಾಗಿದ ನಿತ್ಯವಾದ ಮೋಕ್ಷ ಸುಖವಲ್ಲ, ಈ ಅರ್ಥವನ್ನೇ ಏಕೆ ಹೇಳಬೇಕು ? ಅಮೃತ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ನಿತ್ಯಸುಖರೂಪ ಮೋಕ್ಷವನ್ನೇಕೆ ಹೇಳಬಾರದು ? ಎಂದರ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ 'ಅನಾತ್ಮವಿತ್ವಾತ್' ಎಂದಿದ್ದಾರೆ ಅವರು ಆತ್ಮಜ್ಞಾನಿಗಳಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಎಂಬ ಹೇತುವನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ 'ಜ್ಞಾನೇಸ್ಯವ' ಎಂದಾಗಿ ಹೇಳಿರುವುದರಿಂದ ಜ್ಞಾನದಿಂದಲೇ ಮೋಕ್ಷವು ದೂರೆಯುತ್ತದೆ ಮಿಥ್ಯಾಜ್ಞಾನೇನ ಚ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಚ ಶಬ್ದವು ಆವರ್ತನ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ ಅದು ಹೇತುತ್ವಾರ್ಥವಾಗಿದೆ ಪರಮಾತ್ಮನ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಮಾತ್ರ ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ ಮೋಕ್ಷವದವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ ಜ್ಞಾನಾತಿರಿಕ್ತವಾದ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವೇ ಇಲ್ಲವೆಂದು ಶ್ರುತಿಯು ಹೇಳುತ್ತದೆ ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಮೋಕ್ಷವು ಕರ್ಮನಾಶ್ಯವಲ್ಲವೆಂದು ಶ್ರುತಾರ್ಥವು ಜಿಜ್ಞಾಸುಗಳಾದ ನಿಷ್ಕಾಮಕರ್ಮಿಗಳಿಗೆ ಅಮೃತತ್ವವು ಭಾಗ ವಿಷವಾಗಿದೆ (ಗೌಣವಾಗಿದೆ) ಅದು ಜ್ಞಾನದ್ವಾರಾ ಲಭಿಸುತ್ತದೆ "ಶುಭೇನ ಕರ್ಮಣಾ ಸ್ವರ್ಗಂ" ಇಲ್ಲಿ ಸ್ವರ್ಗಶಬ್ದವು ಜ್ಞಾನವರವಾಗಿದೆ ಸ್ವತಂತ್ರನಾದ ಸುಖ ಜ್ಞಾನವರ್ಣನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನು ಯಾವ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಹೊಂದಲ್ಪಡುತ್ತಾನೋ ಅದು 'ಸ್ವರ್ಗ'ವೆಂದು ಹೇಳಿದ ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ" ಈ ಶ್ರುತಿಯ ಪ್ರಕಾರ ಕರ್ಮಕ್ಕೆ ಪರಂಪರೆಯಾ (ಜ್ಞಾನಹೊಂದಿ) ಮೋಕ್ಷನಾಶನತ್ವ ಉಂಟೆಂದು ಶ್ರುತಾರ್ಥವು

ಒಂದು ವೇಳೆ ಜ್ಞಾನಿಗಳು ನಿಷ್ಕಾಮ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದಾಗ್ಯೂ ಅಮೃತತ್ವವು ಭಾಗವಿಷಯಕವಾದುದು ಶುಭೇನ ಇತ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ಅದನ್ನೇ ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ ಇಲ್ಲಿ ಸ್ವರ್ಗಶಬ್ದದಿಂದ ಮೋಕ್ಷಗತವಾದ ಸುಖಾತಿಶಯವು ಹೇಳಲ್ಪಡುತ್ತದೆ ಆ ಸುಖವು "ಸ್ವ" ಶಬ್ದದಿಂದ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ ಆದರೂ "ಸಯ ಆತ್ಮಾನಮೇವ ಲೋಕಮುವಾಸ್ಮೇ" (ಯಾವನು ಆತ್ಮಶಬ್ದವಾಚ್ಯನಾದ ಭಗವಂತನನ್ನು ಉಪಾಸಿಸುವನೋ) ಈ ಶ್ರುತಿಯ ಪ್ರಕಾರ ಅಮೃತಶಬ್ದವು ಮೋಕ್ಷದ ಏಕದೇಶವಾದ ಅತಿಶಯ ಸುಖರೂಪವಾದುದು ಅಧಿಕರಣದ ಫಲಿತಾರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ ಕಾಮ್ಯಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಸ್ವರ್ಗವು ಲಭಿಸುತ್ತದೆ ಜ್ಞಾನದಿಂದಲೇ ಮೋಕ್ಷವು ಲಭಿಸುತ್ತದೆ ಆದ್ದರಿಂದ ಮೋಕ್ಷವನ್ನು ಇಚ್ಛಿಸುವ ಜಿಜ್ಞಾಸುಗಳು ಕಾಮ್ಯಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ವಿರಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿ ಜ್ಞಾನವನ್ನೇ ಸಂಪಾದಿಸಬೇಕು

"ಓಂ ಕೃತಾತ್ಯಯೇನುಶಯವಾನ್ ದೃಷ್ಟಶ್ರುತಿಭ್ಯಾಮ್ ಓಂ" ಈ ಅಧಿಕರಣದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ "ಶುಭೇನ" ಇತ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ಶುಭಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸಿ ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋದ ಪುರುಷನು ಭುಕ್ತಕರ್ಮದ ಶೇಷದೊಂದಿಗೆ ತಿರುಗಿ ಬರುತ್ತಾನೆ "ಶೇಷೇಣೇಮಂ ಲೋಕಂ, ಭುಕ್ತಶೇಷಾನುಶಯವಾನ್" ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತಿಸ್ತುತಿಗಳಿಂದ ಇದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ ಹಾಗೆಯೇ "ಓಂ ಯಥೇತಮನೇವಂಚ ಓಂ" ಈ ನವಮಾಧಿಕರಣದ ತಾತ್ಪರ್ಯವನ್ನು ತಿಳಿಯತಕ್ಕದ್ದು ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ "ಓಂ

ಚರಣಾದಿತಿ ಚೇನ್ನ ತದುವಲಕ್ಷಣಾರ್ಥಾತಿ ಕಾರ್ಷ್ಣಾಜಿನಿಃ ಓಂ' ಈ ಅಧಿಕರಣ ತಾತ್ಪರ್ಯವನ್ನು ಜ್ಞಾನೇನ್ಯಪ' ಪದದಿಂದ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ ಯಾಕಂದರೆ 'ನಾನ್ಯಃ ವಂಧಾ ಅಯಸಾಯ ಈ ಶ್ರುತಿಯಿಂದ ಜ್ಞಾನದಿಂದರೇ ವರಮ (ಶ್ರೇಷ್ಠವಾದ) ಪದವನ್ನು (ಮೋಕ್ಷವನ್ನು) ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ ಕರ್ಮದಿಂದ ಮೋಕ್ಷವಿಲ್ಲ ಆದರೂ 'ರಮಣೀಯ ಚರಣಾಃ' ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತಿವಿರೋಧ ಬರುತ್ತದೆ ಎಂದರೆ ಹೀಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ ಶುಭೇನ ಕರ್ಮಣಾ ಸ್ವರ್ಗಂ ನಿರಯಂ ಚ ವಿಕರ್ಮಣಾ' ಇಲ್ಲಿ ಸ್ವರ್ಗ ನಿರಯ ಶಬ್ದಗಳು ಉತ್ತಮ ನೀಚ (ಕಟ್ಟಿ) ಜನ್ಮವರವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಯಜ್ಞಾದಿ ಶುಭಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುವವರು ಉತ್ತಮವಾದ ಯೋನಿಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ ದುಷ್ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುವವರು ನೀಚಯೋನಿಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ ಆದ್ದರಿಂದ ಚರಣಶಬ್ದದಿಂದ ಕರ್ಮವನ್ನು ಉಪಲಕ್ಷಣತಯಾ ವಾಚಕತಯಾ ಹೇಳಿರುವುದು ಕೂಡುತ್ತದೆ ಆದ್ದರಿಂದ ವಿರೋಧವಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು

ಓಂ ಅನಿಷ್ಠಾದಿ ಕಾರಿಣಾಮಪಿ ಚ ಶ್ರುತಮ್ ಓಂ' ಈ ಅಧಿಕರಣದ ತಾತ್ಪರ್ಯವನ್ನು "ಕರ್ಮಣಾ ಸ್ವರ್ಗಮ್" ಪದದಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರೆ ಇಲ್ಲಿ ಸ್ವರ್ಗ ಶಬ್ದದಿಂದ ಗಮನಾಗಮನಗಳು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ ಹೀಗಿದ್ದರೂ 'ಅಶುಭಕೃತೋಃ ಶುಭಮನುಷ್ಯಾಯ ಆವರ್ತಂತೇ' ಈ ಶ್ರುತಿಯಿಂದ ಅನಿಷ್ಠಾದಿ ಪಾಪಕರ್ಮಗಳೂ ಕೂಡ ಪಾಪಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಗಮನಾಗಮನವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ ಕೇವಲ ಅದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ಅಧಿಕವಾದ ದುಃಖವನ್ನು ಕೂಡ ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ ಇದನ್ನು ಪ್ರತಿವಾದಿಸಲು ಸಂಯಮನೇ' ಎಂಬ ಸೂತ್ರ ಹೊರಟಿದೆ ಅದರ ತಾತ್ಪರ್ಯವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ ನಿರಯಂ ಚ' ನಿರಯ ಶಬ್ದವು ಯಮಶಾಸನವನ್ನು, ನಿತ್ಯನರಕವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ ಇದು ಉಪಲಕ್ಷಣವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು ಆರೋಹ ಎಂದರೆ ನರಕದಿಂದ ಉತ್ಥಾನವನ್ನು ಕೂಡ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು ನಂತರ "ತೇಶುಭಕೃತಃ" ಈ ಶ್ರುತಿಯಿಂದ 'ವಿಕರ್ಮಣಾ' ಸತ್ಕರ್ಮ ಮಾಡದಿರುವುದರಿಂದ, ನಿಷಿದ್ಧಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದರಿಂದ ನರಕವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ. ಅದಾದ ಮೇಲೆ ಯಾವನೊಬ್ಬನು ಉತ್ಥಾನವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ ಯಾವನೊಬ್ಬನು ನರಕವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ ಎಂಬ ಸೂತ್ರಾರ್ಥವು ಕೂಡುತ್ತದೆ

'ಓಂ ಅಪಿಸಪ್ತ ಓಂ' ಈ ಅಧಿಕರಣದ ತಾತ್ಪರ್ಯವನ್ನು "ನಿರಯಂಚ" ಪದದಿಂದ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ ಇಲ್ಲಿ ನಿರಯ ಶಬ್ದವು ನಿತ್ಯ ಅನಿತ್ಯ ನರಕಪರವಾಗಿರುತ್ತದೆ ಆದರೂ ಕೂಡ 'ರೌರವೋಧಮಹಾಂಶ್ಚೈವ' ಇತ್ಯಾದಿ ಸ್ತುತಿಗಳಿಗನುಸಾರವಾಗಿ ವಿಭಾಗದಿಂದ ನಿತ್ಯ, ಅನಿತ್ಯನರಕಗಳಿರುವುದು ಸಂಭಾವಿತವಾದ್ದರಿಂದ ನಿತ್ಯನರ ಕೋಕ್ತಿಯು ಸಂಭಾವಿತವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು

'ಓಂ ತತ್ರಾಪಿ ಚ ತದ್ವ್ಯಾಪಾರಾದವಿರೋಧಃ ಓಂ' ಈ ಅಧಿಕರಣದ ಮುಧಿತಾರ್ಥವನ್ನು 'ನಿರಯಂಚ' ಪದದಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರೆ ಶ್ರುತಿ ಸ್ತುತಿಗಳಲ್ಲಿ

ಹೇಳಿದ ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ವಿರುದ್ಧಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಸರಕವು ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುತ್ತದ ಭಗವಂತನಿಗೆ ದುಃಖಪ್ರಾಪ್ತಿಯು ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ ಸ್ಥಿತಿ ವಿಫಲತ್ವವೂ ಇಲ್ಲ ಸ್ಥಿತಿ ವೈಫಲ್ಯ ಉಂಟುಮಾಡುವ ಕರ್ಮಗಳಿಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ಭಗವಂತನು ಸರಕದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಕೂಡ ಅವನಿಗೆ ದುಃಖ ಭೋಗಾದಿಗಳಿಲ್ಲ” ಈ ಪ್ರಮಾಣಾನುಸಾರ ದುಃಖಾದಿಗಳಿಲ್ಲದೇ ನಿಯಮನಾರ್ಥವಾಗಿ ಭಗವಂತನ ಇರುವಿಕೆಯು ಅಲ್ಲಿ ಕೂಡುತ್ತದೆಂದು ಭಾವ

‘ಓಂ ವಿದ್ಯಾಕರ್ಮಣೋರಿತಿ ತು ಪ್ರಕೃತತ್ವಾತ್ ಓಂ’ ಈ ಅಧಿಕರಣದ ತಾತ್ಪರ್ಯವನ್ನು ಶುಭೇನಕರ್ಮಣಾ ಸ್ವರ್ಗಂ ಜ್ಞಾನೇ ನೈವ ವರಂ ಪದಮಾ” ಎಂಬ ವದಗಳಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರೆ ಶುಭಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಸ್ವರ್ಗಪ್ರಾಪ್ತಿ - ಜ್ಞಾನದಿಂದಲೇ ಮೋಕ್ಷಪ್ರಾಪ್ತಿ ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದ ಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಸ್ವರ್ಗ, ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಮೋಕ್ಷಹೊಂದುತ್ತಾನಯೋ ಆ ಕಾರಣದಿಂದ ತಯೋಃ” ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ತತ್ ಶಬ್ದದಿಂದ, ಯಾರು ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ತಪಸ್ಸನ್ನು ಮಾಡಿ ಭಗವಂತನನ್ನು ಉಪಾಸಿಸುವರೋ ಯಾರು ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟಾಪೂರ್ತಿಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ ಭಗವಂತನನ್ನು ಉಪಾಸಿಸುವರೋ ಹೀಗೆ ವಿದ್ಯಾಕರ್ಮಮಾರ್ಗಗಳು ಪ್ರಕೃತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಆ ಪರಾಮರ್ಶೆಯು ಕೂಡುತ್ತದೆಂದು ಭಾವವು

‘ಓಂ ನ ತೃತೀಯೇ ತಥೋಪಲಬ್ಧೇಃ ಓಂ’ ಈ ಅಧಿಕರಣದ ತಾತ್ಪರ್ಯವನ್ನು ‘ಮಿಧ್ಯಾಜ್ಞಾನೇನಚ’ ವದದಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರೆ ಮಿಧ್ಯಾಜ್ಞಾನದಿಂದ (ಅಯಧಾರ್ಥ ಜ್ಞಾನದಿಂದ) ಮತ್ತು ವಿರುದ್ಧಕರ್ಮಗಳಿಂದ ತಮಸ್ಸಾಗುತ್ತದೆ ಸುಖಉಂಟಾಗುವದೇ ಇಲ್ಲ ‘ಕೇವಲಂ ಹ್ಯೇವಾತ್ರ ದುಃಖಂ ಭವತಿ” ಶ್ರುತಿಯು ತಿಳಿಸುವಂತ ಕೇವಲ ದುಃಖರೂಪವಾದ ತಮಸ್ಸನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ

“ಓಂ ತತ್ ಸ್ವಾಭಾವಾಪತ್ತಿರುವವತ್ತೇಃ ಓಂ” ಈ ಅಧಿಕರಣ ವಂಚಕಗಳ ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಪಾದಾರ್ಥವನ್ನು ಉಪಸಂಹರಿಸುತ್ತಾರೆ ‘ತಸ್ಮಾತ್’ ಎಂಬುದಾಗಿ ಯಾವ ಕಾರಣದಿಂದ ಕಾಮ್ಯ ಕರ್ಮ ವಿರುದ್ಧಕರ್ಮ ಆಚರಿಸುವವರಿಗೆ, ಅಯಧಾರ್ಥಜ್ಞಾನವುಳ್ಳವರಿಗೆ ನಿತ್ಯಾನಿತ್ಯ ನರಕಗಳು ಉಂಟಾಗುವವೋ, ಆ ಕಾರಣದಿಂದ ಜಿಜ್ಞಾಸುವು ವಿರಕ್ತನಾಗಿ ಅಶುಭಕರ್ಮ, ವಿರುದ್ಧಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಮಾಡದೇ ಇರಬೇಕು ಅಯಧಾರ್ಥಜ್ಞಾನವನ್ನು ಹೊಂದದೇ, ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕ ಉಪಾಸನೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ ಯಧಾರ್ಥಜ್ಞಾನವನ್ನೇ ಸಂಪಾದಿಸಬೇಕು

ಅಣುಭಾಷ್ಯ ವಿವರಣೆಯಲ್ಲಿ

॥ ತೃತೀಯಾಧ್ಯಾಯದ ಪ್ರಥಮ ಪಾದವು ಮುಗಿದುದು ॥

ಸರ್ವಾವಸ್ಥಾ ಪ್ರೇರಕತ್ವ ಸರ್ವರೂಪೇಷ್ಟಭೇದವಾನ್

|| ೨ ||

ಸರ್ವದೇಶೇಷು ಕಾಲೇಷು ಸ ಏಕಃ ಪರಮೇಶ್ವರಃ |

ತದ್ವಕ್ತಿತಾರತಮ್ಯೇನ ತಾರತಮ್ಯಂ ವಿಮುಕ್ತಿಗಮ್

|| ೩ ||

ಭಕ್ತಿವಾದದ ಕೆಲವು ಅಧಿಕರಣಗಳ ತಾತ್ಪರ್ಯವನ್ನು “ಸರ್ವಾವಸ್ಥಾ” ಶಬ್ದದಿಂದ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ ಇಲ್ಲಿ ‘ಪ್ರೇರಕ ಇದು ಸೃಷ್ಟಾದಿ ಉಪಲಕ್ಷ್ಯವಾಗಿದೆ ಸರ್ವಾವಸ್ಥಾ ಶಬ್ದದಿಂದ ಸ್ವಪ್ನ ಮರೆಯಾಗುವಿಕೆ ಜಾಗೃತ ಸುಪ್ತಿ, ಎಚ್ಚರಿಸುವಿಕೆ, ಮೋಹಾವಸ್ಥೆಗಳು ಹೇಳಲ್ಪಡುತ್ತವೆ ಇಲ್ಲಿ ಸ್ವಪ್ನಾವಸ್ಥಾಪ್ರೇರಕ ಎಂಬುವದರಿಂದ ‘ಓಂ ಸಂಧೃ ಸೃಷ್ಟಿರಾಹ ಹಿ ಓಂ’ ಈ ಅಧಿಕರಣದ ತಾತ್ಪರ್ಯವು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿತು ಸ್ವಪ್ನವನ್ನು ಮರೆಮಾಡುವವ ಎಂದು ಹೇಳುವುದರಿಂದ ಓಂ ದರಾಭಿಧ್ಯಾನಾತ್ಪ್ರತಿರೋಹಿತಂ ತತೋ ಹ್ಯಸ್ಯ ಬಂಧವಿವರ್ಯಯೌ ಓಂ” ಅಧಿಕರಣಾರ್ಥವು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿತು ಸುಪ್ತಿ ಅವಸ್ಥಾ ಪ್ರೇರಕ ಎಂಬುವದರಿಂದ ‘ಓಂ ತದಭಾವೋ ನಾಡೀಷು ತತ್ ಶ್ರುತೇರಾತ್ಮನಿಹ ಓಂ’ ಈ ಅಧಿಕರಣದ ತಾತ್ಪರ್ಯವು, ಸುಪ್ತಿಯಿಂದ ಎಚ್ಚರಿಸುವವ ಎಂದು ಹೇಳುವುದರಿಂದ ಓಂ ಅತಃ ಪ್ರದೋದೋನ್ಮಾತ್ ಓಂ’ ಅಧಿಕರಣದ ಅರ್ಥವು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿತು “ಓಂ ಸ ಏವ ಚ ಕರ್ಮಾನುಷ್ಠತಿ ಶಬ್ದವಿಧಿಭಃ ಓಂ’ ಅಧಿಕರಣದ ತಾತ್ಪರ್ಯವನ್ನು ಸರ್ವಾವಸ್ಥಾ” ಶಬ್ದದಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರೆ

ಎಲ್ಲ ಜೀವರ ಸಂಬಂಧಿಯಾದ ಅವಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ “ಸರ್ವಾವಸ್ಥಾ” ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು ಸರ್ವದೇಶೇಷು ಎಂಬಲ್ಲಿಯೂ ಇದನ್ನೇ ತಿಳಿಯಬೇಕು ಹೀಗೆ ಚಿತ್ತಿಉಪನಿಷತ್ತಿನ ಪ್ರಮಾಣಾನುಸಾರವಾಗಿ ಏಕಃ ಸಃ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಪರಮೇಶ್ವರಃ ಎಂಬುದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾತವಾಯಿತು ಹೀಗಿದ್ದರೂ ‘ಪ್ರದರ್ಶಕಸ್ತು ಸರ್ವೇಷಾಮ್” ಇತ್ಯಾದಿ ಪ್ರಮಾಣಾನುಸಾರವಾಗಿ ಆ ಪರಮೇಶ್ವರನೊಬ್ಬನೇ ಎಲ್ಲ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಅವಸ್ಥೆಗಳ ಪ್ರೇರಕನಾಗಿದ್ದಾನೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು

ಮೋಹಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಅವನೇ ಪ್ರೇರಕನೆಂಬುದನ್ನು ‘ಓಂ ಮುಗ್ಧೇರ್ಧ ಸಂಪತ್ತಿಃ ಪರಿಶೇಷಾತ್ ಓಂ” ಎಂಬ ಅಧಿಕರಣದಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಲಾಗಿದೆ

“ಓಂ ನ ನ್ಧಾನತೋಽಪಿ ಪರಸ್ಯೋಭಯಲಿಂಗಂ ಸರ್ವತ್ರಹಿ ಓಂ” ಅಧಿಕರಣಾರ್ಥವನ್ನು ಸರ್ವರೂಪೇಷ್ಟಭೇದವಾನ್” ಎಂಬ ಪದದಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರೆ ಎಲ್ಲ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ, ಎಲ್ಲ ಗತಿಸಿದ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಅಭೇದವುಳ್ಳವನೆಂದು ಅರ್ಥವು ಹೀಗೆ ಎಂಟು ಅಧಿಕರಣಗಳ ತಾತ್ಪರ್ಯವನ್ನು ಹೇಳಿ ಈಗ ‘ಓಂ ಆನೇನ ಸರ್ವಗತತ್ವಮಾಯಾಮಯ ಶಬ್ದಾದಿಭಃ ಓಂ” ಅಧಿಕರಣದ ತಾತ್ಪರ್ಯವನ್ನು “ಸರ್ವದೇಶೇಷು ಕಾಲೇಷು” ಪದಗಳಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರೆ

ಎಲ್ಲ ವಸ್ತುಗಳ ಸೃಷ್ಟಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುವವನು ಎಂದರ್ಥವು ಎಲ್ಲ ದೇಶ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ವಸ್ತುಗಳ ಸೃಷ್ಟಾದಿಕರ್ತನು ಭಗವಂತನೊಬ್ಬನೇ

ಬೇರೊಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಎಂದೇಕೆ ಹೇಳಬೇಕು ? ಎಂದರೆ ಹೇಳುತ್ತಾರ ಸರ್ವೇತಿ" ವರ್ತತೇ ಅವನೊಬ್ಬನೇ ಇರುತ್ತಾನೆಂಬುದನ್ನು ಅನ್ವಯಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಹಾಗೆಯೇ ಏಷಸರ್ವ ಏಷ ಸರ್ವಗತಃ' ಇತ್ಯಾದಿ ಶ್ರುತಿಗಳಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನುಬ್ಬನಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸರ್ವಗತತ್ವವು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ ಭಗವಂತನ ಸರ್ವಗತತ್ವವು ಸೃಷ್ಟಾದಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುವ ಸಲುವಾಗಿಯೇ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು ಇದು ಅನುದ್ರವಿಶ್ವ ನಾಮರೂಪೇ ವ್ಯಾಕರೋತ್" ಶ್ರುತಿಯಿಂದ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ ಸೃಷ್ಟಿಯನಂತರ ಭಗವಂತನು ಆಯಾ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಅವುಗಳಿಗೆ ನಾಮರೂಪಾದಿಗಳನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟನು ಇದು ಜೀವರಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುವುದಿಲ್ಲ ಜೀವರು ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕವಾಗಿದ್ದರೂ ಎಲ್ಲ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದಿರುವುದೇ ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ

"ಓಂ ವೃದ್ಧಿಹ್ರಾಸಭಾಕ್ಷಮಂತರ್ಭಾವಾದುಭಯ ನಾಮಂಜನ್ಮಾದೇವಮ್ ಓಂ" ಈ ಅಧಿಕರಣದ ತಾತ್ಪರ್ಯವನ್ನು ತದ್ವಕ್ತಿತಾರತಮ್ಯೇನ' ಪದದಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರೆ ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ಉತ್ತರಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿದಂತೆ (ಬ್ರಹ್ಮಾದೀನಾಂ ಚ ಸರ್ವೇಷಾಂ ಆನಂದಾದೇಯಧಾಕ್ರಮಮ್) ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳ ಮತ್ತು ಎಲ್ಲ ಇತರ ಜೀವರ ಆನಂದಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ತಾರತಮ್ಯವಿದ್ದೇ ಇದೆ ಈ ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನದ ಉತ್ತರಾರ್ಥ ಶ್ಲೋಕವನ್ನು ಗಣನೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೆ ಇದರ ಅರ್ಥವು ಪರಿಪೂರ್ಣವಾಗುವದಿಲ್ಲ ಬ್ರಹ್ಮಾದಿಗಳ ಮತ್ತು ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಆನಂದದ ತಾರತಮ್ಯವು ಯಧಾಕ್ರಮವಾಗಿ ಮುಕ್ತಿವರ್ಮಂತ ಭಗವಂತನಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿತಾರತಮ್ಯದಿಂದ ಆಗುತ್ತದೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು

ಅಣುಭಾಷ್ಯ ವಿವರಣೆಯಲ್ಲಿ

॥ ತೃತೀಯಾಧ್ಯಾಯದ ದ್ವಿತೀಯ ವಾದವು ಮುಗಿದುದು ॥

ಸಚ್ಚಿದಾನಂದ ಆತ್ಮೇತಿ ಮಾನುಷ್ಯಸ್ತು ಸುರೇಶ್ವರೈಃ ।

ಯಧಾಕ್ರಮಂ ಬಹುಗುಣೈಃ ಬ್ರಹ್ಮಣಾತ್ವಖಿಲೈರ್ಗುಣೈಃ

॥ ೪ ॥

ಉಪಾಸ್ಯಃ ಸರ್ವವೇದೈಶ್ಚ ಸರ್ವೈರಪಿ ಯಥಾಬಲಮ್ ।

ಜ್ಞೇಯೋ ವಿಷ್ಣುರ್ವಿಶೇಷಸ್ತು ಜ್ಞಾನೇಸ್ವಾದುತ್ತರೋತ್ತರಮ್

॥ ೫ ॥

ಉಪಾಸನಾವಾದದ ಅರ್ಥವನ್ನು 'ಸಚ್ಚಿದಾನಂದ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರೆ "ಆನಂದಾದಯಃ ಪ್ರಧಾನಸ್ಯ" ಈ ಅಧಿಕರಣಾರ್ಥವನ್ನು "ಸದಿತಿ" ಎಂದಾಗಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರೆ "ಎಲ್ಲ ವೇದಗಳಿಂದ" ಎಂಬುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಅನ್ವಯಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಎಲ್ಲ ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟ ರೀತಿಯಿಂದ ಸತ್ ಚಿತ್, ಆನಂದ, ಆತ್ಮಾ ಎಂಬುದಾಗಿ ನಾಲ್ಕು ಗುಣಗಳಿಂದ ಮನುಷ್ಯಾಧಿಕಾರಿಗಳಿಂದ ವಿಷ್ಣುವು ಉಪಾಸ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ "ಸತ್" ಇದು ಭಗವಂತನ ನಿರ್ದೋಷತ್ವವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ ಅದು ಜ್ಞಾನ, ಆನಂದಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಮುಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರಿಂದ ಅಪೇಕ್ಷಿತ

ಫಲವಾದ್ದರಿಂದ ಸಚ್ಚಿದಾನಂದ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಭಗವಂತನು ಉಪಾಸ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ
 'ಆತ್ಮಾ' ಎಂಬುದು ಭಗವಂತನ ಸ್ವಾಮಿತ್ವ'ವನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುವುದರಿಂದ
 ಭಗವಂತನನ್ನು 'ಸ್ವಾಮೀ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಸ್ಮರಿಸುವುದು ಅವನ ಪ್ರೀತಿಗೆ
 ಕಾರಣವಾಗುವುದರಿಂದ ಆತ್ಮಾ' ಎಂಬುದಾಗಿ ಕೂಡ ಉಪಾಸನ ಮಾಡಬೇಕು
 ಎಂದು ತಿಳಿಯತಕ್ಕದ್ದು

'ಓಂ ಇತರೇತ್ವರ್ಥನಾಮಾನ್ಯಾತ್ ಓಂ' ಈ ಅಧಿಕರಣಾರ್ಥವನ್ನು
 'ಸುರೇಶ್ವರೈಃ' ಎಂಬ ಪದದಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರೆ ದೇವತೆಗಳಿಂದ ಯಥಾಕ್ರಮವಾಗಿ
 ತಾರತಮ್ಯವನ್ನು ಅತಿಕ್ರಮಿಸದೇ ವಿಷ್ಣುವು ಬಹುಗುಣಗಳಿಂದ ಉಪಾಸ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ
 ಇಲ್ಲಿ ಉಪಾಸನಾದಿ ವಿಶೇಷಗಳನ್ನು ಭಾಷ್ಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ನೋಡಿ ತಿಳಿಯತಕ್ಕದ್ದು
 ಇಲ್ಲಿ ಸಂಕೋಚವಾಗಿ ಹೇಳಿದೆಯೆಂದು ಭಾವವು

"ಓಂ ಆಧ್ಯಾನಾಯ ಪ್ರಯೋಜನಾಭಾವಾತ್ ಓಂ" ಅಧಿಕರಣದ
 ತಾತ್ಪರ್ಯವನ್ನು 'ಬ್ರಹ್ಮಣಾತು' ಶಬ್ದದಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರೆ ಗುಣಗಳಿಂದ
 ಎಂಬುದು ಉಪಲಕ್ಷಣವು ರೂಪಾದಿಗಳಿಂದ ಕೂಡ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು

ಎಲ್ಲ ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ಉಕ್ತವಾದ ರೀತಿಯಿಂದ ಎಲ್ಲ ಗುಣ ರೂಪ,
 ಕ್ರಿಯಾದಿಗಳಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಿಂದ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಭಗವಂತನು ಉಪಾಸ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ
 'ಸರ್ವವೇದಾಂತ ಪ್ರತ್ಯಯಮ್' ಅಧಿಕರಣದ ತಾತ್ಪರ್ಯವನ್ನು 'ಸರ್ವೈರಪಿ'
 ಎಂಬುದಾಗಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರೆ ಎಲ್ಲ - ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಂದ ಅವರವರ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು
 ಅತಿಕ್ರಮಿಸದೇ (ಸ್ವಶಕ್ತ್ಯಾನುಸಾರ) ಎಲ್ಲ ವೇದಗಳಿಂದ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ರೀತಿಯಿಂದ
 ವಿಷ್ಣುವು ತಿಳಿಯಲ್ಪಡುತ್ತಾನೆ

ಪ್ರಜ್ಞಾಂತರ ವೃಧಗ್' ಅಧಿಕರಣದ ತಾತ್ಪರ್ಯವನ್ನು "ವಿಶೇಷಸ್ತು"
 ಎಂಬುದಾಗಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರೆ ಉತ್ತರೋತ್ತರ (ತಮಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚಿನ) ದೇವತೆಗಳ
 ತಾರತಮ್ಯಾನುಗುಣವಾಗಿ ಪರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನ ಅವರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾದ
 ತಾರತಮ್ಯವು ಉಂಟೆಂದು ತಿಳಿಯಲೇಬೇಕು

ಅಣುಭಾಷ್ಯ ವಿವರಣೆಯಲ್ಲಿ

॥ ತೃತೀಯಾಧ್ಯಾಯದ ತೃತೀಯ ಪಾದವು ಮುಗಿದುದು ॥

ಸರ್ವೇಽಪಿ ಪುರುಷಾರ್ಥಾಸ್ಸುಜ್ಞಾನಾದೇವ ನ ಸಂಶಯಃ ।

ನ ಲಿಪ್ಯತೇ ಜ್ಞಾನವಾಂಶ್ಚ ಸರ್ವದೋಷೈರಪಿ ಕ್ವಚಿತ್

॥ ೬ ॥

ಗುಣ ದೋಷೈಸ್ಸುಖಸ್ಯಾಪಿ ವೃದ್ಧಿಹಾಸೌ ವಿಮುಕ್ತಿಗೌ ।

ನೃಣಾಂಸುರಾಣಾಂ ಮುಕ್ತೌತು ಸುಖಂ ಕ್ಲೃಪ್ತಂ ಯಥಾಕ್ರಮಮ್ ॥ ೭ ॥

ಎಲ್ಲ ಅಧಿಕರಣಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನು ಭಾಷ್ಯಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ನೋಡತಕ್ಕದ್ದು ಈ
 ಅಭಿಪ್ರಾಯದಿಂದ "ಓಂ ಪುರುಷಾರ್ಥೋತತ್ಯಬ್ದಾದಿತಿ ಬಾದರಾಯಣಃ ಓಂಃ"

ಈ ಅಧಿಕರಣದ ತಾತ್ಪರ್ಯವನ್ನು “ಸರ್ವೇಷಿ ಎಂಬುದಾಗಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರ ಮೋಕ್ಷ ಸ್ವರ್ಗಾದಿ ಎಲ್ಲ ಪುರುಷಾರ್ಥಗಳು ಜ್ಞಾನದಿಂದಲೇ ಆಗುತ್ತವೆ ಇದರಲ್ಲಿ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಜ್ಞಾನದಿಂದಲೇ ಮೋಕ್ಷವು ಸ್ವರ್ಗಾದಿಗಳು ಕರ್ಮಯುಕ್ತ ಜ್ಞಾನದಿಂದಲೇ ಲಭ್ಯವಾಗುತ್ತವೆ ಜ್ಞಾನವೇ ಮುಖ್ಯ. ಕರ್ಮಾದಿಗಳು ಅಮುಖ್ಯವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು ಓಂ ಸ್ತುತಯೇ ಅನುಮತಿರ್ವಾ ಓಂ ಪ್ರತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಜ್ಞಾನಿಯ ಯಥೇಷ್ಟ ಆಚರಣೆಯು ಹಾಗೆ ಮಾಡತಕ್ಕದ್ದೆಂದು ವಿಧಿಯಲ್ಲಿ ವಿಹಿತವಾದುದಲ್ಲ ಜ್ಞಾನಿಯ ಸ್ತುತಿಗಾಗಿ ಹೇಳಿದ ಜ್ಞಾನಿಯು ಮಾಡುವ ಕರ್ಮಗಳಿಗೆ ಅನುಮತಿಯನ್ನು ನೀಡಲಾಗಿದ ಎಂಬುದು ಸೂತ್ರಾರ್ಥವು

ಅಜ್ಞಾನಿಗಳ ಸತ್ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಅಸತ್ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳಿಗೆ ವಿಶೇಷ ಉಂಟು ಎಂದು ತೋರುತ್ತದೆ ಅದು ಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗೂ ಕೂಡ ಸಮಾನ ಎಂದರೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ ಸ ಲಿಪ್ಯತೇ ಚ ಶಬ್ದವು ಏವ ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ ಅಪರೋಕ್ಷ ಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗೆ ಆಗಾಮಿಕರ್ಮಗಳ ಲೇಪವಾಗುವದಿಲ್ಲ

ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಅಪರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನಿಯು ತಾನು ಮಾಡಿದ ಪಾವಕರ್ಮಗಳಿಂದ ಮನುಷ್ಯ ಲೋಕದಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ, ಪರಲೋಕದಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ ಲೇಪವನ್ನು ಹೊಂದುವುದಿಲ್ಲ ಅಶುಚಿತ್ವ, ನರಕಾದಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದುವುದಿಲ್ಲ ಅಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗೆ ಎಲ್ಲದೋಷಗಳ ಲೇಪವಿರುವವು ಇಲ್ಲವೆಂದಲ್ಲ ಈ ಪ್ರಕಾರದಿಂದ ಓಂ ಕಾಮಕಾರೇಣ ಚೈಕೇ ಓಂ” ಎಂಬುದರ ಮೂಲಾರ್ಥವು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿತು ಹೀಗೆ ಹೇಳುವುದರಿಂದ “ತದಧಿಕಮಃ” ಇದರ ಪಾನರುಕ್ತವಿಲ್ಲ ಅಲ್ಲಿಕೂಡ ಅಪರೋಕ್ಷ ಜ್ಞಾನಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಪಾಪಗಳ ಲೇಪವನ್ನು ಹೇಳಿಲ್ಲ ಎಂದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನಿಗಳಿಂದ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ ಪಾಪಗಳಿಂದ ತಮ್ಮ ಜ್ಞಾನದಫಲವು ಕುಂಠಿತವಾಗುವದಿಲ್ಲವೆಂದು ತಾತ್ಪರ್ಯವು

ಇಲ್ಲಿ ಕರ್ಮಗಳು ಪ್ರತಿಬಂಧಕವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಮೋಕ್ಷ ಹೇಗೆ ? ಎಂಬ ಶಂಕೆಯನ್ನು ನಿವಾರಿಸುವದಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಪೂರ್ವತನ ಕರ್ಮಗಳ ವಿನಾಶ ಉತ್ತರ ಕರ್ಮಗಳ ನಿರ್ಲೇಪವು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ

ಇದನ್ನೇ ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ - “ಜ್ಞಾನೋತ್ತರ ಕಾಲೀನ ಪಾಪಗಳ ಲೇಪವು ಇರುವುದಿಲ್ಲ ಅಶುಚಿತ್ವಾದಿ ದೋಷಗಳೂ ಉಂಟಾಗುವುದಿಲ್ಲ ಜ್ಞಾನವು ಬಂದಮೇಲೆ ಮುಕ್ತಿಯು ನಿಯಮೇನ ಆಗುತ್ತದೆ” ಎಂಬುದಾಗಿ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ

ಜ್ಞಾನದಿಂದ ದೋಷಗಳ ಲೇಪವು ಆಗುವುದಿಲ್ಲವೆಂದಾದರೆ, ಅಸತ್ಪ್ರವೃತ್ತಿ ವಿಶೇಷ ಉಂಟೆಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಹೇಗೆ ? ಯಾವುದು ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಪಾದಿತವಾಗಿದೆಯೋ ಆ ವಿಷಯದಿಂದ ಮೋಕ್ಷವು ಆಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಓಂ ವಿದ್ವೇವತು ಸಿದ್ಧಾರಣಾತ್ ಓಂ' ಈ ಸೂತ್ರದಲ್ಲಿ ಜ್ಞಾನದಿಂದಲೇ ಮೋಕ್ಷವು ಸಾಧ್ಯವೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದ ಸ್ವರ್ಗಾದಿಗಳನ್ನು ಪುರುಷಾರ್ಥಾಧಿಕರಣದಲ್ಲಿ ಮೋಕ್ಷವು ಜ್ಞಾನಸಾಧ್ಯವೆಂದು ಸಮರ್ಥಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಸತ್ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಿಲ್ಲ ಯಾವ ಜ್ಞಾನಿಗೆ ಸ್ವರ್ಗಾದಿಗಳ ಅಪೇಕ್ಷೆ ಇದಯೋ ಆ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಅಭಾವ ಪ್ರಸಂಗವಿರುತ್ತದೆ ಎಂದರೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ ಗುಣದೋಷ್ಯಃ ಎಂಬುದಾಗಿ

ಇಲ್ಲಿ ಗುಣದೋಷ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಸತ್ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಅಸತ್ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳು ಹೇಳಲ್ಪಡುತ್ತವೆ ಜ್ಞಾನಾನಂತರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳು ಎಂದರ್ಥವು ಆದ್ದರಿಂದ ಅವಧಾರಣಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು ಸತ್, ಅಸತ್ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳಿಂದ ಜ್ಞಾನಿಗಳಿಂದ ಭೋಗ್ಯವಾದ ಸುಖಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶಿಷ್ಟಮುಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ವೃದ್ಧಿಹ್ರಾಸಾದಿಗಳು ಉಂಟಾಗುತ್ತವೆ ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಜ್ಞಾನವು ಬಂದಮೇಲೆ ಆಗತಕ್ಕ ಅಸತ್ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಹೊಂದತಕ್ಕ ಸುಖಕ್ಕೆ ಹ್ರಾಸವಾಗುತ್ತದೆ ಸರಕಾದಿಗಳ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯು ಆಗುವದಿಲ್ಲ ಸತ್ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಸುಖಕ್ಕೆ ವೃದ್ಧಿಯು ಆಗುತ್ತದೆ ಸ್ವರ್ಗಾದಿಗಳು ಕೂಡ ಆಗುವದಿಲ್ಲವೆಂದಲ್ಲ ಅಲ್ಲಿಕೂಡ ದೋಷವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ 'ನೃಣಾಮ್' ಎಂದು ಗುಣೈಃ' ಇತ್ಯಾದಿಗಳು ಅನುಸರಿಸಿ ಬರುತ್ತವೆ ಇಲ್ಲಿ ಹ್ರಾಸವೆಂದರೆ ಸುಖದ (ಅನಭಿವ್ಯಕ್ತಿ) ವ್ಯಕ್ತವಾಗದಿರುವಿಕೆ ಎಂದರ್ಥವು ವೃದ್ಧಿವೆಂದರೆ ಸುಖದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು

ಆವರಣಗಳಿಲ್ಲದಿರುವುದರಿಂದ ಮೋಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಸುಖದ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಹೇಗೆ ಆಗುವದಿಲ್ಲ ' ಎಂದು ಆವರಣಗಳು ಎರಡು ವಿಧವಾಗಿವೆ ಮೊದಲನೆಯದು ಈಶ್ವರೇಚ್ಛಾ ರೂಪವಾದುದು ಎರಡನೆಯದು ಪ್ರಕೃತಿರೂಪವಾದುದು ಈ ಪ್ರಕೃತಿರೂಪ ಆವರಣವು ಮುಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ ಮೊದಲನೆಯದು ಇದ್ದೇ ಇರುತ್ತದೆ ಅದು ಅವರೋಕ್ಷಜ್ಞಾನವು ಬಂದ ಮೇಲೆ ಪಾಪವನ್ನು ನಿಮಿತ್ತಮಾಡಿ ಅನಂದಾನುಭವವನ್ನು ಪ್ರತಿಬಂಧಿಸುತ್ತದೆ ಎಂದಾಗಿ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ 'ಅಜೇ ದ್ವೇ ಪ್ರಕೃತೀ ದುಷ್ಟೇ ಮೋಕ್ಷೇ' ಎಂದು ಹೇಳಿರುವುದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಮರಿಸಬಹುದು

ಇದರಿಂದ ಯಾವುದನ್ನು ಮುಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾನೋ ಅದೇ ಅವನ ಸ್ವರೂಪವೆಂಬ ಮಾತನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿದಂತೆ ಆಯಿತು 'ಸ್ವರೂಪಾಚ್ಛಾದಿಕವನ್ನು ನಾಶಮಾಡಿ ಪರಮಾಚ್ಛಾದಿಕವನ್ನು ಅಪಸರಣಮಾಡಿ (ದೂರಮಾಡಿ) ಪುರುಷೋತ್ತಮನಾದ ಭಗವಂತನು ಮೋಕ್ಷಪದವಿಯನ್ನು ದಯಪಾಲಿಸುತ್ತಾನೆ ಈ ಶ್ರುತಿಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಅಲೌಕಿಕವಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಬಹುದು

ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಅಸತ್ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯು ಇರುತ್ತದೆ ಹಾಗಿರುವಾಗ, ಆ ನಿಮಿತ್ತಕವಾದ ಹ್ರಾಸಾದಿಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಬೇಕು ಈ ರೀತಿ ಆಗಲಾರದು ಹೀಗೆ ಆಗುವುದಾದರೆ ಇವರು ಇವರಿಗಿಂತ ಕಡಿಮೆಯವರು ಇವರು ಇವರಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನವರು,

ಇವರು ಇವರಿಂದ ನಮರು ಎಂಬ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ವ್ಯವಹಾರವು ಲೋಪವಾಗುವ ಪ್ರಸಂಗ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ ಅಲ್ಲದೇ ಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ ಅಪ್ರಾಮಾಣ್ಯ ಪ್ರಸಂಗವೂ ಬರುತ್ತದೆ ಸ್ವರೂಪವನ್ನವೇಕ್ಷಿಸಿ ಈ ವ್ಯವಹಾರವು ಇಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಬೇಕು ಹಾಗಿದ್ದರೆ ಆನಂದಾನುಭವ ತಾರತಮ್ಯವು ದೊರೆಯುವದಿಲ್ಲ ಎಂದರೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ "ಸುರಾಣಾಮ್" ಎಂದು "ಸುರಾಣಾಮ್ ತು" ಎಂದಾಗಿ ಹೇಳುವಲ್ಲಿ "ತು" ಶಬ್ದವು ಮನುವ್ಯವೇಕ್ಷಯಾ ವಿಶೇಷವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ ಮುಕ್ತರಾದ ದೇವತೆಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷಉಂಟು ಯಥಾಕ್ರಮವಾದ ತಾರತಮ್ಯವನ್ನು ಅತಿಕ್ರಮಿಸದೇ ಕ್ಷಪ್ತವಾದ ಸುಖವು ಅಭಿವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ ಹ್ರಾದಿಗಳು ಆಗುವದಿಲ್ಲ ಹೀಗೆ ತಿಳಿಯಬೇಕು ಅಸತ್ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಿಂದ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಮನುಷ್ಯರ ಹಾಗೆ ಮುಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಸುಖಕ್ಕೆ ಹ್ರಾಸವು ಆಗುವದಿಲ್ಲ ಹಾಗಾಗುವುದಾಗಿದ್ದರೆ ಆನಂದಾದಿ ಅನುಭವದಲ್ಲಿ ವೃತ್ತಾಸ ಮತ್ತು ತನ್ಮೂಲಕ ತಾರತಮ್ಯಾದಿಗಳು ಇಲ್ಲದೇ ಹೋದೀತು ಆದರೆ ಮುಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಯಥಾಕ್ರಮವಾದ ಸುಖವು ಕ್ಷಪ್ತವೇ ಆಗಿರುತ್ತದೆ ಯಾರಲ್ಲಿ ಯಾವ ಗುಣಗಳಿವೆಯೋ ಅವರ ಅಸತ್ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಹ್ರಾದಿಗಳು ಉಂಟಾಗುವದಿಲ್ಲ ಹಾಗಾದರೆ ಅವರ ಅಸತ್ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಏನೂ ಹಾನಿ ಇಲ್ಲವೆಂಬ ಪ್ರಸಂಗ ಉಂಟಾಗುತ್ತದೆ ಅಂದರೆ ಕ್ಷಪ್ತವಾದದ್ದು ಹಾನಿಯಾಗದಿದ್ದರೂ ಸ್ವಯೋಗ್ಯತಾ ಪೂರ್ತಿಯಾಗಲು ಎಷ್ಟು ಸಾಧನ ಅನುಷ್ಠಾನ ಮಾಡಬೇಕೋ ಅದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಯೋಗ್ಯತೆಗೆ ಮೀರಿ ಅನುಷ್ಠಿತವಾದ ಸಾಧನದಿಂದ ಪ್ರಸಕ್ತವಾದ ಪರಾನಂದಾದಿಗಳು ಅಸತ್ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ವಿಶೇಷದಿಂದ ಉಂಟಾಗುವದಿಲ್ಲ

ಅನುವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ ತಮಗಿಂತ ಉತ್ತಮರಾದವರ ಹೆಂಡತಿಯರ ಸ್ವೀಕಾರದಿಂದ ಚಂದ್ರ ಸುಗ್ರೀವರಿಗೆ ಅವರು ಹೊಂದಬೇಕಾದ ಸುಖವಾಗಲೀ, ಕ್ಷಪ್ತವಾದ ಸುಖಕ್ಕೆ ಹಾನಿಯಾಗಲೀ ಆಗಲಿಲ್ಲ ಇದು ಬ್ರಹ್ಮದೇವರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಇತರ ದೇವತೆಗಳ ವಿಷಯವು ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಿಗೆ ಅಸತ್ ಪ್ರವೃತ್ತಿಗಳೇ ಇಲ್ಲದ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಹೊಂದಬೇಕಾದ ಸುಖಕ್ಕೆ ಕೂಡ ಹಾನಿಯಾಗುವದಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು

ಅಣುಭಾಷ್ಯ ವಿವರಣೆಯಲ್ಲಿ

|| ತೃತೀಯಾಧ್ಯಾಯದ ಚತುರ್ಥಪಾದವು ಮುಗಿದುದು ||

ವಿಷ್ಣುಬ್ರಹ್ಮ ತಥಾಽದಾತೇತ್ಯೇವಂ ನಿತ್ಯಮುಪಾಸನಮ್ |

ಕಾರ್ಯಮಾಪದ್ಯಪಿ ಬ್ರಹ್ಮ ತೇನ ಯಾತ್ಯಪರೋಕ್ಷತಾಮ್

|| ೧ ||

ಪ್ರಾರಬ್ಧಕರ್ಮಣೋನ್ಯಸ್ಯ ಜ್ಞಾನಾದೇವ ಪರಿಕ್ಷಯಃ |

ಅನಿಷ್ಟಸ್ಯೋಭಯಸ್ಯಾಪಿ ಸರ್ವಸ್ಯಾನ್ಯಸ್ಯ ಭೋಗತಃ

|| ೨ ||

ಈ ಪಾದಾರ್ಥವನ್ನು ಸಂಕೋಚಮಾಡಿ "ವಿಷ್ಣು"ಪದದಿಂದ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ

ಓಂ ಬ್ರಹ್ಮದೃಷ್ಟಿರುತ್ಕರ್ಷಾತ್ ಓಂ” ಅಧಿಕರಣಾರ್ಥವನ್ನು ವಿಷ್ಣುಬ್ರಹ್ಮ, ಎಂಬುದಾಗಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರೆ ಬ್ರಹ್ಮನು (ವಿಷ್ಣುವು) ಎಲ್ಲ ಗುಣಗಳಿಂದ ಪೂರ್ಣನು

‘ಓಂ ಆತ್ಮೇತಿ ತೂಪಗಚ್ಛಂತಿ ಗ್ರಾಹಯಂತಿ ಚ ಓಂ” ಈ ಅಧಿಕರಣಾರ್ಥವನ್ನು ‘ತಥಾಸ್ವದಾತಾ’ ಶಬ್ದದಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರೆ ಆದಾತಾ ಎಂದರೆ ‘ಸ್ವಾಮೀ’ ಎಂದರ್ಥವು

‘ಓಂ ಆವೃತ್ತಿರಸಕ್ತದುವದೇಶಾತ್ ಓಂ” ಈ ಅಧಿಕರಣಾರ್ಥವನ್ನು ‘ಇತ್ತೇವಮ್’ ಎಂಬುದಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದ ಉಪಾಸನೆಯನ್ನು ಆವೃತ್ತಿನಲ್ಲಿ. ಪ್ರಾಧಿಕಳುಂಟಾದಆವತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಮಾಡಬೇಕು ವಿಷ್ಣುವಾಸನೆಯನ್ನು ಅದರಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ನಿರಂತರವಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕಾದುದು ಅವಶ್ಯ ಕರ್ತವ್ಯವೆಂದು ಹೇಳಿ ಫಲವನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮತೇನ’ ಎಂಬುದಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ ಈ ಉಪಾಸನೆಯಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮನ ನಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರವಾಗುತ್ತದೆ

ಓಂ ತದಧಿಗಮ ಉತ್ತರಪೂರ್ವಾಘಯೋರಶ್ಲೇಷವಿನಾಶೌ ತದ್ವೃಪದೇಶಾತ್ ಓಂ” ಈ ಅಧಿಕರಣದ ತಾತ್ಪರ್ಯವನ್ನು “ಪ್ರಾರಬ್ಧಕರ್ಮಣಃ” ಎಂಬುದಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ ಪ್ರಾರಬ್ಧಕರ್ಮದ ದೆಶೆಯಿಂದ ಅನ್ಯವಾದ ಅಪ್ರಾರಬ್ಧಕರ್ಮದ ಪುಣ್ಯಪಾಪಗಳೆರಡೂ ಅನಿಷ್ಟಗಳೇ ಆಗಿವೆ ವಾವವು ಸರ್ವಧಾ ಅನಿಷ್ಟವೇ ಕಾಮ್ಯಪುಣ್ಯವು ಕೂಡ ಎರಡು ವಿಧವಾಗಿದೆ ಇಷ್ಟ ಮತ್ತು ಅನಿಷ್ಟ ಇದರಲ್ಲಿ ಅನಿಷ್ಟವಾದಕಾಮ್ಯಪುಣ್ಯ ವಾಪಗಳೆರಡೂ ಜ್ಞಾನದಿಂದಲೇ ನಾಶವಾಗುತ್ತವೆ

‘ಓಂ ಭೋಗೇನಪ್ರತಿತರೇ ಕ್ಷವಯಿತ್ವಾ ಅಥ ಸಂವತ್ಸರೇ ಓಂ” ಈ ಸೂತ್ರದ ಅನುವಾದವನ್ನು ‘ಸರ್ವನ್ಯಾನ್ಯಸ್ಯ’ ಪದದಿಂದ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ ‘ಅನ್ಯಸ್ಯ’ ಪದವನ್ನು ಆವೃತ್ತಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು ಪ್ರಾರಬ್ಧವ್ಯತಿರಿಕ್ತವಾದ ಎಲ್ಲ ಪುಣ್ಯಪಾಪ ರೂಪಪ್ರಾರಬ್ಧಕರ್ಮಗಳ ಹಾಗೆಯೇ ಅನಿಷ್ಟಕಾಮ್ಯ ವ್ಯತಿರಿಕ್ತವಾದ ಕರ್ಮಗಳ, ಇಷ್ಟಕಾಮ್ಯಗಳ ನಾಶವು ಭೋಗದಿಂದ ಆಗುತ್ತದೆ

ಇಷ್ಟಕಾಮ್ಯವು ಕೂಡ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ನಾಶವಾಗುವುದಾದರೆ, ಜ್ಞಾನವು ಇಷ್ಟ ಫಲವನ್ನು ನಾಶಮಾಡುವ ಪ್ರಸಂಗವು ಬರುವುದರಿಂದ ಪುರುಷಾರ್ಥವೆನಿಸದೇ- ಹೋದಿತು ಪ್ರಾರಬ್ಧವು ಜ್ಞಾನದಿಂದ ನಾಶವಾದರೆ ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಮಾಡಿದ ಬ್ರಹ್ಮೋಪದೇಶಗಳು ಗಾಳಿ ಮಾತೇ ಆದಾವು ಜ್ಞಾನಿಗಳಿಗೆ ಪೂರ್ವಪುಣ್ಯವು ಜ್ಞಾನ ಹೇತುವಾಗಿಯೂ ನಂತರದ ಪುಣ್ಯವು ಮುಕ್ತಿಯ ಅನುಪ್ರವೇಶಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತದೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಅಣುಭಾಷ್ಯ ವಿವರಣೆಯಲ್ಲಿ

॥ ಚತುರ್ಥಾಧ್ಯಾಯದ ಪ್ರಥಮ ಪಾದವು ಮುಗಿದುದು ॥

ಉತ್ತರೇಷೂತ್ತರೇಷ್ಟೇವಂ ಯಾವದ್ವಾಯುಂ ವಿಮುಕ್ತಿಗಾಃ ।

ಪ್ರವಿಶ್ಯ ಭುಂಜತೇ ಭೋಗಾಂಸ್ತದಂತರ್ಬಹಿರೇವ ವಾ ॥ ೩ ॥

ವಾಯುರ್ವಿಷ್ಣುಂ ಪ್ರವಿಶ್ಯೈವ ಭೋಗಾಂಶ್ಚೈವೋತ್ತರೋತ್ತರಮ್ ।

ಉತ್ಕಮ್ಯ ಮಾನುಷಾ ಮುಕ್ತಿಂ ಯಾಂತಿ ದೇಹಕ್ಷಯಾತ್ಸುರಾಃ ॥ ೪ ॥

ಈ ವಾದದ ಅರ್ಥವನ್ನು 'ಉತ್ತರೇಷು' ಇತ್ಯಾದಿ ವದಗಳಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರೆ 'ಓಂ ವಾಙ್ಮನಃ ದರ್ಶನಾತ್ ಶಬ್ದಾಚ್ಚ ಓಂ' ಈ ಅಧಿಕರಣದ ತಾತ್ಪರ್ಯವನ್ನು ಉತ್ತರೇಷೂತ್ತರೇಷು' ವದದಿಂದ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ ವಿಶಿಷ್ಟ ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಹೋಗುವ ಅವರರಾದ ದೇವತೆಗಳು ತಮ್ಮ ಬಿಂಬಭೂತರಾದ ಉತ್ತಮರಾದ ಭೂತಾಭಿಮಾನಿಗಳಲ್ಲಿ ಲಯಹೊಂದಿ ನಂತರ ಅವರನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಅವರು ತಮಗಿಂತ ಉತ್ತಮರಾದವರಲ್ಲಿ ಲಯಹೊಂದಿ ಕ್ರಮೇಣ ವಾಯುದೇವರ ವರೆಗೆ ಲಯ ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ ವಾಯು ಎಂದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ವರ್ಯಂತ ಉತ್ತಮರಲ್ಲಿ ಕ್ರಮಾತ್ ಲಯಹೊಂದಿ ಅವರಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಅವರೊಳಗೆ ಅಥವಾ ಸ್ವೋತ್ತಮರ ಒಳಗೆ ಅಥವಾ ಹೊರಗೆ ಇದ್ದು ಸುಖಾದಿಗಳನ್ನು ಭೋಗಿಸುತ್ತಾರೆ ಓಂ ಸೋಽಧರ್ಮೇ ತದುಪಗಮಾದಿಭ್ಯಃ ಓಂ' ಈ ಅಧಿಕರಣದ ತಾತ್ಪರ್ಯವನ್ನು ವಾಯುರ್ವಿಷ್ಣುಂ ಪ್ರವಿಶ್ಯ ಎಂಬುದಾಗಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರೆ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರು ವಿಷ್ಣುವಿನಲ್ಲಿ ಲಯಹೊಂದಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಭಿನ್ನವಾದ ಭೋಗಗಳನ್ನು ಭೋಗಿಸುತ್ತಾರೆ ಓಂ ಅವಿಭಾಗೋ ವಚನಾತ್ ಓಂ' ಈ ಅಧಿಕರಣದ ತಾತ್ಪರ್ಯವನ್ನು 'ಭೋಗಾಂಶ್ಚೈವೋತ್ತರೋತ್ತರಮ್' ಎಂಬುದಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ ಅವರಿಂದ ಭೋಗಿಸಲ್ಪಡುವ ಆನಂದಾದಿ ಭೋಗಗಳು. ವಿಷಯಾನುಭವಗಳು ತಾರತಮ್ಯಾನುಸಾರವಾಗಿ (ತರತಮ ಭಾವದಿಂದ) ಭಗವಂತನ ಅಧೀನವಾಗಿಯೇ ಆಗುತ್ತವೆ

ಓಂ ತದೋಕೋಗ್ರಜ್ಜಲನಂ ತತ್ಪ್ರಕಾಶಿತದ್ವಾರೋ ವಿದ್ಯಾಸಾಮರ್ಥ್ಯಾತ್ ತತ್ಶೇಷಗತ್ಯನು ಸ್ತುತಿಯೋಗಾಚ್ಚಹಾರ್ದಾನುಗೃಹೀತಃ ಶತಾಧಿಕಯಾ ಓಂ' ಈ ಅಧಿಕರಣದ ತಾತ್ಪರ್ಯವನ್ನು 'ಉತ್ಕಮ್ಯ ಮಾನುಷಾ ಮುಕ್ತಿಂ ಯಾಂತಿ' ಪದಗಳಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರೆ ಮನುಷ್ಯರು ಚರಮಶರೀರದಿಂದ (ಕೊನೆಯ ಶರೀರದಿಂದ) ಹೃದಯದ ಅಗ್ರಭಾಗವು ಪ್ರಕಾಶಿತವಾಗಿ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದ ಉತ್ಕಮಣವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಲಿಂಗಭಂಗರೂಪವಾದ ಮುಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ

ಅಣುಭಾಷ್ಯ ವಿವರಣೆಯಲ್ಲಿ

॥ ಚತುರ್ಥಾಧ್ಯಾಯದ ದ್ವಿತೀಯ ಪಾದವು ಮುಗಿದುದು ॥

ಅರ್ಚಿರಾದಿ ಪಧಾವಾಯುಂ ಪ್ರಾವೃತೇನ ಜನಾದನಂ ।

ಯಾಂತ್ಯುತ್ತಮಾ ನರೋಚ್ಚಾದ್ಯಾಬ್ರಹ್ಮಲೋಕಾತ್ ಸಹಾಮುನಾ ॥ ೫ ॥

ಓಂ ಅರ್ಚಿರಾದಿನಾ ತತ್ಪ್ರಧಿತೇಃ ಓಂ ಇತ್ಯಾದಿ ಆರು ಅಧಿಕರಣಗಳನ್ನು 'ಅರ್ಚಿರಾದಿ ಪಧಾವಾಯುಂ' ಈ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರೆ

ಮುಕ್ತಿಯೋಗ್ಯರಾದ ಉತ್ತಮಜೀವರು ಮೊದಲು ಹೇಳಿದಂತೆ ಉತ್ಕೃಷ್ಟಮಣಾ ನಂತರದಲ್ಲಿ ಅರ್ಚಿರಾದಿ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಭಾರತೀವತಿಗಳಾದ ವಾಯುದೇವರನ್ನು ಹೊಂದಿ ಆ ವಾಯುದೇವರಿಂದ ಕೂಡಿ ಕಾರ್ಯಬ್ರಹ್ಮದೇವರನ್ನು ಹೊಂದಿ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕದಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತಾರೆ ಇವರು ಪ್ರತೀಕಾಲಂಬನರಸಿಸುತ್ತಾರೆ (ಪ್ರತೀಕದಲ್ಲಿ ಭಗವಂತನ ಉಪಾಸನೆ ಮಾಡುವವರು ಎಂದರ್ಥವು)

ಅಪ್ರತೀಕಾಲಂಬನರು (ಪ್ರಾವೃತ್ತೋಪಾಸಕರು) ಅರ್ಚಿರಾದಿ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ವಾಯುದೇವರನ್ನು ಹೊಂದಿ ಅವರಿಂದ ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಬ್ರಹ್ಮದೇವರನ್ನು ಹೊಂದಿ ಕಾರ್ಯಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತಾರೆ ಈ ಇಬ್ಬರೂ ಲಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮದೇವರ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕದಿಂದ ಹೊರಟು ಬ್ರಹ್ಮದೇವರಿಂದ ಸಹಿತರಾಗಿ ಮುಕ್ತಿಪ್ರದನಾದ ವಾಸುದೇವನನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ

ನಾಕಾಂಕ್ಷಾಣಿ ವಾಕ್ಯಾನಿ ಅರ್ಥಪ್ರತಿಪಾದಕಾನಿ ಭವಂತಿ" ನ್ಯಾಯದಂತ ಯೋಗ್ಯವಾದ ಅದ್ವೈತಾರ ಮಾಡಿಕೊಂಡಾಗ ವಾಕ್ಯಗಳು ಸರಿಯಾದ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತವೆ ಆದ್ದರಿಂದ ಅಧ್ಯಾಹಾರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವದು ದೋಷವೆನಿಸದು

ಅಣುಭಾಷ್ಯ ವಿವರಣೆಯಲ್ಲಿ

॥ ಚತುರ್ಥಾಧ್ಯಾಯದ ತೃತೀಯ ಪಾದವು ಮುಗಿದುದು ॥

ಯಥಾಸಂಕಲ್ಪ ಭೋಗಾಂಶ್ಚ ಚಿದಾನಂದ ಶರೀರಿಣಃ ।

ಜಗತ್ಸೃಷ್ಟ್ಯಾದಿ ವಿಷಯಂ ಮಹಾಸಾಮರ್ಥ್ಯಮಪಿ ಋತೇ ॥ ೬ ॥

ಯಥೇಷ್ಟ ಶಕ್ತಿಮಂತಶ್ಚ ವಿನಾಸ್ವಭಾವಿಕೋತ್ತಮಾನ್ ।

ಅನನ್ಯವಶಗಾಶ್ಚೈವ ವೃದ್ಧಿಹ್ರಾಸ ವಿವರ್ಜಿತಾಃ ।

ದುಃಖಾದಿರಹಿತಾ ನಿತ್ಯಂ ಮೋದಂತೇ ಅವಿರತಂ ಸುಖಮ್ ॥ ೭ ॥

ಪೂರ್ಣಪ್ರಜ್ಞೇನ ಮುನಿನಾ ಸರ್ವಶಾಸ್ತ್ರಾರ್ಥ ಸಂಗ್ರಹಃ ।

ಕೃತೋಯಂ ಪ್ರೀಯತಾಂ ತೇನ ವರಮಾತ್ಮಾ ರಮಾಪತಿಃ ॥ ೮ ॥

ನಮೋನಮೋಶೇಷದೋಷ ದೂರ ಪೂರ್ಣಗುಣಾತ್ಮನೇ ।

ವಿರಿಂಚಿ(ಚ)ಶರ್ವ ಪೂರ್ವೇಡ್ಯ ವಂದ್ಯಾಯ ಶ್ರೀವರಾಯತೇ ॥ ೯ ॥

ಇಲ್ಲಿ ಈ ಪಾದದ ಕೆಲವು ಅಧಿಕರಣಗಳ ತಾತ್ಪರ್ಯವನ್ನು "ಯಥಾಸಂಕಲ್ಪ ಭೋಗಾಂಶ್ಚ" ಇತ್ಯಾದಿ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ.

‘ಓಂ ಸಂಪದ್ವಾವಿಹಾಯ ಸ್ವೇನ ಶಬ್ದಾತ್ ಓಂ’ ಹಾಗೂ “ಓಂ ಸಂಕಲ್ಪಾದೇವ ಚ ತತ್ ಶ್ರುತೇಃ ಓಂ” ಈ ಅಧಿಕರಣಗಳ ತಾತ್ಪರ್ಯವನ್ನು ‘ಯಥಾ’ ಎಂಬುದಾಗಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರ ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಇರುವ ಮುಕ್ತರು ವಿಷ್ಣುವಿನ ಇಚ್ಛಾನುಸಾರಿಯಾದ ಭೋಗಗಳನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾರೆ

ಓಂ ಚಿತಿಮಾತ್ರೇಣ ತದಾತ್ಮಕತ್ವಾದಿತ್ಯುಡುಲೋಮಿಃ ಓಂ” ಇದರ ತಾತ್ಪರ್ಯವನ್ನು ಚಿದಾಸಂದ’ ಪದದಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರ ಚಿದಾಸಂದ ಶರೀರವುಳ್ಳವರು ಎಂದರ್ಥವು ಏವ ಶಬ್ದದಿಂದ ಅಪ್ರಾಕೃತ ಶರೀರವುಳ್ಳವರೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು

ಓಂ ಜಗದ್ವ್ಯಾಪಾರವರ್ಜಮ್ ಓಂ’ ಈ ಅಧಿಕರಣಾರ್ಥವನ್ನು “ಜಗತ್ ಸೃಷ್ಟಾದಿ’ ಪದದಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರ ಜಗತ್ತಿನ ಮುಕ್ತವರ್ಗದ ಸೃಷ್ಟಿ ಸ್ಥಿತ್ಯಾದಿ ಕರ್ತೃತ್ವ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ನಾಮಾರ್ಥವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮುಕ್ತರಾದ ತಮಗಿಂತ ಕಡಿಮೆಯಪದಾದ (ಅವರರಾದ) ಜೀವರನ್ನು ನಿಯಮಿಸುವುದೇ ಮೊದಲಾದ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತಾರೆ

ಓಂ ಅತ ಏವ ಚಾನನ್ಯಾಧಿಪತಿಃ ಓಂ’ ಈ ಅಧಿಕರಣಾರ್ಥವನ್ನು ಏನಾ ಶಬ್ದದಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರ ಮುಕ್ತರು ಸ್ವಭಾವತಃ ತಮಗಿಂತ ಉತ್ತಮರಾದ ವಿಷ್ಣು, ದೇವತ, ಗುರುಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಇತರರ ಪರರಾಗುವದಿಲ್ಲ ತಮ್ಮ ಸಮಾನರಾದವರ ಅಧೀನರೂ ಆಗುವದಿಲ್ಲ ಓಂ ಸ್ಥಿತಿಮಾಹ ದರ್ಶಯತತ್ತ್ವದಂ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷಾನುಮಾನೇ ಓಂ’ ಈ ಅಧಿಕರಣದ ತಾತ್ಪರ್ಯವನ್ನು ವೃದ್ಧಿಹ್ರಾಸ ಇತ್ಯಾದಿ ಪದಗಳಿಂದ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಾರ ವಿಷಯ ಭೋಗಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರೂ ಕೂಡ ಅವರು ಚಿಂತಾ ದುಃಖ ಆಲಸ್ಯಾದಿ ದೋಷರಹಿತರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ ವೃದ್ಧಿಹ್ರಾಸಾದಿಗಳಿಲ್ಲದೇ ಏಕಪ್ರಕಾರವಾದ ಆನಂದವುಳ್ಳವರೆಂದರ್ಥವು

ಓಂ ಅನಾವೃತ್ತಿಃ ಶಬ್ದಾತ್ ಅನಾವೃತ್ತಿಃ ಶಬ್ದಾತ್ ಓಂ’ ಈ ಅಧಿಕರಣದ ಫಲಿತಾರ್ಥವನ್ನು ‘ಮೋದಂತ’ ಎಂಬುದಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ ಮುಕ್ತರಾದವರು ಪುನರಾವೃತ್ತಿರಹಿತರಾಗಿ ಸುಖವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾರೆ ‘ಅವಿರತಂ’ ಎಂಬುದನ್ನು ಕ್ರಿಯಾವಿಶೇಷಣವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡಾಗ ದುಃಖರಹಿತವಾದ ಅಪರಿಮಿತವಾದ ಆನಂದವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾರೆ ಎಂದರ್ಥವು

ಶ್ರೀಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರು ತಮ್ಮ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತ ತಮ್ಮಿಂದ ರಚಿತವಾದ ಅಣುಭಾಷ್ಯದಿಂದ ಭಗವಂತನ ಪ್ರೀತಿಯೊಪವಾದ ಮಂಗಲವನ್ನು ಆಶಿಸಿ ಪೂರ್ಣಪ್ರಜ್ಞ” ಇತ್ಯಾದಿ ಪದಗಳಿಂದ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ ಈಶಾದನ್ಯತ್ರ ಆಲೋಚನೇ ಸರ್ವವಿಷಯಕ ಜ್ಞಾನಂ ಋಜುಯೋಗಿ ಜ್ಞಾನಮ್” ಎಂಬಂತೆ ಭಗವಂತನನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಆಲೋಚನೆಯಿಂದ ಎಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳ ಜ್ಞಾನವನ್ನು

ಹೊಂದುವ ವಿಪ್ರಲಂಭಾದಿ ದೋಷರಹಿತರಾದ ಜ್ಞಾನಪೂರ್ಣರಾದ
“ಪೂರ್ಣಪ್ರಜ್ಞ ರಿಂದ ಇದು ರಚಿತವಾಗಿದೆ ಇದು ಇವರ ಋಜುತ್ವವನ್ನು
ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ

ಎಲ್ಲ ಪ್ರಮೇಯಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಎಲ್ಲ ಮಿಮಾಂಸಾಶಾಸ್ತ್ರದ ಅರ್ಥ
ಸಂಗ್ರಹರೂಪವಾದ ಅಣುಭಾಷ್ಯವೆಂಬ ಗ್ರಂಥವು ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ ಈ ಗ್ರಂಥ
ರಚನೆಯಿಂದ ಲಕ್ಷೀಪತಿಯಾದ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸ್ವಾಮಿಯಾದ ಪರಮಾತ್ಮನಾದ ಶ್ರೀ
ವಿಷ್ಣುವು ಪ್ರೀತನಾಗಲಿ

ಸರ್ವಜ್ಞ ಚೂಡಾಮಣಿಗಳಾದ ಆಚಾರ್ಯಶ್ರೇಷ್ಠರಾದ ಶ್ರೀಮನ್ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರು
ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಶಿಷ್ಯ ಶಿಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಶಾಸ್ತ್ರೋಕ್ತಗುಣಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ
ಶ್ರೀಲಕ್ಷೀಪತಿಯನ್ನು ಪುನಃಪುನಃ ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಾರೆ ‘ನಮೋ ನಮೋ’ ಎಂಬುದಾಗಿ
ಅಶೇಷ ದೋಷದೂರನಾದ ಗುಣವರಿಪೂರ್ಣನಾದ, ಬ್ರಹ್ಮರುದ್ರರೇ ಮೊದಲಾದ
ಎಲ್ಲ ದೇವತೆಗಳಿಂದ ಸ್ತುತನಾದ, ವಂದನಾದ ಶ್ರೀಲಕ್ಷೀದೇವಿಯರಿಗಿಂತ
ಉತ್ತಮನಾದ ನಿನಗೆ ಅನಂತಾನಂತ ನಮಸ್ಕಾರಗಳು

ಸಿದ್ಧೋಷತ್ವಾದಿಗುಣ ವಿಶಿಷ್ಟನಾದ ಶ್ರೀವಿಷ್ಣುವು ಮಿಮಾಂಸಾ ಶಾಸ್ತ್ರ
ಪ್ರತಿಪಾದ್ಯನಾಗಿದ್ದಾನೆ ಇದರಿಂದ ಅಶೇಷ ಮಂಗಲವನ್ನು ಸೂಚಿಸುತ್ತಾರೆ

ಯಾದವಾಚಾರ್ಯರ ಹೃದಯಕಮಲದಲ್ಲಿ ಇರುವ, ಶ್ರೀಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರ
ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ಗುಣಪೂರ್ಣನಾದ, ದೋಷದೂರನಾದ, ಸಜ್ಜನರಿಂದ
ತಿಳಿಯಲು ಯೋಗ್ಯನಾದ, ಹೊಂದಲು ಯೋಗ್ಯನಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯನ್ನು
ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತೇವೆ

ಗುರುಗಳಾದ ಶ್ರೀಯಾದವಾಚಾರ್ಯರೆಂಬ ಅಭಿದಾನವುಳ್ಳ ಅವರ
ಕೃಪಾಬಲದಿಂದ ಶ್ರೀನಿವಾಸನೆಂಬ ಹೆಸರುಳ್ಳ ನನ್ನಿಂದ ಅಣುಭಾಷ್ಯವೆಂಬ ಗ್ರಂಥದ
ವಿವರಣೆಯು ಕಿಂಚಿತ್ತಾಗಿ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿತು ಇದರಿಂದ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಸುಪ್ರೀತನಾದ
ಸರ್ವಜ್ಞಾಚಾರ್ಯರಿಂದ ಉಪಾಸ್ತನಾದ ಬಾದರಾಯಣರೂಪಿಯಾದ ಶ್ರೀಹರಿಯು
ಫಲವನ್ನು ಗುರುಗಳಿಗೆ ಕೊಡಲಿ

ಶ್ರೀಯದುಪತ್ಯಾಚಾರ್ಯ ಪೂಜ್ಯವಾದ ಆರಾಧಕರಾದ ಶ್ರೀನಿವಾಸತೀರ್ಥರಿಂದ
ವಿರಚಿತವಾದ ಅಣುಭಾಷ್ಯ ವಿವರಣೆಯಲ್ಲಿ ಚತುರ್ಥ ಅಧ್ಯಾಯದ ಚತುರ್ಥ
ಪಾದವು ಮುಗಿದುದು

ಶ್ರೀಮದ್ವೇಶಾರ್ಪಣಮಸ್ತು

ಇದೇ ಲೇಖಕರ ಪ್ರಕಟಿತ ಕೃತಿಗಳು

1. ಶ್ರೀ ಮಜ್ಜಯತೀರ್ಥ ಸುಪ್ರಭಾತ	00=60
2. ಶ್ರೀ ಸಪ್ತರ್ಷಿರಾಮಾಯಣ ಹಾಗೂ ಶ್ರೀ ರಾಮ ವೇದವಾದ ಸ್ತೋತ್ರ. (ತ್ವತೀಯ ಮುದ್ರಣ)	5=00
3. ದಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೌರಭ (ಸಂಪುಟ-1)	18=00
4. ಉಪನೀತರಿಗೆ ಉಪಯುಕ್ತ ಉಪದೇಶ	20=00
5. ಶ್ರೀ ಸಂಧ್ಯಾನಾರ ಸಂಗ್ರಹ	10=00
6. ಶ್ರೀ ರುಕ್ಮಿಣೀಶ ವಿಜಯ ಸಾರಸಂಗ್ರಹ	20=00
7. ಶ್ರೀ ದೇವಪೂಜಾ ನಾರಸಂಗ್ರಹ (ದ್ವಿತೀಯ ಮುದ್ರಣ)	20=00
8. ಸದಾಚಾರ ಸೌರಭ (ಶ್ರೀ ಮಂಜುನಾಥೇಶ್ವರ ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಕಾಶನ ಮಾಲೆ, ಉಜಿರೆ ಅವರಿಂದ ಪ್ರಕಟಿತ)	25=00
9. ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಸಹಸ್ರನಾಮ ಸ್ತೋತ್ರಮ್ (ಕನ್ನಡ ಅನುವಾದ) (ಶ್ರೀ ಶ್ರೀ ಸತ್ಯಸಂಧತೀರ್ಥರ ಭಾಷ್ಯಾನುಸಾರಿ)(ದ್ವಿತೀಯ ಮುದ್ರಣ)	25=00
10. ಶ್ರೀ ವೈಶ್ಣವೇವಸಾರ ಸಂಗ್ರಹ (ದೇವಪೂಜಾ, ವೈಶ್ಣವೇವ, ಬಲಿಹರಣ. ಬ್ರಹ್ಮಯಜ್ಞ ಹಾಗೂ ಭೋಜನ ಕ್ರಮ ಸಹಿತ)	20=00
11. ದಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೌರಭ (ಸಂಪುಟ-2)	25-00
12. ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣಾವತಾರ ಸಂದೇಶ	25-00
13. ಶ್ರೀ ಅಣುಭಾಷ್ಯ ನಾರಸಂಗ್ರಹ	20-00

ಮುಂಬರುವ ಕೃತಿಗಳು

1. ದಶಾವತಾರ ಸ್ತೋತ್ರ ಮಂಜರಿ
2. ವೇದ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳು ಇತ್ಯಾದಿ (ಪರಿಚಯಾತ್ಮಕ)
3. ಗಜೇಂದ್ರಮೋಕ್ಷ (ವಿಮರ್ಶಾತ್ಮಕ ಅಧ್ಯಯನ)

ಸೂಚನೆ : ನಂ. 1, 4, 5, 6 ಹಾಗೂ 7 ಈ ಪ್ರಕಟಿತ ಕೃತಿಗಳು ಲಭ್ಯವಿಲ್ಲ.